

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 55

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ ΜΓ'—ΜΕΤ'

Κείμενον: B. de Montfaucon

Μετὰφρασις-Σχόλια
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ. ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΑ (ΜΓ')
θεολόγου-φιλόλογου, καθηγητῆς Π.Σ.Π.Α.
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ Μ. ΜΠΑΤΙΣΤΑΤΟΥ (ΜΔ'—ΜΕΤ')
θεολόγου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὁμιλία εἰς τὸν ΜΓ΄ Ψαλμὸν	σελ. 9 (105) *
Ὁμιλία εἰς τὸν ΜΑ΄ Ψαλμὸν	41 (133)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΜΒ΄ Ψαλμὸν	80 (172)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΜΣΤ΄ Ψαλμὸν	87 (180)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	106

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεως ἀριθμοὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς αὐτῶν τοῦ ἀρχαίου χειμένου.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΓ΄ (43) ΨΑΛΜΟΝ

Ἡ Ὁ Ψαλμὸς αὗτος ἐποιήθη ὑπὸ τινος τῶν υἱῶν τῆς οἰκουγενείας Καρέ, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Δαβίδ, καὶ εἶχε ἀφιερῶθῃ εἰς τὸν πραγματικὸν αἴτιον τῆς νίκης, τὸν Θεόν.

«Μὲ τὰ αὐτὰ μας, Θεέ μας, ἠκούσαμεν: οἱ πατέρες μας μᾶς ἀφηγήθησαν τὸ θαυμαστὸν ἔργον, τὸ ὅποιον ἠργάσθης κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτῶν κατὰ τὰς παλαιὰς ἐκείνας ἡμέρας». Εἰς ἐρμηνευτὴς λέγει ὅτι ὁ Ψαλμὸς διηγεῖται διὰ γεγονότα ποῦ ἐλαθον χώρων καθ' ἑλθὴν τὴν προηγουμένην ἱστορίαν τοῦ Ἰσραὴλ. Ἄλλως ὁμοίως διηγεῖται περὶ τῶν γεγονότων τῆς πρώτης ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου.

1. Τὸν Ψαλμὸν τοῦτον τὸν ἐποίησε δεδαίως ὁ Προφήτης. Ἀναφέρεται ὁμοίως ὅχι εἰς προσωπικὰ γεγονότα, ἀλλ' ὡς ἐκπρόσωπος τῶν Μακκαβαίων, διηγείτο προκαταβαλτικῶς καὶ προαναγγέλλει τὰ γεγονότα, ποῦ θὰ ἐλάμβανον χώραν κατὰ τὸν χρόνον τῶν Μακκαβαίων. Ἐ αὐτὴν τὴν ἰκανότητά ἔχουν οἱ Προφῆται· νὰ περιτρέχουν καὶ νὰ θεωροῦν ὅλους τοὺς καιροὺς, τοὺς χρόνους τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος.

Ποῖοι δὲ εἶναι αὐτοὶ οἱ Μακκαβαῖοι καὶ τί ἔπαθον αὐτοὶ καὶ τί κατώρθωσαν, εἶναι ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ τὸ εἴπωμεν, ὥστε νὰ γίνων καὶ τὰ περιστοτικά τῆς ὑποθέσεως τῆς ὁμιλίας περισσώτερον σαφῆ. Διότι οἱ Μακκαβαῖοι¹ αὐτοὶ, ἐμειναν σταθεροὶ εἰς τὴν πίστιν των καὶ καθόλου δὲν ἐδολάθησαν ὑπὸ τοῦ πειρασμοῦ, ὅταν ἐξώρμησε κατὰ τῆς Παλαιστίνης, ὁ Ἄντιοχος, ὁ λεγόμενος Ἐπιφανής,² ὁ ὁποῖος

1. Α' Μακ. 1, 11 ἔβ.

2. Ὁ Ἄντιοχος ὁ Ἐπιφανής, εἰς τὴν τῶν σπουδαιότερων διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἰς τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν, ἐξέδωκε διαταγὰν κατὰ τῶν Ἰουδαίων. Κατὰ τὴν ἐπαχὴν του ἐμαρτύρησαν πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἐπὶ παιδῆς. Κατ' αὐτοῦ ἐκίτησαν σάσαι οἱ Μακκαβαῖοι.

διὰ τῆς βίας ἐπέδωκε νὰ διαφείρη τὰ πάντα καὶ ἠνάγκασε πολλοὺς Ἰουδαίους νὰ ἀρνηθοῦν τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν. Ὅταν μὲν λοιπὸν ὁ κατὰ τῶν Ἰουδαίων πόλεμος ἐδυνάμωσε καὶ δὲν ἤδύναντο νὰ κάμουν τίποτε οἱ Μακκαδαῖοι ὑπὲρ τῆς θρησκείας των, ἐκρύπτοντο. Τὸ αὐτὸ ἔκαμνον καὶ οἱ ἀπίστοι. Δὲν ἐπηδούσαν εἰς τὸ μέσον τῶν κινδύνων πάντοτε καὶ χωρὶς λόγον, ἀλλὰ πολλάκις καὶ ἔφρουρον καὶ κρυφὰ ὑποχωροῦσαν, διὰ νὰ δράσουν εἰς εὐθετώτερον χρόνον. Μετὰ λοιπὸν τὴν ἀλιγοχρόνιον ἀνάπαυσίν των εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἀντίοχου ἀγῶνά των οἱ Μακκαδαῖοι, ὡς ὅταν νεαρὰ λιοντάρια, ἀφοῦ ἐξῆλθον ἀπὸ τῆ σπλάια, ὅπου ἐκρύπτοντο, καὶ ἐξώρμησαν ἐκ τῶν καταφυγίων των, ἀπεφάσισαν νὰ μὴ διασώσουν μόνον τοὺς ἑαυτοὺς των, ἀλλὰ καὶ ἄλλους δόσους περισσώτερους ἠδύναντο. Καὶ ἀφοῦ περιέτρεχον τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν δολόκληρον, συνεκέντρωνον καὶ ἤγειρον εἰς ἐπανάστασιν ἄλλους ἐκείνους, ποὺ εὗρισκαν σταθεροὺς εἰς τὴν προγονικὴν θρησκείαν.

Προακινούσαν δὲ καὶ ἔπαινον μὲ τὸ μέρος των καὶ πολλοὺς, ποὺ εἶχαν κουρασθῆ ἀπὸ τοὺς διωγμοὺς καὶ εἶχαν ἀρνηθῆ κατ' ἀνάγκην τὴν θρησκείαν, πείθοντες αὐτοὺς νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πίστιν τῶν πατέρων των. Ἐλεγον δέ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι φιλόανθρωπος καὶ οὐδέποτε στερεῖ τὴν σωτηρίαν εἰς τοὺς μετανοοῦντας. Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ συνεκέντρωνον δολόκληρα στρατόπεδα ἀπὸ γενναίους ἄνδρας. Διότι ὁ ἀγὼν ἐκεῖνος ἐγένετο ὄχι ὑπὲρ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδιῶν καὶ τῶν κορασίδων διὰ νὰ γλυτώσουν καὶ σώσουν τὴν πατρίδα ἐκ τοῦ χουμοῦ Ἐ καὶ τοῦ ἐξανδραποδισμοῦ, ἀλλὰ ἐμάχοντο ὑπὲρ τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου καὶ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων των. Ἀρχηγὸς δὲ τῆς κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας ἐκστρατείας τῶν ἐκείνης ἦτο ὁ ἴδιος ὁ Θεός.

144 Α Ἀφοῦ παρετάχθησαν λοιπὸν καὶ ἀφίερσαν εἰς τὸν ἀγῶνα ἐκεῖνον καὶ αὐτὰς τὰς ψυχὰς των, κατανοκοῦσαν τοὺς ἀντιπάλους των εἰδωλολάτρας, μὴ στηριζόμενοι εἰς τὰ ὄπλα, ἀλλὰ ἀντὶ ἄλλης πανοπλίας ἔχοντες στήριγμα τὸ δικαίον τοῦ ἀγῶνάς των. Καθὼς ἔτρεχον λοιπὸν εἰς τὸν πόλεμον, οὔτε ἐτραγουδοῦσαν, οὔτε πολεμικὰ ὄσματα ἐποιούντων, καθὼς κάνουν μερικαί, οὔτε ὑπεχρώνων νὰ καθίσουν ἐκείνους ποὺ ἔπαιζον τοὺς αἰλιάς, καθὼς γίνεται εἰς ἄλλα στρατόπεδα. Ἀλλὰ ἐκολοῦσαν τὸν Θεὸν νὰ παρῶσθῃ ἄνωθεν καὶ νὰ πολεμήσῃ μαζί των καὶ νὰ διευθύνῃ διὰ τῆς παντοδυνάμου χειρὸς του τὸν ἀγῶνα, διότι χάριν τοῦ δυνάματος Του ἐδύκοντο ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου καὶ ὑπὲρ τῆς δόξης του ἠγωνίζοντο. Ἄς ἴδωμεν, λοιπὸν,

τί λέγει τὸ στρατόπεδον τοῦτο τοῦ Θεοῦ, τὸ ὅποιον ἦτο περιφραγμένον διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν ἀντιπάλων εἰδωλολατρῶν.

Β «Μὲ τὰ αὐτιά μας, Θεέ μας, ἠκούσαμεν». Διότι μερικαὶ συμπολεμιστοὶ τῶν Μακκαδαίων, ποὺ ἔδλεπον τὸ μέγα πλῆθος καὶ τὴν ἰσχυρὰν παράταξιν τοῦ Ἀντιόχου, ὡς καὶ τὰς μεγάλας κατακτήσεις καὶ τὰ λάφυρα τῶν ἐχθρῶν καὶ συγχρόνως διεπίστωναν ὅτι τὸ ἰδικὸν των στρατόπεδον ἦτο ἀδύνατον καὶ μικρὸν, ὀλιγοψυχοῦσαν, ἐδειλιούσαν καὶ καθίσταντο ἀπόλεμοι. Τοῦτους τοὺς ὀλιγοψύχους, ἐνεθάρρουν οἱ Μακκαδαῖοι. Ὁ Ψαλμίδης λοιπὸν διὰ τοῦ Ψαλμοῦ του δεικνύει ὅτι δολόκληρος ἡ δύναμις τῶν εὐσεβῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀνάληψιν τῆς στρατηγίας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ὅταν αὐτὸς εἶναι σύμμαχος, ἔστω καὶ χωρὶς στρατόπεδα, οἱ εὐσεβεῖς ὑπερισχύουσιν. Λοιπὸν μὲ τὸν Ψαλμὸν ὑπὸ μορφήν προσευχῆς αὐτὸς συναμιλεῖ μετὰ τοῦ Θεοῦ, καθιστᾷ προθυμώτερος καὶ ἐκείνους. Γ Δὲν εἶμαι δὲ τοῦτο ἀσήμαντος ἐνεθάρρυνσις. Καὶ δὲν ἐθεώρει ἀρκετὸν νὰ ἀμιλῆ πρὸς ἐκείνους μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Θεὸν νὰ ἀπευθύνεται συγχρόνως. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ Ψαλμοῦ λέγει καὶ τοῦτο: «Μᾶς εἶπον οἱ πατέρες μας, ὅτι δὲν ἐνίκησαν τοὺς λαοὺς ἐκείνους μὲ τὰς ἰδίας των δυνάμεις καὶ δὲν κατέλαβον τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας στηριζόμενοι εἰς τὰ ὄπλα των, οὔτε ἐπὶ ἡ δυνάμεις τῶν χειρῶν των ἔσωσαν αὐτοὺς, ὅταν ἐμάχοντο κατὰ τῶν ἐχθρῶν» (στίχ. 4). Τοῦτο ἀπευθύνει πρὸς ἐκείνους ποὺ ὀλιγοψυχοῦν ἐνώπιον τῶν κινδύνων καὶ πρὸς ἐκείνους ποὺ ἐπιδύκουν νὰ νικήσουν μὲ ἀνθρώπινα σχέδια καὶ μέσα. Ὁ δολόκληρος ἡ εὐχή αὐτὴ εἶναι προτροπὴ πρὸς τοὺς εὐρακομένους εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν εὐσεβῶν καὶ κελεύει αὐτοὺς νὰ ρίψουν τὴν ἀγκυραν τῆς ἐλπίδος εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἀπὸ ἐκείνου νὰ ἐξαρτήσουν τὴν νίκην των. Διὰ τὴν δὲ δὲν εἶπεν ἀπλῶς «ἠκούσαμεν» ἀλλὰ: Δ ἤμὲ τὰ αὐτιά μας ἠκούσαμεν». Μὲ ποῖον ἄλλο μέρος τοῦ σώματος ἀκούει καπεῖς; Μήπως εἶναι αὐτὰ περιττολογία; Μὴ γένοιτο. Τοῦτο πράττει, ἐπειδὴ ὑπάρχει γενικῶς γνωστὴ συνήθεια εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν διηγούνται περὶ σπουδαίων καὶ μεγάλων γεγονότων, τὰ ὅποια αὐτοὶ γνωρίζουν καλῶς καὶ τὰ ἐκθέτουν πρὸς ἄλλους ἀπληροφόρητους, νὰ προσθέτουν τὴν λέξιν «αὐτιά» καὶ λέγουν «ἐμὲ τὰ ἴδια μας τὰ αὐτιά τὰ ἀκούσαμεν». Καὶ ὄχι μόνον εἰς τὴν περιπτώσιν αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας διαφόρους περιστά-

σεις τὸ ἴδιο συνηθίζομεν νὰ κάνωμεν, νὰ καλῶμεν δηλαδὴ ὡς μάρτυρας τὰς ἰδίας μας τὰς αἰσθήσεις. Ὅταν λοιπὸν χρησιμοποιοῦμε τὴν μαρτυρίαν τῶν ἰδίων μας τῶν αὐτιῶν, ἔχομεν τὴν πεποίθησιν, ὅτι θὰ πεισθῇ ὁ ἀκροατὴς. Ἐ τὸ ἴδιον κάνομεν καὶ ὅταν χρησιμοποιοῦμε, ὡς μάρτυρας, τὰ μάτια μας καὶ τὰ χέρια μας καὶ ὅταν λέγωμεν: μετὰ τὰ ἴδια μας τὰ χέρια ἐψηλάφησαμεν. Καὶ οἱ ἀπόστολοι σχετικῶς ἔλεγον «Αὐτὰ, τὰ ὅποια εἶδον τὰ μάτια μας αὐτά, ποῦ τὰ χέρια μας ἐψηλάφησαν».³

Βλέπε δὲ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, τῶν ὁποίων τὰ κατορθώματα ἐξιμνῶνται ὁ Ψαλμὸς ἀπὸ τῶν πρώτων στίχων. Ἄν καὶ ὑπέστησαν αὐτοὶ τόσα πολλὰ δεινὰ ὑπὲρ τοῦ δόξατος τοῦ Θεοῦ, ἐστερήθησαν τὴν πατρίδα των, ἀπώλεσαν τὴν ἐλευθερίαν των, περιέπεσαν εἰς πλείστους κινδύνους, ἂν καὶ ἄλλοι ἐγίναν φυγάδες καὶ ἔτρεχαν εἰς τὰς ἐρήμους καὶ τὰ ὄρη, διὰ νὰ γλυτώσουν τὴν ζωὴν των, περὶ ὅλα ταῦτα οὐδὲν τούτων ἀναφέρουν καὶ δὲν λέγουν, ὅτι αὐτὸ καὶ αὐτὸ ἐπάθομεν διὰ σὲ καὶ διὰ τοῦτο βοήθησέ μας, Κύριε. ¹⁴⁵ Α Ἄλλὰ ὡσάν νὰ εἶναι ἀπεστερημένοι τῶν δικαιολογιῶν τούτων, καὶ ὡσάν νὰ μὴ ἔχουν παρηγοσίαν ἐνὶ τῷ Θεῷ καὶ μὴ ἐλπίζοντες εἰς τὰς ἰδικὰς τῶν ἐπιτυχίας, καταφεύγουν εἰς σοὶ ὁ Θεὸς ἔκαμεν εἰς τοὺς προγόνους κατὰ τὰς παλαιότερας γενεάς. Καὶ ἡ ἔλλειψις μὲν τῆς παρηγορίας εἰς ἐκείνους ποῦ δὲν ἔχουν προσωπικὰ κατορθώματα, εἶναι φυσικὸν πᾶντα. Ποῦ νὰ στήριχθοῦν αὐτοὶ πρὸς αἰτίαν θεηθείας; Τὸ νὰ δύνανται δὲ νὰ καταφύγουν εἰς προσωπικὰ των μεγάλα ὄντως κατορθώματα, καὶ ὅμως νὰ μὴ ζητοῦν νὰ σωθῶν χάριν τούτων, ἀλλὰ νὰ στηρίζουν τὴν σωτηρίαν των εἰς τοῦ Θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν ὁποίαν καὶ οἱ πατέρες των ἀπήλασαν, ταῦτα εἶναι δείγμα τῆς μεγάλης ταπεινοφροσύνης των.

Δὲν ἦτο τοῦτο μικρὸν ὄφελος καὶ ἐλαχίστη ἐνθάρρυνσις διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ὑποθέσεώς των. Β Διότι ἀρκεῖ καὶ μόνον ἡ ἐπίκλησις τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ καταλύσῃ μυριάδας ἐχθρῶν.

2. «Οἱ πατέρες μας διηγῆθησαν εἰς ἡμᾶς». Ἀκούσατε ὅσοι ἀμελεῖτε τὰ παιδιὰ σας, ὅσοι τὰ παραβλέπετε, ὅταν αὐτὰ προγουδοῦν διαβολικὰ προγούδια, ὅσοι ἀδιαφορεῖτε διὰ τὰ θαύματα καὶ τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐκείνοι ὅμως οἱ ἅγιοι ἄνθρωποι δὲν ἔκαμνον ἔ-

ται, ἀλλὰ διορκῶς κατηγάμων τὸν χρόνον τοῦ βίου των πρὸς ἐξιστόρησιν τῶν θαυμάτων καὶ τῶν σωτηρικῶν ἐπεμβάσεων τοῦ Θεοῦ. Καὶ μετὰ αὐτὸ, ποῦ ἔκαμνον, ἐπετύγχανον διπλοῦν κέρδος. Ἐκείνοι μὲν οἱ ὅποιοι εὐημερήθησαν, μετὰ τὸ νὰ ἐνθουμοῦνται τὰς εὐεργεσίας αὐτὰς τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτούς, ἐγίναντο καλῶτεροι. Οἱ δὲ ἀπόγονοι ἐκείνων μετὰ τὸ νὰ ἀκούουν τὴν ἱστορίαν τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὅχι μόνον ἀποκτοῦσαν θεογνωσίαν πολλήν, ἀλλὰ συγχρόνως παρεκινεῖοντο καὶ ἐφιλοτιμοῦντο πρὸς ἀπόκτησιν μεγαλυτέρου ζήλου διὰ τὴν κατάρθωσιν τῆς ἀρετῆς.

Γ Αὐτοὶ λοιπὸν ἐχρησιμοποιοῦν τὰ σπύματα τῶν γεννητόρων των ὡς διβλῖα καὶ κάθε ἀσχολία των καὶ κάθε συζητήσις των αὐτὰς τὰς περὶ Θεοῦ διηγήσεις εἶχον ὡς θέμα των, ἀπὸ τὰς ὁποίας τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι περισσότερο εὐχάριστον καὶ τίποτε δὲν εἶναι περισσότερο συμφέρον. Διότι, ἐὰν ἀπλοῖ καθημερινὰ διηγήσεις περὶ διαφόρων πραγμάτων καὶ μῦθοι καὶ φανταστικὰ διηγήματα προκαλοῦν πολλὰς φορές ὡς συνήθως εὐχαρίστησιν καὶ ψυχολογίαν, πολὺ περισσότερο αἱ περὶ τῶν κατορθωμάτων τοῦ Θεοῦ διηγήσεις. Αὐτοὶ προσέφερον πολὺ μεγαλυτέρων εὐεργεσιῶν, πολλὴν σοφίαν, δύναμιν καὶ θέλει φροντίδα, καὶ μετ' εὐχαριστίας μεγάλης διηγείρον τοὺς ἀκροατὰς καὶ τοὺς ἔκαμνον καλυτέρους.

Δ Ἐκείνοι λοιπὸν, ποῦ ἦσαν παρόντες εἰς τὰς θαυματουργικὰς ἐπεμβάσεις τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ ὅποιοι τὰ ἀνετήληφθησαν μετὰ τὰ ἴδια τους τὰ μάτια, τὰ παρέδωκαν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους διὰ τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς διηγήσεως, ἢ δὲ ἀκοῆς εἶναι ἴση μετὰ τὴν ὄρασιν ὡς πρὸς τὴν δεξιότητα. Ἐτοὶ λοιπὸν ἐκείνοι, ποῦ δὲν εἶχον ἀκόμη γεννηθῆ καὶ δὲν εἶδον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ ἀξιοθαύμαστα, ἐπίστευον εἰς αὐτὰ μετὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν μετὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι ἦσαν τότε παρόντες καὶ τὰ εἶχον ἴδει. Καὶ τὸ σπουδαίον τοῦτο δὲν ἦτο μικρὸν διὰ τὴν πίστιν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων. Ἄς ἴδωμεν τί διηγῆθησαν οἱ παλαιότεροι εἰς τοὺς νεωτέρους καὶ ἐὰν αὐτὰ, ποῦ ἐνθουμοῦνται οἱ νεώτεροι, εἶναι τόσον ἀξιοθαύμαστα ὅσον τὰ παλαιὰ ἐκείνα γεγονότα. Ὅπως εἶναι γνωστὸν δὲ, ἐκείνος, ποῦ πρόκειται νὰ ζητήσῃ κατὰ τῆς προσευχῆς, προκειμένου νὰ ἐπιτύχῃ τὴν εκπλήρωσιν τῆς αἰτήσεώς του, πρέπει καὶ αὐτὸς νὰ ζητήσῃ πράγματα παρόμοια μετὰ ἐκείνα, ποῦ ἡ θεοῦ χάρις ἔδωκεν εἰς ἄλλους προηγουμένως. Δηλαδὴ, διὰ νὰ δώσω ἕνα παράδειγμα τοῦ ἀνωτέρω, Ἐ λέγω ὅτι αὐτὸς ποῦ παρακαλεῖ τὸν Θε-

3. Α' Ἰωάν. 1, 1.

ὄν πρέπει νὰ ὁμοιάζη μὲ ἐκεῖνον ποὺ ζητεῖ κάτι ἀπὸ ἡμῶς δωρεάν. Ἄν ἀναφερθῆ ἀπὸ αὐτὸν περίπτωσις καὶ ἄλλου ὃ ὁποῖος ἔλαβε παρόμοιον ὀφτήμα, τότε δημιουργεῖται μιὰ μεγάλη πιθανότης νὰ ἐκπληρωθῆ καὶ τὸ ἴδιόν του ὀφτήμα, ἀρκεῖ ἡ ἀναφερομένη περίπτωσις νὰ μὴ εἶναι διαφορετική. Καὶ ὅταν ὁμιλῶ περὶ διαφοράς ἔννοῶ νὰ μὴ διαφέρῃ ποιοτικῶς τὸ πρόσωπον ἢ τὸ αἰτούμενον πρῶγμα. Ἐάν δηλαδὴ αὐτὸς, ποὺ ἔλαβεν ὃ, τι ἐζητεῖ, εἶναι παρόμοιος μὲ τὸν αἰτούντα, καὶ ἔάν αὐτὸ, ποὺ ζητεῖ αὐτός, εἶναι παρόμοιον μὲ ἐκεῖνο, ποὺ ἔλαβεν ὃ ἄλλος, τότε ἡ περίπτωσις καλῶς ἀναφέρεται. Ἐάν ὅμως ἐκεῖνος ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὴν περίπτωσιν ἦτο δίκαιος, αὐτὸς δὲ δὲν εἶναι ἀκόμη δίκαιος, ἔχει ἀνάγκη νὰ παρακαλῆ μὲ μεγαλύτερον δύναμιν τὸν Θεόν. Εἶναι ἀνάγκη νὰ καταστήσω σοφῆς αὐτό, τὸ ὁποῖον λέγω καὶ μὲ παραδείγματα ἐκ τῆς Γραφῆς. Ὅταν ἡ Χαναναία ἤκουσεν ἀπὸ τὸν Κύριον· «ἐν εἶναι σωστὸ νὰ πάρῃ κανεὶς τὸ ψῆμι τῶν παιδῶν του καὶ νὰ τὸ ρίψῃ εἰς τὰ σκυλάκια» δὲν ἀπεγορευθῆ, ἀλλὰ εἶπε· ἀναί ἰκῦριε, παραδέχομαι ὅτι εἶμαι σκυλάκι. Ἀλλὰ καὶ τὰ σκυλάκια τρώγουσιν ἀπὸ τὰ ψιχουλά, ποὺ πίπτουσιν ἀπὸ τὸ τραπέζι τῶν κυρίων τῶν».⁴

¹⁴⁶ Α Καὶ ὁ Παῦλος ἔγραφε εἰς τοὺς Κορινθίους· «ἐάν ἄλλοι ἔχουσιν ἀπέναντί σας αὐτὸ τὸ δικαίωμα νὰ τρέφονται ἀπὸ σᾶς, δὲν πρέπει πολὺ περισσότερο νὰ τὸ ἔχωμεν ἡμεῖς;».⁵ Ἐδῶ ὁ Παῦλος παρουσιάζει τὸ γεγονός ὅτι τὸ δικαίωμα ἱκανοποιήσεως τοῦ αἰτήματος εἶναι ἀνάλογον μὲ τὸ προσευχόμενον πρόσωπον. Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολὴν λέγει· καὶ καρδίαι καὶ τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων ἔχουσιν ἀναπαυθῆ εἰς σέ, ἀδελφέ· δι' αὐτὸ μολονότι μὲ τὸ δικαίωμα, ποὺ μοῦ δίδει ὁ Χριστὸς καὶ ἡ κοινὴ πίστις μας εἰς τὸν Χριστόν, ἔχω τὸ βάρος νὰ διατάσσω εἰς σέ ἐκεῖνο, ποὺ πρέπει νὰ πράττῃς, ἐν τούτοις διὰ τὴν ἀγάπην, ποὺ σοῦ ἔχω, σὲ παρακαλῶ μᾶλλον καὶ δὲν σὲ διατάσσω».⁶ Ἐδῶ τὸ παράδειγμα δεῖκνυει καλύτερον τὴν ὁμοιότητα. Διότι, ὅταν κάποιος προηγούμενος ἔχη λάθῃ κάτι ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀνοίγει τρόπον τινὰ μιάν θύραν εἰς τὸν ἐπόμενον, ἐφ' ὅσον καὶ ὁ ἐπόμενος, ποὺ πρόκειται νὰ ζητήσῃ, εἶναι παρόμοιος κατὰ τὴν ἀρετὴν μὲ ἐκεῖνον καὶ αὐτὰ ποὺ ἤθελεν ζητήσῃ εἶναι παρόμοια μὲ ὅσα ἔλαβεν ἐ-

4. Ματθ. 15, 26-27.
5. Α' Κορ. 9, 12.
6. Φιλ. στίχ. 7-9.

κεῖνος. Β Ἡ αἰτησίς μας δὲ πολλὰς φορές ἱκανοποιεῖται, ὅχι μόνον ὅταν ἀναφέρωμεν παραδείγματα ἄλλων, ποὺ ἱκανοποιήθησαν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀναφέρωμεν καὶ αἰτήματα ἰδικὰ μας, ποὺ ἱκανοποιήθησαν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη τῆς ζωῆς μας. Τὸ ἴδιον ἔκανεν καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὅταν ἔγραφε πρὸς τοὺς Φιλιππησίους καὶ ἔλεγεν· «διότι καὶ ὅταν ἤμουν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ μίαν καὶ δύο φορές μοῦ ἐστράφητε βοήθειαν διὰ τὰς ἀνάγκας τὰς ἰδικὰς μου καὶ τοῦ ἔργου».⁷ Διὰ τοῦτο θεοβαίως καὶ πολλοί, ποὺ εὐεργετοῦν ἄλλους, τοῦτο ζητοῦν ὡς ἐγγύησιν ἀπὸ τοῦ εὐεργετουμένου, νὰ μὴ κοιναλογήσων τὰς εὐεργεσίας εἰς ἄλλους, ὥστε ἡ γενωμένη εὐεργεσία νὰ μὴ προκαλέσῃ τὴν προσέλευσιν καὶ ἄλλων εἰς τὸν εὐεργετήν, διότι τότε δὲν θὰ ἤμπορῆ νὰ κρυφθῆ καὶ νὰ κἀνῃ ἄλλοῶς παρὰ νὰ εὐεργετησῇ καὶ τοὺς ἄλλους. Ἀλλ' ἂν εἶναι φυσικὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ ζητοῦν ἀπὸ τοῦ εὐεργετουμένου τοῦτο, διὰ νὰ μὴ γίνουσιν πτωχότεροι ἀπὸ τὰς συνεχεῖς εὐεργεσίας, ὁ Θεὸς ἀντιθέτως καὶ διακηρύσσει τὰς εὐεργεσίας καὶ τὰς κἀμνει γνωστάς, ὥστε αὐταὶ διδόμεναι εἰς μαρκοῦς, νὰ παρακινήσων καὶ ἄλλους νὰ ζητήσων διὰ τῆς προσευχῆς παρομοίας εὐεργεσίας.

Διότι τόσο μεγαλύτερα ἀγαθὰ ἀποδεκνύονται ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ, ὅσον περισσότεροι εἶναι οἱ ἄνθρωποι, ποὺ εὐεργετοῦνται ἀπὸ αὐτόν. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος ὅτι· «ὁ Κύριος εἶναι Θεὸς ὄλων καὶ προσφέρει τὰς δωρεὰς του εἰς ὄλους ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐπικαλοῦνται».⁸ Εἶδες ἕνα μέν εἶδος πλοῦτου; Αὐτὴν τὴν φιλαρμίαν τοῦ Θεοῦ μιμήσου καὶ σὺ. Διότι, ὅταν καταναλώσῃς τὸν ἀποθηκευμένον πλοῦτον σου εἰς εὐεργεσίας, προπαντός τότε θὰ αὐξήσῃς αὐτόν. Ἐάν ὅμως τὸν κρύψῃς καὶ τὸν κατακρύψῃς εἰς τὴν γῆν, τότε μᾶλλον θὰ τὸν ἐλαττώσῃς. Καὶ τί τὸ ἀξιοπεριέργον, ποὺ συμβαίνει τοῦτο ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ζητημάτων, ἀφοῦ θεοβαίως παρόμοιον πρῶγμα συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ὕλικῶν καὶ τῶν προοριζομένων διὰ τὸ σῶμα; Διότι καὶ τὸν σίτον ποὺ ἔχει καλεῖς ἀποθηκευμένον εἰς τὸ σπίτι του, Δ εἴναι τὸν λυπηθῆ καὶ δὲν τὸν δοξαμήσῃ, οὔτε εἰς τοὺς ἀγρούς τὸν σπείρῃ, ἤδη τὸν παρέδωκεν εἰς τὸ στόμα τῶν σκυλῶν. Ἐάν ὅμως σπείρῃ τὸν σίτον, τότε μεγαλύτερον συγκομιδὴν αὐτοῦ προετοιμάζει.

7. Φιλ. 4, 16.
8. Ρωμ. 10, 12.

3. Ἀκούσατε, ὅσοι δὲν δεκνύετε πολλὴν προθυμίαν διὰ τὴν ἐλεημοσύνην. Ἀκούσατε, εἰς, ποῦ ἐλαττώνετε τὸν πλοῦτον σας μὲ τὸ νὰ τὸν κρύπτετε εἰς τὰ θησαυροφυλάκιά σας. Ἀκούσατε, εἰς, ποῦ ἀμοιάζετε μὲ ὄσους βλέπουν ὄνειροι καὶ δὲν εὐρίσκασθε εἰς καλύτερον μοῖραν μὲ αὐτοὺς ποῦ νομίζουν ὅτι οἱ θησαυροί, τοὺς ὁποίους βλέπουν εἰς τὰ ὄνειρά των, εἶναι πραγματικοί. Πράγματι τὰ παρόντα ἐπίγεια ἀγαθὰ καθόλου δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰ ὄνειρα. Καὶ ὅπως ἀκριδῶς συμβαίνει μὲ ὄσους βλέπουν εἰς τὸν ὕπνον των ὅτι ἔχουν χρήματα καὶ ὅτι ἔγινον κύριοι τῶν βασιλικῶν θησαυροφυλακίων, καὶ ὅταν ἐξυπνήσουν τὴν πρωΐαν, εὐρίσκονται πάλιν πτωχότεροι ἀπὸ ὄλους. Ἐἴτσι συμβαίνει καὶ μὲ τὸν παρόντα κόσμον. Μὲ τὸν ἀνεφειδόμενον λοιπὸν ἀμοιάζει ὁ πλοῦσιος καὶ πτωχότερος ὄλων θὰ καταλήξῃ ἔστω καὶ ἂν ἐδώ ἀπέκτησε τὰ πάντα, ἀφοῦ δὲν δύναται νὰ πάρῃ μαζί του τίποτε ἐκεῖ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον. Ὀνειρον λοιπὸν εἶναι ὁ πλοῦσιος καὶ μὲ ὄνειρα μόνον θησαυρίζουν οἱ πλοῦσιος. Ἐὰν συνεπῶς ἡμπορῆς νὰ μοῦ δείξῃς τὸν πλοῦσιον, νὰ μοῦ τὸν δείξῃς τότε ὅταν ὀνομαίῃ ἢ αἰωνία ἡμέρα, ὅταν ἀπέλθωμεν εἰς τὴν μελλοντικὴν ἐκείνην πατρίδα τῆς αἰωνιότητος. Τώρα ὄμως, δὲν θὰ δινηθῶ νὰ ἀναγνωρίσω αὐτὸν τὸν πλοῦσιον, οὔτε τὸν πτωχόν. Διότι δὲν ὑπάρχει ἀλήθεια εἰς τὰ γύρω μας πράγματα, παρὰ μόνον φαινομενικὴ καὶ κατ' ὄνομα καθὼς καὶ ἡ σχετικὴ φήμη ποῦ ἀποδίδουν εἰς τὰ πράγματα αὐτὰ οἱ ἄνθρωποι.

147 A. Καθὼς ἐπίσης συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς τυφλοὺς, τοὺς ὁποίους πολλοὶ ὀνομάζουσι «πολυμάτητες» εἰρωνικά, χωρὶς τὸ ὄνομα νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν πραγματικότητα, διότι οἱ τυφλοὶ αὐτοὶ προπαντὸς εἶναι ποῦ δὲν βλέπουν καθόλου· ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ ἐκείνους ποῦ εἰδῶ μὲν λέγονται καὶ φημιλογοῦνται πλοῦσιος, ἐνῶ ἐκεῖ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον δὲν ἔχουν ὀπολύτως τίποτε ἰδικόν τους. Ὅταν λοιπὸν κάποιος πλουτίζῃ ἐδῶ, τότε προπαντὸς γνωρίζω καλῶς, ὅτι αὐτὸς εἶναι πραγματικῶς πτωχός. Διότι, ἐὰν δὲν ἦτο ὑπερβολικῶς πτωχός, δὲν θὰ ἐπεδίωκεν ἐναγωνίως νὰ πλουτίσῃ. Ὅπως ἀκριδῶς ὁ ἀνάπτης, κατὰ τὴν δρασιν δὲν θὰ ὀνομαζέτο εἰρωνικά πολυμάματος, ἐὰν δὲν ἦτο ὀλοτελῶς τυφλός, ἔτσι καὶ ἐδῶ εἰς τὴν περίπτωσίν μας μὲ τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ πρέπει νὰ σκεφθῶμεν. Ἀφοῦ ἀποβάλλωμεν λοιπὸν τὴν ἀπάτην τῶν ὀνομάτων τῶν δῆθεν ἀγαθῶν, ἃς ἐνδιαφερόμεν διὰ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. Διότι δὲν εὐσταθοῦν τὰ πράγματα ποῦ ὀφείλουσι τὴν ὑπαρξίν των

μόνον εἰς τὰ ὄνομάτα των, ἀλλ' ἡ οὐσιαστικὴ ὑπαρξίς καὶ τὸ εἶδος τῶν ἀντικειμένων καθορίζουν τὴν ὀνομασίαν των. Εἰς ἄνθρωπος καλεῖται πλοῦσιος, ἀλλ' ὄμως δὲν εἶναι. Ἐ καὶ πῶς δὲν εἶναι, ἴσως ἐρωτήσῃ κανεὶς, ὅταν περιλούεται κυριολεκτικῶς ἀπὸ πολλῶ ἀσημῶν, πολλῶ χρυσάφι, πολλῶ τιμῶν λίθους, χρυσοσκένητα ἱμάτια καὶ τόσα ἄλλα; Δὲν εἶναι πλοῦσιος ὁ ἔχων τὰ ἀνωτέρω ἀγαθὰ, ἐπειδὴ οὔτε τὸ χρυσάφι, οὔτε τὰ ἱμάτια, οὔτε τὰ χρήματα ἀλλὰ μόνον ἡ ἐλεημοσύνη κάνει τὸν ἄνθρωπον πλοῦσιον. Τὰ δὲ προσαναφερόμενα ἀγαθὰ εἶναι τῶσον εὐτελεῖ, ὅσον τὸ χορτάρι, τὰ ξύλα, ἢ καλάμη. Διότι, λέγε μοι, ποῖον εἶδος ἱματίου θὰ δυνηθῇ ὁ πλοῦσιος νὰ περιβληθῇ τότε ὅταν θὰ ἴσταιται γυμνὸς ἐμπροσθεν τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου δῆματος; Αὐτὸ τὸ ὄποισιν καὶ ὁ Παῦλος ἐκ φόβου ἔλεγεν «Ὅταν θεοβαίως ἠθέλωμεν ἐνδοθῆ μὲ τὸ σῶμα τῆς ἀφραστίας, τότε μόνον δὲν θὰ εὐρεθῶμεν γυμνοί.» C. Τί εἶδους χορμάτα θὰ δυνηθῶν νὰ γλυτώσωσι τὸν πλοῦσιον, ὅταν θὰ κινδυνεύῃ τὸν ἐσχατον κίνδυνον; Ποῖοι ὑπηρετοὶ θὰ παρασταθοῦν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως εἰς τὸν μαστιζόμενον καὶ βασανιζόμενον τότε ἀρχόντα; Ποῖα κατοικίαι; Ποῖοι πολῦτμοι λίθοι; Ποῖα πολυτελεῖ ἰουτρά θὰ δυνηθῶν τότε νὰ ἀποπλύνουν τὴν ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων προερχομένην ρυπαρότητα; Μέχρι τότε θὰ ἐξοπατίζε τὸν ἐαυτὸν σας; Μέχρι τότε δὲν θὰ διακρίνετε τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ θὰ χάσκετε ἐμπρὸς εἰς τὰ ὄνειρα, ἂν καὶ εὐρίσκεσθε πολλὴ πλησίον τῆς μελλούσης κρίσεως; Ἄλλ' ἃς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν προκείμενον ψαλμόν. «Οἱ πατέρες μας διηγήθησαν εἰς ἡμᾶς τὰ ἀξιοθαύματα ἔργα, τὰ ὁποῖα, Σὺ Κύριε, ἔκαμες κατὰ τὴν ἐποχὴν των, κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους».

Δύναται δὲ τὸ ἀνωτέρω νὰ λεχθῇ καὶ εἰς ἡμᾶς ἀναγωγικῶς. Ἐὰν δηλαδὴ εἰς ἐκείνους διηγήθησαν οἱ πατέρες τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἔδωκε καὶ εἰς ἡμᾶς ἢ θεία χάρις διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὴν δυνατότητα νὰ μάθωμεν ὅσα συνέδησαν εἰς ἐκείνους. D. Πῶς τώρα θὰ ἐκλάβωμεν ταῦτα ἀναγωγικῶς; Μὲ τὸ νὰ στρέψωμεν τὴν προσοχὴν μας εἰς τὰ κατορθώματα τῆς νέας Χάριτος (τῆς Καινῆς Διαθήκης) καὶ νὰ διηγώμεθα, ὅτι ἀνυκλώθημεν πλέον πρὸς τὸν οὐρανόν, ὅτι ἠξιώθημεν τῆς ἐπουρανίου Βασιλείας, ὅτι ὁ Θεὸς ἐγένετο ἄνθρωπος, ἀφοῦ κατήγγισε τὸ με-

όσοιχον τοῦ φραγμοῦ. Ἐπειδὴ ἐπιμενόμεν ὄμως εἰς τὴν ἱστορίαν «...ἔργον ἀξιοθαύμαστον, τὸ ὅποιον ἔκαμες εἰς τὰς ἡμέρας των, κατὰ τὰς παλαιὰς ἐκείνας ἡμέρας». Κάποιαν παλαιάν ἱστορίαν μνημονεύει ἔδω ὁ ψαλμωδὸς καὶ ἀρχαία ἀξιοθαύμαστα ἐπιτεύγματα προβάλλει ἐνώπιόν μας. Καὶ διὰ ποῖον λόγον δὲν μνημονεύει κάποιο νέο καὶ πρόσφατον περιστατικόν; Διότι ὅταν μὲν πρόκειται περὶ ἀνθρωπίνων περιστατικῶν πολὺ φυσικὰ ἀρχίζομεν τὴν διήγησίν μας ἀπὸ τὰ πρόσφατα, καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ πρόσφατα καὶ νεώτερα προχωροῦμε πρὸς τὰ παλαιότερα, δεδομένου ὅτι ἡ ἀνάρτησις τῶν παλαιότερων περιστατικῶν ἐξασθεῖ μετὰ μεγαλυτέρας εὐκολίας. Ὄταν δὲ πρόκειται περὶ τοῦ Θεοῦ, τότε τὰ πάντα εἶναι γνωστὰ, Ἐ καὶ μετ' ἴσης βυνάμειως μάλιστα εἶναι γνωστὰ καὶ τὰ παλαιὰ καὶ τὰ νέα. Διὰ τοῦτο λοιπὸν λέγει ἄλλω: «Ἔγω, φανερόν ἐστι σὺ γνωρίζεις τὰ πάντα, καὶ τὰ πρόσφατα καὶ τὰ πολὺ παλαιά».¹⁰ Δὲν ἔχει οὐδεμίαν σημασίαν λοιπὸν διὰ κάποιοις διηγηθῆ παλαιῶν ἢ νεώτερον ἀξιοθαύμαστον περιστατικόν, ἀρκεῖ αὐτὸ νὰ εἶναι γνωστὸν εἰς τὸν ἀμιλοῦντα. Ποῖον λοιπὸν ἀξιοθαύμαστον περιστατικόν θέλει ἔδω νὰ μᾶς ἐκθέσῃ ὁ ψαλμωδός; Ἐπειδὴ ἀκούομεν «Ἡ παντοδύναμος χεὶρ Σου ἐξωλόθρευσεν ἔδην καὶ τοὺς πατέρας μας ἐγκατέστησε εἰς τὴν χώραν των ἐκακοποίησε τοὺς ἐκεῖ ἀσεβεῖς λαοὺς καὶ τοὺς ἐξεδίωξες ἀπὸ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας» (στίχ. 3).¹¹ Ἐπειδὴ ἀπελήφθητε τώρα περὶ ποῖου πολέμου λέγει, ποῖον νίκην καὶ ποῖον νικηφόρον κατόρθωμα ἀναφέρει; Ἡ χρειάζεσθε κάτι ἐπὶ πλῆθον νὰ σᾶς διευκρινίσω; Νομίζω ὄμως ὅτι αἱ περισσότεροι ἔχουν ἀντιληφθῆ αὐτό, πού θέλει νὰ εἴπῃ ὁ Ψαλμὸς. Δι' ἐκείνους ὄμως, πού ἴσως οὐκ ἀκόμη τὸ βαθύτερον νόημα, εἶναι ἀνάγκη νὰ προσβέσωμεν καὶ τὰς ἰδικὰς μας σχέσεις. Ποῖας λοιπὸν θριαμβευτικᾶς ἐπιτυχίας ἀναφέρει; Ποῖα κατορθώματα; Τὰ λαθόντα χώραν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωϋσέως, καὶ εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Προσποντὸς δὲ ὅσα ἔγιναν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, αὐτὰ μνημονεύει κυρίως ἔδω ὁ Ψαλμωδός. Διότι, ὡς εἶναι γνωστὸν, ἐκεῖνοι πού ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον δὲν κατάρθωσαν νὰ φθάσουν καὶ εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἀλλὰ ὅλοι ἔπεσαν εἰς τὴν ἔρημον.¹² Ὄταν λοιπὸν τὰ παιδιά, πού ἐγεννήθησαν ἀπὸ ἐκείνους καὶ ἀνετρά-

10. Ψαλμ. 138, 5.

11. Ἀποκτ. 14, 28 καὶ Ἔβρ. 8, 17.

φθον εἰς τὴν ἔρημον, ἐλοήχοντο εἰς τὴν Παλαιστίνην, δὲν ἐχρηιάσθησαν ὄπλα. Ἐ Ἄλλὰ μὲ μίαν ὁμαδικὴν κραυγὴν των ἐκυρίευσαν τὰς πόλεις, καὶ ὅταν διέβησαν τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν καὶ σκηνήθησαν οὗτοι τὴν πρώτην πόλιν, τὴν Ἰεριχώ, τὴν ἐκυρίευσαν μετ' ἁπλῶν τῶν ἀπὸ αὐτῆν παρὰ μετὰ πόλεμον.¹³ Διότι ἐφόρουν τὰ ὄπλα των κατὰ πρόπον, πού δὲν ἐφαίνοντο, ὅτι ἐπήγαιναν εἰς μάχας, ἀλλὰ μᾶλλον ὡσάν νὰ ἔτρεχον εἰς πανηγύρεις καὶ εἰς χοροὺς. Εἶχον περιδληθῆ τὸν ὄπλισμόν των μᾶλλον ὡς εἶδος καλλιπλισμοῦ παρὰ ὡς μέσον ἀσφαλείας, καὶ ἐνὶ ἐφοροῦσαν τὰς ἱεράς καὶ ἑορταστικᾶς στολᾶς των καὶ εἶχον προπορευομένους τοῦ στρατοπέδου των τοὺς λευίτας, περιεκύκλωνον τὸ τεῖχος. Καὶ ἴτο τοῦτο ἐν θέαμα ἀξιοθαύμαστον καὶ παράδοξον, νὰ βλέπῃ κανεὶς τόσας χιλιάδας στρατοῦ νὰ βαδίζουσ μετὰ τάξιν καὶ ρυθμόν, Ὁ μὲ ἦσαν καὶ εὐκοσμίαν πειλὴν, ὡσάν νὰ μὴ ὑπῆρχεν οὐδεὶς ἐχθρὸς ἀντιμέτωπος, καὶ νὰ καταρβάνουν τὸ πᾶν μετὰ τὴν μουσικὴν ἐκείνην ἀρμονίαν, πού ἐξῆρχετο ἀπὸ τὰς θαυματουργικὰς σάλπιγγας. Ἐπειδὴ ἐντραποῦν αὐτοὶ πού κόνουν θόρυβον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐάν δὲ τότε ἐκεῖ, πού ἤχοσαν αἱ σάλπιγγες, ἐπεκράτει τόσον μεγάλη εὐταξία, ποῖας συγγνώμης θὰ τύχουν τώρα ἐκεῖνοι, πού γίνονται πρόξενoi θορύβων, κατὰ τὴν στιγμὴν, πού ὁμιλεῖ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς καὶ ἐμποδίζου τὴν ἀκριθεῖ κατανόησιν των ἀρχαίων ἐκείνων διηγήσεων; Ἄλλὰ διὰ ποῖον λόγον, λέγει, δὲν ἐμνημόνευσεν ἐκείνους, πού ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον; Δὲν τοὺς ἐμνημόνευσε, διότι ἔπεσαν πάντες καὶ ἐτιμωρήθησαν. Καὶ διατὶ ἐκάθησαν ὅλοι; Διότι ἔπεσαν εἰς μεγάλα ἁμαρτήματα. Διὰ τοῦ θανάτου αὐτῶν ὁ Θεὸς ἐξοικονομοῦσε καὶ κάποιοις ἄλλην κατάστασιν. Ἐπετύγχανε δηλαδὴ τὴν κατάληψιν τῆς Παλαιστίνης μετὰ ἀνθρώπων, πού δὲν εἶχον ἴδει τὰ ἐν Αἴγυπτῳ κακά, τὴν δεσποδαιμονίαν καὶ τὴν ἀσθεῖαν γενικῶς καὶ δὲν εἶχον ἀναμεταξὺ των κανένα διδάσκαλον τῆς τόσον μεγάλης ἐκείνης πονηρίας. Ἐ Τόσον πολὺ δὲ κατεῖχοντο ἀπὸ τὰς συνηθείας των Αἰγυπτίων, τόσον πολὺ εἶχον κατακυριευθῆ ψυχικῶς, ὡστε καὶ παρ' ὅλα τὰ θαύματα, πού εἶδον, δὲν κατάρθωνσαν οὔτε εἰς τὴν ἔρημον νὰ ἀπαλείψουν τὰ λείψανα τῆς πλάνης των. Ἐν καὶ λοιπὸν εἰς τὴν ἔρημον ἀπέκτησαν καὶ διδασκάλους-τιμωροὺς χειροτέρους ἀπὸ τοὺς προηγουμένους (ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους), δηλαδὴ

12. Ψαλμ. N. κερ. 6.

τούς Χιωναικούς, παρ' όλα ταῦτα δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὴν ἀσέβειάν των. Διὰ τοῦτο τοὺς ἐκράτει εἰς τὴν ἔρημον, μέχρις ὅτου ἐφθασον εἰς ἀνδρικήν ἡλικίαν τὰ παῖδιά των, οἱ ἀπίστοί τινες.

Ε 4. Καὶ αὐτὰ, τὰ ὅποια λέγομεν, δὲν τὰ παίρνομεν ἀπὸ τὴν φαντασίαν μας, ἀλλὰ τὰ ἀποδεικνύομεν διὰ τῶν διδασκαλιῶν τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Διὰ τοῦ Ἰεζεκιήλ λοιπὸν ὁ Θεὸς κατηγορεῖ τὴν ἐπιμονὴν των κακίῃν εἰς τὴν ἀσέβειαν, διότι, ἐνῷ τοὺς ὠδήγησεν εἰς τὴν ἔρημον καὶ πολλάκις συνωμίλησε μαζί των, ὁμοῦ δὲν πειθοκίετο ἀπὸ αὐτούς.¹³ Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον διέταξεν αὐτοὺς νὰ περιδληθῶν μὲ ὄπλισμόν, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐκστρατεύσων κατὰ τῆς Ἰερικῆς; Περισσότερον ἀκόμη περιέργων θὰ ἦτο, ἐὰν ἐπολιόρκων τὴν Ἰερικὴν χωρὶς ὄπλα. Ἐὰν καὶ τοὺς διέταξε νὰ κἀνοῦν κάτι ἀνθρώπινον, πού θὰ ἐχρειάζοντο προπαντὸς πολεμικὰ σχέδια καὶ νὰ προσλάβωσιν καὶ κάποια αἰσθητὴν καὶ δυνατὴν συμμαχίαν, ὁ Θεὸς τοὺς ὑποχρεώνει νὰ κἀνοῦν αὐτὰ ἀσυγκατάβητον πρὸς τὴν ἀδυναμίαν των. Εἰς τί θὰ ἠδύνατο νὰ συμβάλῃ ἡ πολεμικὴ ἐνδυμνασία καὶ τὰ ὄπλα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πρὸς ἐκπόρθησιν τοῦ τείχους; Τί θὰ ἐπετυγχάνετο μὲ τὸν ἦχον τῶν σαλπίνγων;¹⁴ Ἄ. Ἐὰν λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ πολεμήσωσιν μὲ ἀνθρώπους, ἦσαν κάπως δικαιολογημένοι νὰ ὑπολογίζων καὶ εἰς τὴν δύναμιν τῶν ὄπλων των. Τώρα ὁμοῦ, πού ἐπρόκειτο νὰ καταπέσῃ τὸ τείχος μὲ τὴν δοῦθειαν μόνον τοῦ Θεοῦ, διὰ ποῖον λόγον νὰ περιδληθῶν τὸν ὄπλισμόν των; Καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Γεδεὼν πάλιν ἐκεῖνοι πού ἦσαν ὄπλισμένοι ἐξισούοντο κατὰ τὴν δύναμιν μὲ τοὺς ἀόπλους.¹⁵ Ἡ διαφορά μεταξὺ των ἀπὸ ἀνθρωπίνης πειρώας ἦτο ὀλοφάνερη. Διὰ ποῖον λόγον ἐγένοντο ὅλα αὐτὰ; Διότι τοῦτο διατάσσει ὁ Θεός, ὥστε νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς ὑποκείμενους νὰ πιστεύωσιν εἰς Αὐτόν. Διότι, ἀφοῦ ἡ ψυχὴ ἐτράφη μετὰ τοῦ σώματος καὶ ἐπειδὴ μέχρι τοῦδε δὲν εἶχεν ἴδει κάτι τὸ ἀσώματον, καὶ δι' αὐτὸ μετ' εὐκολίας στρέφεται πρὸς τὰ αἰσθητὰ, διὰ τοῦτο ἐχρειάζεται νὰ χειραγωγηθῇ ἀπὸ τὰ ὁρατὰ πρὸς τὰ νοητὰ. Β' Ἐνεκα τούτου καὶ οἱ προφῆται, ὅταν ὠμίλων περὶ Θεοῦ, ἠνοηκάζοντο νὰ χρησιμοποιοῦν εἰκόνας ἀνθρωπίνων μελῶν, ὄχι διὰ νὰ ἀνοητοποιήσωσιν τὴν ἀθάνατον φύσιν τοῦ Θεοῦ διὰ σχημάτων τῶν μελῶν τούτων, ἀλλὰ διὰ νὰ

13. Ἰεζ. 20, 10.

14. Ἰουδαίῳ κεφ. 7.

παιδαγωγῆσων εἰς τὰ ὑπερφυσικὰ καὶ ὑπεράνθρωπα δέγματα ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα τὴν ψυχὴν ἢ ὅποια ἐτράφη μὲ τὰ αἰσθητὰ.

Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ εἶναι κατὰ τὸ νοητόν, διὰ νὰ μὴ ἀπιστήσωσιν οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ Θεὸς θέτει κάτι αἰσθητόν. Διότι, ἐὰν ἔλεγεν ὁ Θεός ὅτι «εἰς ἑπτὰ ἡμέρας θὰ κατασπαραγῇ ἡ πόλις», ἐνῷ σεῖς θὰ ἠσυχάζεσθε καὶ δὲν θὰ ἐκἀματε καμμίαν ἐργασίαν, ἴσως τοῦτο θὰ ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ πέσωσιν πολλοὶ εἰς ἀπιστίαν. Τώρα ὁμοῦ μὲ τὰς διατάξεις του αὐτὰς περὶ ὀλοφάνειας τῶν πολιορκουμένων τὴν Ἰερικὴν, ὁ Θεὸς τοποθετεῖ τὸν τρόπον τινὰ ἕνα ὑπόθετον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην διάνοισιν. Γ' Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσητε, ὅτι τὸ λεγόμενον εἶναι ἀπλοῦς στοχασμός, θέλω νὰ σὰς διηγηθῶ μίαν παλαιάν ἱστορίαν πρὸς πιστοποίησιν τοῦ λόγου μου. Θὰ σὰς ὑπεθυμώσω τὸν Νεεμὴν τὸν Σύρον.¹⁶ Οὗτος καταληφθεὶς ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τῆς λέπρας καὶ ἐπειδὴ ἀηδίασε διὰ τὸ πάθος του, διότι διέτρεχε τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων, ἔρχεται εἰς Παλαιστίνην (διότι πρέπει νὰ συντομεύωσιν τὸν λόγον) ἐπειδὴ ἤθελε νὰ εὖρηθερίων τῆς ἀσθενείας του πλησίον τοῦ πατρῷου Ἰλισαίου. Ὅταν λοιπὸν ἐβόσσε καὶ ἐσταμάτησε ἐξωθὴ τῆς θύρας τοῦ ἀνδρῶς, παρεκάλει τὸν πατρίτην νὰ ἐξέλθῃ καὶ τὸν ἰατροῦσιν. Ἐκεῖνος ὁμοῦ, παρ' ὅλου ὅτι ἤκουσε τὰς παρακλήσεις, δὲν ἐξήρχετο, ἀλλὰ παρήγγειλε πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ ὑπηρετοῦ του νὰ βαπτισθῇ εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν. Ὁ Νεεμὴν δὲ, ἐπειδὴ ἡ παραγγελία τοῦ ἐφάνη ὄχι σαφῶς, καὶ πολὺ ἀρελῆς, μὴ ἀρμόζουσα εἰς λογικὸν καὶ ἐξυπνον ἄνθρωπον, δὲν ὑπήκουσε εἰς τὸν Προφήτην. Ἀλλὰ τί εἶπεν; Π' «Ἐγὼ ἐπίστευον, ὅτι θὰ ἐξέλθῃ τῆς οἰκίας σου καὶ θὰ ἐκτείνῃ τὴν χεirá του ἐπ' ἐμέ, ἐν συνεχείᾳ θὰ ἐπικαλεσθῇ τὸν Θεόν σου καὶ θὰ μὲ καθαρῶσιν ἀπὸ τὴν λέπραν».¹⁷

Βλέπετε, πῶς ἡ ψυχὴ τοῦ Νεεμὴν ἐπιθυμῶσε νὰ ἴδῃ τὴν θεραπείαν δι' αἰσθητοῦ τινὸς πράγματος; Δὲν ἐθεώρει ὁ Νεεμὴν τὸ πρόσταγμα τοῦ προφήτου-ἰατροῦ ἀρεκτόν, ἀλλὰ παρεκάλει καὶ διὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς χειρῶς, δηλ. δι' αἰσθητὰ σημεῖα. Τοῦτο εἶναι δείγμα ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας τοῦ κάθε ἀσθενοῦς. Καὶ πολλὰ ἄλλα ἐξηγῶνται μὲ τὸ παράδειγμα αὐτό. Ε' Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς δὲν βερα-

15. Δ' Βασ. κεφ. 5.

16. Δ' Βασ. 5, 11.

πύει πανταχοῦ μὲ μόνον τὸν λόγον του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐπίθεσιν τῆς χειρὸς του. Διὰ τοῦτο ἔβαλε τὴν χεῖρά του καὶ εἰς τὸ στόμα καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν ἀσθενῶν.²² Καὶ εἰς ἄλλα μὲν μέρη ἐθεράπευε μὲ τὸν λόγον του μόνον, ἀλλοῦ δὲ μὲ τὸ θέλημά του ἔκανε τὰ πάντα καὶ ἐθεράπευε ἐκείνους ποὺ προσήρχοντο εἰς αὐτόν. Διὰ ποῖον λόγου ἔκανε τοῦτο; Διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῶν προσερχομένων. Καὶ διὰ τὴν μάθησιν, ὅτι τοῦτο ἐγένετο διὰ τὴν ἀδυναμίαν αὐτῶν, διὰ τοῦτο ἐπαινοῦσε ἐκείνους, ποὺ δὲν εἶχον ἀνάγκην ποιούτων αἰσθητῶν σημείων· «Ἀληθῶς σὰς λέγω, εἶπεν ὅτι οὔτε εἰς τὸν Ἰσραὴλ δὲν εὔρον τόσον μεγάλην πίστιν».²³ 150 Ἄ Ἐπειδὴ ὁ ἑκατόνταρχος εἶπεν, ὅτι δὲν χρειάζεται νὰ ἐλθῇ ὁ Χριστὸς εἰς τὴν οἰκίαν του πρὸς θεραπείαν τοῦ δούλου του, ἀλλ' ἐθεώρει ἀρκετὸν τὸ πρόσταγμα τοῦ Κυρίου ἔστω καὶ ἀπὸ μακρόν. Ἐπὶ τοῦ Ἰεζεκιίου δέ, τίποτε παρόμοιον δὲν γίνεται, παρὰ μόνον προφητεία λαμβάνει χώραν, χωρὶς νὰ χρησιμοποιηθῇ τίποτε τὸ ἀνθρώπινον. Διὰ τοῦτο ἰσχυρῶς καὶ εἰς ἐκείνους, ποὺ ἐξηλοτυποῦσε κατὰ τῆς γυναικός, διέτασσετο χονδροειδέστερον τι πράγμα. Ἐὰν δὲ θέλῃς νὰ ἐκλάβωμεν ὅλα αὐτὰ καὶ ἀναγωγικῶς (διότι ὅλα αὐτὰ, ποὺ συνεδαινον εἰς ἐκείνους, ἦσαν συμβολικὰ καὶ ἐγράφησαν διὰ νὰ υἱοθετήσουν ἡμᾶς, εἰς τοὺς ὁποίους ἔφθασε τὸ τέλος τῶν αἰώνων²⁴), προσπάθησε νὰ κατανοήσῃ τοὺς ἀρίστους διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὅποιοι χρησιμοποιοῦν τὸν λόγον ἀντὶ σάλπιγγος Β καὶ καταβάλλουν τὰ ἐχθρικά τεῖχη τῶν ἁκατείνων δυνάμεων, καὶ μὲ τὴν πνευματικὴν πανοπλίαν τοῦ Χριστοῦ ὑποτάσσουσιν τοὺς λαούς. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν (κατὰ τὰς ὁποίας οἱ Ἰσραηλιταὶ περιεφέροντο εἰς τὰ τεῖχη τῆς Ἱερουσῆ) συμβολίζει τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς καὶ κατάρτησιν τῆς τυπικῆς σημασίας τοῦ σαββάτου. Συμβολίζεται ἐπίσης ἐκ τῶν προτέρων ἐδῶ ἡ κατάρτησις μαζί μὲ τὸ σάββατον καὶ τῶν ὑπολοίπων Μωσαϊκῶν διατάξεων, ποὺ εἶχαν δοθῆ προηγουμένως. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς προφήτας ἐπαναλαμβάνονται περὶ μὲν τῶν θυσιῶν τὰ ἑξῆς: «Ποῖος ἐζήτησε τὰς ἐξωτερικὰς καὶ τυπικὰς μόνον θρησκευτικὰς οὐτὰς ἐκδηλώσεις σου;»²⁵ Καὶ πάλιν· «Μήπως τάματα καὶ ἡγιασμένα κρέατα θὰ ἀφαιρέσουν τὰς ἁμαρτίας σου;»²⁶ Καὶ πάλιν,

17. Ματθ. 7, 33.

18. Ματθ. 8, 10.

19. Α' Κορ. 10, 11.

20. Ἦσ. 1, 12.

21. Ἰερ. 31, 35.

κρήπως μοῦ προσεφέρατε ζῶα πρὸς θυσίαν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη εἰς τὴν ἐρημον;»²⁷ Καὶ πάλιν· «Πρὸς ποῖον σκοπὸν μοῦ φέρετε λίθον ἐκ Σαδὰ καὶ κινάμωμον ἀπὸ μακρινῆν χώραν;»²⁸ Καὶ πάλιν· «Θυσίαν αἱματηρὰν καὶ ἀναιμακτον δὲν ἠθέλησες Κύριε.»²⁹ Καὶ πάλιν· «Μήπως ὁ Θεὸς θέλει νὰ προσφέρωνται πρὸς χάριν Του θυσίαι, ποὺ νὰ κοίγωνται ὀλοτελῶς ἐπὶ τῆς πυρᾶς, καὶ ἄλλαι διάφοραι θυσίαι ἢ ζητεῖ νὰ ὑπακούετε εἰς αὐτόν;»³⁰ Καὶ «ἐὰν ἡ χάρις στείσῃ, Κύριε, μὲ θυσίαις, θὰ τὰς προσέφερον;»³¹ Ὁ Καὶ πάλιν· «Ἡ ὑπακοὴ καὶ συμμόρφωσις σου εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ εἶναι προτιμότερα ἀπὸ τὴν θυσίαν.»³² Τὰς ἐορτὰς καταργῶν ὁ Θεὸς λέγει· «Ἐμίσησα καὶ ἀπέρριψα τὰς ἐορτὰς σου, Ἐπομάκρυνε ἀπ' ἐμοῦ, ἦχον ὠδῶν καὶ μελωδίας ἐγχορῶν ὀργάνων σου δὲν θέλω νὰ ἀκούσω.»³³ Καὶ «εορτὴν μεγάλην πρὸς τιμὴν μου δὲν ἀνέχομαι, καὶ τὴν υἱοσίαν καὶ τὴν ἀργίαν μισεῖ ἡ ψυχὴ μου.»³⁴ Καὶ πάλιν· «Ἐγὼ δὲν ἐπεθύμησα παρομοίαν υἱοσίαν.»³⁵ Καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ πάλιν ἔλεγε· «Θὰ σὰς δώσω προστάγματα ὄχι καλὰ καὶ κρίσεις θὰ σὰς ἐπιτρέψω, διὰ τῶν ὁποίων δὲν θὰ κατορθώσετε νὰ ζῆσατε.»³⁶ Ἐποὶ λοιπὸν καὶ τὸ σάββατον ἔδω καταργεῖται. Διὰ τὴν ὁμοίαν λέγει· «Ποῖος σὰς ἐζήτησε τὰς θυσίας αὐτὰς ἐκ τῶν ἁμαρτωλῶν χειρῶν σου;» Τοῦτο ἀφῆνω εἰς σὰς νὰ ἀπαντήσῃτε, καὶ θὰ δινηθήτε νὰ εὑρῆτε τὴν ἀπάντησιν εἰς παρόμοια ἐρωτήματα, ἐὰν παρουσιάσετε θίον καθαρόν. **Π**

5. Ἐὰν δὲ ἐκάλεσε τὸν ἐθνικὸν Κορηθλίον, ἕνεκα τοῦ καθαροῦ θίου του, δὲ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν γνώσιν τῶν ἀπορρήτων,³⁷ καὶ τὸν εὐνοῦχον κοπέτησε ἱκανὸν νὰ μελετᾷ καὶ νὰ γνωρίσῃ τὰς θείας ἀληθείας,³⁸ πολὺ περισσότερον εἰς σὰς, ποὺ ἀπελαύσατε τὴν ἀληθῆ πίστιν, ἐὰν ἐπιδείξητε θίον ἐνάρετον, θὰ σὰς διδάξῃ τὰς πληρετέρας ἀληθείας. Καθὼς λοιπὸν ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ ἀκάθαρτος θίος ἐμποδίζει τὴν γνώσιν τῶν θείων ἀληθειῶν, εἶται καὶ ὁ καθαρὸς θίος

22. Ἰακ. 5, 21.

23. Ἰερ. 6, 20.

24. Π' αλμ. 80, 7.

25. Α' Κορ. 10, 22.

26. Φαλμ. 50, 18.

27. Α' Κορ. 15, 29.

28. Ἰακ. 5, 21-23.

29. Ἦσ. 1, 13-14.

30. Ἦσ. 58, 9.

31. Ἰερ. 20, 25.

32. Ἦσ. 10, 4.

33. Ἦσ. 8, 27 ἔξ.

καθοδηγεί και φωτίζει και προκαλεί το ενδιαφέρον εις την αναζήτησιν τῆς ἀληθείας. Καθὼς και ὁ Παῦλος λέγει: «δὲν ἠδυνήθην νὰ σὰς διδάξω ὡς πρὸς ὠρμίους πνευματικῶς χριστιανούς, διότι παρατηροῦνται μεταξύ σας φιλοκεκία και ζηλοφθονία».³⁴ Καὶ ὁ Ἡσαΐας πάλιν λέγει: «Θὰ ἐπιθυμήσουν νὰ γνωρίσουν τὰς ὁδοὺς μου και τὰ θελήματα μου, ὡσαν λαός, πού θὰ ἔχη ἐπιδείξει δικαιοσύνην».³⁵ Ἔτσι ἡ καθαρὰ ζωὴ καθοδηγεῖ ὡς και τὸ ἐνδιαφέρον περὶ τὴν ἀναζήτησιν (τῆς ἀληθείας). Ἐ «Ζητεῖτε ἐπιμύμως», λέγει, «καὶ θὰ εὑρετε».³⁶ Καὶ ἡ παραβολὴ δέ, πού ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἀνθρώπου, πού ἐζητεῖ ἀρτους ἀπὸ κοιμηθέντα φίλον του, ἀφοῦ τὸν ἐξύπνησε κατὰ τὴν νύκτα,³⁷ τοῦτο δεικνύει. Διὰ τοῦτο και ὁ Σολομών,³⁸ ἐπειδὴ ἐζήτησε πνευματικὰ πρᾶγματα ἀπὸ τὸν Θεόν, ἔλαθε και ὅλα τὰ ἄλλα, πού δὲν ἐζήτησεν.

Ὅταν δὲ ὑπάρχη ἐπιμονὴ και ἐφ' ὅσον και ἡ ἀτήρησις μας εἶναι πνευματικὴ και ὁ θεὸς μας εἶναι καθαρὸς, σκέψου πόσον μεγάλη εὐκολία ὑπάρχει πρὸς ἀπλήρωσιν τοῦ αἵματός μας ἀπὸ τὸν Θεόν.³⁹ Ἄ Ἄλλὰ και μόνη ἡ ἐπιμονὴ ἔφερε ἀποτελέσματα (εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ εὐαγγελίου πού ἐζητεῖ ἐν ὄρα νικτὸς ἀρτους). «Λέγω λοιπὸν εἰς σὰς», ἀπαντᾷ ὁ Κύριος, «ἔστω και ἂν δὲν ὑπῆκουε εἰς τὴν φωνὴν τῆς φιλίας ὁ εὐπρωτότερος φίλος, ὁμως λόγω τῆς γενναίας ἀπαιτήσεως τοῦ ἔχοντος ἀνάγκην ἀρτων θὰ ὑπεχώρει και θὰ ἐξῆδε».⁴⁰ Ἄλλ' ἄς ἐπινέλωμεν εἰς τὸν προκαείμενον ψαλμόν «Θαυμαστὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἠργάσθης κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτῶν, κατὰ τὰς παλαιὰς ἐκείνας ἡμέρας. Ἦ παντοδύναμος χεὶρ σου ἐξωλόθρευσεν ἔθνη εἰδωλολατρικὰ και τοὺς πατέρας μας ἐγκατέστησεν εἰς τὴν χώραν των». Κύτταξ, πόσον λεπτομερῶς και μὲ πόσην ἀκριβειαν ἀποδίδει τὰς ἐννοίας τῶν πραγμάτων. Δὲν ἐσταμάτησε, λέγει, τὴν φροντίδα σου, μέχρις ὅτου τὰ πρᾶγματα ἐφθασον εἰς τὸ σημεῖον τῆς νίκης ἢ τῆς ἡττης, ἀλλὰ ἐπροχώρησε περαιτέρω ἂν και οἱ ἀντίπαλοι δυνάμεις δὲν εὐρίσκοντο εἰς Ἰσὴν πολεμικὴν ἰκανότητα. Διότι οἱ μὲν εἰδωλολάτραι κοτειχον τὴν χώραν, οἱ δὲ Ἰσραηλίται ἦσαν ξένοι, πού ἦλθον ἀπὸ ἄλλην χώ-

34. Α' Κορ. 3, 1-13.

35. Πρ. 58, 2.

36. Λοκ. 11, 9.

37. Λοκ. 11, 5-8.

38. Γ' Βασ. 3, 11.

39. Λοκ. 11, 8.

ραν. Β' Ἄλλ' ὁμως ἔγνε, με τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τόσον μεγάλη μεταστροφή τῶν πραγμάτων, ὥστε οἱ μὲν εἰδωλολάτραι νὰ ἐκκληριαθοῦν και νὰ χωθοῦν, οἱ δὲ Ἰσραηλίται νὰ γίνουιν κάτοικοι και πολῖται τῆς πόλεως. Διὰ τοῦτο περὶ ἐκείνων μὲν λέγει: «ἡ χεὶρ σου ἐξωλόθρευσεν ἔθνη» περὶ τῶν Ἰουδαίων δὲ «ὡς νέαν ἀμπέλων κατεφύτευσεν» χεῖρα δὲ ὀνομάζει τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ.

Ἐάν λοιπὸν τοὺς Ἰουδαίους ἐκείνους, πού ἦλθον ἀπὸ μακρινὴν χώραν και δὲν εἶχον πόλιν, οὔτε κατοικίαν, οὔτε ἰκανότητα νὰ καταφύγουν και ἐγκατασταθοῦν κάπου, τοὺς ἀπέδειξε δυνατωτέρους ἀπὸ τοὺς μονίμους κατοίκους και μάλιστα τόσον ταχέως, πολὺ περισσώτερον δὲν θὰ περιφρονήσῃ σὰς, λέγει, πού ἀπεδάλατε τὰ εἰδωλολατρικὰ και πατρῷα ἠθῆ και ἔθιμα. Τὶ λοιπὸν σημαίνει τὸ «εφύτευσας»; Ἔσπερώσες, διότι ἐκεῖνο, πού φυτεύεται, καθίσταται μόνιμον και ἀμετακίνητον εἰς τὴν γῆν. Οἱ Τὶ λοιπὸν; Εἰπέ μου. Δὲν μετώκησαν οὗτοι; Δὲν ὠδηγήθησαν εἰς ξένους τόπους; Ναι, ὠδηγήθησαν ἀνογκαστικῶς εἰς ξένους τόπους οἱ Ἰουδαῖοι. Τοῦτο ὁμως δὲν ἐγένεν ἀπὸ κάποιαν ἀδυναμίαν τοῦ κατοικίζοντος και φυτευτοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ συνέβη ἐξ αἰτίας τῶν φυτευθέντων και ἐγκατασταθέντων Ἰουδαίων. Ἐάν αἱ πράξεις των δὲν παρενόχλωντο ὡς ἐμπόδιον, τίποτε δὲν θὰ τοὺς ἐμπόδιζε νὰ μείνουιν εἰς τὰ στίπια των. «Ἐκακοποίησες τοὺς λαούς και τοὺς ἐξεδίωξες ἀπὸ τὴν γῆν ἐκείνην, Κύριε». Μαρκικοὶ ἐρμηνεύονται παραδέχονταί, ὅτι ταῦτα ἐλέχθησαν περὶ τῶν Αἰγυπτίων. Εἰς ἐμὲ θίμας φαίνεται, ὅτι ἐλέχθησαν και περὶ τῶν εἰδωλολατρικῶν ἔθνων. Καὶ διότι και δι' ἐκείνους ἐζήτησεν ὁ Παλμωδὸς νὰ τιμωρηθοῦν, ὥστε και ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ νὰ ἐμφανισθῇ και οἱ πολέμιοι νὰ καταστραφῶν και οἱ Ἰουδαῖοι νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν γῆν. «Διότι δὲν ἐκληρονόμησαν τὴν γῆν με τὰς ἰδίας των ρομφαίας». Κατ' ἄλλον ἐρμηνευτὴν «διότι δὲν ἐκληρονόμησαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας με τὴν βοήθειαν τῆς μαχαίρας των. Π Καὶ δὲν ἔσωσαν αὐτοὺς εἰς τὰς μάχας των κατὰ τῶν ἐθνῶν ἢ δυνάμεις τῶν χειρῶν των, ἀλλ' ἡ δεξιὰ σου χεὶρ και ὁ ἰσκιὸς σου θραχίων και ὁ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου προερχόμενος φωτισμὸς» (στίχ. 4-5). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «τὸ φῶς. Διότι μετὰ συμπάθειας προσέβλεψες πρὸς αὐτοὺς». Καὶ ὁμως, δύναται νὰ εἴπῃ κανεὶς, οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον ὀπλισθῆ ὅλοι κατὰ τὴν ἐχθρῶν των. Εἶχον βεδοκίως ὀπλισθῆ. Τὸ ἔργον ὁμως τῆς νίκης τῶν ἐχθρῶν δὲν προήρχετο ἀπὸ τὰ ὄπλα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν στρατηγόντα Θεόν. Βλέπετε, πῶς παρουσιάζει τὴν συμβουλήν

ὑπὸ τύπον προσευχῆς, προτρέπων νὰ ἐξαρτώμε τὸ πᾶν ἀπὸ τὸν Θεόν; Διατί δὲ ὀνομάζει τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας κληρονομίαν τῶν πατέρων, Ἐ τῶν πάππων καὶ τῶν προπαπῶν, οἱ ὅποιοι δὲν κατέκτησαν αὐτήν, ἀλλὰ αὐτὴ κατακτήθη εἰς ἑλλην ἐποχὴν; Τοῦτο ἔγινε, διότι πρὸς τοὺς πατέρας ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡ ὑπόσχεσις. «Ἐλα», λέγει εἰς τὸν Ἀβραάμ, «εἰς τὴν γῆν, τὴν ὅποιαν θὰ σοὺ δεῖξω»⁴⁰ καὶ «εἰς σὲ θὰ δώσω τὴν γῆν καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου».⁴¹ Ἐχρησιμοποιήθησαν δὲ αἱ λέξεις «δεξιὰ χεῖρ» καὶ «δραχίλων» πρὸς ἐμπροστικώτερον παράστασιν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. Κύτταξε ὁμοῦ, πῶς ἀνυψώνει τὸν λόγον, καὶ εἰσαγωγικῶς λέγει: «ὁ φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου» ἐνίσχυσεν ἐκείνους, τούτεστιν ἡ θεία βοήθεια καὶ πρόνοια. Διότι ἦτο ἄρκετόν καὶ μόνη ἡ θέλησις καὶ μόνη ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ πρὸς ἔλευσιν τῆς νίκης. Ἐν συνεχείᾳ τοῦ ψαλμοῦ ἀναφέρεται καὶ ἡ αἴτια. ¹⁵² Λ «Ὅτι ἠυδόκησες εἰς αὐτούς», δηλαδὴ διότι τοὺς ἠγάπησες, διότι Σὺ ἠβέλησες, Κύριε. Ὅποτε ἡ ἐπιτυχία ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς φιλονηρωπίας του καὶ δὲν ὀφείλετο εἰς τὰ προσωπικά των κατάρωματα, οὔτε εἰς τὴν ἀρετὴν των.

«Σὺ ὁ ἴδιος, εἶσαι καὶ ἰδικὸς μου βασιλεὺς καὶ Θεός, καὶ ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ἐντολῆς καὶ προσταγῆς σου χαρίζεις τὴν σωτηρίαν εἰς τὸν ἕκ τοῦ Ἰακώβ καταγομένου λαοῦ σου» (στίχ. 5). Ἄλλος μεταφράζει: «Δίδοι ἐντολήν πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἰακώβ». Καὶ ποία εἶναι ἡ συνέπεια καὶ ἡ ἀκολουθία τῶν ἀνωτέρω δι' ἡμᾶς; Ὅλα αὐτὰ ἔχουσι παλλὴν ἀσχέσιν καὶ δι' ἡμᾶς. Διότι καὶ πρὸς ἡμᾶς διὰ τοῦ ψαλμοῦ λέγει: «Ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐμῆθα ἀπόγονοι ἐκείνων, καὶ Σὺ εἶσαι ὁ ἴδιος Θεός, ὁ ὁποῖος ἕκαμες καὶ τὰ παλαιὰ καὶ τὰ σύγχρονα θαυμαστά γεγονότα. Καὶ ἀπὸ τοῦ προέρχεται ἡ ἴδια προστατευτικὴ ἰσχὺς καὶ πρὸς ἐκείνους καὶ πρὸς ἡμᾶς. Ἐπὶ τὸ ὅτι Σὺ εἶσαι ὁ ἴδιος καὶ ὁ αὐτὸς Θεός, πού ἔδρασαις εὐεργετικῶς καὶ τότε καὶ τώρα.

Β 6. Δὲν λέγει πάλιν ὁ ποιητής, ὅτι Σὺ μὲν εἶσαι ὁ Ἰδιος καὶ ὁ αὐτός, ἐγὼ δὲ ἀναφερόμαι εἰς διαφορετικὸν Θεόν. Ἄλλὰ ψάλλει: «Σὺ ὁ ἴδιος, πού ἔδρασαις τότε, εἶσαι καὶ ὁ ἰδικὸς μου βασιλεὺς καὶ ὁ Θεός μου». Δὲν ἐληγομένησαμε τὴν ἐξουσίαν σου, οὔτε ἀνεκνήρυξαι ἕλλον κανένα ὡς προστάτην μας. «Σὺ πού ἔδωκες τὰς ἐντολάς διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ τοῦ καταγομένου ἀπὸ τὸν Ἰακώβ» του-

40. Γεν. 12, 1.
41. Γεν. 13, 5.

τέστιν ὁ ἴδιος ὁ Θεός καὶ τότε καὶ τώρα καὶ ἡ ἴδια ἡ θεία πρόνοια εἰς ὅλας τὰς γενεάς. Ἐπὸ τοῦ λοιποῦ προέρχεται ἡ μεταβολὴ τῆς καταστάσεως ἐπὶ τὸ καλύτερον; Τί σημαίνει τὸ «ἔδωκες ἐντολάς»; Σημαίνει Σὺ πού διέταξες, Σὺ πού παρήγγειλες νὰ σωθῇ ὁ λαὸς τοῦ Ἰακώβ. Ἐβῶ πάλιν φανερώνει τὴν εὐκολίαν, μετὰ τὴν ὅποιαν συμπαρίσταται ὁ Θεός πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς καὶ τὴν τσαριστίαν ἐξουσίαν καὶ δυνάμιν Του. Καὶ δὲν μνημονεῖται ἀπλῶς τὸν πρόγονόν του Ἰακώβ, ἀλλὰ μετὰ τὸ δίκαιωμα τοῦ ἀπογόνου προβάλλει τὴν ἀρετὴν ἐκείνου (τοῦ Ἰακώβ) ἐπιδιδῶναι τοιοῦτοτρόπως τὴν εὐνοϊκὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μεταχειρίσιν.

Ε «Διὰ τῆς ἰσχύος καὶ δυνάμεως Σου, ὡσάν με δυνατὰ κέρατα, θὰ καταβάλωμεν τοὺς ἐχθρούς μας» (στίχ. 6).

Καὶ Σὺ, λέγει ὁ Αὐτός εἶσαι καὶ ἡ πρόνοια ἡ ἴδια καὶ ἡμεῖς σὲ ἀναγνωρίζομε καὶ τὰ ἴδια με ἐκείνους ὅπλα χρῆσιμοποιοῦμε. Τί σημαίνει τὸ «Μετὰ τὴν βοήθειάν σου τοὺς ἐχθρούς ἡμῶν θὰ κεραιτώμεν»; Καὶ κατ' ἄλλον ἐρμηνευτὴν «θὰ διαστρωπῶμεν ὡς διὰ κεράτων ἐκείνους, πού μᾶς καταβλήδουσι»; Σημαίνει «διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματός σου καὶ τῆς δυνάμεώς σου θὰ ἐκμηδενίσωμεν τοὺς ἐχθρούς μας». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «θὰ ποδοπατήσωμεν αὐτούς». Καὶ τί σημαίνει, λέγει, τὸ «ἐν σοί»; Σημαίνει, ὅτι ἀρκεῖ νὰ ἐπικαλεσθῶ τὸ ὄνομά σου μόνον καὶ ὅλα θὰ καταρωθῶν μετὰ μεγάλης μάλιστα ἐπιτυχίας. Διότι δὲν εἶπεν ἀπλῶς: θὰ ὑπερσχύσωμεν ἢ θὰ ἐπικρατήσωμεν, ἀλλὰ θὰ «ἐκμηδενίσωμεν». Ἐ δὲν θὰ ὑπολογίσωμεν αὐτούς ὡς κάτι τὸ σπουδαῖον, λέγει, οὔτε θὰ τοὺς φοβηθῶμε καθόλου, ἀλλὰ θὰ τοὺς καταδιώξωμεν σὺν νὰ μὴ εἶναι τίποτε τὸ σοβαρόν. Τοῦτο θέλων νὰ δηλώσῃ ἕτερος ἐρμηνευτὴς ἔλεγε: «θὰ καταπατήσωμεν», δεικνύων ἔτσι τὴν κραταιάν νύκην, τὴν χωρὶς ἀγωνίας παράταξιν, τὴν χωρὶς φόβου μάχην.

«Διότι δὲν θὰ στηρίξω τὴν ἐλπίδα μου εἰς τὸ τόξον, μετὰ τὸ ὅποιον πολέμῳ, καὶ δὲν θὰ με σώσῃ ἡ σπάθη, τὴν ὅποιαν φέρω ἐπὶ τῶν χειρῶν μου» (στίχ. 7) καὶ κατ' ἐκφρασιν ἄλλου ἐρμηνευτοῦ: «δὲν θὰ με σώσῃ τὸ σπαθί μου. Εἰς τὸν Θεόν ἔχω τὴν πεποιθήσιν μου». Καὶ διὰ ποῖον λόγον τότε χρῆσιμοποιεῖς τὰ ὅπλα; Διατί ὄπλιτσα; καὶ χρῆσιμοποιεῖς τόξον καὶ μάχαρον; Τοῦτο γίνεται, διότι ἔτσι διέταξεν ὁ Θεός. Διὰ τοῦτο λοιπὸν χρῆσιμοποιῶ μὲν αὐτὰ, τὴν δὲ ἐλπίδα μου ἄπασαν στηρίζω εἰς αὐτόν. **Ε** Τοιοῦτοτρόπως διαπαιδαγωγούνοτο νὰ πολεμοῦν τοὺς ἐπιγεῖους ἀντιπάλους των περιφρουρούμενοι ὑπὸ τῆς

θείας δυνάμεως. Ταιουτρόπως επολέμουν και τους νη-
ταύς έχθρούς των. Και αὐ λοιπόν, όταν πολέμησεν κατὰ τοῦ
διαβόλου, λέγει: Δὲν στηρίζομαι εἰς τὰ ὄπλα μου, οὔτε εἰς
τὴν δυνάμιν μου καὶ εἰς τὰς ἀρετάς μου, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ
ἔλεος τοῦ Θεοῦ.⁴³ Α Τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἔλεγε καὶ ὁ Δα-
νιὴλ: «δὲν σε παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς λυπηθῆς βασίζομενοι
εἰς τὰς ἀρετάς μας, ἀλλ' εἰς τοὺς πολλοὺς οἰκτιρμούς σου,
Κύριε».⁴⁴

«Σὺ, Κύριε, μᾶς ἔσωσες ἀπὸ ἐκείνους, πού μᾶς κατε-
πίεζον καὶ Σὺ παρέδιδες εἰς ἐπάσχυντον ἦσαν ἐκείνους,
οἱ ὅποιοι μᾶς ἠμισοῦσαν» (στίχ. 8). *Ἄλλος λέγει: «*Ὅτι
ἔσωσας ἡμᾶς. Διὰ τὴν, λέγει, πρέπει νὰ ἀναφερώμεθα εἰς τὰ
παλαιὰ καὶ εἰς ὅσα ἐλοιθεν χώραν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν
προγόνων; Διότι ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἔχομεν τσάσας πολλὰς ἀπο-
δείξεις τῆς θείας προνοίας, καὶ θραυμεινικὰ τρόπαια νὰ
ἀπαριθμήσωμεν καὶ ἀκόμη δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν νίκας
διαβοχικάς καὶ ἀξιοθαυμάστους καὶ παραδόξους. Διὰ τοῦ-
το ἀκριθῶς εἶπε «κατήσχυνας, διὰ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι οὐ
ἄπλως μᾶς ἐγλύτωσες, οὔτε ὅτι μᾶς ἔσωσες ἀπὸ τὰ δύν-
τοι μόνον, ἀλλὰ συγχρόνως κατεντρόπισσες καὶ τοὺς
ἐχθρούς μας.

«Θὰ καυχῆθῶμεν καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μας,
διότι τοιοῦτον ἔχομεν Θεόν καὶ θὰ δοξάζωμεν τὸ δυνάμει
σου ἀκαταπαύστως εἰς τὸν αἰῶνα» (στίχ. 9). Β *Ἄλλος
ἑρμηνευτὴς ἀποδίδει: «Τὸν Θεόν ὑμολογοῦμε καθ' ἑκά-
στην ἡμέραν». Ἐχομεν παρέλθει λέγει αἱ θριαμβολογίαι τῆς
νίκης, καὶ ἦλθε ὁ καιρὸς τῆς εὐχαριστίας μας πρὸς τὸν
Θεόν. Μετὰ τὴν φράσιν «ὄλην τὴν ἡμέραν» ἐννοεῖ ὄλην τὴν
ζωὴν. Διότι δὲν παύομεν νὰ ὑμολογοῦμε καὶ νὰ ἐγκωμι-
άζωμεν τὴν παντοδύναμον συμπαραστάσιν σου. Τοῦτο ἀ-
ποτελεῖ τὴν δόξαν μας, τὸ καυχῆμά μας, τοῦτο ὁμολογοῦ-
με πρὸς πάντας με ὑπερφάνεον. Καὶ τοῦτο δὲν τὸ κάνο-
με, ἐπειδὴ κατοικοῦμε εἰς μεγάλην καὶ λαμπρὰν πόλιν, οὔ-
τε διότι εἰμεθα οἱ πρώτοι νικηταί, οὔτε διότι ὑπερέχομεν
τῶν ἄλλων κατὰ τὴν σωματικὴν μας δυνάμιν, ἀλλὰ ὑπε-
ρηφανευόμεθα, διότι ἔχομεν ἀληθινὸν Θεόν. Καὶ οὐ μόνον
ὅταν ἐμφανῶς μᾶς βοηθῆς, ἀλλὰ καὶ ὅταν φανερωμι-
κὰ μᾶς ἐγκαταλείπῃς. Γ Αὐτὸ σημαίνει ἡ φράσις: «ὄλην
τὴν ἡμέραν». Καθὼς καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «εἰς ἐμὲ, εἶθε νὰ
μὴ συμῶθῃ νὰ καυχῆθῶ διὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον διὰ
τὸν σταιρὸν τοῦ Χριστοῦ».⁴⁵ Διότι δὲν ὑπάρχει, ναὶ δὲν

43. Δαν. 9, 18.
44. Τζλ. 6, 14.

ὑπάρχει, ἄλλη δόξα τόσον μεγάλη, ὅσον ἡ δόξα τοῦ Σταυ-
ροῦ. Διὰ τοῦτο καὶ πάλιν ἔλεγε: «*Ὅχι μόνον δὲν παρα-
πονοῦμεθα διὰ τὰς θλίψεις μας, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα διὰ
τὸν Θεόν».⁴⁶ Διότι τίποτε δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ μετὰ
τὸ καυχῆμα αὐτό. Κανεὶς, λοιπόν, ἂς μὴ μεγαλαφρονῇ διὰ τὸν
πλοῦτον του. Κανεὶς ἂς μὴ ὑπερηφανεύεται δι' ὀτιδήποτε
ἀπὸ τὰ θιωτικά, παρὰ μόνον διὰ τοῦτο, διότι ἔχει τὸν Θε-
ὸν Δεσπότην του. Τοῦτο εἶναι καλύτερον ἀπὸ κάθε εἰδους
ἐλευθερίαν, τοῦτο εἶναι ὠφελιμώτερον καὶ ἀπὸ αὐτοῦ τοὺς
οὐρανοὺς. Ἐάν, λοιπόν, τὸ νὰ καταστῇ κανεὶς μαθητὴς τοῦ
ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου, θεωρεῖται πολλάκις καύχημα διὰ πολ-
λοὺς τῶν ἀνθρώπων, σκέψου πόση δόξα προκύπτει δι' ἐ-
κείνον, πού γίνεται μαθητὴς καὶ ἀκροατὴς τοῦ Θεοῦ. Διὰ
τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, ἀντὶ ἄλλου μεγάλου ἀξιώματος, τοῦ-
το παραθέτει λέγων: «Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ ἐσταύρωσαν
τὰ σαρκικά πάθη».⁴⁷ Εἰς τὸν Ψαλμὸν μεσολαβεῖ τὸ λεγόμε-
νον διάβηγμα, πού κάποιοι μεταφράζει «ἀπάντοτε» καὶ ἑ-
βραϊστὶ λέγεται «Σέλ».

«Τώρα ὁμοῦ μᾶς ἀπόθησες μακρῶν σου καὶ μᾶς ἐξη-
τέλισες καὶ δὲν θὰ ἐξέλθῃς πλέον, ὦ Θεέ, μετὰ τῶν στρα-
τιωτικῶν δυνάμεών μας» (στίχ. 10). Διάφοροι ἑρμηνευταὶ
ἀπέδιδον τὸ ἀνωτέρω μετὰ τὰς φράσεις «Τώρα δὲ μᾶς ἀπό-
θησες καὶ μᾶς κατήσχυνες» ἢ «ὄχι καὶ μᾶς ἀπεμάκρυνες» ἢ
«καὶ θεοβαλὸς μᾶς ἀπεμάκρυνες» ἢ «ὄχι καὶ μᾶς ἀπεμάκρυνες» ἢ
«ἐξέβαλες τοῦ κύκλου τῆς φροντίδος σου» καὶ «δὲν προϊ-
στάσαι εἰς τὰ στρατεύματα μας». Διότι εἰς τὴν ἀπόθησιν
ἀκολουθεῖ ἀμέσως ἡ καταισχύνῃ, καὶ ἡ γελοιοποίησις ἐνώ-
πιον ἄλλων καθίσταται ἀρχὴ τῆς κακοποθείας. «Δυνάμεις»
δὲ ἐνταῦθα καλεῖ τὰ στρατεύματα αὐτῶν, ἐπειδὴ εἰς αὐτὰ
στηρίζεται ἡ δυνάμις τοῦ βασιλέως. Καὶ τοῦτο πάλιν εἶναι
δείγμα τῆς θείας οικονομίας, τὸ νὰ ὑπάρξῃ μετὰ τῶν ἄρχον-
τος καὶ ἀρχομένων στενὸς σύνδεσμος καὶ ἰσχυρὰ ἀμοιβαι-
ότης. Ἐ διότι ὁ βασιλεὺς ἔχει ἀνάγκη τῶν ὑπηκόων του,
καὶ αὐτοὶ χρειάζονται τὸν προστάτην των καὶ τοιοῦτοτρό-
πως ὁ εἰς δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ τοῦ ἑτέρου. Καὶ
προκειμένου νὰ ἀποφευχθῇ κάθε παραλογισμός, ὁ Θεὸς ἔ-
κοιεν ἔτσι τὰ πράγματα, ὥστε τὰ μεγάλα καὶ ἰσχυρὰ νὰ
ἔχουν ἀνάγκη τῶν μικρῶν καὶ ἀδυνάτων. Τοῦτο ἐπέβαλε
καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀίψυχα. Πολλὰς φορές, ἐπὶ παραδειγματι,
ἐσταθεροποίησε μίαν κολώναν τολαντευομένην κάποιοι μι-

44. Ρομ. 5, 11.
46. Τζλ. 5, 24.

κρή πέτρα, που έποποθετήθη από κάτω. Και μικρόν τμή-
νι κατευθύνει δλκκληρον πλοτον, που μεταφέρει μυριάδας
δνδρας και τό σάξει από κινδύνους διαφόρους.

154 Α Τί σημαίνει «άν και μάς απώθηρες»; "Οτι παρ'
δλα ταύτα, που ύφιστάμεθα, λέγει, δέν άπομακρυνόμεθα
άπό σέ, και δέν παύομεν να σέ δοξολογούμε, να σέ ύμνού-
με και να κωχώμεθα διά τό όνομά Σου.

«Επέτρεψες να στρέψωμεν νικημένοι προς τον έχθρόν
τά νώτα μας και δέσναι που μάς έμίσουν, επέτρεπες να
μάς λαφυραγωγούν και να θησαυρίζουν» (στίχ. 11). Είς
έρμηνευτής λέγει: «μάς κατέστηρες κατωτέρους άκόμη και
άπό τον κάθε έχθρόν μας». Κύτταξε, πώς καθιστά με τον
λόγον έμφωνή τά δεινά και διεκτρογώδει την καταστροφήν
και δεκνύει, ότι, άν και ήσαν άρεκτά άμωρτωλοί, όμως έ-
τιμωρήθησαν και υπερβολικά.

Β 7. Τουτό και οι τρεις παίδες έκ του περισσεύματος
της καρδίας των κάνουν μέσα εις την άνοσμένην κάμινον
και λέγουν: «μάς παρέδωκες εις χείρας παρανόμων έχθρών,
άποστατών, που μάς μισούν θανασίμως, και εις βασιλέα
άδικον και εκληρότερον άπό όλους τούς άλλους βασιλείς
της γής»⁴⁶ και έν συνεχεία λέγουν: «κατέστημεν μικρότεροι
άπό δλα τά άλλα έθνη και εξευτελισμένοι εις όλην την
γην»⁴⁷. Τουτό λοιπόν δηλώνει και ο Ψαλμός και λέγει: Κα-
τέστημεν άτιμότεροι άπό όλους τούς ανθρώπους, επειδή ά-
κριδώς άπεγυμνώθημεν άπό την Ιδικήν σου φροντίδα. Και
δέν έσταμάτησαν μέχρις δδω τά δεινά, αλλά δισημνήθημεν
ώς λάφυρα μεταξύ των πολεμίων, οι όποιοι και μάς εξεμε-
ταλλεύοντο με κάθε δικαιοδοσίαν. Αυτό σημαίνει και ή φρά-
σις «δήρπαζον, διά να θησαυρίσουν οι Ιδιοι, άφού κανείς
δέν ύπήρχε να τούς έμποδίση).

Γ «Μάς παρέδωκες εις τούς έχθρούς μας σαν πρόδα-
τα, που προορίζονται να καταφαγωθούν και μάς διεκόρ-
πισες αιχμαλώτους μεταξύ των έθνών» (στίχ. 12). Και κατ'
άλλον έρμηνευτήν «μάς έλίχρισες, όπως τό άχυρον». Τί
σημαίνει «ώς πρόδατα δούλωσας»; Σημαίνει, ότι μάς έκα-
μες ευαλώτους, μάς απέδειξες φτηνούς και άνευ άξίας. Δι-
ότι εκτός άπό τά πρόδατα, που προορίζονται διά σφαγήν
και θρώσιν, υπάρχουν και πρόδατα άναπαγωγής, κατάλ-
ληλα προς γέννησιν άλλων. Και τά πρώτα άπό αυτά, λόγω
του ότι είναι γηροσμένα ή στείρα, χρησιμοποιούνται μόνον

46. Δευ. 3. 32.

47. Δευ. 3. 37.

διά θρώσιν. Και τό χειρότερον άκόμη ότι διαμορφώθησαν
οι Έβραίοι μεταξύ των διαφόρων έθνών πράγμα παλύ θα-
ρότερον δι' αυτούς, διότι δέν δύνανται να φυλάττουν τον
νόμον εκεί με κάθε ακρίθειαν και εξέπεσαν άπό τον πατρο-
παρόδοτον τρόπον ζωής. Δέν έδωαρήθημεν ύπό του θεού
δξιοι να ζώμεν ως έν έθνος, λέγει, Δ άλλα ήναγκάσθημεν
να διασκορπισθώμεν παντού και μόνον δι' έν πράγμα ει-
μεθα έτοιμοι, διά να δοξασιζώμεθα μόνον, χωρίς να είμε-
θα ίκανοι προς άμυναν ή διεκδικησιν των δικαίων μας. Αυ-
τό λοιπόν δηλώνει και ή εικών των προδάτων.

«Επέτρεψες να πωληθή ή λαός σου άντι μηδομινού
τμήματος σαν άχρηστοι και χωρίς καμίαν άξίαν δούλοι.
Και επέαθε δλα αυτά εις καιρόν, που δέν ήτο πολύ τό
πλήθος εκείνων, οι όποιοι με ίυλολαγημούς επέπεσαν εναν-
τίον ήμών και μάς κατενίκησαν» (στίχ. 13). "Άλλοι άπο-
διδουν την φράσιν «άνευ τιμής» με την «άνυπαρξίαν» ή «κα-
τέστημεν άχρηστοι και άνευ τιμής» ή «έκαμες την άξίαν
ήμών μικράν». Τό δε νόημα του στίχου τούτου έχει ως έ-
ξής, ύν και έκ πρώτης όψεως φαίνεται υπερβολικά άσα-
φής, αλλά προσέχετε να αντιληφθήτε τό νόημα, προκειμέ-
νου να άπαγγέλλετε τον ψαλμόν μετά συνέσεως. Ε Ποίον
λοιπόν είναι τό νόμά του; "Οτι έγιναν αυτοί, οι Έβραίοι,
πράγματι ευτελή και μηδομινά. Δέν είμεθα δξιοι διά τί-
ποτε, λένε, άγοραζόμεθα ως δούλοι άντι ευτελειστάτου τι-
μήματος. Μάς εγκατέλειψες, ώστε δλοι να μάς κατακρα-
νούν. Και τούτο συμβαίνει, λέγει, λόγω της συνθηίας που
έπικρατεί μεταξύ των ανθρώπων συνθηθίουν δηλαδή οι
άνθρωποι να δίδουν μετά προθυμίας εις άλλους πράγματα
άχρηστα και ευτελή και άνευ άξίας. Ένώ τά σπουδαία πρά-
γματα και όταν άκόμη τά δώσωμεν, τά προσφέρουμε με τι-
μήν μεγάλην ενώ τά άνάξια λόγω πράγματα προσφέρο-
μεν δωρεάν. Τούς άχαριστούς δούλους, άλλοι μόν Ιδικτή-
ται τούς πωλούν εις τό ήμισυ της άξίας των, άλλοι δε τούς
δίδουν και δωρεάν χωρίς να λάθουν κανένα τίμημα. Έάν
δέ ή πώλησις ενός πράγματος εις μειωμένην τιμήν δει-
κνύη την ευτελή άξίαν του, τότε φωντασθήτε πόσον δση-
μοντον είναι εκείνο τό πράγμα, που δίδεται χωρίς καμίαν
πληρωμήν, δωρεάν. 155 Α Τό άνωτέρω λοιπόν σημαίνει: ότι,
όπως εις άνθρωπος ήθελε πετάξει τά άχρηστα εις αυτόν
πράγματα, έτσι και εσύ, Κύριε, μάς εγκατέλειψες σαν να
μη έχουμε καμίαν άξίαν και μάς περιεφρόνησες άφάντα-
στα. Τουτό δηλώνει και επαγωγικός, όταν λέγη: «μάς έ-
κυριεύσαν οι έχθροί μας χωρίς να κατακαλώσουν πολλάς

πολεμικός κραυγός και θριαμβολογίας» ήτοι διά να μᾶς ἀγοράσουν. Διά τοῦτο και κάποιος ἄλλος λέγει, «διὰ τήν ἐκτίμησιν μας», δηλαδή «διὰ τήν πώλησιν μας». Διότι ἡ τιμή θεωρεῖται ἀντάλλαγμα⁴⁸ οἰκονομικόν. Πωλοῦμε πολλάκις τόν δοῦλον μας και λαμβάνομεν ἐκ τῆς πωλήσεως αὐτῆς ὡς ἀντάλλαγμα χρυσόν ἢ ἀργυρον.

Β «Ἐπέτρεψες να γίνωμεν ἐμπαιγμός εἰς τοὺς γειτονικούς μας λαούς, χλαῆν και περίεργως εἰς τὰ τριγύρω ἔθνη» (στίχ. 14). «Ἄλλος μεταφράζει» «διεπραμπεύθημεν». Καὶ ὁ Ψαλμὸς συνεχίζει «μᾶς ἔθεσες μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔθνῶν, ὡς κοκόν παράδειγμα» (στίχ. 15). Βαρεῖα και ἀφόρητος ἡ τιμωρία αὐτὴ και πρὸ πάντων τὸ να διειδίζονται ἐκ μέρους ἄλλων τῶν ἔθνῶν, να ὑποφέρουν διὰ αὐτὰ ἐκ μέρους τῶν ἑθρῶν και να εὐρίσκονται ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀμποιεῖται γύρω των και να τοὺς περιβάλλουν ἀπὸ πανταχοῦ οἱ χλευασταὶ των. Τί σημαίνει, «Παραβολή»; Παροιμιώδης διήγησις, παραδειγματικὴ ταπεινώσις. Διότι αὐτοὶ, πού τοὺς ἐκύκλωναν, ἦσαν μολυσμένοι και ἀναισθητοὶ, πού ὅχι μόνον δὲν τοὺς εὐπλαγχνίζοντο, ἀλλὰ τοὺς ἐνέπαιζον. Αὐτὸ ἦτο προποιντὰς πού τοὺς ἐπλήγωνεν ἐσωτερικῶς και τοὺς ἐθεσάζειε τοὺς Ἰουδαίους. Κατὰ τὴν γνώμην μου ἐδῶ ἐνοεῖ ὡς ἔθνη τοὺς Ἀραβας, πού κατοικοῦσαν περὶ αὐτῶν τότε.

Γ «Οἱ λαοὶ οἱ περιαικούντες κινοῦν τὰς κεφαλὰς των ἠρωικῶς και χλευαστικῶς εἰς ἑσᾶς μας και διὰ τὴν καταστροφὴν μας» (στίχ. 15). «Ἄλλος χρησιμοποιεῖ ἐδῶ τὴν λέξιν «μετακίνημα» και ὁ Ἑβραῖος «Μανούδ». Ἡ λοιπὸν σημαίνει τοῦτο, «ὅτι μᾶς μετεκίνησες» πρὸς τὴν παράταξιν των περιφρονημένων λαῶν, ἢ διὰ τοῦ σχήματος τῆς κινήσεως τῆς κεφαλῆς δεκνύει τὴν ὑπερβολικὴν εὐχαριστήσιν, πού ἠσθάνθησαν οἱ ἔθνη ἐξ αἰτίας τῆς καταστροφῆς των Ἰουδαίων τότε.

«Ἡμέρα δὲν παρέρχεται, κατὰ τὴν ὁποῖαν να μὴ εἶναι εἰς τὴν σκέψιν μου ἡ ἐντροπή, πού αισθάνομαι δι' ἐμὲ και τὸ ἔθνος μου και ἡ κατασχύνη, πού με ἀναγκάζει να κύπτω πρὸς τὴν γῆν ἐντροπισμένον τὸ πρόσωπόν μου. Ἐντροπία καθημερινῶς λόγω τῆς διεισπτικῆς και περιφρονητικῆς φωνῆς τοῦ καθενός, πού μᾶς ὑβρίζει και μᾶς κατηγορεῖ, λόγω τοῦ ἀγριωποῦ και γεμάτου ἀπὸ περιφρόνη-

48. Ἡδὲ ὁ Χριστόστομος μεταφράζει τὴν λέξιν ἀλλάγμα και εἶτι τὴν λέξιν «ἀλλάγμα», τὴν ὁποῖαν εἶχει τὸ ἴδιον ἔμω χρησιμοποιοῦμενον σήμερον φιλότηρον. Ἡ πρώτη λέξις σημαίνει ἀντάλλαγμα ἐμπορικόν, ἐνῶ ἡ δεύτερη σημαίνει πολεμικὴν κραυγὴν.

σιν προσώπου και τῶν λογῶν ὀλεμμάτων τοῦ ἑθρῶ και τῶν δικτῶν» (στίχ. 16, 17). «Ἄλλος τὴν λέξιν ἐντροπήν ἀποδίδει με τὴν λέξιν «ἀσχήμα» και τὸ «καταλαλοῦντος» ἀντακαστᾶ με τὸ «βλασφημοῦντος». Ἡ γελοιοποίησις των ὑπὸ τὰ δέματα των ἑθρῶν και τῶν δικτῶν των, αὐτὴ περισσότερο ἀπὸ τὰς ἄλλας τιμωρίας τοὺς ἐπλήγωνεν ἐσωτερικᾶ. **Δ** Ἐπειδὴ πάντοτε και χωρὶς καμίας δικαιοκλήν ἀπελάμβανον εὐμερίας και εὐτυχίας και ὑπερίσχυον ὅλων τῶν ἑθρῶν των, διὰ τοῦτο ὅλοι τότε ἐξεπλήγησαν και ἐμειναν ἀνοδοὶ, διότι οἱ Ἑβραῖοὶ ἔπασαν και ὑπεσκελισθησαν και δὲν ἠδύναντο να σηκώσουν αὐτε κεφάλι, ἀλλὰ συνεχῶς και ἀδικότως ὀφιστάντο τιμωρίας.

«Ὅλα αὐτὰ τὰ δεινὰ ἐπῆλθον ἐναντίον μας και ὁμοῦ δὲν σὲ ἐλημονήσαμεν και δὲν παρεδίδαμεν τὴν διαθήκην, πού ἔκανες με τὸν Ἀβραάμ» (στίχ. 18). «Ἄλλος λέγει» «Και δὲν περιφρονήσαμεν τὴν συνθήκην σου». Ἡμεῖς, λέγει, ἐθεσάζομε ἀντιθέτως πρὸς ὅλους τοὺς ἄλλους. Διότι ἐκεῖνοι μὲν και πρὶν ἀπὸ τὰ δεινὰ, πού ὑπέστημεν, ἦσαν παρηγωνισμένοι, ἡμεῖς δὲ, λέγει, και μετὰ τὰ δεινὰ ἐμείναμε ἀμετακίνητοὶ, χωρὶς να μεταβάλλωμε γνώμην. Αὐτὰ λέγει ὁ Ψαλμωδὸς ὡς ἐκπρόσωπος ἐκείνων. Καὶ ὅσοι σκέπτονται παρομοίως με αὐτοὺς καθίστανται σταθεροὶ εἰς τὴν πίστιν των και με ἀρίστως ἐλπιδας ἀνθρώποι.

Ε Διὰ τοῦτο ἐπαναλαμβάνομεν μετὰ τοῦ Δαυὶδ και τῶν τριῶν παιδῶν τὸ «ἠμαρτήσαμε και ἐπέσαμε εἰς παρουνομίαν»⁴⁹ και ὁμοῦ «δὲν παρέδωκεν τὴν διαθήκην σου». Ἐτσι δὲ ἐξυψώνου και τὸ φρόνημα των συμπολεμιστῶν των. Διότι ἂν και ἐπάθαμεν τὰ μέγιστα κακά, λέγει, ὁμοῦ δὲν παύομεν να εἶμεθα και ἀπόγονοὶ των ὑπερβολικῶς ἐργατηθέντων πατέρων μας, και δὲν ὑπεκλύομεν εἰς τὰς μεγάλας συμφορὰς και συνεπῶς ὑπάρχει μεγίστη ἐλπίς πρὸς σωτηρίαν μας.

Β Αὐτὸ, τὸ ὁποῖον ἐξ ἀρχῆς σὰς ἔλεγον, αὐτὸ και τώρα ἐπαναλαμβάνω, ὅτι τὰ φρονήματά των τὰ παρουσιάζουν ὑπὸ μορφήν προσευχῆς, σὺν να ἔλεγον πρὸς τοὺς εαυτοὺς των. ¹⁵⁶ **Α** Διὰ ποῖον λόγον ἀπεργατηθῆτε διὰ τὴν σωτηρίαν σας; Τὸν Θεὸν ἔχομεν προϊστάμενον μας. Ἐάν εἰς κάποιο σημείον παρετηρήθησαν παραδόσεις τοῦ θεοῦ νόμου, ἐτημωρήθημεν διὰ τοῦτο. Τοὺς περασμοὺς ὀπμείναμε με γενναϊότητα. Ἐχομεν ὁδηγόν μας τὸν αἰώνιον προστάτην και αὐτῶν των ἁμαρτιῶν. Διὰ τοῦτο πρέ-

49. Δαν. β. 20.

πει να αναμένωμε από παντού εὐνοϊκὴν λύσιν τῶν δεινῶν μας. Τί λοιπὸν σημαίνει: «Δὲν παρέδωκεν τὴν διαθήκην σου»; Σημαίνει, ὅτι δὲν παρέδωκεν τὰς ἐπαγγελίας σου, τὰς ὁποίας μᾶς ἐνεπιστεύθησαν αἱ πατέρες μας, ἀλλ' ἔτηρήσαμεν αὐτὰς μετὰ μεγάλης ἀκριβείας. Καὶ πράγματι εἶναι μεγάλη ἀδικία νὰ παραδοῖναι κενεὶς τὸν ἡθικὸν νόμον, ποῦ ἐδόθη διὰ τὴν ἀσφάλειαν ὧλων, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπιτρέπει οὔτε ὑπὸ τῶν ἄλλων νὰ ἀδικούμεθα καὶ γενικῶς ἐπιποδίζει τὴν κακίαν. Ὅταν λοιπὸν κάποιος παραδοῖναι τὸν νόμον, ποῦ τόσα ὀφέλη προσφέρει, εἶναι ἀχάριστος.

Β «Δὲν ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ μακρὰν ἀπὸ σέ ἡ καρδία μας», ἴτοι κατ' ἄλλον, «δὲν ἀπεκολλήθη ἀπὸ σέ ἡ καρδία μας» καὶ δὲν ἐπέτρεψες νὰ παρεκκλίνωμεν τὰ θέματα μας ἀπὸ τὸν νόμον σου». Ἄλλος πάλιν μεταφράζει: «δὲν ἀνεκλήθησαν αἱ πρὸς ἡμᾶς βοήθειαι ἀνορθωτικαὶ ἐντολαὶ σου» ἢ ἄλλος «δὲν ἀπεστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ μακρὰν ἀπὸ σέ ἡ καρδία μας καὶ δὲν παρεξέκλιναν τὰ θέματα μας ἀπὸ τὰς διατάξεις σου». Αὐτὸ, τὸ ὁποῖον εἶχεν εἶπει εἰς τὸν προηγούμενον στίχον, αὐτὸ ἐδῶ καὶ πάλιν λέγει, ὅτι καὶ μέσα εἰς μίαν τόσον μεγάλην τρικυμίαν κακῶν οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον παρασαλεύθησαν οἱ πόδες μας. Καὶ πολὺ ὀρθῶς ὠμίλησεν. Διότι, ὅπως ὁ ἡθικὸς νόμος ὁδηγεῖ πρὸς τὰ ἔμπροσ τὸν ἄνθρωπον, ἔτσι καὶ ἡ παρανομία τὸν ἀναγκάζει εἰς ὑποχώρησιν. Καὶ ὅπως ὁ νόμος παραγγέλλει νὰ βαδίζωμε τὸν ὀρθὸν δρόμον, ἔτσι καὶ ἡ παρανομία μεταποτίζει τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὴν ἔρημον καὶ ἄσπετον χώραν. Ὅδον λοιπὸν ὀνομάζει τὸν νόμον ἐδῶ. C Τὸ δὲ ῥῆμα «ἐξέκλινας», τὸ ὁποῖον οἱ ἄλλοι μεταφράζουσιν «οὐτε ἀνεκλήθησαν τὰ μέρη τοῦ νόμου, ποῦ ἀφοροῦν τὴν ἐπανόρθωσίν μας», ὁ Ἐδραίος τὸ λέγει: «Οὐσὲθ ἄσουρευού μενί δραχ». Ἐάν δὲ θελήσῃ κάποιος νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν φράσιν κατὰ τοὺς Ἑβραϊκῶντα μεταφραστικῶς καὶ ὄχι κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἄλλων, τότε τὸ «ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου» σημαίνει ὅτι μᾶς μετακίνησες ἀπὸ τὸν νόμον σου καὶ μᾶς ἐστειλες εἰς ξένην χώραν, γεγονός, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπέτρεπε τὴν τέλεσιν τῶν λατρευτικῶν ἐκδηλώσεων.

«Διότι μᾶς ἐταπεινώσας καὶ μᾶς ἀπέστειλες εἰς τόπον κακοπαθείας» ἢ κατ' ἄλλον «εἰς τόπον ἀκατοικητον» ἢ «εἰς τόπον τῶν Σειρήνων». «Μᾶς ἀπέστειλες εἰς τόπον ὑποδουλώσεως, ὅπου μᾶς ἐκάλυπεν ἡ ζοφερὰ σκιά τοῦ θανάτου» (στίχ. 20). Ἄλλος λέγει μᾶς κατετρόμαξες. Αὕτη ἡ φράσις, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἐλέχθη διὰ στροφῆς τοῦ προ-

οὔτου πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς τὸν οὐρανόν, πρὸς τὸν Θεόν, ὅπου καὶ ἐξοστοροῦν τὰ δεινὰ καὶ λέγουσιν D «ἢ ἐντροπὴ καὶ ἡ κατασχὴν τοῦ προσώπου μου με ἐσκέπασε ἐξ αἰτίας τῆς φωνῆς τοῦ ἔχραυ, ποῦ με ἀνείδιξε καὶ κατελάλει εἰς ἄραρον μου διότι ἐπέτρεψες, Κύριε, νὰ ταπεινωθῶμεν». Καὶ ἐάν ὅμως λάβῃ κάποιος τὸ ἀνωτέρω νόημα συμφώνως πρὸς τὸ «Σὺ ἐπέτρεψες με τὰ θάσσανα αὐτὰ νὰ χάσωμεν τὸν δρόμον μας, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ ἰδικὸς σου δρόμος», πάλιν καταλήγει εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα, ποῦ προηγουμένως ἀνεφέρωμεν. Διότι φανεροῦναι, πῶς ὁ Θεὸς ἀπάθησεν αὐτούς, ὥστε νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὸν τόπον τῆς διαδωσέως των καὶ ἀπὸ τὰς συνηθείας των καὶ νὰ ὁδηγηθοῦν εἰς τὰς ἐρήμους ἐγκαταλελειμμένοι ἀνάμεσα σὲ ἐχθρικά ἔθνη. Αὐτὸ ἀκριβῶς σημαίνει καὶ τὸ «μᾶς ἐκάλυπεν ἡ ζοφερὰ σκιά τοῦ θανάτου». Ἀναφέρει δηλαδὴ τοὺς κινδύνους, ποῦ προκαλοῦν τὸν θάνατον, πηλοῖον τῶν ὁποίων κινδύνων ἐδραεῖ ὁ θάνατος. Εἶναι οἱ κίνδυνοι, τοὺς ὁποῖους ἡ Γραφὴ ὀνομάζει «ἀδύνας θανάτου» καὶ «πύλας ἄβου». E Ἐδῶ ἐπίσης παριστᾷ τὸ ἀδύνατον τῆς διαφυγῆς ἐκ τῶν δεινῶν καὶ τῆς σκιάς αὐτῆς τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἐπικαλύψεως ὑπ' αὐτῆς τῶν πάντων, ὅποτε δὲν ἤμποροῦμε νὰ εἴρωμε τρόπον ἀπαλλαγῆς ἐξ αὐτῆς καὶ οὔτε μικρὰν ἀνάπαυαν δὲν δυνάμεθα νὰ δοκιμάσωμεν συνεπιὰ τῆς καταιεσίας τῆς.

Στίχοι 21, 22: «Ἐάν εἴχαμεν λημονήσει τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μας καὶ ἂν ἐσηκώσαμεν ἱκετευτικῶς τὰς χεῖράς μας πρὸς ψευδὴ καὶ ξένον Θεόν, δὲν θὰ τὸ ἀντελαμβάνετο τοῦτο ὁ Θεός, διὰ νὰ μᾶς ζητήσῃ εὐθύνην διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν μας ταύτην; Διότι Αὐτὸς γνωρίζει καὶ τὰς ἀποκρύφους σκέψεις καὶ διαθέσεις τῆς καρδίας. Τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις εὐγνωμῶν δούλων, τὸ νὰ μένουσιν σταθεροὶ εἰς τὴν πρὸς τὸν δεσπότην Θεόν λατρείαν των, καθ' ἣν ἐποχὴν πάσχουσιν καὶ ὑποφέρουσιν. Αὐτὰ εἶναι διδάγματα πραγματικῆς φιλοσοφίας καὶ ἁληθοῦς ἀγάπης πρὸς τὴν θεοσέβειαν. 157 A Αὐτὰ τὰ παραδείγματα διδασκούν καὶ τοὺς ἀκρατάς, νὰ μὴ ὑποκρίνωται, ἀλλὰ νὰ λατρεύουσιν τὸν Θεὸν με ὀλην των τὴν καρδίαν. Διότι, λέγει, «γνωρίζε τὰς ἀποκρύφους σκέψεις καὶ τὰς διαθέσεις πάσης καρδίας ὁ Θεός». Αὐτὰ λέγουσιν διὰ νὰ φροδίσουν τοὺς ἑαυτοὺς των ὥστε νὰ μὴ διαλογίζωνται τίποτε, ποῦ δὲν ἄρσει εἰς τὸν Θεόν. Κύτταξε καὶ τὴν μεγάλην ἐπίδοσιν των εἰς τὴν ἀρετὴν. Διότι συνεχίζει ὁ Ψαλμὸς καὶ λέγει: «Ἄλλ' ἐμῆς, Κύριε, πρὸς χάριν Σου ὑφιστάμεθα μαρτυρία τὰ ὅποια καθημερι-

μᾶς μᾶς φέρουν πλησίον τοῦ θανάτου καὶ ἐθεωρήθημεν διὰ τὴν πίστιν μᾶς ὡς πρόβατα σαρόμενα εἰς σφαγὴν» (στῖχ. 23). Εἶναι πράγματι πολὺ σπουδαῖον γεγονός νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ πραγματικοῦ Θεοῦ καὶ νὰ μὴ ἀποκλίνωμεν στρέφοντες ἄλλου τὰ μάτια μᾶς. Καὶ πολὺ σπουδαιότερον ἀκόμη πρῶγμα εἶναι τὸ νὰ διατηρῶμεν τὴν ἰσχυρὰν αὐτὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν ὅταν ἀντιμετωπίζωμεν συνεχεῖς θανάτους καὶ καθημερινούς κινδύνους. Σκέψου δὲ πόσον σπουδαῖον εἶδος εὐσεβείας καὶ φιλοσοφίας εἶναι τοῦτο, ἀφοῦ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος αὐτὸ τὸ ἴδιον γεγονός ἀναφέρει, ὅταν ἀπαριθμῇ εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολὴν τοὺς ἀποστολικούς κινδύνους, τοὺς ὁμοιάζου με συνεχῶς πιπτούσας χιονοπλάκες.⁵⁰ Ἀληθῶς! Πόσον στεφάνων καὶ πόσης τιμῆς θῆξαι εἶναι οὗτοι, ὅταν, ἐνῶ ζοῦν εἰς τὴν περίοδον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, φαίνονται, ὅτι ἐπέτυχαν πνευματικὰ κατορθώματα τοῦ ὕψους τῆς Καινῆς Διαθήκης; Αὐτὸ ἀκριδῶς ποῦ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει, τὸ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὑφίσταται τὸν θάνατον,⁵¹ αὐτὸ καὶ αὐτοὶ ὑφίστανται ἐδῶ ὄχι δοκιμαστικῶς, οὐδὲ κατὰ τὴν ἔκδοσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν. Διὰ τὴν δὲ λέγει: «Ἔνεκα τῆς πρὸς Σὺ ἀγάπης; Διότι ἦτο δυνατόν εἰς ἡμᾶς, λέγει, νὰ ἀλλάξωμεν παστάξιν, νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν πατρικὴν κληρονομίαν καὶ νὰ ἀφρηθῶμεν εἰς ἀσφαλῆ θέσιν. Ἀλλὰ προτιμῶμεν νὰ ὑπαφῶμεν μᾶλλον καὶ νὰ διαφυλάττωμεν τὴν πατρικὴν κληρονομίαν, παρὰ νὰ ἀπολαμβάνωμεν ἡσυχίας, ἀφοῦ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὰ πατρῷα δόγματα.

Ε «Ἐθεωρήθημεν ὡς πρόβατα σαρόμενα εἰς σφαγὴν». Μὲ τὴν μεγάλην ἐκκολίαν, λέγει, δύναται νὰ μᾶς φουεῦσον, μὲ ὅσην ὁ σφαγεὺς τὰ πρὸς σφαγὴν πρόβατα. Ἐδῶ ὁμοῦ δεικνύει καὶ τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν πραότητα αὐτῶν. Παρ' ὅλον ὅμως ὅτι εὐρισκόμεθα ἐκτεθειμένοι εἰς τὸσον μεγάλον κίνδυνον, μένομεν σταθεροὶ καὶ ἀμετακίνητοι εἰς τὴν γνώμην μᾶς. Ἐδῶ πρέπει νὰ μᾶς προκαλέσῃ κατὰ πληξίν καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία διετήρησεν αὐτούς, παρ' ὅλον ὅτι οὗτοι ὁμοιάζον ὡς πρόβατα σφαγῆς καὶ καθ' ἑκάστην ἀπέθνησκον, καὶ δὲν τοὺς ἀφῆκε νὰ ἀποθνήσκουν.

Στῖχ. 24, 25. «Σήκω ἔπάνω! Διὰ τὴν κοίμισαι, Κύριε;». Κατ' ἄλλον ἐρμηνευτὴν «Διὰ τὴν ὁμοιάσεις με κοιμισμένοι». Ἄλλος λέγει: «Ἐγέρθητι ἀπὸ τὸν ὕπνον». Ἄλλος γράφει: «Ἐύπνω». «Σήκω ἔπάνω καὶ μὴ μᾶς ἀπωθῆς ἀπὸ κοινοῦ σου

50. Ρωμ. 8, 86.

51. Α' Κορ. 15, 81

πρὸς τελείαν καταστροφὴν μᾶς. Διὰ τὴν σπέρεις ἄλλου τὸ πρόσωπόν σου, διὰ νὰ μὴ μᾶς βλέπῃς;» Ἄλλος λέγει: «Διὰ τὴν κρύπτεις τὸ πρόσωπόν σου;». Καὶ συνεχίζει ὁ Ψαλμωδῆς: «Διὰ τὴν λησμονεῖς τὴν δυστυχίαν καὶ τὴν θλίψιν μᾶς;». Ἄλλος ἐρμηνεύει: «Διὰ τὴν λησμονεῖς τὴν κακίαν μᾶς;». Αὐτὸ δὲ, τὸ ὁποῖον λέγει ὁ Ψαλμωδῆς εἰς τοὺς στίχους αὐτούς, εἶναι τὸ ἔξης: Δύνασαι νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃς ἀπὸ τὰ δεινά. Διότι αὐτὰ τὰ δεινά δὲν συμβαίνουν ἐξ ἀδυναμίας ἰδικῆς σου εἰς δῆλον μᾶς, ἀλλὰ κατ' ἀνοχήν σου καὶ μόνον. Καὶ «ὑπνον» ἐδῶ θεωρεῖ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἀνεκτικότητα, «ἀνάστασιν» δὲ καὶ «ἔγερσιν» τὴν κατὰ τὸν ἔχθρον ἐκδίκησιν, ἐνῶ μὲ τὴν λέξιν «πρόσωπον» θέλει νὰ δηλώσῃ τὴν θεῖαν ἀντιληψίν, τὴν πρόνοιαν, τὴν θεῖαν φροντίδα καὶ συμπαραστάσιν.

9. «Διὰ τὴν λησμονεῖς τὴν ὀθλιότητά μᾶς;» Ἴδε τὴν ἐγκωμοσύνην των. Δὲν εἶπε διὰ τὴν λησμονεῖς τὰ κατορθώματά μᾶς. Δὲν ὁμίλησε περὶ τῆς σταθερᾶς ἐλπίδος καὶ πίστεως των εἰς τὸν Θεόν. Δὲν ὁμίλησε περὶ τῆς δοκιμασίας τῆς ψυχῆς των εἰς τοὺς μεγάλους πειρασμούς. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἀναφέρουν, ἀλλὰ μόνον ὅταν ἀπολογουῖνται ὑπὲρ τῶν ἑαυτῶν των. Ε. Ὅταν δὲ ζητοῦν τὴν συμμοχίαν τοῦ Θεοῦ, τότε, ὅπως οἱ κατὰδικοί, προβάλλουν τὰ δεινά των μόνον, προκειμένου νὰ ἀποκτήσουν τὴν ὠσιότητά των. Ἐπειδὴ ἐτιμωρήθησαν, λέγει, ἐπειδὴ διέτρεξαν τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων. Ταῦτα καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος κάνει πολλάς φορές καὶ ἄλλοι ἀπὸ τοὺς προφήτας. Αὐτὰ ἔλεγον οὗτοι, παρ' ὅλον ὅτι τίποτε δὲν ἐγνώριζον, οὔτε περὶ γενέσεως καὶ αἰωνίου κολάσεως, οὔτε περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, οὔτε εἶχον διδαχθῆναι νὰ σκέπτονται παρόμοια πράγματα. Καὶ ὁμοῦ δὲ ταῦτα τὰ ὑπέφερον μὲ μεγάλην ὁμοιοτήτητα.

138 Α Στίχος 26. «Διὸ κατέπεσον εἰς τὸ χάμα ἐξηνητημένη ἡ ψυχὴ μᾶς καὶ ἐκόλλησαν εἰς τὴν γῆν τὰ σπλάγχνα μᾶς». Ἐπειδὴ προηγουμένως ἀνέφερον περὶ καταπίεσέων λέγων: «λησμονεῖς τὴν ταπεινώσιν μᾶς», τώρα ἀναφέρει καὶ τὸ εἶδος τῆς κακώσεως καὶ ταπεινώσεως των. Αὐτὸ δὲ, τὸ ὁποῖον λέγει, εἶναι τοῦτο: Ἀπώλεσθημεν, ἐτάφημεν εἰς τὴν γῆν πλέον καὶ δὲν εἴμεθα εἰς καλύτεραν μοῖραν ἀπὸ τοὺς νεκρούς.

Ἐδῶ δικαίως δύναται νὰ εἴπῃ καινῶς ἀναγωγικῶς, περὶ τῆς ψυχῆς ἐκείνων, ποῦ λυώνουν, ὅτι ἔχει ταπεινωθῆ καὶ ἔχει καταπέσει εἰς τὴν γῆν. Ἐπίσης, δυναμῶς νὰ εἴπωμεν ὅτι οἱ γαστρίμαργοι ἔχουν, λόγῳ τῆς λαμπραγίας των, κολλῆσει τὴν κοιλίαν των εἰς τὴν γῆν.

Β Ἀκόμη, λίαν ἐπιτυχῶς θὰ ἔλεγεν, ὅτι πάσχει καὶ ὑποφέρει τὰ ἴδια καὶ ἐκεῖνος, ποῦ εἶναι προσκεκολλημένος εἰς τὸν ἔρωτα καὶ χάσκει πρὸς τὴν λάσπην,⁵² καὶ τὴν ἀνώματον ψυχὴν του τὴν υποδουλῶνει τοιοῦτοτρόπως εἰς τὴν στάκην. Διότι τί ἄλλο εἶναι ἢ ὠραιότης τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος παρὰ χῶμα καὶ λάσπη ἢ καὶ ἀκόμη χειρότερον; Ἐάν ἀμφιβάλλῃς, ἐξέταξε τοὺς τάφους τῶν ἀνθρώπων, καὶ τότε θὰ ἴδῃς τὴν λάσπην καὶ τὴν σκόνην. Διότι ὅταν τὸ πρόσωπον ἀποβάλλῃ τὴν παρούσαν ζωὴν, ἀκόμη καὶ πρὸ τοῦ θανάτου, παρουσιάζεται ποῖον ἀκριβῶς εἶναι. Καὶ ὅταν καταφθάσῃ τὸ γῆρας καὶ ὅταν ἔλθῃ ἡ ἀσθένεια, τότε θὰ ἀντιληφθῆς τὸ φαινόμενον τῆς σωματικῆς ἐφημερότητας. Θὰ καταλάβῃς, ὅτι τὸ σῶμα εἶναι λάσπη. Ἀλλ' ὁ Θεός, ὡς σαφὲς δημιουργὸς ἔκαμεν, ὥστε ἐκ πτωχοτάτης ὕλης νὰ παραχθῇ ἀνεπιτήδευτον κάλλος καὶ ὁμορφιά. Ὁ δὲ χὶ διὰ τὴν πορνείας, ἀλλὰ διὰ τὴν σοφίαν ἀπέδειξεν τῆς ἰδικῆς του σοφίας. Μὴ λοιπὸν ὑβρίζῃς τὸν τεχνίτην οὕτε τὸ ἔργον τῆς σοφίας του νὰ τὸ καθιστῶς ὑπόθεσιν ἀσελείας καὶ πορνείας. Νὰ θαυμάζῃς θεοειῶς τὴν ὠραιότητα, μέχρι σημείου ὅμως, ποῦ νὰ δοξάζῃς τὸν Θεὸν καὶ μὴ προχωρήσῃς περαιτέρω εἰς τὸ νὰ προκαλέσῃς τὸ πάθος σου. Θεωρεῖς σπουδαῖον τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, φιλοδῶ τὸ σῶμα; Λοιπὸν χρειάζεται νὰ προσκυνήσῃς τὸν δημιουργὸν του καὶ ὄχι νὰ τὸν ὑβρίζῃς. Ἐάν κάποιος ἐλάβομεν τὸν χρυσοῦν ἀνδριάντα ἑνὸς ἀξιώματοῦχου καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλέως καὶ τὰ ἐρρίπτειν εἰς τὸν δόρυδρον καὶ εἰς ἄλλα ἀηδιστικὰ ὕλικά, εἰπέ μοι, δὲν θὰ ἐτιμωρεῖτο αὐστηρῶς; Ὁ Ἐάν δὲ ὁ ὑπεύθυνος παραθέσῃς μίαν ἀνθρωπίνην ἐντολὴν καὶ διατάξῃς θεωρεῖται ἀξίως μίαν μεγάλην τιμωρίαν, τότε ἐκεῖνος, ποῦ ἀτιμάζει τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς πορνείας, ποῖαν τιμωρίαν θὰ ὑποστῇ καὶ πόσον μεγαλύτερα θὰ εἶναι ἢ τιμωρία αὐτοῦ, ὅταν εἶναι καὶ ἔγγαμος καὶ διαπράττει τὸ ἀμάρτημα τῆς μοιχείας; Μὴ μοῦ ἀναφέρῃς, ὅτι σὲ ὤθησεν εἰς τὸ ἀμάρτημα ἢ ἐμφυτος ἐπιθυμία. Διότι διὰ τοῦτο συνεστήθη ὁ γάμος, διὰ νὰ μὴ προχωρῇ πέραν τῶν καθορισθέντων ἠθικῶν ὁρίων. Παρατήρησε δὲ, πόσον μεγάλης τιμωρίας ἀξίος θὰ εἶσαι, ὅταν παραβῇς τὴν σχετικὴν ἐντολήν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Θεὸς ἐπρονόησε καὶ διὰ τὴν ἀνάπαυσίν σου καὶ διὰ τὴν ἀξιοπρέπειάν σου, συνιστῶν τὸν γάμον, διὰ νὰ καταπραΰνῃς τὴν λυσσώδη ἐπιθυ-

52. Πιχλὸν ἀναμύζει ἐθὺς ὁ ἔρωτος; Χρυσόστομος δὲ ἐπιτιθεόμενος τοῦ ἔρωτος, εἶπε ἄνθρω, εἶπε γυνὴ εἶναι τοσοῦ.

μίαν τῆς φύσεως, μέσῳ τῆς συζύγου καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ κινδυνεύῃς νὰ παρανομήσῃς καὶ νὰ ἀποφύγῃς κάθε ἀπρέπειαν. Ἐ Σὺ δὲ μὲ τὴν παράδοσίν σου ὑβρίζεις τὸν Θεόν, ποῦ τὴν πρόνοιαν ἐπέδειξε διὰ σέ. Διότι, λέγε μοι, εἴαν ὁ Θεός δὲν ἤθελε νομοθετῆσαι τὸν γάμον, πόσῳ ὠθησὶν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν θὰ ὑψίστασο; Καὶ πόσον μεγάλην τιμωρίαν θὰ ἐπέσυρες τότε; Εἶναι χάρις σου νὰ εὐχαριστῇς καὶ νὰ δοξάζῃς τὸν δημιουργόν, διότι σὲ ἐγλύτωσε ἀπὸ ἐπὶ πλεόν κόπους καὶ θλίψεις, συστήσας τὸν γάμον, ὁ ὁποῖος εἶναι ὄχι μικρὰς σημασίας παρηγορία διὰ σέ. Σὺ ὁμοῦς ἀποδεκνύσῃς ἀγνώμων καὶ διὰ τῶν ἠθικῶν παραβάσεων ὑβρίζεις αὐτὸν καὶ ἀσχημονεῖς καὶ παραβαίνεις τοὺς κανόνας τῆς ἠθικῆς καὶ κατασχίζεις τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν τιμὴν σου. ⁵³ Ἀ Δὲν φοβούεις τὸν Παῦλον, μᾶλλον τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος παρακινεῖ αὐτὸν (τὸν Παῦλον) νὰ λέγῃ «Ἀποφεύγετε πάντοτε μὲ δὴλον σὸς τὴν δυνάμιν τὸν μολυσμὸν τῆς πορνείας». ⁵⁴ Διὰ τὴν λοιπὸν κάθουσαι καὶ μελετῆς τὴν ξένην ὁμορφίαν; Διὰ τὴν περιεργάζουσαι πρόσωπον, ποῦ δὲν εἶναι ἰδικόν σου; Διὰ τὴν ὀδηγεῖς τὰ δῆμάτῳ σου πρὸς τοὺς κτηνηνοῦς; Διὰ τὴν ῥίπτεις τὸν ἑαυτὸν σου εἰς τὰ δαιμονικά δίκτυα; Περιτείχουσαι, λοιπὸν, τοὺς ὀφθαλμοὺς σου, περιφράξε τὰ δάκρυμάτῳ σου, θάλε ἀπογορευτικὸν νόμον εἰς τὰ μάτια σου. Ἄκουσε καὶ τὸν Χριστόν, ποῦ ἀπειλεῖ τοὺς παραβάτας καὶ θεωρεῖ τὸ ἀκόλαστον δῆγμα ἐξ Ἰσοῦ ἀξιώσειν μετὰ τὴν μοιχείαν. ⁵⁵ Ποῖον τὸ ὄφελος τῆς σαρκικῆς ἡδονῆς, ὅταν αὐτὴ γενῶ τὸν σκώληκα τῆς κολάσεως; Ὅταν ἐκ ταύτης τῆς ἡδονῆς προέρχεται συνεχὴς φόβος; Ὅταν, ὡς συνέπεια, ἐπέρχεται εἰς τὸν δρόστην ἢ αἰώνιος τιμωρία; Ἐ Πόσον προτιμότερον θὰ εἶναι διὰ σέ, ὅταν ἐπὶ ὀλίγον συγκρατήσῃς τὰς αἰσχράς ἐπιθυμίας καὶ τοὺς πονηροὺς διαλογισμοὺς σου καὶ ἔτσι ἐξασφαλίσῃς παντοπεινὴν ἕσπεριν καὶ εὐλογίαν; Δὲν εἶναι παραλογισμὸς νὰ παρουσῶθῃς δι' ὀλίγας στιγμὰς ἀπὸ τὰς ἀτόπους ἐπιθυμίας καὶ νὰ ὑψίστασαι ἐξ αἰτίας τούτων αἰώνιος τιμωρίας καὶ τὴν κόλασιν; «Μὴ παιδιὰ μου, μὴ κάμνεται τέτοια πράγματα» δὲν ἀκούω καλά πράγματα γιὰ σᾶς. ⁵⁶

Ἐπιφύλαξε θεοειῶς καλῶς πρὸς τοῖσιν ἀπειθῶνται αἱ συμβουλαὶ αὐταί, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐνοχοποιούνηται ὁλοι. Ἀλλὰ ὅπως ὁ ἰατρός, ὅπου συναντήσῃ τὸ τραῦμα,

53. Α' Κορ. 6, 18.
54. Ματθ. 5, 28.
55. Α' Κορ. 2, 24.

δι' ἑκεί προορίζει καὶ τὸ φάρμακον, ἔτσι καὶ ἐγώ. Διὰ τί ὀφθαλμοὶ καὶ καταγορεῖς τὸν γάμον; Διὰ τί ὀφθαλμοὶ τὴν σύζυγον; Διὰ τί προκαλεῖς τὰ μέλη σου; Διὰ τί καταιοχύνεις τὴν τιμὴν καὶ ἀξιοπρέπειάν σου; Κόψε τὸ πάθος σου, καταπάτησε καὶ περιφρόνησε τὴν τρισηλὴν ζωὴν καὶ τὴν μαλθακότητα.⁵⁶ Ἡ τρισηλὴ ζωὴ καὶ ἡ μέθη εἶναι πηγαὶ πορνείας. Ἡ δὲ θύεσσα καὶ ἡ ἀνασταυτικὴ χαλάρωσις εἰς τὸν δένδρον ἀναγκαῖα καὶ δὲν ἐξυπηρετοῦν ἀνάγκας, εἰς τὸ τέλος, σὲ ἀδηγοῦν εἰς βλάβην. Ὁ Ἰουδαῖος, πού ἐπόρνευσαν, οἱ ὅποιοι ὅμως οὐτε τοῦ σωματικῶς τοῦ Χριστοῦ εἶχον μεταλάβει, οὐτε εἶχον ἀπαλοῦσαι πνευματικὴν πρόθεσιν, ὡς ἡμεῖς οἱ χριστιανοί. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρει τὸ περιστατικὸν καὶ συμβουλεύει: «Ἄς μὴ παρασυρόμεθα ποτε εἰς τὴν πορνείαν, ὅπως μερικοὶ ἀπὸ αὐτοῦ (τοῦ Ἰουδαίου) ἐπόρνευσαν καὶ εἰς μίαν ἡμέραν ἔπεσαν νεκροὶ εἰκοσι τρεῖς χιλιάδες».⁵⁷

Στῆ. 27. «Σίγω Κύριε, βοήθησέ μας καὶ γλύτωσέ μας πρὸς δόξαν τοῦ ὀνόματός Σου». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Εὐθέ, Κύριε, νὰ μὲς βοηθήσης καὶ σώσῃ μας χάρις εἰς τὸ ἔλεός σου». Κύριε, πού τελειώνουν τὸν λόγον τῶν ἐνῶ ἔχουν μύρια καταρθώματα νὰ ἀπαριθμήσουν, ἀπὸ τοῦ περιμένουν τὴν σωτηρίαν τῶν; Ἀπὸ τὸ ἔλεος καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Χάρις εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Δ Τί σημαίνει τὸ «Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου»; Σημαίνει, ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς πολλακις λέγει μετὰ τὴν φράσιν «ἐνεργῶ χάριν τοῦ ὀνόματός μου καὶ μόνου». Σημαίνει, ὅτι δὲν πρέπει νὰ μολυνθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Εἶδες ταπεινοφροσύνην καὶ συντετριμμένην καρδίαν; Καὶ ἀπὸ τοῦ ἀναμένειν νὰ σωθῶν; Ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν, ἀπὸ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὸν Θεὸν τὸ πᾶν ἀπέδιδον, ὡσάν αὐτοὶ νὰ εἶναι γυμνοὶ καὶ ἄρημοι ἀπὸ κάθε εἶδους ἀρετῆν καὶ ἀπὸ κάθε κατάρθωμα, ὡσάν νὰ μὴ ἔχουν κανένα δικαίωμα νὰ σωθῶν, ἂν καὶ τόσους κατέβαλλον κόπους, ἂν καὶ τόσους διέτρεξαν κινδύνους. Τὰ πάντα ἐξαρτοῦσαν ἀπὸ τὸν Θεόν.

Αὐτοὺς λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, πού εὐρισκόμεθα εἰς τὴν περιόδον τῆς χάριτος, ἂς μιμηθῶμεν, καὶ ἂς ἀναπέμφωμεν δόξαν εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει κάθε εἶδος δοξολογίας εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

56. Α' Κορ. 6, 15.
57. Α' Κορ. 10, 8.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΔ' (44) ΨΑΛΜΟΝ

160 Α Ὕμνος νίκης διὰ τὰ ἄνθη τῶν υἱῶν Κορέ. Ἄλλος: Εἰς τὸν νικοποσίον διὰ τὰ κρίνα τῶν υἱῶν Κορέ. Ὁ δὲ Ἰουδαῖος λέγει: Ἄλ σῶσανεῖμ, ἀντὶ τοῦ διὰ τὰ κρίνα. Ὕμνος συνετός εἰς τὸν ἀγαπητόν. Ἄλλος: Ὕμνος ἐπιστήμονος χάριν τῆς φιλίας. Ἄλλος εἰς τοὺς ἀγαπημένους. Ὁ δὲ Ἰουδαῖος λέγει: Ἰδιδώθ. Οἱ Ἐβδομήκοντα ἐρμηνευταί: Εἰς τὸ τέλος χάριν ἐκείνων πού θὰ ἀλλάξουν εἰς τοὺς υἱοὺς Κορέ, πρὸς σύνεσιν, ὅμως χάριν τοῦ ἀγαπητοῦ.*

Β Ἀπὸ τὴν καρδίαν ἐξεχείλισε λόγος ὠραῖος. Ἄλλος (λέγει): ἠπλώθη ἔσω. Ἄλλος (λέγει): Παραινῆσε τὴν καρδίαν μου λόγος ὠραῖος.

Ἦθελαι τῶρα δὲ νὰ παραινῆσκοντο ἐδῶ ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Ἑβνκοί καὶ ἀφοῦ πάρω ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους τὸ βιβλίον αὐτὸ (τῶν Ψαλμῶν) νὰ διαβάσω ἐνώπιόν των τὸν Ψαλμὸν. Διὰ τί γνωρίζετε θεβαίος, ὅτι καὶ εἰς τὰ δικαστήρια καὶ παντοῦ τότε κυρίως ἢ ἀπόδειξις διὰ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων δὲν ἀμφισβητεῖται, ὅταν αὐτὴ προσάγεται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς.

Γ Διὰ νὰ σωθῆν λοιπὸν καὶ σήμερον αὐτὸ, παρουσιάζομεν τὴν ἀπίσκειν ἀπὸ τὴν Παλαιάν Διαθήκην, διὰ νὰ ἀντροπασθοῦν καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἑβνκοί: οἱ μὲν Ἰουδαῖοι μὲ τὸ νὰ διαβάσουν καὶ νὰ μὴ κατανοοῦν: οἱ δὲ Ἑβνκοὶ μὲ τὸ νὰ βλέπουν ὅτι αὐτὰ τὰ βιβλία προέρχονται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μας. Διὸτι ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἠμποροῦν νὰ λέγουν, ὅτι αὐτὰ τὰ βιβλία ἔχουν ἐπισησθῆ ἀπὸ ἡμᾶς: ὅχι ἡμεῖς, ἀλλ' ἐκεῖνοι πού ἐσταύρωσαν τὸν Χριστὸν παρέχουν εἰς

* Ὅμοι οἱ Ψαλμοὶ ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δύο πρώτους, ἔχουν ἐπιγραφάς. Ἰσως νὰ ἐτέθησαν ἀπὸ τοὺς ποιητὰς, ἢ ἀπὸ τοὺς μετέπειτα τερματισμοὺς τῶν, ἢ ἀπὸ τοὺς μεταγενέστερους. Ἀνεκέρωνται δὲ, συνήθως, εἰς τὰς περιπτώσεις ἀναθέσεως τοῦ Ψαλμοῦ. Δι' ἐν μετακράσει ἀγγραφαὶ εἶναι τοῦ Ἀδάμ, Θεοφάντου καὶ τῶν Ἑβδομήκοντα.

ἡμᾶς τὰ βιβλία, πού ἀναφέρουν διὰ τὴν δύναμιν Αὐτοῦ.

Ἄλλ' εἴτε αὐτοὶ παρευρίσκονται, εἴτε ὄχι, ἡμεῖς θὰ ἐπιτελέσωμεν τὸ καθήκον μας καὶ θὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν ἐρμηνείαν. Διότι εἰς τὸν Χριστὸν ὁ ψαλλὸς αὐτὸς ἔχει ἀναγραφῆ· **Δ** δι' αὐτὸ καὶ φέρει τὴν ἐπιγραφήν· «εἰς τὸν ἀγοπήτῶν» καὶ «ὑπὲρ ἑκείνων, πού θὰ ἀλλοιωθοῦν». Διότι ἀλλοίωσιν μεγάλην ἔκαμεν εἰς ἡμᾶς Οὗτος καὶ μεταβολὴν τῶν πραγμάτων καὶ μετατροπὴν. Αὐτὴν δὲ τὴν ἀλλοίωσιν φανερώων καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔλεγεν· «Ὅποιος λοιπὸν εἶναι ἐνωμένος μετ' ὁν Χριστὸν ἀποτελεῖ νέον δημιουργόν, νέον ἄνθρωπον».¹

Δι' αὐτὰ καὶ ὅταν ἀρχίζῃ, δὲν λέγει· «εἶπεν ἡ καρδιά μου». Πράγματι δὲ ἐπειδὴ ἀπὸ ὅσα θὰ ἔλεγε, τίποτε δὲν ἦτο ἀνθρώπινον, ἀλλ' ἐπρόκειτο νὰ διηγηθῆ ὠράνια καὶ πνευματικά, καὶ αὐτὰ μάλιστα ὄχι ἀπὸ ἰδικὴν τοῦ ἀνακάλυψιν, ἀλλ' ἀπὸ θεϊκὴν ἐπιέργειαν, παρουσιάζει αὐτὸ μετ' ὄνομα τοῦ «ρεψίματος». **Ε** Διότι ρεψόμεθα, ὄχι ὅταν δέλωμεν· ἐπειδὴ τὸν μὲν συγκεκριμένον λόγον τοῦ διατυπώσωμεν μετ' ὁ στόμα ὁπόταν θέλωμεν, καὶ τὸν λέγομεν καὶ τὸν ἔχωμεν εἰς τὴν ἐξουσίαν μας· δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιον καὶ μετ' ὁ «ρέψιμο» τοῦ στομάχου. Δείκνοντες λοιπὸν ὅτι αὐτὰ πού θὰ ἔλεγε δὲν προήρχοντο ἀπὸ ἀνθρώπινην φροντίδα, ἀλλὰ ἀπὸ ἐμπνευσίν τοῦ Θεοῦ, πού ἔκινει τὸν νοῦν του, ἀνάμειξε τὴν προφητείαν «ρέψιμον».²

Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ τὸ «ρέψιμο» ὀφείλεται εἰς τὴν ποιότητα τῶν τροφῶν, ἔτσι καὶ ἡ πνευματικὴ διδασκαλία. Ὅσα ἀνέρχοντο ἐκ τοῦ στομάχου, διὰ τοῦ «ρεψίματος» ἦσαν ἀνάλογα μετ' ἐκεῖνα πού ἔτρωγε.

Πρόσεξε δὲ καὶ εἰς ἄλλο μέρος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἄλλον προφήτην, πού παρομοιάζει μετ' αἰσθητὴν εἰκόνα τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν· παρουσιάζεται ὁ προφήτης νὰ τρώγῃ τὴν **161** ἄ ἐπικεφαλίδαν τοῦ δίδου, νὰ τὴν τρώγῃ μάλιστα καὶ μετ' ἐκείνην εὐχαρίστησιν. «Ἐγένετο γλυκύ» —λέγει— «τὸ δίδου εἰς τὸ στόμα μου, ὡς μέλι».³

Ἐπειδὴ λοιπὸν δέχοντο μέσα των τὴν πνευματικὴν

1. Β' Κορ. 5, 17.

2. Θεωρητικῶς ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος περιγράφει τὴν ἐνέργειαν «ἡς θεοπνευστίας. Παρομοιάζει θὰ αὐτὴν μετ' ἀρογῆν (=ρέψιμο), διότι ἐκ λεγόμενα δὲν προέρχονται ἐκ τῆν ἐξουσίαν τοῦ ἀνθρώπου· ὁ Θεὸς κινεῖ τὴν βούλησιν καὶ τὰ χεῖρά τῶν «λέγοντων», δι' αἰσθητῶν «ἐμπνευσίας» (ἐμπνεύσας, ψυχοποιεῖ).

3. Ἰεζεκ. 3, 9.

χάριν, δι' αὐτὸ καὶ τοιοῦτου εἶδους «ρεψίματα» ἐρεῖοντο. Ὅτι θεθαίως δὲν πρόκειται περὶ τοῦ στομαχικοῦ «ρεψίματος», ὅτε περὶ ὕλικῶν τροφῶν, πού τὸ προκαλοῦν, πρόσσε τί ρεῖται καὶ ποῖος εἶναι αὐτὸς, πού ρεῖται. Δὲν εἶναι τὸ στομάχι, πού δέχεται τὸς ὕλικῶς τροφάς, ἀλλὰ ἡ καρδία. Διότι λέγει· «ἡ καρδία μου ἐρεῖσθη». Καὶ τί ρεῖται; Ὅχι φαγητὸν, ὅτε ποτόν, ἀλλὰ αὐτὰ, πού ἀρμολοῦν εἰς τὸ τραπέζι, δηλαδὴ λόγον ἀγαθόν διὰ τὸν Μονογονῆ· διότι αὐτὸς ὁ λόγος, πρὸ παντὸς, εἶναι ἀγαθός, καλὸ δέκτας. «Διότι» —λέγει— «δὲν ἦτοδα πάρα, διὰ νὰ δικάσω τὸν κόσμον, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν σώσω ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν».⁴ **Β** Ὅλα ἡμέρα, ὅλα ἐλεύθερα ἀπὸ ἀπειλῆν τιμωρίας. Ρεῖται δὲ τέτοια, ἐπειδὴ ἔχει καθαρῶς τελείως τὴν καρδίαν του. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἡ γαστέρα, ὅταν γεμίσῃ ἀπὸ ὀρυζομερούς χυμούς, τότε καὶ συγγενικά «ρεψίματα» προκαλεῖ, ἐνῶ ὅταν διατηρῆται ὑγιῆς καὶ ἀνάλογον «ρέψιμον»· ἔτσι καὶ ἡ καρδία τοῦ προφήτου, ἐπειδὴ ἦτο ἐλαφρωμένη ἀπὸ ἀμαρτημάτων, ἐδέχθη τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἀνοσβόσσει εἰς τὰ χεῖλη, ὅπως τὸ ρέψιμο, λόγον ἀγαθόν.

Ἀπὸ ἐβῶ πληροφοροῦμεθα καὶ ἕνα ἄλλου, ὅτι οἱ προφήται δὲν ἦσαν ὅπως οἱ μάντις. **Γ** Διότι ἐκεῖ μὲν, εἰς τὴν μαντείαν, ὅταν ἐπιπέσῃ εἰς τὴν ψυχὴν ὁ δαίμων, τυφλώνει τὴν διάνοιαν καὶ σκοτίζει τὴν σκέψιν· καὶ ἔτσι οἱ μάντις τὰ λέγουσιν ὅλα μηχανικά, χωρὶς ἡ διάνοιά των νὰ γνωρίζῃ τίποτε ἀπὸ ὅσα λέγουσιν, ὡσαν ἕνας ἀψυχὸς αὐλὸς πού παρᾶγει φθόγγους χωρὶς ἁρμονίαν.

Αὐτὸ καὶ κάποιος ἀπὸ τῶν φιλοσόφων των ἐθεβαλοῦσεν εἰπὼν τὰ ἐξῆς· «Ὅπως ἀκριβῶς οἱ χρησμοδοὶ καὶ οἱ θεαμαντεῖς λέγουσιν μὲν πολλὰ, ἀλλὰ τίποτε δὲν γνωρίζουσιν ἀπὸ ὅσα λέγουσιν».⁵

Ἄλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δὲν κάνει ἔτσι· ἀφήνει τὴν καρδίαν ἐλευθέραν νὰ γνωρίζῃ τὰ λεγόμενα. Διότι ἐάν δὲν ἐγνωρίζεν, πὼς θὰ ἔλεγεν, «λόγον ἀγαθόν»; **Δ** Διότι ὁ μὲν δαίμων, ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἐχθρὸς καὶ ὁ πολέμιος, πολεμεῖ τὴν ἀνθρώπινην φύσιν· τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἀπὸ φροντίδα θεθαίως καὶ ἐνεργητικὴν διάθεσιν πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καθιστᾷ κοινωνοὺς τῆς θεϊκῆς σκέψεως αὐτοῦ πού δέχονται τὴν χάριν Του καὶ ἀποκαλύπτει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ

4. Ἰωάν. 12, 47.

5. Πλάτωνος Ἄπολογία. Συμπ. 29c. Ἐξ γνωστῶν οἱ χρησμοὶ διατυπώνονται ἀσυνάρτητος καὶ τῶν ἐσχηματιστῶν εἰς λογικὰς προτάσεις οἱ ἄτελοι.

λεγόμενα διά τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς τῆς διανοίας τῶν προφητῶν.⁵

«Λέγω ἐγὼ τὰ ἔργα μου εἰς τὸν Βασιλέα». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς τοῦ Ψαλτηρίου ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ γράφει «τὰ ποιήματά μου». Ποῖα ἔργα ἐνοεῖ; Τὴν προφητείαν. Ὅπως ἀκριδῶς ἔργον τοῦ χαλκοῦργοῦ εἶναι τὴν κατασκευάσῃ τὸ σκεπᾶρι, καὶ τοῦ οἰκοδόμου τὴν κτίσιν σπίτι καὶ τοῦ ναυπηγοῦ τὴν συναρμοσίαν τὸ καράδι· ἔτσι καὶ τοῦ προφήτου ἔργον εἶναι τὴν συνθέσιν τῆν προφητείαν. Ὅτι καὶ αὐτὸ θεοειδῶς εἶναι ἐργασία, ἀκούσε τί λέγει ὁ Χριστὸς διὰ τοὺς Ἀποστόλους· Ἐ «εἶναι δίκαιον ὁ πνευματικὸς ἐργάτης τὴν λαμβάνει τῶν μισθῶν τῆς ἐργασίας του».⁶ Καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος προσθέτει «περισσότερον ἄς ἀμειβῶνται ἐκεῖνοι τοῦ καπιάζου εἰς τὸ κήρυγμα καὶ τὴν διδασκαλίαν».⁷ Ἐάν δὲν ἦτο ἐργασία, πῶς θὰ εἶχε κόπον; Πράγματι τί εἶναι τιμώτερον ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἔργον; Τί δὲ εἶναι χρησιμώτερον; Ἐκείνο ὅλας τὰς τέχνας εἶναι ἀνώτερον.

Ποῖον λοιπὸν εἶναι τὸ ἔργον, τοῦ ἀναφέρει εἰς τὸν Βασιλέα; Αὐτὸν τὸν ὕμνον, αὐτὴν τὴν προφητείαν.

Καὶ δὲν εἶπεν εἰς ποῖον βασιλέα, ὑποσημαίνων ὅτι ἀπευθύνεται εἰς τὸν Θεὸν τῶν ὀλων. Διότι ὅπως ἀκριδῶς ὅταν θέλωμεν νὰ εἰπωμεν τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν, δὲν ἀναφέρομεν ἀπλῶς τὴν λέξιν βασιλέα, ἀλλὰ προσθέτομεν τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν, οὐκίως καὶ τὸν βασιλέα τῶν Ἀρμενίων.¹⁴² Ἄ ὅταν πάλιν λέγωμεν κάτι διὰ τὸν ἰδικόν μας, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσωμεν τίποτε ἄλλο, ἀλλ' ἀρκούμεθα εἰς τὸ νὰ εἰπωμεν βασιλέα· ἔτσι ἀκριδῶς κάνει καὶ ὁ προφήτης, ἐπειδὴ ἔλεγε διὰ τὸν πραγματικὸν βασιλέα, ἀρκεῖται εἰς τὸ νὰ εἴπῃ, «εἰς τὸν Βασιλέα», χωρὶς ἄλλην προσθήκην.

Διότι ὅπως ἀκριδῶς ὅταν εἰπωμεν παντοκράτορα, δὲν ἔχομεν ἀνάγκην προσθήκης, διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλος παντοκράτωρ· ἔτσι καὶ ὅταν λέγωμεν βασιλέα, δὲν χρειάζεται νὰ προσθέσωμεν τίποτε ἄλλο, διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλος Θε-

5. Ἰνδίαμα τῶν εἰδικῶν χαρακτηρισμῶν τῆς προφητείας καὶ τῆς θεοπνευστίας εἶναι ἡ ἐνεργὴ συμμετοχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰ ἀποκαλυπτόμενα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖ ἐπιγίνωσκον ὁ προφήτης τὸν πνεῦμα τὸ ἄγιον ἀποκαλύπτει ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους. Δι' αὐτὸ καὶ δὲν περιπίπτει εἰς καταστάσιν κατὰ νόμον, ἀλλὰ παραμένει ἐν ἐργηρόσει (ἐμπνεύσει).

6. Λουκ. 10, 7.

7. Τιμ. β, 17.

ὸς - βασιλεύς. Ἄλλωστε καὶ ἐκεῖνος τοῦ λέγει αὐτὰ εἰς τὸν Ψαλμὸν ἦτο βασιλεύς.⁸

Ἦστε εἶναι ὁλοφάνερον, ὅτι δὲν ἔλεγε διὰ κανένα κοινὸν ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ τὸν Θεὸν τῶν ὀλων· δι' αὐτὸ καὶ δὲν εἶπε «εἰς βασιλέα», Ἐ ἀλλ' «εἰς τὸν βασιλέα», δηλώνοντας μὲ τὴν προσθήκην τοῦ ἄρθρου τὴν ἐξουσιαστικότητα ἐπὶ πάντων.

Μετὰ πάλιν φανερώων, ὅτι τὰ λεγόμενα δὲν εἶναι καρπὸς ἀνθρωπίνης ἐπινοήσεως καὶ μελέτης καὶ συνθέσεως, ἀλλὰ τῆς θείας χάριτος καὶ ἐπὶ αὐτὸς τὴν γλώσσαν του μονάχα ἐδάνεισεν, προσέθεσεν· «Ἡ γλώσσα μου εἶναι πέννα γραμματικῆ τοῦ γράφει γρήγορα». Ἡ δὲ πέννα γράφει ὅσα θεοειδῶς τὴν διατάσσει τὸ χεῖρ, πού τὴν κρατᾷ. Ἄλλος πάλιν ἐρμηνευτὴς λέγει «ἡ γλώσσα μου εἶναι ὅπως τὸ γραφίδι ἐνὸς ταχυγράφου γραφέως». Τί θέλει νὰ εἴπῃ μὲ τὸ «ταχυγράφου»; Ἡ φανερώσῃ καὶ ἀπὸ τὴν λέξιν αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν τῆς θείας Χάριτος.

Διότι ἐκεῖνος, τοῦ ὀμιλεῖ ἄφ' ἑαυτοῦ του, σκέπτεται καὶ ἀργοπορεῖ μὲ τὸ νὰ μελετᾷ, συναρμοσῶν τμηματικῶς τὴν ὀμιλίαν του, Ὡς ἐπειδὴ ἐμποδίζεται καὶ ἀπὸ ἀγωνίαν καὶ ἀπὸ ἀμάθειαν καὶ ἀπὸ ἀνοσθητικότητά· καὶ ἀπὸ πολλά ἄλλα, τοῦ καταστρέφου τὴν ταχύτητα τοῦ λόγου. Ὅταν δὲ μὴς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα κινῆ τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου, τίποτε δὲν ὑπάρχει, πού νὰ ἐμποδίσῃ. Ἄλλ' ὅπως ἀκριδῶς τὸ ὀρηκτικὸν νερὸ προχωρεῖ μὲ πολλὴν ταχύτητα, ἔτσι καὶ ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐνεργεῖ μὲ μεγάλην ταχύτητα, ὥστε νὰ τὰ ὀμιλῇ ὅλα ὁ δεχόμενος αὐτὴν μὲ μεγάλην εὐκολίαν, μὲ μεγάλην γλαφυρότητα. Μετὰ πάλιν τὸ ἴδιον ξεκαθαρίζων καὶ φανερώνων, ὅτι τίποτε ἀπὸ τὰ λεγόμενα δὲν εἶναι ἀνθρώπινον, προσέθεσεν ὁ ψαλμωδὸς· «εἶσαι ὁ ὀραιότερος ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων».

Μερικοὶ λοιπὸν λέγουσιν, ὅτι αὐτὸ ἔχει λεχθῆ διὰ τὴν γλώσσαν· ὅτι δηλαδὴ ἡ πέννα, μὲ τὰ ὅσα γράφει, εἶναι πάρα πολὺ ὀραία· Ἐ ἐγὼ δὲ μὴς ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι ὁ ψαλμωδὸς ἐνοεῖ τὸν Χριστὸν. Δι' αὐτὸ καὶ ἐνας ἄλλος ἐρμηνευτὴς ἐξηγεῖ ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ «μὲ ἀσυγκρίτων ὀμορφίαν ἐστολισθῆς (ὀραιότερον) ἀπὸ ὀλων τῶν ἀνθρώπων».⁹ Διότι ἀπὸ θερμῶν πόθων καὶ ἐπιθυμίαν διὰ τὸν Χριστὸν πρὸς Αὐτὸν στρέφει τὸν λόγον, ὅπως, δηλαδὴ, ἔλεγε καὶ ὁ Ἰακώβ· «ἀπὸ ὀλαστῶν, υἱέ μου, ἀνέθηκες· ἀφοῦ ἀπέπε-

8. Ὁ Δαυὶδ.

9. Ἀκόλας.

σας, ελώφαρες ως λέων».¹⁰ Διότι ἀμπνευσθεὶς ἀπὸ τὸν Θεόν με Αὐτὸν ἤδη συνομιλεῖ καὶ πρὸς Αὐτὸν ἀπευθύνει τὸν λόγον. Αὐτὸ δὲ δὲν τὸ λέγει μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς συγκρίσεως πρὸς ἄλλο πρόσωπον διότι δὲν εἶπεν «ῥαϊότερος», ἀλλὰ «ῥαϊός» κατὰ τὸ κάλλος ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων». Ἐ Διαφορετικὸ αὐτὸ τὸ κάλλος, λέγει, ἀπὸ ἐκεῖνο. Καὶ πρόσθε πὺς ἀνακίει πρῶτον τὸν περὶ τῆς ἐνοράκου οἰκονομίας λόγον. Ὅτι δὲ ἔννοει περὶ τῆς οἰκονομίας, εἶναι φανερόν ἀπὸ τὰ ἐξῆς: Διότι ἀφοῦ εἶπεν «εἶσαι ὁ κατ' ἐξοχὴν ῥαϊός ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων», προσέθεσεν «ἀπλώθηκε χάρις εἰς τὰ χεῖλη σου». Χεῖλη θμῶς ὁ Θεὸς δὲν ἔχει, ἀλλ' ἐδῶ πρόκειται διὰ τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας. Ἔνας ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «ἐχούθη ἀφθονα ἐπάνω εἰς τὰ χεῖλη σου χάρις», ἀπεσαφηνίσει τοῦτο περισσότερο. ¹⁴⁸ Α Τί δὲ ἄλλο σημαίνει τὸ «ἐχούθη ἀφθονα ἐπάνω», παρὰ ὡς ἐὰν ἔλεγεν κανεὶς «ἡ χάρις ποὺ εὐρίσκειτο μέσα ἀνέβλυσεν, ἔτρεψεν ἀπὸ τὴν πηγὴν»; Πὺς λοιπὸν ἄλλος προφήτης λέγει «τὸν εἶδομεν καὶ δὲν εἶχε εὐμορφον πρόσωπον, οὔτε κάλλος, ἀλλὰ τὸ πρόσωπόν του ἦτο ἀσχημὸν, περιφρονημένον ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων»; ¹⁴⁹ Δὲν ἔννοει διὰ τὴν ἀσχημίαν τοῦ προσώπου, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διὰ τὸ εὐκολα καταφρόνητον. Διότι ἀφοῦ μιά φορά κατεδέχθη νὰ γίνῃ ἄνθρωπος, ἔπέρασεν ἀπὸ ὅλων τὰ ταπεινὰ σχήματα τοῦ θίου ὅτε ἡ Μητέρα του εἶχε τὸν τίτλον βασιλείας, οὔτε τότε ποὺ ἐπαργανώθη ἐποθετήθη εἰς χρυσὸ κρεβάτι, ἀλλὰ εἰς τὴν φάτνην, οὔτε ἀνετράφη εἰς πολυτελὴ οἶκον, ἀλλ' εἰς τὸ ταπεινὸν δωμάτιον μαραγκοῦ. Β Καὶ ὅταν πάλιν ἐπήρῃ μαθητὴς, ὄχι ρήτορας, καὶ φιλοσόφου καὶ βασιλεῖς ἐξέλεξεν, ἀλλὰ ἀλιεὶς καὶ τελώναις καὶ ἐξῆ αὐτὴν τὴν ἀπλοϊκὴν ζωὴν, χωρὶς νὰ ἔχη οὔτε οἶκον, οὔτε νὰ ἐνδύεται μὲ πολυτελὴ φορέματα, οὔτε νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἀπόλαυσιν πλουσίας πρᾶξεως, ἀλλὰ νὰ τρέφεται ἀπὸ ἄλλους, νὰ ὑβρίζεται, νὰ καταφρονῆται, νὰ ἀπελαύνεται, νὰ καταδιώκεται. Ὅλοι δὲ αὐτὰ τὰ ἔκανε ἀπὸ ὑποχωρὴν θεϊκῆς ἀνωτερότητος, κατασυντηρίδων τὴν ὡφελουφροσύνην τῶν ἀνθρώπων.

Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἦτο φαντασμένος οὔτε καυχουσίαν, οὔτε τὸν συνδέσμον ἀκόλουθοι καὶ δορυφόροι, ἀλλὰ κάποτε - κάποτε καὶ μόνος του περιήρατο, ὡσὺν ἕνας ἐκ τῶν πολλῶν, δι' αὐτὸ ἐκεῖνος μὲν λέγει: C «Τὸν εἶδομεν

10. Γένεσ. 38, 9.
11. Ἰεζαίας 33, 3. 8.

καὶ δὲν εἶχε εὐμορφον πρόσωπον, οὔτε κάλλος», ¹² αὐτὸς δὲ «Ῥαϊός» κατὰ τὸ κάλλος ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων», φανερώοντας ἔτσι τὴν χάριν, τὴν σοφίαν, τὰ θαύματά του. Μετὰ ἀποσαφηνίζων τὴν «ῥαϊότητα» λέγει: «Ἀπλώθηκε χάρις εἰς τὰ χεῖλη σου». Βλέπεις ὅτι ἐδῶ γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐνοράκου οἰκονομίας; Ποία εἶναι δὲ αὐτὴ ἡ χάρις; Ἐκεῖνη διὰ τῆς ὁποίας ἐδίδασκε, διὰ τῆς ὁποίας ἐθαυματοουργοῦσε. Ἐδῶ λέγει διὰ τὴν χάριν, ποὺ ἦλθεν ἐπάνω εἰς τὴν Σάρκα. Δι' αὐτὴν λέγει: «Εἰς ὅποιον ἴδῃς τὸ Πνεῦμα νὰ κατεβαίνῃ σὰν περιστέρι καὶ νὰ μὲν ἐπάνω εἰς αὐτόν, αὐτὸς εἶναι ποὺ διαπίπτει». ¹³ D Διότι ἄλη ἡ χάρις ἀπλώθηκε εἰς ἐκεῖνον τὸν Ναὸν. Ἐπειδὴ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δὲν ἔδωσεν εἰς ἐκεῖνον μὲ μέτρον. Ἡμεῖς θεοβίως ἐδέχθημεν ἀπὸ τὸ πλήρωμα Αὐτοῦ ἐνῶ ὁ Ναὸς ἐκεῖνος, δηλαδὴ ὁ Χριστὸς, ἔλαβεν ὀλόκληρον τὴν χάριν. Αὐτὸ φανερώων καὶ ὁ Ἡσαίας (κατόπιν θεϊκῆς ἀποκαλύψεως εἰς αὐτόν) ἔλεγεν: «Θά ἀναπαυθῇ ἐπάνω εἰς Αὐτόν Πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, Πνεῦμα βουλής καὶ δυνάμεως, Πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, Πνεῦμα φόβου Θεοῦ θὰ τὸν πλημμυρίσῃ». ¹⁴ Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν, εἰς τὸν Χριστόν, ὀλόκληρος ἡ χάρις ὑπάρχει: εἰς τοὺς ἀνθρώπους θμῶς ἕνα παραμικρὸν μέρος, καὶ σταγόνα ἀπὸ τὴν χάριν ἐκεῖνην ἐδέθη. Δι' αὐτὸ καὶ δὲν εἶπε: «δίδα τὸ Πνεῦμα μου, ἀλλὰ E «σκορπίζω ἅ π ὁ τὸ Πνεῦμα μου εἰς κάθε ἀνθρώπων». ¹⁵

Αὐτὸ λοιπὸν καὶ συνέβη. Διότι ὀλόκληρος ἡ οἰκουμένη ἐδέχθη ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ Πνεῦμα. Ἡχοῖος πρᾶγματι ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην ἡ δωρεὰ ἐπέροσε ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν Φοινίκην, εἰς τὴν χώραν τῶν Σύρων, τῶν Κιλικῶν διέθη τὸν Εὐφράτην, τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Καπαδοκίαν, τὴν Γαλιλίαν, τὴν Σκυθίαν, τὴν Θράκην, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Γαλιλίαν, τὴν Ἰταλίαν, ὀλόκληρον ¹⁶⁴ Α τὴν Λιβύην, τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀσίαν καὶ ἔφθασεν εἰς αὐτόν τὸν Ὀκεανόν. Καὶ διὰ ποῖαν ἀνάγκην νὰ λέγω τὰ πολλὰ; Ὅσα μέρη γῆς ἐλέγχει ὁ ἥλιος, ἐκεῖ ἔφθασε καὶ ἡ χάρις αὐτῆ καὶ αὐτὴ ἡ σταγόνα καὶ αὐτὴ ἡ ρανίδα τοῦ ἁγ. Πνεύματος κατεπλημμύρισεν ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην ἀπὸ θεϊκῆν γνώσιν. Μὲ τὴν δυνάμιν αὐτῆς τὰ θαύματα ἐγένοντο, τὰ ἁμαρτήματα ὄλων συνεχαροῦντο. Καὶ θμῶς αὐτῆ ἡ χάρις, ποὺ ἔχει σκορπίσει εἰς τόσα κλίματα, εἶναι μό-

12. Ἰεζαίας 53, 2-8.

13. Ἰωάν. 1, 33.

14. Ἰεζαίας 11, 2.

15. Ἰωάν. 3, 1.

ιον ένα μικρόν μέρος τῆς δωρεᾶς καὶ μία ὑπόσχεσις. Διότι «έδωκεν» —λέγει— «τὴν ἐγγύησιν καὶ ὑπόσχεσιν τοῦ ἁγ. Πνεύματος εἰς τὰς καρδίας μας».¹⁶ Ἐννοεῖ τὸ μέρος τῆς ἐνεργείας. Διότι θεοδικῶς ὁ παράκλητος δὲν διαίρειται.¹⁷ Πρόσχε δε τὴν πηγὴν πόσης εἶναι κατὰ τὴν ποικιλίαν τῶν χαρισμάτων. Διότι εἰς ἄλλον μὲν, διὰ τοῦ ἁγ. Πνεύματος, δίδεται λόγος σοφίας· εἰς ἄλλον δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ἰδίου ἁγ. Πνεύματος· εἰς ἕτερον δὲ πίστις· εἰς ἄλλον πάλιν θεϊκὴ ἰκανότης καὶ θεοποιητὴ ἀσθενείας· εἰς ἄλλον ἐνεργεῖαι δυνάμεων δι' ὑπερφυσικὰ ἔργα, διὰ τοῦ ἰδίου ἁγ. Πνεύματος· εἰς ἄλλον προφητικαὶ ἰκανότητες, Β εἰς ἄλλον τὸ χάρισμα νὰ διακρίνῃ τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων, εἰς ἄλλον τὸ χάρισμα νὰ ὁμιλῇ ξένης γλώσσης.¹⁸ Καὶ τόσα πολλά χαρίσματα καὶ ποικίλοι εἰς τόσον διάφορα ἔθνη ἐσκόρπισεν εἰς ὅλην τὴν γῆν ἢ χάρις, ποὺ δίδεται κατὰ τὸ ἅγιον Βάπτισμα· καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ πραγματοποιεῖ ἡ ρανίδα τοῦ ἁγ. Πνεύματος. Ὅτι πράγματι πρόκειται περὶ ρανίδας, τὸ ἐφάνερωσε μὲ τὸ ρητόν· «ὅτι σκορπίσθη ἀπὸ τὸ Πνεῦμα μου»¹⁹ καὶ μὲ τὸ νὰ ὀνομάσῃ τὴν ἐνεργεῖαν τοῦ ἁγ. Πνεύματος «ἀρραβῶνας», δηλαδὴ ὑπόσχεσιν. Διότι μὲ αὐτὸ δείχνει, ὅτι ἐδόθη ἕνα μικρόν μέρος ἀπὸ ἀλόκληρον τὴν ἐνεργεῖαν τοῦ ἁγ. Πνεύματος. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰωάννης τὸ ἴδιο δηλώνων ἔλεγε· «Ἀπὸ τὸν ἀπειρον πλοῦτον τοῦ ἐλάσσομεν ὅλοι ἡμεῖς».²⁰ Ὡς νὰ ἤθελε νὰ εἰπῇ κανεὶς, δηλαδὴ, «ὅλοι ἐλάσσομεν ἀπὸ τὸν πλοῦτον, ποὺ ἀναβλύζει ἀμετρα, ποὺ εἶναι ἀφθονος, ποὺ ἀπλούεται παντοῦ πλημμυριστάς. Πρόσεξε λοιπὸν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, C πὺς φθάσει μὲ τὸ πάρα πάνω ποταμοῦ, ἀφοῦ ἐπὶ τόσους χρόνους ἐπαρκεῖ εἰς τόσον μεγάλην οἰκουμένην, καὶ παρὰ τοῦτα δὲν περιορίζεται, οὔτε ἐξοδεύεται, ἀλλὰ ὅλους μὲν τοὺς πλημμυρίζει μὲ πνευματικὸν πλοῦτον καὶ χάριν, ἐνῶ αὐτὴ καθόλου δὲν τελειώνει. Μετὰ, ἐπεὶ τὸ πνεῦμα ἀπαθίδεται μὲ πολλὰ δυνάμια, (διότι καὶ ἄγγελος καὶ ψυχὴ καὶ ἄνεμος ὀνομάζεται· αὐτὸ καὶ ἄλλα πολλά) προσέθεσεν ἀπὸ τὸ Πνεῦμα μου».²¹ Ὅπως λοιπὸν ἀκριδῶς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου συνυπάρχει μὲ τὸν ἄνθρωπον, ἔτσι καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν διαφορὰν ποὺ τὸ ἁγιον Πνεῦμα ἀπο-

16. Β' Κορινθ. 1, 22.
17. Ἐνταῦθα ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἐννοεῖ τὸ ἀμέριστον τῆς οὐσίας τῶν τριῶν προσώπων τῆς ἁγ. Τριάδος.
18. Α' Κορινθ. 12, 8-10.
19. Ἰωήλ 2, 28.
20. Ἰωάν. 1, 16.
21. Ἰωήλ 2, 28.

τελεῖ ἴδιαν ὑπόστασιν.²² D Καὶ τοῦτο ὁπεξηγῶν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔλεγε· «Διότι ποῖος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους γνωρίζει τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀνθρώπου, παρὰ μόνον τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ὑπάρχει μέσα εἰς τὸν ἴδιον τὸν ἄνθρωπον; Ἔτσι ἀκριδῶς καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ, κανεὶς ἄλλος δὲν γνωρίζει, παρὰ μόνον τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ».²³ Τὸ λέγει δὲ αὐτὸ ὁ Ἀπ. Παῦλος ἔχι διὰ νὰ ἐξαλείψῃ τὰς ὑποστάσεις, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν καταγωγὴν τοῦ ἁγ. Πνεύματος. Ὅση λοιπὸν εἶναι ἡ ἁρμονία τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν ἑαυτὸν τῆς, τόση εἶναι καὶ ἡ σχέσις τοῦ ἁγίου Πνεύματος πρὸς τὸν Πατέρα. Ὅπως ἀκριδῶς καὶ τὸ 6' πρόσωπον τῆς ἁγ. Τριάδος, ὁ Υἱὸς, λέγεται Λόγος· ἔχι ὅμως χωρὶς ἴδιαν ὑπόστασιν, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν, μὲ αὐτὸ, τὴν πνευματικὴν συγγένειαν καὶ σχέσιν πρὸς τὸν Πατέρα. Ἔτσι καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, λέγεται Πνεῦμα, ἀλλ' ἔχι χωρὶς ὑπόστασιν. Καὶ ὅπως ἀκριδῶς ὁ Υἱὸς μᾶς χαρίζῃ τὴν υιοθεσίαν, ἐπεὶ εἶναι γνήσιος Υἱὸς τοῦ Πατρὸς, ἔτσι καὶ τὸ ἁγιον Πνεῦμα μᾶς παρέχει τὰ χαρίσματα, ἐπεὶ εἶναι ἐκ φύσεως εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας μὲ τὸν Θεόν. Ἀφοῦ καὶ ἄνθρωπος ἡμπορεῖ νὰ ζωγραφίσῃ εἰκόνα ἀνθρώπου, διὰ τοῦτα ἀκριδῶς ἐπειδὴ εἶναι φύσει ἄνθρωπος, «διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς σὲ εὐλόγησεν εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει· «Ἐξ οὐσίας αὐτοῦ». Βλέπεις πᾶς ἐξ ὀλοκλήρου ἀπευθύνεται πρὸς αὐτὸν ἀπὸ σφραδῶν ἐσωτερικῆν ὀμνίαν; Δι' αὐτὸ καὶ εἰς ἄλλο μέρος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, δὲν προφητεύει ἀπλῶς, ἀλλ' ὁμιλεῖ ὡς νὰ διατυπῶνῃ συγκεκριμένην κατηγορίαν· ὅπως, π.χ., ὅταν λέγῃ· «διὰ τὴν ἐξηγησάθησαν καὶ ἀφηνίασαν τὰ εἰδωλολατρικὰ ἔθνη καὶ οἱ λαοὶ ἐμελέτησαν ἀμαρτωλὰ σχέδια»·²⁴

Ἔτσι θεοδικῶς ἐκφράζεται καὶ ἐδῶ ὅταν λέγῃ· 165 A «διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς σὲ εὐλόγησεν εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας». Ἄλλ' ὅμως χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ τίποτε διὰ τὴν γέννησιν Του, οὔτε διὰ τὴν ἀνατροφὴν του, οὔτε διὰ τίποτε ἄλλο, εἰσάγει, ἀπὸ τὸν στίχον αὐτόν, τὸν λόγον δι' αὐτόν. Διὰ τὸ ἄραγε; Διότι ἡ μὲν συστηματικὴ ἐξιστόρησις τῆς ζωῆς τοῦ Σωτῆ-

22. Ἐνταῦθα ὁ ἱερός Χρυσόστομος διακρίνει τὴν οὐσίαν τοῦ ἁγ. Πνεύματος (πνεῦμα Θεοῦ) ἀπὸ τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ (ὃν ἴδιε ὑπόστασις μόνον).

23. Α' Κορινθ. 2, 11.

24. Ἐνταῦθα ὁ ἱερός Χρυσόστομος προσπαθεῖ νὰ ἐννοῖ τὴν τριμερῆ κατὰ φιλοσοφίαν Πλάτωνος, διαίρεσιν τῆς ψυχῆς· καὶ κατὰ τὴν νεωτέρην ὅπως φασαλογεῖν ἢ ψυχῆ, ἀπὸ τῆς πνευματικῆς οὐσίας, διακρίνεται εἰς τὴν ἡρώδησιν, τὸ συνείδημα καὶ τὴν βούλησιν.

25. Ψαλμ. 2, 1.

ρος, είναι έργον τῶν Εὐαγγελιστῶν δι' αὐτὸ καὶ αὐτὰ τὰ ἄφησαν εἰς ἐκείνους· ἐπεὶ θὰ τὰ διηγούντο ἐκεῖνοι. Ἐνῶ τὸ ἔργον τῆς προφητείας εἶναι νὰ παίρνουν οἱ προφῆται μερικὰ μέρη ἀπὸ αὐτὰ, πού πρόκειται νὰ συμβοῦν καὶ δι' αὐτὰ νὰ κάνουν λόγον. Ἐνεκεν τούτου οἱ προφῆται παντοῦ τὸ ἴδιον κάνουν· ἀφοῦ, δηλαδή, παρεμβόλουν μερικὰ εἰς τὴν ἀφήγησίν των καὶ αὐτὰ συνεσκιασμένα, μεταβαίνουν εἰς ἄλλο θέμα. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ προφήτης ἐδῶ λέγει· «Σὲ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς εἰς ἄλους τοὺς αἰῶνας», ἅ δειχνοντας ἔτσι ὅτι οἱ λόγοι τοῦ Σωτῆρος ἦσαν γεμάτοι ἀπὸ μεγίστην χάριν. Πράσσει λοιπὸν νὰ ἰδῆς τὴν δύναμιν τῆς χάριτος αὐτῆς.

Περιεπάτει κάποτε πλησίον τῆς θαλάσσης²⁶ καὶ εὗρισκει Ἰακώβου καὶ Ἰωάννην καὶ τοὺς λέγει· «Ἐλάτε ὀπίω μου διὰ νὰ σὰς κάμω ἀλιεῖς ἀνθρώπων».²⁷ Ἐκεῖνοι δὲ ἀμέσως ἀφῆσαν τὸν πατέρα των καὶ τὰ δίκτυά των καὶ τὸν ἠκολούθησαν. Κάποτε ἄλλοτε, ὅταν εἶπεν εἰς ἄλους τοὺς μαθητάς· «Μήπως καὶ οἱ σεῖς θέλετε νὰ φύγετε;», ὁ Πέτρος τοῦ ἀπήντησεν· «Κύριε, Σὺ ἔχεις λόγους, πού δίδουν ζωὴν καὶ ἡμεῖς ἔχομεν πιστεύσει εἰς Σὲ καὶ ἔχομεν σχηματίσει προσωπικὴν ἀντίληψιν, ὅτι Σὺ εἶσαι, πράγματι, ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος· πρὸς ποῖον λοιπὸν νὰ ἀπέλωμεν;».²⁸ Ἀλλὰ διατὶ ἀναφέρει μόνον τοὺς μαθητάς; Οἱ ἴδιοι οἱ Φαρισαῖοι, ἀφοῦ ἀπέστειλαν ὑπηρέτας πρὸς τὸν Ἰησοῦν, διὰ νὰ τὸν συλλάβουν, ὅταν ἐπέστρεψαν, ἤκουσαν νὰ τοὺς λέγουν· «Ποτὲ μέχρι τώρα δὲν ἐδίδαξεν ἄλλος ἀνθρώπος, ὅπως αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος».²⁹ Καὶ ἄλλοι, πάλιν, ἔλεγον· «Ποτὲ δὲν ἐφάνησαν τόσα θαύματα εἰς τὸν Ἰσραήλ».³⁰ «Καὶ παρέμενον κατὰπληκτοὶ» —λέγει— «διότι τοὺς ἐδίδασκεν μὲ κύρος καὶ ἔχει ὅπως οἱ γραμματεῖς των καὶ οἱ Φαρισαῖοι».³¹

Ἄν δὲ θέλῃς καὶ σὺ νὰ μάθῃς πόσον ἀποτελεσματικὴ ἦτο ἡ χάρις αὐτῆ, πρᾶσσε τὸν ὄγκον τῶν ἐντολῶν Του καὶ θὰ διαπιστώσῃς τὴν δύναμιν τῆς· «Ἄν κανεῖς δὲν ἀρηγήθῃς ὅλα», λέγει, «ἀκόμη δὲ ἂν δὲν μισήσῃς τὴν ψυχὴν σου, δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι ἀξίος μαθητῆς μου».³² Καὶ ὁμοῦς ὁ λόγος αὐτὸς ἠμπόρεσε νὰ γίνῃ ἔργον ἀπὸ δούου τὸν δέχθησαν

26. Ἀγῆνη Ἰβερτιάδα.

27. Ματθ. 4, 21.

28. Ἰωάν. 6, 68-70.

29. Ἰωάν. 7, 46.

30. Ματθ. 9, 33.

31. Ματθ. 7, 28-29.

32. Λουκᾶ 14, 33 καὶ Ἰωάν. 12, 26.

τόσον δυνατὴ ἦτο ἡ χάρις Του. **Δ** Τί ἠμπορεῖ νὰ εἶναι προσφιλέτερον ἀπὸ τὴν ζωὴν μας; Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἔχει καταφρονηθῆ χάριν τῆς προσταγῆς Ἐκεῖνου. Σὺ τώρα, πού ἀκούς· «Σὲ εὐλόγησεν ὁ Θεός», μὴ κλωνισθῆς, οὔτε νὰ δάλλῃ ὁ νοῦς σου κάτι ταπεινὸν διὰ τὸν Θεόν. Διότι ὅπως εἶπα προηγουμένως ἐδῶ γίνεται λόγος διὰ τὴν σάρκα, τὸ σῶμα, πού ἔχει χεῖλη, πού δέχεται τὴν χάριν, πού δέχεται τὴν εὐλογίαν· διότι ἡ Θεότης εὐρίσκειται ἔξω ἀπὸ κάθε ἀνάγκην. «Διότι ὅπως ἀκριβῶς ὁ Πατὴρ ἀνασταίνει» —λέγει— «τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς ζωντανεύει, ἔτσι Ἐ καὶ ὁ Υἱὸς ὅποιους θέλει τοὺς ζῶσοι».³³ Καὶ πάλιν· «Τὰ ἔργα, πού Ἐκεῖνος κάμνει, τὰ ἴδια καὶ ὁ Υἱὸς ἐπίσης κάμνει».³⁴ Καὶ πάλιν· «Ὅπως μὲ γνωρίζει ὁ Πατὴρ καὶ ἐγὼ γνωρίζω τὸν Πατέρα».³⁵ Αἱ λέξεις λοιπὸν «οὕτως», «ὁμοίως» καὶ τὸ «καθὼς» φανερόνουν, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κατὰ πάντα ἀπαράλλακτος μὲ τὸν Πατέρα.

Ἄλλ' ἐδῶ ὁμοῦς γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐνσάρκου οικονομίας. Ἀκούομεν δὲ καὶ τὸν ἴδιον τὸν Σωτῆρα νὰ μᾶς λέγῃ πάλιν· «Διὰ τοῦτο μὲ ἀγαπᾷ ὁ Πατὴρ, διότι ἐγὼ τὴν ψυχὴν μου θυσιάζω ὑπὲρ τῶν προβάτων».³⁶ Μήπως καὶ πρὶν τῆς θυσίας δὲν τὸν ἠγάπα; Πῶς λοιπὸν ἔλεγεν· «Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπημένος»;³⁷ ἢ ἂν ἀναφέρει ὁμοῦς, διότι θέλει νὰ φανερώσῃ τὸ μέγεθος τοῦ κατορθώματος. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν ἐκεῖ ἡ παράδεισις τῶν λόγων ἔχει ὀρισμένην αἰτίαν, ἔτσι καὶ ἐδῶ, εἰς τὰς φράσεις τοῦ ψαλμοῦ, ἡ αἰτία εἶναι φανερά. Ἀπὸ αὐτῆν δὲ ἀκριβῶς τὴν αἰτίαν εἶπεν, ἐκ τῶν προτέρων, ὁ ψαλμωδὸς· «Κατ' ἐξοχὴν ὠραῖος ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων» καὶ «ἀπλώθηκε χάρις εἰς τὰ χεῖλη σου», καὶ «δι' αὐτὸ σὲ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς εἰς ἄλους τοὺς αἰῶνας». Ἀνομιβάτως ἔτσι τὸν νοῦν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐνσάρκου οικονομίας, διὰ νὰ μὴ κλωνισθῆς σὺ ὅταν πρόκειται νὰ εἴπῃ πάλιν κάτι κατώτερον ἀπὸ τὴν ἀξίαν Αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ ἀντιληφθῆς διὰ τί ὁμιλεῖ. Ἔτσι καὶ ὁ Ἰακώβ φανερόνοντας τὴν οικονομίαν αὐτῆν, μετὰ ἀπὸ πολλὰ, ἔλεγε· «Οἱ ὀφθαλμοὶ του θὰ ἀκτινοβολοῦν χάριν, ὅπως ὁ οἶνος καὶ τὰ δόντια του θὰ εἶναι λευκότερα ἀπὸ τὸ γάλα».³⁸ Ἐ Δόντια ὁμοῦς ἡ Θεότης δὲν

33. Ἰωάν. 5, 21.

34. Ἰωάν. 5, 19.

35. Ἰωάν. 10, 15.

36. Ἰωάν. 10, 17.

37. Ματθ. 3, 17.

38. Γεν. 49, 12.

ἔχει. Καί ἕνας ἄλλος προφήτης λέγει: «Θά πατάξῃ τὴν γῆν με τὸν λόγον τοῦ στόματός Του καὶ με τὴν πνοὴν τῶν χειλέων Του θά θανατώῃ τὸν ἀσεβῆ»,³⁹ ὁμιλῶν τὰ ἴδια με τὸν Παῦλον, ὅταν λέγῃ: «Τὸν ὄποιον (ἀνομον) θά εξαφανίσῃ με τὴν πνοὴν τοῦ στόματός του καὶ θά τὸν ἐξουδετερώσῃ με τὴν ἐμφάνισιν τῆς παρουσίας Του».⁴⁰ Διὰ τὴν μὴ καταφρονήσῃς λοιπὸν σὺ, ὅταν ἀκούσῃς αὐτά, σοῦ φαιεῖραινε τὴν δύναμιν τῆς Θεότητος.

Οὕτε λοιπὸν τὴν σάρκα χωρίζει ἀπὸ τὴν Θεότητα, οὕτε τὴν Θεότητα ἀπὸ τὴν σάρκα, μὴ ἐξαφνίζων τὰς οὐσίας· μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τὴν ἑνωσιν φανερῶν.⁴¹ Δι' αὐτὸ λέγει: «Σὲ εὐλόγησαν ὁ Θεὸς εἰς ἄλους τοὺς αἰῶνας». Ὁ Ποῖος δὲ εἶναι ὁ τρόπος τῆς εὐλογίας αὐτῆς: «Ἄγγελοι, ἀρχαγγελοὶ παρεστάθασαν, θρόνοι, κυριότητες, ἀρχαὶ, ἐξουσίαι ψάλλοντες ἐνδοξον ὕμνον» ἢ ἢ γῆ ἀπὸ τὸ ἓνα ἄκρον μέχρι τὸ ἄλλο δοξολογεῖ καὶ ὕμνεῖ καὶ ἐπαίνει τὸν σαρκωθέντα Θεόν.

Διότι ὁ μὲν πρῶτος Ἀδὰμ ἐγένετο ἀπὸ ἀναριθμήτους κατάρτας· ἐνῷ αὐτός, ὁ Χριστός, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἐκεῖνον, ἐδέχθη πολλὴν τὴν εὐλογίαν. Ἐκεῖνος, ὁ Ἀδὰμ ἤκουσεν, «κατηραμένος θά εἶσαι σὺ εἰς τὰ ἔργα σου»⁴² καὶ μετὰ ἄλλος πάλιν «κατηραμένος νὰ εἶναι αὐτός, πού ἐκτελεῖ ἀμελῶς τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου»⁴³ καὶ «κατηραμένος αὐτός πού δὲν θά μείνῃ εἰς ἄλα δσα ἔχουν ἀναγραφή εἰς τὸ βιβλίον αὐτό»⁴⁴ καὶ «κατηραμένος αὐτός πού θά κρεμασθῇ εἰς τὸ ξύλον»⁴⁵ βλέπει πῶσαι κατάρται· Ἐκ τῆς δὲ αὐτῆς μᾶς ἠλευθέρωσεν ὁ Χριστός, μετὰ τὴν γῆν, χάριν ἡμῶν, κατάρται.⁴⁶ Ὅπως ἀκριβῶς ἐταπεινώσῃ τὸν ἑαυτὸν του, διὰ τὴν σὲ ἐξυψώσῃ, καὶ ἀπέθανεν, διὰ τὴν νὰ καταστήσῃ ἀθάνατον· ἔτσι ἔγινε καὶ κατάρται, διὰ τὴν νὰ γεμίσῃ σὲ ἀπὸ

39. Ἦο. 11, 1.

40. Ἦ' θεσ. 2, 8.

41. Ἐντεῦθα ὁ ἱερός Χριστοτομος ἀπαιεῖ τὴν παράδοσιν τῆς Ἰουδαίας περὶ τῆς ὁμοουσιότητος ἐν τῷ Χριστῷ ἐνώπιον τῶν ἁγίων, ἡτις διετυχεῖται ἀργότερα ὑπὸ τῆς Ἱ' Οἰκουμένης Συνόδου (451) εἰς τὸ Χριστολογικὸν δόγμα. Ἐκτὸς τὸν ἕνα τῆς ἐν Ἐφέσῳ Ἱ' ἁγίας Οἰκουμένης Συνόδου ἀποστολῆν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐμροσῶσαν τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα (τέλειον Θεόν) «καὶ ἡμοσῶσαν ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα» (τέλειον ἄνθρωπον).

42. Γεν. 3, 17.

43. Ἰερμ. 48, 10.

44. Δευτ. 27, 26.

45. Δευτ. 21, 23.

46. Γαλ. 3, 13.

εὐλογίαν. Τί ὑπάρχει ἴσον πρὸς τὴν εὐλογίαν αὐτὴν, ὅταν διὰ κατάρτας χάριση εὐλογίαν; Διότι ἐν ἔχεν αὐτὸς ἀνάγκην ἀπὸ εὐλογίαν, ἀλλ' εἰς σὲ δίδει αὐτὴν. Ὅπως ἀκριβῶς ὅταν εἶπω «ἐταπεινώθη» δὲν ἐνωσῶ μεταβολὴν, ἀλλὰ τὴν συγκατάθεσιν τῆς ἐνσάρκου οικονομίας· ἔτσι καὶ ὅταν εἶπω, ὅτι ἠυλογῆθη, δὲν ἐνωσῶ τοῦτο, ὅτι εἶχεν ἀνάγκην εὐλογίας, ἀλλὰ δείχνω Ἐ πάλιν τὴν συγκατάθεσιν τῆς ἐνσάρκου οικονομίας. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις λοιπὸν ἠυλογῆθη. Διότι ἀφοῦ ἀνστήθη ὁ Χριστὸς ἐκ νεκρῶν,⁴⁷ δὲν ἀποθνήσκει πλέον, οὕτε ὑπέκειται εἰς κατάρται· ἂν καὶ οὕτε πρὶν ἀπὸ τὴν σταύρωσιν ὑπέκειτο εἰς κατάρται, ἀλλ' ἐπῆρε ἐπάνω Του τὴν κατάρται, διὰ τὴν νὰ ἀπαλλάξῃ σὲ ἀπὸ αὐτὴν τὴν κατάρται.

«Ζῶσε γύρω ἀπὸ τὴν μέσῃ σου καὶ κρέμασε ἀπὸ τὸν μηρὸν σου τὸ σπαθὶ σου, δυνατέ». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Ζῶσε καὶ κρέμασε μάχαιραν ἀπὸ τὸν μηρὸν σου». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς: «Βάλε γύρω - γύρω ἀπὸ τὸν μηρὸν σου μάχαιραν σου». «Διὰ τὴν ὠρασιότητά σου καὶ τὸ κάλλος σου». Ἄλλος λέγει: «Τὸν ἐπαῖνον σου καὶ τὸ ἀξίωμα σου».¹⁶⁷ Ἄλλος πάλιν: «Διὰ τὴν δόξαν σου καὶ τὴν μεγαλοπρεπείαν σου». Ποία εἶναι ἡ μεταβολὴ καὶ ποία ἡ μεταφορικὴ σημασία τῶν λέξεων; Διότι ἐνῷ ὁμιλεῖ περὶ βιβασκάλου (αὐτὸ θεοβαίως σημαίνει τὸ ἀπλώθηκε χάρις εἰς τὴν χεῖρα σου) μᾶς παρουσιάζει ἐξαφανισμένον βασιλέα καὶ μάλιστα ἐκφράζεται ὅχι ὡς νὰ προφητεύῃ, ἀλλ' ὡς νὰ ἐξηγήσῃ τὸν πρόσωπον καὶ νὰ τὸ ἰκευθῇ. Διότι δὲν εἶπε: «Θά περιζωθῇ τὴν ρομφαίαν αὐτοῦ», ἀλλὰ ἀξκῶνει καὶ λέγει: «Ζῶσε γύρω τὴν ρομφαίαν σου». Μετὰ καὶ εἰς τὸν ὄπλιον αὐτὸν ἀνοκατεύει ὁμορφίαν καὶ τῶρα μὲν τὸν φανερώνει ὄπλιτην, ἀμέσως δὲ καλλωπίζομενον. «Διὰ τὴν ὠρασιότητά σου» —λέγει— «καὶ τὸ κάλλος σου». Μετὰ τὸν ἠμροσιεῖ τοξότην. Διότι λέγει: «τὰ βέλη σου εἶναι ἀκονισμένα, δυνατέ». Β Καὶ πάλιν τὸν παρουσιάζει νικητὴν, πού ἔχει πολλὰ τρόπαια. «Πληθος λαῶν» —λέγει— «θὰ εἰδρεθοῦν κάτω ἀπὸ τὸ σκῆπτρον σου, ὅτι τὰ βέλη θά πληθξουν τὴν καρδίαν τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως. Καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον πάλιν μᾶς τὸν παρουσιάζει νὰ χρίεται με μῦρον, τὸν ὄπλιτην, καὶ βασιλέα, καὶ τοξότην, καὶ νικητὴν. Διότι λέγει: «Εὐωδισμένον μῦρον καὶ σταγόνα ἀπὸ πολῦτιμο ἀρωματισμένον δένδρον καὶ κωσσία ἐκπέμπονται ἀπὸ τὰ ἰμάτια σου».

47. Ρωμ. 6, 9.

Τί κοινόν λοιπόν δύναται νά ὑπάρχη ανάμεσα εἰς τὰ δπλα καί τὰ μύρα, εἰς τὸ χρίσμα καί τὴν μάχαιραν, εἰς τὴν διδασκαλίαν καί τὸν πόλεμον, εἰς τὰ τόξα καί τὸν καλλωπισμὸν; Διότι ἄλλα μὲν ἀπὸ αὐτὰ εἶναι σύμβολα εἰρήνης, ἄλλα ὅμως μάχης καί πολεμικῆς παρατάξεως. Ποῖος λοιπὸν εἶναι αὐτός, ποῦ εἶναι συγχρόνως εἰρηνικός καί πολεμικός; Ποῦ στάζει εὐδοκασμένο μύρον καί ποῦ ἀρμαπώνεται μὲ δπλα; Οὐ αὐτός, ποῦ θγαίνει ἀπὸ ἐλεφαντίνους πύργους καί τοξεύει ἀναρίθμητα πλήθη ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς καί ποῦ πραγματοποιεῖ τόσας σφαγὰς; Πῶς θὰ λύσωμεν αὐτὴν τὴν ἀπορίαν; Ἄν μάθωμεν καλά ὅτι αὐτὰ λέγονται καί περὶ τοῦ Πατρὸς Αὐτοῦ. Ἐπειδὴ καί Αὐτόν, τὸν Πατέρα, τὸν παρουσιάζει ὁ προφήτης, εἰς ἄλλο μέρος, νὰ ὀπλίξεται, ὅπως ὅταν λέγῃ: «Ἄν ὅμως σεῖς δὲν ἐπιστρέψετε καί μετανοήσετε, θὰ ἀκονίσῃ ὁ Κύριος τὸ μαχαίρι Του· τὸ τόξον Του τὸ ἔχει ἤδη τεντώσει καί ἐπάνω εἰς αὐτὸ ἔχει τοποθετήσῃ θανατηφόρα δέλην».⁴⁸ Καί πάλιν εἰς ἄλλο μέρος λέγει: «θὰ ἐνδυθῆ μὲ δικαιοσύνην, ὅπως ὁ πολεμιστὴς μὲ τὸν θώρακα».⁴⁹ Πρόσθετε δὲ καί τὴν ἴδιαν ἐξουσίαν. Ἐ Διότι ὅπως ἐκεῖ ἀκριβῶς λέγει: «Τὸ μαχαίρι Του θὰ ἀκονίσῃ», χωρὶς νὰ διαταχθῆ ἀπὸ κανέναν, ἀλλ' ἐνεργῶν μόνος Του αὐτεξουσίως· ἔτσι καί ἔδω λέγει: «Τὰ δέλη τῶν δυνατῶν ἔχουν ἀκονισθῆ, λαοὶ θὰ εὐρεθῶν κάτω ἀπὸ τὸ σκῆπτρον σου, διότι τὰ δέλη θὰ πλήξουν τὴν καρδίαν τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλεύου». Μετὰ, θὰ νὰ δεῖξῃ ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ κάνει αὐτεξουσίως, λέγει: «Θὰ σὲ ὀδηγήσῃ ἀξιοθαύμαστα ἡ δεξιὰ σου». Δὲν θὰ δεχθῆς, —λέγει— ἀπὸ ἀλλοῦ τὴν ἐνεργείαν, ἀλλ' εἶσαι σὺ ὁ ἴδιος ἀρκετὸς διὰ τὸν ἑαυτὸν Σου. Ἄκουε δὲ καί αὐτὸν τὸν ἴδιον, τὸν Θεὸν τῆς εἰρήνης, νὰ λέγῃ πρὸς τοὺς μαθητὰς Του: «Δὲν ἤλθα νὰ ἐπιβάλλω εἰρήνην εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ μάχαιραν».⁵⁰ Καί ἀλλοῦ πάλιν λέγει: «Φωτιά ἤλθα νὰ θάλω ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καί τί ἄλλο θέλω ἐὰν πλέον ἔχει ἀνάψει».⁵¹ Αὐτὸς δὲ, ὅταν ὁμιλῇ διὰ τὸν ἑαυτὸν Του, μὲ ποῖον τρόπον θὰ ἔλθῃ, λέγει: «Θὰ κατεδῆ ἀβροῦθως, ὅπως ἡ βροχὴ ἐπάνω εἰς τὸ ποκάρι τῶν μαλλιών καί ὅπως ἡ βροσιὰ, ποῦ στάζει ἐπάνω εἰς τὴν γῆν».⁵²

Ἐ Τὰ λέγω αὐτὰ, διὰ νὰ ἔχετε ἐντεταμένην τὴν προσο-

48. Ἰωάν. 7, 18.
49. Σαμ. Σοφ. β, 18.
50. Ματθ. 10, 34.
51. Λουκ. 12, 49.
52. Ἰωάν. 74, 6.

χὴν σας καί ἀπὸ ἐρμηνεύετε σωστά αὐτὰ, ποῦ σημαίνουν αἱ λέξεις, νὰ λύετε μόνον σας καί τὴν ἀπορίαν. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ ὀνόματα σημαίνουν τὰς ἐνεργείας Αὐτοῦ. Ἔτσι καί ἔδω ὅταν ἀκούσῃς: «Ζῶσε καί κρέμασε μάχαιρον ἀπὸ τὸν μηρόν σου, δυνατὲ» νὰ φέρῃς εἰς τὸν νοῦν σου, πῶς τὸ ὄνομα φανερώνει τὴν ἐνεργείαν Αὐτοῦ· τὸ ἴδιον καί διὰ τὰ τόξα καί δέλη. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἀγ. Γραφὴ λέγει ὅτι ὁ Θεὸς ὀργίζεται, χωρὶς νὰ ἀποδῆ εἰς Αὐτὸν πάθος,⁵³ Ἄ ἀλλὰ μὲ τὴν λέξιν αὐτὴν φανερώνει τὴν τιμωρητικὴν ἐνεργείαν Του πρὸς τοὺς ἀμαρτωλοὺς, ἐγγίζουσα ἔτσι τὴν ψυχὴν καί τῶν πλέον ὀμωθῶν, ποῦ ἔχουν παχυλὴν τὴν διάνοιαν κατὰ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς τρόπον ὅταν λέγῃ δπλα, τὸ ἴδιον πρᾶγμα δεῖχνη. Ἐπειδὴ ἡμεῖς, δηλαδῆ, δὲν τιμωρούμεν μόνον τὸν ἑαυτὸν μας, ἀλλὰ μὲ ἄλλα ὄργανα τιμωρούμεθα, δι' αὐτὸ καί ὁ ἱερός συγγραφεὺς θέλων νὰ δεῖξῃ τὴν τιμωρητικὴν δύναμιν Αὐτοῦ, μᾶς τὸ ἐφανέρωσε μὲ γνωστὰ ὀνόματα, ὅχι διὰ νὰ σκαρφώμεν δπλα γύρω ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλὰ διὰ νὰ πληροορηθῶμεν παραστατικώτερον τὴν κόλασιν, ποῦ ἔχει θέσει Αὐτός διὰ τοὺς ἀμαρτωλοὺς. Ἀλλὰ πολλοὶ —ισχυρίζονται— ὅτι ἀπὸ αὐτὸ ἐξημιώθησαν· χωρὶς λόγον ὅμως καί ματαιῶς ἐξημιώθησαν ἀπὸ τὴν ἀνοσίαν τῶν· διότι ἔπρεπε νὰ καταλάβουν ὅτι αὐτὰ ὅλα ἔχουν λεχθῆ κάπως ἀλληγορικῶς, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἤκουον, ὅτι ἀνεφέροντο εἰς τὸν Θεόν· Ἐ τώρα δὲ ὅμως ἡ ἀγ. Γραφὴ δὲν παραμέλησε νὰ διδάξῃ εἰς αὐτούς, μὲ ἄλλας λέξεις, πῶς ὁ Θεὸς εἶναι ἀπαθής. Ἄκουσε λοιπὸν πῶς ἀλλοῦ φανερώνει τὴν εὐκόλιαν τῆς τιμωρίας Του, μὲ τὸ νὰ λέγῃ: «Ἄς ἀναστῆθῆ ὁ Θεὸς καί ἄς σκορπίσων αἱ ἐχθροὶ Του».⁵⁴ Μήπως ὑπάρχει ἀνάγκη δπλα; Μήπως ἀνάγκη ρομφαίας; Εἶναι ἀρκετὴ μονάχα —λέγει— ἡ Ἀνάστασις. Ἀλλὰ καί αὐτὸ πάλιν εἶναι ὀπωσθήποτε χονδρὸν εἰς τὸ νόημά του. Δι' αὐτὸ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη λέγει ἡ ἀγ. Γραφὴ: «Αὐτὸς ποῦ ρίπτει ἕνα δάεμμα εἰς τὴν γῆν καί τὴν κάνει νὰ τρέμῃ».⁵⁵ Καί πάλιν: «Ἀπὸ τὴν παρουσίαν Του ἐσαλεύθη ἡ γῆ».⁵⁶ Ἀλλὰ καί αὐτὸ εἶναι ὀπωσθήποτε χονδρὸν. Ἄκουσε τὸ ὑψηλότερον: «Ὅλα, ὅσα ἠθέλησεν, τὰ ἔκανε».⁵⁷ Εἶναι, δηλαδῆ, εἰς Αὐτὸν ἀρκετὴ μονάχα ἡ θέλησις. Ἐ Πρόσθετε δὲ νὰ ἴδῃς πῶς καί εἰς αὐτὰ ἀκόμη τὰ παχυλότερα δεῖχνη ὅτι:

53. Ἰωάν. 67, 2.
54. Ἰωάν. 100, 38.
55. Ἰωάν. 113, 7.
56. Ἰωάν. 124, 6.

ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κανένα πρᾶγμα. Διότι δὲν ἔκανε προηγουμένως λόγον δι' ὄπλα, παρὰ μόνον ὅταν ὠνόμασε Αὐτόν, τὸν Θεόν, δυνατὸν καὶ πάλιν, ἄφου ἀπείρηθημεν τὰ ὄπλα, ἔλην τὴν νίκην τὴν ἀπέδωκεν εἰς τὴν δεξιάν Αὐτοῦ, δηλαδή εἰς τὴν θεϊκὴν Του φύσιν καὶ τὴν δύναμίν Του. Πράγμα, πού φανερώνει καὶ ἄλλος προφήτης ὅταν λέγῃ: «Ἡ ἐξουσία Αὐτοῦ ὑπάρχει ἐπάνω εἰς τὸν ἄμων Του»⁵⁷ τὸ λέγει αὐτὸ ὅχι διὰ τὰ ὄπλα εἰς τὸν νοῦν σου πῶς ὁ Θεὸς ἔχει ἄμων, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ διὰ τὰ μάθησις ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ συμμαχίαν ἄλλων. «Ζώσου γύρω ἀπὸ τὴν μέσην σου καὶ κράμασε ἀπὸ τὸν μηρόν σου τὴν ρομφαίαν σου, δυνατὴ, ὥστε νὰ θαυρήνῃ εἰς τὴν ὠραιότητά Σου καὶ τὸ κάλλος Σου». Τί θέλει λοιπὸν νὰ εἰπῇ ἐδῶ; **D** Μὲ αὐτὰ τὰ θιάματα, πού ἔχουν ὕλικώτεραν ἔννοιαν, φανερώνει τὴν ἐνέργειαν Αὐτοῦ, διὰ τῆς ὁποίας ἐξουσίασε τὴν οἰκουμένην, διὰ τῆς ὁποίας ἐτελείωσε τὸν πόλεμον καὶ ἔστησε τὸ τρίτατον. Καὶ πράγματι ὁ πόλεμος ἦτο φοβερός, ἀπὸ ὄλους τοὺς πολέμους ὁ πιὸ πικρός, διότι δὲν ἐπολεμοῦσαν δάσβαροι, ἀλλὰ οἱ θαύμονες εἶχαν στήσει παγίδα θανάτου καὶ κατέστρεφαν ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Δι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὁ Ἰσραὴλ ἐλεγε: «καὶ τῶν ἰσχυρῶν θά μοιράσῃ τὰ λάφυρα»⁵⁸. Καὶ εἰς ἄλλο πάλιν σημείον ὁ Ἰσραὴλ λέγει: «Πνεῦμα Κυρίου εἶναι ἐπάνω μου, διότι ὁ Κύριος μὲ ἔχρισεν, μὲ ἔχει ἀποστείλει νὰ φέρω χαροῦμενες εἰδήσεις εἰς τοὺς πτωχοὺς, νὰ κηρύξω εἰς τοὺς αἰχμαλώτους ἐλευθερίαν»⁵⁹. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πωτοῦ εἰς τὰς ἐπιστολάς του ἔγραψε εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἔλεγεν: **E** «εἶθε νὰ εἶναι χάρις εἰς σὰς καὶ εἰρήνη ἀπὸ τῶν Θεῶν Πατέρων μας καὶ ἀπὸ τῶν Κυρίων Ἰησοῦν Χριστόν»⁶⁰. Καὶ πάλιν: «Διότι Αὐτὸς εἶναι ἡ εἰρήνη μας, πού συνήνωσε τὰ δύο ἀντίθετα»⁶¹. Διὰ τὰ μὴ νομίσης δέ, ὅτι πρόκειται διὰ πραγματικὴν ὕλικὴν μάχισαν, ὅταν ἀκούσῃ: «Ζώσου γύρω ἀπὸ τὴν μέσην σου τὴν ρομφαίαν σου», πρόσθεσε τὰ ἐξῆς: Μόλις εἶπε «θάλε γύρω σου τὴν μάχισαν σου» προσέθεσε: «εἰς τὴν ὠραιότητά Σου καὶ εἰς τὸ κάλλος Σου» αὐτὸ εἶναι ἡ μάχισαν, ἡ ὠραιότης Του, καὶ ἡ ἀθάνατος εὐφροσύνη Του, καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ ἐξουσία, καὶ ἡ μεγαλωσύνη, καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια.¹⁶⁹ **A** Ἀπὸ τίποτε βεβαίως δὲν ἔχει ἀνάγκη

57. Ψαλ. 9, 5.

58. Ψαλ. 38, 17.

59. Ψαλ. 61, 1.

60. Ἰ Κορ. 1, 2.

61. Ἰ Κορ. 2, 14.

κὴν ἢ ὑπερτάτη ἐκείνη ὑπαρξίς, διὰ τὰ κατορθώσῃ αὐτά, πού ἐξετέθησαν προηγουμένως· διότι εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀνάγκης. Παρακαλεῖ λοιπὸν ὁ προφήτης, διεγείρων Αὐτὸν εἰς πόλεμον χάριν τῆς οἰκουμένης. Μετὰ ἀπὸ τὰ ὄπλα πάλιν νοήματα καταβιβάζει τὸν λόγον εἰς τὰ ὕλικώτερα. Διότι ἄφου εἶπε «μάχισαν» καὶ «μικρόν», ἀνέθηκεν εἰς τὴν ὠραιότητα· καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πάλιν κατέβηκεν εἰς αὐτὰ πού ταιριάζουν περισσότερο εἰς τὸ σῶμα, καὶ λέγει: «καὶ τένωσε τὸ τόξον Σου, καὶ προχώρει μὲ ἐπιτυχίαν καὶ στήσε τὸ βασίλειόν Σου». Μὲ τὸ νὰ εἰπῇ ἰδὲ «τένωσε», μᾶς φανερώσε τὸ τόξον καὶ τὸ δέλος. Ἀφου πάλιν μᾶς ἔδειξε, ὅτι Αὐτὸς δὲν χρειάζεται ὄπλα, προσέθεσε, «καὶ προχώρει μὲ ἐπιτυχίαν καὶ στήσε τὸ βασίλειόν Σου». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Πρόκοπτε, αὐξανε». **B** Ἐδῶ δὲ Βασιλείαν ἐνωεῖ, ἐκείνην πού ἴδρυσεν εἰς τὰ ὀσπερὰ χρόνια, μὲ τὸν ἐρχομὸν Του εἰς τὴν γῆν, τὴν εὐρισκομένην εἰς τὴν διάθεσιν μας νὰ οικειοποιηθῶμεν καὶ νὰ γνωρίσωμεν.

Τὰ ἁγία δὲ αὐτὰ προέρχονται κυρίως ἀπὸ τὸν πύθον τοῦ προφήτου, πού βλέπει ἤδη τὰ κατορθώματα καὶ τὴν οἰκουμένην νὰ χειραγωγῆται πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Δι' αὐτὸ καὶ μὲ τρόπον παραινετικὸν χρησιμοποιοῖ τὴν λέξιν. Διότι συνηθίζου καὶ οἱ κατώτεροι ὅταν ἐνθουσιάζωνται, πρὸς τοὺς ἀνωτέρους αὐτὰ τὰ λόγια νὰ χρησιμοποιοῦν. «Ἐνεκα ἀληθείας καὶ πραότητος καὶ δικαιοσύνης». Χρησιμοποιοῖ ἐπίρρομα ἀληθείας. Βλέπει πῶς ἐρμηνεύει τὸν ἑαυτὸν τῆς ἡ ἀγ. Γραφῆ καὶ δείχνει πῶς ἡ νίκη, περὶ τῆς ὁποίας ἀμιλεῖ, εἶναι: νοερά καὶ πνευματικῆ· **C** Διότι ἐκεῖνος πού ἀνέφερεν ὄπλα, καὶ σπαθιά καὶ τόξον, πῶς ἐδῶ κάμνει λόγον διὰ τὴν πραότητα; Τί κοινόν, πράγματι, δύναται νὰ ὑπάρξῃ μεταξύ πραότητος καὶ πολέμου, μεταξὺ ἐπιεικείας καὶ μάχης; Ἐἰ λοιπὸν πολὺ, εἰς ἑὰν κανεὶς ἤθελε ἐξέστῃ τὸ ζήτημα μετὰ προσοχῆς.

Ὡς γνωστὸν καὶ ὁ Δαυὶδ καὶ ὁ Μωϋσῆς ἦσαν πρᾶσι. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀγ. Γραφῆ λέγει: διὰ τὸν πρῶτον: «Ἐνθυμήσου, Κύριε, τὸν Δαυὶδ καὶ ὀλόκληρον τὴν ἀνεξικακίαν του»⁶². Διὰ δὲ τὸν Μωϋσῆν λέγει: ὡσαύτως, ὅτι ἤτο ὁ πιὸ ἀνεξικακὸς ἀπὸ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, πού ἔβλεπε ἐπάνω εἰς τὴν γῆν.⁶³ Καὶ ὅμως αὐτοὶ πού ἦσαν πιὸ πρᾶσι ἀπὸ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, φαίνονται: οἱ πιὸ ἐκδικητικοὶ ἀπὸ ὄλους, ὅταν κάτι ὑπερασπίζονται. Ἄλλ' ἐὰν θέλετε, εἰς εἰπωμεν προη-

62. Ἠσάμ. 131, 1.

63. Ἀριθμ. 12, 3.

γοιμένως διά τὴν πραότητα τῶν. Ἄν καὶ πολλάκις συνέλαβεν ὁ καλότηχος ἐκεῖνος Δαυὶδ τὸν Σαούλ, καὶ εἶχε ὄλην τὴν δυνατότητα νὰ τὸν σκοτώσῃ, ἢ ἐν τούτοις δὲν ἔβαλε χερὶ ἐπάνω του καὶ ὅταν ἀκόμη οἱ ἄλλοι τὸν παρακινούσαν, τὸν ἐλυπήθη, καὶ τὸν θυμὸν ἐσθύσε.⁶⁴ Καὶ ὅταν ὁ Σεμεὶ τὸν ὕβριζε μὲ φοβεράς ὕβρεις καὶ τὸν ἐχλεύαζε τότε διὰ τὴν συμφορὰν του⁶⁵ καὶ ἐνῶ οἱ στρατηγοὶ τοῦ Δαυὶδ ζητοῦσαν νὰ περάσουν ἀπέναντι καὶ νὰ ἀποκεφαλίσουν τὸν ὕβριστὴν, ποῦ σὺν μεθυσιμένοις δὲν ἤφερε τί ἔλεγε, μὲ ποῖα ὑπέροχα λόγια τοὺς ἀπαντᾷ, γεμᾶτα ἀπὸ σφρίαν;⁶⁶ Μὲ ποῖον τρόπον δὲ ἐμπιστεύεται εἰς τοὺς στρατηγούς του τὸ διεφθαρμένο ἐκεῖνο παλληκάρι, ποῦ ἐτόλμησε νὰ σκεφθῆ νὰ σκοτώσῃ τὸν πατέρα του; Τοὺς λέγει: «Λυπηθῆτε μοῦ τὸ παιδάκι μου, τὸν Ἀθεσσαλώμην.»⁶⁷ Ἐ «Ὅταν δὲ οἱ ἀδελφοὶ του τὸν κοίταζον καὶ τὸν ὕβριζον ἀπὸ φθόνου, λίγο πρὶν ἀποτολήμῃ τὴν σύγκρουσιν του μὲ τὸν Γολιάθ, ποῦ θὰ ἔφερε τὴν νίκην, σκέψου μὲ πόσῃν πραότητι τοὺς συναμιλεῖ· τοὺς λέγει μονάχῃ «Ἐγὼν ἀπλὸν λόγον δὲν εἶπα;»⁶⁸

Ὁ Μωϋσῆς, πάλιν, τί ἔκανε; Ἄκουσε τί λέγει χάριν ἐκείνων, ποῦ τὸν ἐλιθοβόλησαν, χάριν ἐκείνων, ποῦ ἀπειραβήσαν νὰ τὸν σκοτώσουν,⁶⁹ ἐφ' ὅσον ὁ λόγος τὸ ἔφερε «Ἄν τοὺς συγχωρήσῃς τὴν ἁμαρτίαν τῶν αὐτῶν, συγχώρεσέ τοὺς ἁλλοιωτικὰ ἐξέλειψε μαζί τοὺς καὶ ἐμὲ ἀπὸ τὸ θεῖόν σου, εἰς τὸ ὅποιόν μὲ ἔγραψες.»⁷⁰ Ὅταν δὲ πάλιν ἄλλοι προσπαθοῦσαν νὰ τὸν κάνουν νὰ φθονήσῃ καὶ τὸν παρώξυνον⁷¹ Ἄ διὰ νὰ ἀναγκάσῃ, τοὺς ἀπίνθησεν μὲ ἐκεῖνα τὰ γεμᾶτα φιλοσοφικῶν λόγια: «Ποῖος δὲν θὰ ἠύχето νὰ δώσῃ ὁ Κύριος ὡστε ἄλλος ὁ λαὸς τοῦ Κυρίου νὰ εἶναι προφήτης;»⁷² Χάριν δὲ τῆς ἀδελφῆς του, ποῦ τὸν ἐκακολόγησε, πόσον ἰκετεύει τὸν Θεόν;⁷³ Καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα θὰ ἠμπορούσε κανεὶς νὰ ἰδῇ τὴν πραότητα του ἀκόμη καὶ τότε, ποῦ ἔχασε τὴν γῆν καὶ ἠμποδισθῆ νὰ εἰσελθῇ

64. Ἀ' Βασιλ. 24, 11 καὶ 26, 7-13.

65. Πρόκειται διὰ τὴν ἐκπόνησιν τοῦ Ἀθεσσαώμην ἐναντίον τοῦ Δαυὶδ.

66. Β' Βασιλ. 16, 5-14.

67. Β' Βασιλ. 18, 5.

68. Ἀ' Βασιλ. 17, 29.

69. Ἐξοδ. 17, 4.

70. Ἐξοδ. 10, 22.

71. Ἀριθμ. 11, 29.

72. Ἀριθμ. 13, 18.

εἰς τὴν Παλαιστίνην, συναμιλεῖ μὲ ὄλην τὴν καλωσύνην πρὸς τοὺς Ἰουδαίους.

Καὶ ὅμως αὐτὸς ὁ πρῶος ἐζήτησε νὰ ἀνοίξῃ ἡ γῆ καὶ νὰ καταπιῇ τὸν Δαθὸν καὶ Ἀθειρών καὶ Κορέ, ὅταν ἀπέτολμησαν νὰ ἀρπάξουν τὴν Ἱερουσόλην καὶ νὰ καοῦν οἱ ἄλλοι, ποῦ ἔφεραν ξένη φωτιὰ διὰ τὴν θύσαν.⁷⁴ Ἐ Καὶ ὁ Δαυὶδ πάλιν ὁ πρῶος ἐφόρευσε τὸν Γολιάθ καὶ τὸν στρατὸν ἔτριψεν εἰς φυγὴν καὶ ἐσκότωσε ψηλά τὸ τρίταιον τῆς νίκης.⁷⁵ Διότι αὐτὸ πρὸ παντὸς εἶναι τὸ γνῶρισμα τοῦ πράου, ἐφ' ἑνὸς μὲν νὰ συγχωρῇ δοῦς τὸν ζημιώοντα, νὰ ἀγωνίζεται ὁμιῶς διὰ νὰ προστατεύῃ τοὺς ἀδικουμένους ὅπως ἀκριβῶς ἔκανε καὶ ὁ Χριστὸς. Ὅταν δηλαδὴ ἀνέβηκεν εἰς τὸν σταυρὸν ἔλεγε: «Πατέρα μου συγχώρεσέ τοὺς.»⁷⁶ Καὶ ὅταν, πάλιν, ἐθρηνοῦσε τὴν Ἱερουσαλήμ ἔλεγε: «Πόσες φορές ἠθέλησα νὰ περιμαζεύσω τὰ παιδιὰ σὰς καὶ δὲν ἠθέλησατε νὰ τῶρα ἡ πόλις σὰς ἀφίεται ἔρημος.»⁷⁷ Καὶ ὅταν ἔραπιζετο δὲν ἀνταπέδωσε τὸ φράσιμα, ἀλλ' ἀπελογοῖτο πρὸς ἐκείνον, ποῦ τὸν ἐρράπιζε⁷⁸ καὶ ἐνῶ τὸν ὠνομαζον δαιμονισμένον, ἔβγαζε τοὺς δαίμονας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους⁷⁹ ἂν καὶ τὸν Ἐ φώναζον πλανημένο καὶ ἐχθρὸ τοῦ Θεοῦ, ἐν τούτοις Αὐτὸς τοὺς χειραγωγούσε πρὸς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.⁸⁰ Καὶ τοὺς Μαθητάς του προέτροπε παντοῦ νὰ μαστιγώνωνται, νὰ διώκωνται, νὰ ἐξορίζωνται καὶ νὰ διαλέγων διὰ τὸν ἑαυτὸν τῶν, τὴν πρὸ ἀσήμετη θέσι. «Ἐκεῖνος λοιπὸν ποῦ θέλει νὰ εἶναι πρῶτος ἀνάμεσά σὰς» — τοὺς εἶπε — «ὡς εἶναι ὑπηρέτης σὰς.»⁸¹ Καὶ παίρνοντας τὸ παράδειγμα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν Του, τοὺς ἔλεγε: «Ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἦλθε νὰ ἐξυμνηρηθῇ, ἀλλὰ νὰ ἐξυμνηρῆται καὶ νὰ προσφέρῃ τὴν ζωὴν του λύτρον διὰ νὰ σωθῶν πολλοί.»⁸² Ἄν δὲ διώχῃ δαίμονας, καὶ πολεμῇ ἐναντίον τοῦ Διαβόλου, καὶ τὴν πλάνην καταργῇ, ἢ αὐτὸ πρὸ παντὸς εἶναι δειγμὰ πραότητος· τὸ νὰ διαλυῇ δηλαδὴ ὁλόκληρον τὴν κακίαν, νὰ ἐλευθερώη τοὺς αἰχμαλώτους τῆς κακίας, νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς δαίμονας ποῦ

73. Ἀριθμ. 16, 15.

74. Ἀ' Βασιλ. 17.

75. Λευκ. 23, 54.

76. Ματθ. 26, 87-88.

77. Ἰωάν. 18, 23-25.

78. Ματθ. 9, 23-24.

79. Ἰωάν. 7, 12.

80. Ματθ. 24, 29.

81. Ματθ. 20, 26.

ἐπιδιώκουν τὰ κακὸν μας, νὰ ἐλευθερώνη δὲ ἀπὸ τὰς συμφορὰς δούου προσεβλήθησαν. Τί σημαίνει δὲ «Ἐνεκα ἀληθείας, καὶ πραότητος καὶ δικαιοσύνης»; Ἐπεὶ διὰ τὸν πόλεμον, ἀνέφερε τὴν παρόραξιν, παρουσίασε τὸν ὀπλίτην· ἐν συνεχείᾳ λέγει καὶ τὰ κατορθώματα τῆς βασιλείας του, τὸ εἶδος τοῦ τροπαίου, λέγει διὰ τὴν φυσικὴν κοτώτασιν τῆς νίκης. Διότι ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι πολεμοῦν, ὅταν βασιλεύουν, ἢ διὰ τὴν κατάκτησιν πόλεων, ἢ διὰ χρήματα, ἢ ἀπὸ ἔχθρας, ἢ ἀπὸ κενοδοξίας. Αὐτὸς ὅμως, ἀντιθέτως, διὰ τίποτα ἀπὸ αὐτὰ δὲν πολεμᾷ· ἀλλὰ διὰ τὴν ἀλήθειαν, νὰ τὴν φυτεύσῃ εἰς τὴν γῆν καὶ διὰ τὴν πραότητα, νὰ ἐξημερώσῃ αὐτοὺς ποὺ εἶναι φοβερώτεροι ἀπὸ τὰ θηρία· καὶ διὰ τὴν δικαιοσύνην, νὰ δικαιώσῃ αὐτούς, ποὺ τυραννοῦνται ἀπὸ τὴν ἀνομίαν, πρῶτον μὲν μετὰ τὴν χάριν, δεύτερον δὲ καὶ μετὰ τὰ κατορθώματα τῆς ἀρετῆς. «Καὶ θὰ Σὲ ὀδηγήσῃ ἢ δεξιὰ Σου εἰς θαυμαστὰ κατορθώματα». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς 171 Α. «Καὶ θὰ Σὲ φωτίσῃ εἰς φοβερὰ πράγματα ἢ δεξιὰ Σου». Ἄλλος, πάλιν: «Θὰ Σὲ ὑποδείξῃ φοβερὰ ἢ δεξιὰ Σου».⁸²

Εἶδες πῶς αἰγὰ - αἰγὰ μὰς ἀφονέρωσε πάλιν τὴν ἀξιόσυνην Αὐτοῦ ποὺ κατορθώνει τέτοια πράγματα; Διότι ὅπως ἀκριβῶς προηγουμένως, ἀφοῦ ἀνέφερον ὅπλα καὶ ραμφαῖαν, εἰς τὴν ὠριότητα ἀνέβηκε καὶ ἔφερε τὸν ἀκροατὴν εἰς τὸ ἐπίπεδον ὑψηλῶν πνευματικῶν ἐννοιῶν· ἔτσι πάλιν, ἀφοῦ κατέβηκε εἰς ὑλικώτερας ἐννοίας, τὰ τόξα καὶ τὰ δέλη, ἀνεβάζει ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸν ἀκροατὴν ὁμιλῶν διὰ τὰς αἰτίας τοῦ πολέμου, τὴν ἀλήθειαν, δηλαδή, τὴν πραότητα καὶ τὴν δικαιοσύνην· μετὰ πάλιν ἀναφέρει καὶ τὸν τρόπον τῆς νίκης. Β Ποίος δὲ εἶναι αὐτός; «Καὶ θὰ Σὲ ὀδηγήσῃ» — λέγει — «ἢ δεξιὰ Σου εἰς θαυμαστὰ κατορθώματα». Αὐτὸ δὲ ποὺ λέγει ἔχει τὴν ἐξῆς ἐννοίαν: Εἶναι ἀρκετὴ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ φύσις Του, φθάνει μονάχῃ ἡ δύναμις Του καὶ διὰ νὰ ἰδῇ αὐτὰ, ποὺ πρέπει νὰ γίνουσι, καὶ νὰ τὰ ἀκτελέσῃ μετὰ τὴν ἀπαιτουμένην τελειότητα. Καὶ καλὰ εἶπε ἕνας ἄλλος ἐρμηνευτὴς «εἶναι φοβερὰ ἢ δεξιὰ Σου»· διότι εἶναι πολὺ φοβερὰ τὰ κατορθώματα καὶ γεμάτα ἀπὸ φρίκης. Ὁ θάνατος κατελύθη, ὁ Ἄδης κατακρημνίσθη, ὁ Παράδεισος ἦνοιξε, ὁ Οὐρανὸς ἐλευθερώθηκε, οἱ Δαίμονες ἐδέθησαν, ἐπασκινώθησαν τὰ πτωχευμένα μετὰ τὴν ἐπίγειαν, ὁ Θεὸς ἔγινεν ἄνθρωπος καὶ ὁ ἄνθρωπος κάθηται ἐπάνω εἰς βασιλικὸν θρόνον· ἀναστάσεως ἐλπίδες ἐξαγορεύθησαν, ἐφρούνησαν πόθοι ἀθανασίας, δυνατὴ πλέον ἢ ἀπόλαυσις C ἀνεκφράστων

82. Πρόκειται διὰ τὸς ἐρμηνευτὰς τῆς Π. Δ. Ἀχάριαν καὶ Σάμμορον.

ἀγαθῶν, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ὅσα κατώρθωσε μετὰ τὴν παρουσίαν Του. Καὶ διὰ τοῦτο εἶπε: «θὰ σὲ ὀδηγήσῃ εἰς αὐτὰ τὰ φοβερὰ ἢ δεξιὰ Σου», δείχνοντας πῶς εἶναι ἀρκετὴ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ φύσις Του — λέγει — καὶ φθάνει ἡ δύναμις Του καὶ εἰς τὸ νὰ ἐπιτελέσῃ μετὰ ἐπιτυχίαν ὅσα ἀρχικῶς ἔχουν τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς σωτηρίας μας. Οἱ δὲ Ἐβδουμήκοντα λέγουσι: «Θὰ σὲ ὀδηγήσῃ ἢ δεξιὰ Σου εἰς θαυμαστὰ κατορθώματα»· δηλαδή, πρέπει νὰ θαυμάζη κανεὶς ὄχι μόνον αὐτὰ, ποὺ ἔχουν κατορθωθῆ, ἀλλὰ καὶ τὸν παράδοξον τρόπον μετὰ τὸν ὁποῖον κατορθώθησαν. Διότι ὁ θάνατος μετὰ τὸν θάνατον κατελύθη, ἢ κατὰρα μετὰ τὴν κατάραν ἐξαλείφθηκε καὶ ἐδόθη εὐλογία· ἐπειδὴ ἐφάγαμεν τὸν ἀπηγορευμένον καρπὸν ἐξεδιώχθημεν ἀπὸ τὸν Παράδεισον εἰς τὴν ἀρχήν, καὶ μὰς ἔβαλεν πάλιν ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν χάρις εἰς τροφήν.⁸³ Ὁ Παρθένος⁸⁴ ἐστάθη αἰτία νὰ ἐκδιωχθῶμεν ἀπὸ τὸν Παράδεισον, διὰ μέσου Παρθένου εὐρήκαμεν πάλιν τὴν αἰώνιον ζωὴν. Μετὰ ὅσα πράγματα κατεδικάσθημεν, μετὰ τὰ ἴδια ἐστεφανώθηκαμε. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Προφήτης εἶχεν ὅλα αὐτὰ εἰς τὸν νοῦν του ἔλεγεν: «Θὰ σὲ ὀδηγήσῃ ἢ δεξιὰ Σου εἰς θαυμαστὰ κατορθώματα». Μήπως ἐχρημάζοντο ὅπλα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆν; Μήπως μάχαιρα; Μήπως τόξα καὶ δέλη; Εἶδες πῶς μόνῃ τῆς εἶναι ἀρκετὴ ἡ φύσις καὶ ἡ δύναμις Αὐτοῦ; Ἄλλα εἶλεπε πάλιν Αὐτὸν, σὰν νὰ εἶναι ἀριστὸς χορευτὴς, εἶλεπε Τὸν πάλιν νὰ κατεδαίνη ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ εἰς τὰ ὑλικώτερα. «Τὰ δέλη Σου εἶναι ἀκονισμένα, δυνατὰ. Πλήθος λαῶν θὰ εὐρεθοῦν κάτω ἀπὸ τὸ σκῆπτρον Σου, διότι τὰ δέλη Σου θὰ πληγῶσι τὴν καρδίαν τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Εἰς τὴν καρδίαν (θὰ κτυπηθοῦν) οἱ ἐχθροὶ τοῦ βασιλέως». Πρόσεξε πάλιν, πῶς καὶ ὅταν ἀνέφερε δέλην πῶς καὶ τότε ἀκόμη ἔχρησιμοποίησε τὴν λέξιν «δυνατὸς», διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ δέλη, ἀλλ' εἶναι ὁ ἴδιος αὐτάρκης εἰς δύναμιν. Ἡ λογικὴ σειρά εἶναι αὐτὴ: «Τὰ δέλη Σου εἶναι ἀκονισμένα, δυνατὰ, θὰ πληγῶσι τὴν καρδίαν τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως. Τὸ δὲ ἄλλο»· «Πλήθος λαῶν θὰ εὐρεθοῦν κάτω ἀπὸ τὸ σκῆπτρον Σου» εὐρίσκειται εἰς τὸ μέσου τῆς προτάσεως. Ἐδῶ λοιπὸν ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἐξήγησις εἶναι διπλῆ· ἢ δηλοδὴ λέγει ὁ Προφήτης διὰ τὴν

83. Ἐννοεῖ ἐνταῦθα τὴν ἑαυτὸν Μεταμόρφωσιν, διὰ τῆς ἐποφῆς γενόμενης τῆς ἀθανάτου. Τὸ νόημα αὐτὸ ἀπολύει ὁ ἕρκος «καὶ ἐφάσατο ἐξῆς: καὶ τὸν Παράδεισον ὁ ἔχθρος τὸν Ἄδην.

84. Ἐννοεῖ τὴν Ἐξοχὴν.

δύσων τῆς Ἰουδαίας καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν πολιτῶν καὶ τὴν ὀλοαχρῆ καταστροφήν,⁸⁵ ἢ κατὰ τὴν ἀναγωγικὴν μέθοδον, θέλη ὀνομάζει τὴν δύναμιν τοῦ λόγου τοῦ Εὐαγγελίου.¹⁷² Ἄ Διότι, πράγματι, πῶς γρήγορα καὶ ὅπου τὰ θέλη περιέτρεξεν ὀλόκληρον τὴν Οἰκουμένην καὶ ἐκέντησε τὴν καρδίαν ἐκείνων, πού ἦσαν πρὶν ἐχθροὶ τοῦ βασιλέως, ὅχι ὅμως διὰ νὰ τοὺς φονεύσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς προσελκύσῃ· πράγμα τοῦ συνέθη καὶ εἰς τὸν ἀπόστολον Παῦλον. Διότι δὲν θὰ ἐσφαλῆ κανεὶς ἂν ὠνόμαζε θέλος τὴν λέξιν ἐκείνην, πού ἐξηκουτίσθη ἀπὸ τὸν Οὐρανὸν, ἐκέντησε τὴν καρδίαν τοῦ πρὶν ἐχθροῦ καὶ τὸν ἔκανε φίλον.⁸⁶ «Πλήθος λαῶν θὰ εὐρεθοῦν κάτω ἀπὸ τὸ σκήπτρον Σου». Εἶδες τί κατώρθωσεν ὁ πάλεμος; Τὴν προσέγγισιν, μὲ τὴν δύναμιν τῆς χάριτος, ἐκείνων πού πρὶν ἦσαν ἐπαναστάται; τὴν διδασκαλίαν; τὴν κατήχησιν διὰ νὰ γίνων πιστοί; Ἢ Διότι αὐτὰ τὸ γονάτισμα ἐνώπιόν Του καὶ ἡ ὑποταγὴ εἰς Αὐτὸν εἶναι δι' ἑλπίδος ἀφορμὴ καὶ ρίζα ἐξουσίσεως. Ἄφου, δηλαδὴ, ἐλευθέρωσε αὐτοὺς ἀπὸ τὴν δουλοπῆσιαν, τὴν κενοδοξίαν καὶ τὴν πλάνην τῶν δαιμόνων, τοὺς ὑπέταξεν εἰς τὸν ἑαυτὸν Του. Ἔτσι καὶ ἕνας ἄλλος Προφήτης παρουσιάζει Αὐτὸν αἰματωμένον καὶ λέγει· «Ποῖος εἶναι αὐτός, πού ἐρχεται ἀπὸ Ἐδώμ; Τὰ ἐνδύματά Του εἶναι κόκκινα ἀπὸ Βασάρ;»⁸⁷ Δὲν ὑπάρχουν ἐκεῖ δηλαδὴ καὶ τόξα καὶ θέλη, ἀλλ' ἐνδύματα. Καὶ ἐδῶ ἡ λέξις «ἐνδύματα» εἶναι κάπως ὀλιγωτέρα, ὅπως ὁποῖοτε ὅμως λεπτοτέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας λέξεις «σπῆλα, θέλη, τόξα»· ὡστόσο ὅμως καὶ μὲ τὴν ὀλιγότητα αὐτῆ τῆς ἐκφράσεως ἀνιψῶναι σιγὰ - σιγὰ τὸν λόγον πρὸς τὰ ἐκεῖ, τὰ ἀσώματα. Ἄφου λοιπὸν ἐρωτᾷ ὁ Προφήτης, «ἀπὸ πού εἶναι κόκκινα τὰ ἐνδύματα», ἀπαντᾷ «διότι ἐπάτησα ἐντελῶς μόνος μου τὰ σταφύλια εἰς τὸ πατητήριον»,⁸⁸ διὰ νὰ δείξῃ τὴν εὐκολίαν τῆς νίκης καὶ ὅτι δὲν εἶχε κανένα συνεργόν, ἀλλ' ὅτι ὁ ἴδιος ἤρκεσεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Ἐ Διότι ὅπως ἀκριβῶς λέγει ἐδῶ «θὰ Σὲ ὀδηγήσῃ ἡ δεξιὰ Σου εἰς θαυμαστά κατορθώματα», ἔτσι λέγει καὶ ἐκεῖ «ἐπάτησα ἐντελῶς μόνος μου τὰ σταφύλια εἰς τὸ πατητήριον». Μὲ τὸν τρόπον, δηλαδὴ, πού εἶναι εὐκόλιον εἰς τὸν ἐργάτην τοῦ πατητηρίου νὰ πατᾷ σταφύλια, ἔτσι καὶ εἰς τὸν Θεὸν εἶναι εὐκόλιον νὰ κάμῃ αὐτὰ, πού θέλησε· καὶ μάλιστα ὅχι ἔτσι, ἀλλὰ καὶ πολλῶ

85. Πράγματι περὶ τῆς θαλονητοῦ αἰχμαλωσίας.
86. 1 Κορ. 9, 8-9.
87. Ἦε. 63, 1. Ἡ σ σ ὁ ρ (=Βασάρ), πόλις τῆς Ἰουδαίας.
88. Ἦε. 63, 2.

πῶς εὐκολώτερα. «Ὁ θρόνος Σου, Θεέ μου, θὰ παραμείνῃ εἰς ἄλους τοὺς αἰῶνας καὶ ἡ βασιλικὴ Σου ράβδος θὰ εἶναι ἐξουσία ἀμεταληψίας καὶ δικαιοσύνης. Ἠγάπησες τὴν δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησες τὴν παρανομίαν. Διὰ τοῦτο σὲ ἔχρισεν, Θεέ μου, ὁ Θεὸς Πατὴρ Σου μὲ ἕλιον χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης, ἀσυγκρίτως ἀνώτερον ἀπὸ ἐκεῖνο πού χρίονται οἱ μέτοχοι τῆς δόξης Σου». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «Ὁ θρόνος Σου, Θεέ μου, εἶναι αἰώνιος». Ἠ Ὁ δὲ Ἑβραῖος λέγει εἰς τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν τὸ «Ὁ Θεός, ὁ Θεός σου», Ἐλκειμ, Ἐλωάχ.⁸⁹ Τί ἤμπορεῖ νὰ εἴπῃ ὁ Ἰουδαῖος; Διὰ ποῖον λοιπὸν λέγονται αὐτά; Τί δὲ ἤμπορεῖ νὰ εἴπῃ ὁ ἀρετακός; Διότι ἔον λέγῃ, ὅτι διὰ τὸν πατέρα λέγεται τὸ «Ὁ θρόνος Σου, Θεέ μου, εἶναι αἰώνιος», πῶς τότε θὰ προσαρμύσῃ εἰς Αὐτὸν τὸ ἐξῆς «Διὰ τοῦτο Σὲ ἔχρισεν Θεέ μου, ὁ Θεός Σου»; Διότι θεθαίως δὲν εἶναι ὁ πατὴρ ὁ Χριστός, ὅτε Αὐτός ἔχει χρισθῆ. Εἶναι λοιπὸν φανερόν, ὅτι ὁ λόγος γίνεται διὰ τὸν Μονογενῆ, περὶ τοῦ ὁποῖου ἔχουν λεχθῆ καὶ τὰ προηγούμενα. Πράγμα θεθαίως, πού καὶ ὁ Ἠσαίας ἔλεγεν ὅτι, δηλαδὴ, «τῆς Βασιλείας Αὐτοῦ δὲν θὰ ὑπάρῃ τέλος».⁹⁰

Ἐ Ἄλλ' ἴσως θὰ ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ ἐρωτήσῃ ἐκεῖνον· διὰ τί λοιπὸν τώρα ὁμιλεῖ περὶ τῆς θεότητος, ἐνὸς προηγούμενος ἔκανε λόγον διὰ τὴν ἑσαρκωτὴν οἰκονομίαν; Διότι καὶ ὁ Ματθαῖος ἔτσι κάνει. Ἀρχίζει δηλαδὴ ἀπὸ τὴν σάρκα καὶ εἰσάγει τὸν ἀναγνώστην μὲ αὐτὰ τὰ λόγια· «Θίβλος γενεολογίας Ἰησοῦ Χριστοῦ».⁹¹ Μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ἀρχίζει καὶ ὁ Λουκάς καὶ ὁ Μάρκος· μόνου ὁ Ἰωάννης ἀρχίζει διαφορετικῶς. Ἄφου δηλαδὴ προηγούμενος εἶπε περὶ τῆς θεότητος, «εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπῆρχεν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦτο ἀχώριστος ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς τέλειος ἦτο ὁ Λόγος»⁹² καὶ πολλὰ ἄλλα ἀνέφερε περὶ τῆς θεότητος τοῦ Λόγου, μετὰ εἶπε «καὶ ὁ Λόγος ἐγένεν ἄνθρωπος καὶ κατοικήσασκε μετὰ ἡμῶν».⁹³ Ἄ 173 Ἄν δὲ καὶ διαφορετικῶς πρὸς τοὺς ἄλλους ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιον, παρὰ ταῦτα ὅμως μεγάλην συμφωνίαν παρουσίασε πρὸς αὐτούς.⁹⁴ Καὶ πῶς ἤμπορεῖ — λέγει — νὰ δικαιολογηθῇ ὅτι ὑπάρχει συμφωνία εἰς τὴν δια-

89. Ἦε τὸ ἑβραϊκὸν γράμματι.

90. 91. Ἦε. 9, 6.

92. Ματθ. 1, 1.

93. Ἦε. 1, 1.

94. Ἦε. 1, 14.

95. Ἠγαθήκα ὁ Ἰερὺς Χριστοστόμος διακρινάσασθαι καὶ τὴν συμφωνίαν τῶν Ἱερῶν Εὐαγγελιστῶν γενικώτερον.

φοράν και αντίθεσιν; Δέν γνωρίζεις, πώς και τὸ νὰ πρῶγης εἶναι ἀντίθετον μετὰ τὸ νὰ μὴ πρῶγης; Καὶ τὸ νὰ πίνης μετὰ τὸ νὰ μὴ πίνης; Καὶ τὸ νὰ βίβης μετὰ τὸ νὰ μὴ βίβης; Παλάς φορὰς δὲ και ὁ ἰατρός κάνει πολλά τέτοια, ὄχι ἐπειδὴ ἀντιμάχεται πρὸς τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ και μετὰ τὸ πάρα πάνω συμφωνῶν διότι πρὸς ἓνα σκοπὸν ἀποδίδει, τὴν ὑγείαν τοῦ ἀρρώστου. Αὐτὸ λοιπὸν ἔχει συμβῆ και εἰς τοὺς Ἐβανγελιστάς. Ἐλλαστε και τὸ ἴθερος εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὸν χειμῶνα ἀλλὰ τοῦτο πρὸς ἓνα σκοπὸν ἀποδίδει, εἰς τὴν ὑγιαιότητα και ἀφθονίαν τῶν καρπῶν. Β Καὶ ἀλόκληρος ὁ κόσμος ἀπὸ ἀντίθετα πράγματα ἔχει συσταθῆ, ἐν τούτοις ὁμως παρουσιάζει πολλήν τὴν ἁρμονίαν εἰς τὴν ζωὴν μας. Καὶ ὁ Χριστὸς ἀκόμη ἦλθε και ἔζησε κατὰ τρόπον διαφορετικὸν πρὸς τὸν Ἰωάννην. Διότι ὁ μὲν ἐπρωγεν, ἐνὸς ἄλλος ἐνήστευεν. «Διότι ἦλθεν ὁ Ἰωάννης», — λέγει — «χωρὶς νὰ πρῶγῃ και χωρὶς νὰ πίνῃ και λέγασιν σατανῶν ἔχει. Ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πρῶγῃν και πίνῃν και λέγασιν, νὰ ἀνθρώπος φαγῆς και οἰνοπότης».⁹⁷ Ἀλλὰ ἄν και ἐκ πρώτης ὄψεως ἐφαίνοντο ἀντίθετα, αὐτά, πού συνέβαινον, ἐν τούτοις ἀπέδλεπον εἰς κοινὸν σκοπὸν, εἰς τὸ νὰ σαγνευθοῦν, δηλαδὴ, αὐτοὶ πού ἐπρόκειτο νὰ σωθοῦν.

Ἔτσι λοιπὸν και ἡ σειρά αὐτῆ τῆς ἀφηγήσεως περὶ τῆς θεότητος και τῆς ἐνσάρκου οικονομίας, ἂν και ἐγινε ἀπὸ τὸν Ἰωάννην ἀντίθετα πρὸς τοὺς ἄλλους, ἐν τούτοις ὁμως εὐρίσκειται εἰς καταπληκτικὴν Ἁ ἁρμονίαν πρὸς αὐτοὺς. Καὶ τὸ πῶς, τὸ λέγω ἀμέσως. Διότι εἰς τὴν ἀρχὴν, πρὶν ἀκόμη διαδοθῆ τὸ κήρυγμα, ἐπόμενον ἦτο νὰ ἀσχαλοῦνται μετὰ τὸν λόγον τῆς ἐνσάρκου οικονομίας, και νὰ προγυμνάσουν τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς σαρκώσεως, οἱ ὅποιοι, ἔτσι εἰσάγονται εἰς τὰ ὑψηλά νοήματα ἀπὸ τὰ ὑλικώτερα και αἰσθητά. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐσταθεροποιήθη ἡ γνώσις διὰ τὴν ἐνσάρκον οικονομίαν και οἱ ἀνθρώποι ἐδέχθησαν τὸ κήρυγμα, δι' αὐτὸ πλέον ἦτο κατάλληλος ἡ περίστασις νὰ ἀρχίσουν ἀπὸ τὰ ὑψηλά, τὴν Θεότητα τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ.

Δι' αὐτὸ και οἱ Προφῆται, δοκίμους κάνουν λόγον δι' Αὐτὸν, ἀρχίζον ἀπὸ τὴν ἐνσάρκον οικονομίαν και μετὰ αὐτὴν προσημαίνον ψυχικῶς τοὺς ἀνθρώπους. Πρόσεξε λοιπὸν πῶς ὁ Μιχαίας ἀρχίζει ἀπὸ κάτω, ἀπὸ τὰ ἐπίγεια και σαρκικά. «Και **Δ** οὐ Βηθλεὲμ γῆ Ἰούδα δὲν εἶσαι καθόλου ἀσημαντικὸς μεταξὺ τῶν ἡγεμονῶν Ἰουδα. Διότι ἀπὸ σένα θὰ

96. Δουμά 7, 83.

προῦλθῃ Ἄρχηγός, πού θὰ βασιλεύσῃ εἰς τὸν λαὸν μου τὸν Ἰσραὴλ».⁹⁷ Καὶ ὁμως δὲν ἦτο ἡ Θεότης ἀπὸ τὴν Βηθλεὲμ, ἀλλὰ ἡ σὰρξ, πού ἐνεδύθη ἡ Θεότης. Δὲν ἐστάθη ὁμως μόνον εἰς αὐτὸ, ἀλλὰ και πρὸς τὴν Θεότητα ἀνέβη, μετὰ τὸ νὰ λέγῃ: «Και τοῦ ὅποιου ἡ ἀρχὴ ἀνάγεται εἰς τὴν αἰωνιότητα».⁹⁸ Καὶ ὁ Προφήτης Ἡσαΐας λέγει πάλιν «Ἡ ἡ Παρθένος θὰ συλλάβῃ θαυματουργικῶς εἰς τὴν γαστέρα τῆς και θὰ γεννήσῃ Υἱὸν και θὰ τὸν ὀνομάσουν Ἐμμανουὴλ, πού θὰ εἴπῃ ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας».⁹⁹ Βλέπεις μετὰ ποῖον τρόπον και ὁ Προφήτης αὐτὸς ἀνέβη ἀπὸ τὴν σάρκα πρὸς τὴν Θεότητα; Καὶ πάλιν εἰς ἄλλο μέρος πρόσεξε ὅτι τὸ ἴδιον γίνεται: Ἐ διότι λέγει ὁ Προφήτης Ἡσαΐας: «Διότι ἐγεννήθη εἰς ἡμᾶς παιδίον, και μᾶς ἐδόθη υἱός και τὸ ὄνομα Του θὰ εἶναι ἄγγελος μεγάλης ἀποφάσεως, θαυμαστὸς σύμβουλος, Θεὸς ἰσχυρός, πού ἐξουσιάζει, Ἄρχων εἰρήνης, πατέρας αἰώνιος».¹⁰⁰ Βλέπεις πῶς και πάλιν ἀπὸ τὴν λέξιν «παιδίον» και ἀπὸ τὴν κατὰ σάρκα οικονομίαν, σὺν νὰ ἀναβαίνει διαφόρους βαθμοὺς ἀνέρχεται και στέκει γύρω ἀπὸ τὴν ἐννοίαν τῆς Θεότητος; ¹⁷⁴ Α Ἔτσι και ὁ Πατὴρ του ἐγνωρίσθη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους διὰ μέσου τῆς ὑλικῆς κτίσεως πρώτον. «Διότι τὰ ἄρματα ἰδιώματα Αὐτοῦ» — λέγει ὁ Παῦλος — «γίνονται αἰσθητά ἀπὸ τότε πού ἐκτίσθη ὁ κόσμος διὰ μέσου τῶν ὑλικῶν δημιουργημάτων».¹⁰¹ Δι' αὐτὸ δευτέρως και ὁ ἴδιος λαμβάνει πολλάκις τὸ σχῆμα αἰσθητοῦ προσώπου, ὥστε νὰ ἀνιψήσῃ σιγά - σιγά τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τὰς ἀσωμάτους πνευματικὰς ἐνοίας. Καὶ διατὶ θαυμάζεις, ἂν εἰς τὰς δογματικὰς ἀληθείας ἔτσι ἐχρησιμοποίησε τὸν λόγον τῆς οικονομίας, ἀφοῦ και εἰς τὰ ἠθικά παραγγέλματα και τὰς ἐντολάς τὸ ἴδιον κάμνει; Δι' αὐτὸ δευτέρως και ὁ Προφήτης χρησιμοποίησε ἔτσι ἐδῶ τὸν λόγον ἀνερχόμενος ἀπὸ τὴν σάρκα πρὸς τὴν Θεότητα Β (διότι τὰ χεῖλη εἶναι μέρος τῆς σαρκός). Καὶ πάλιν καταρχόμενος ἀπὸ τὴν Θεότητα πρὸς τὴν σάρκα, διότι ἐπιδικῆκε μετὰ τὴν ποικιλίαν τοῦ λόγου τὴν σωτηρίαν τῶν κατηχομιένων. «Ὁ θρόνος Σου, Χριστέ μου, θὰ παραμείνῃ σταθερὸς εἰς ὄλους τοὺς αἰῶνας». Ἐδῶ θρόνον λέγει ὄχι ἀπλῶς τὸ ἐπιπλὸν τοῦ θρόνου, ἀλλὰ τὴν Βασιλείαν. Ἐδῶ μὲν ὀνομά-

97. Mtz. 5, 1.

98. Mtz. 5, 1.

99. Ἠσ. 7, 14 και Ματθ. 1, 23.

100. Ἠσ. 9, 6.

101. Ρωμ. 1, 20.

ζει τὸν θρόνον αἰώνιον, εἰς ἄλλο δὲ μέρος ὕψηλόν. «Εἶδα» — λέγει — «τὸν Κύριον νὰ κάθεται ἐπάνω εἰς ὕψηλόν θρόνον». ¹⁰² Καὶ ἄλλος προφήτης λέγει, ἐπίσης: «Βλέπω νὰ κάθεται ἐπάνω εἰς ἄβυσσον θρόνον». ¹⁰³ Ὁ δὲ Δαυὶδ τοῦ παρουσιάζει καὶ ὡς θρόνον φιλοφρονητικῆς. Λέγει λοιπὸν «Ἐλεημοσύνη καὶ δικαιοσύνη θὰ εἶναι τὸ θεμέλιον τοῦ θρόνου Του». ¹⁰⁴

Ἡ ὅλα αὐτὰ ἔχουν λεχθῆ διὰ τὴν βασιλείαν Του, ἐπειδὴ δὲν ἔχει τέλος (διότι αὐτὸ σημαίνει εἰς αἰῶνα αἰῶνος), ἐπειδὴ εἶναι δοξασιμένη, ἐπειδὴ εἶναι ὕψηλή, ἐπειδὴ ἐξουσιάζει καὶ εἶναι δυνατὴ. Ὅταν, πάλιν, λέγῃ «Ἡ βασιλεία σου, Κύριε, εἶναι αἰώνια», ¹⁰⁵ ἔννοεῖ πῶς δὲν ἔχει ἀρχήν, ὅτι εἶναι ἀνορχος. Ὅπως δὲ ἀκριβῶς ὁ θρόνος εἶναι σύμβολον βασιλείας, ἔτσι καὶ ἡ ράβδος εἶναι σύμβολον καὶ τῆς βασιλείας, ἀλλὰ καὶ τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας. Δι' αὐτὸ λέγει «ράβδος ἀδεκάστου κρίσεως, θὰ εἶναι ἡ ράβδος τῆς βασιλείας σου, Κύριε». Διότι ἐκεῖ τὸ δίκαιον εἶναι καθαρὸν, ἐκεῖ, εἰς τὸν Θεόν, τὸ σωστὸν εἶναι καθαρὸν, τίποτε ἐκεῖ δὲν σκεπάζεται ἀπὸ σκιῶν. Ἄς τὰ ἀκούουν αὐτὰ οἱ μανιακοὶ καὶ οἱ παράφρονες ἢ καλύτερα αὐτοὶ ποῦ εἶναι χειρότεροι ἀπὸ αὐτούς. Ποιοὶ δὲ εἶναι αὐτοί; Ἐκεῖνοι ποῦ κατηγοροῦν τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ λέγουν· διὰτὶ αὐτὸ καὶ τὸ ἄλλο νὰ γίνωνται;

Διότι πῶς δὲν εἶναι ἄτοπον, ὅταν κανεὶς κάθεται κοντὰ εἰς τὸν μαργακόν, νὰ τοῦ δλέπῃ νὰ σπῶξῃ καὶ νὰ πικρονίξῃ ξύλα, χωρὶς νὰ ζητᾷ λόγον οὔτε εὐθύνας· καὶ ὅταν δλέπῃ τὸν ἰατρὸν νὰ κόβῃ καὶ νὰ καίῃ τὴν σάρκα, νὰ κλείνῃ τὸν ἄρρωστο εἰς δωμάτιον καὶ νὰ τὸν θασσιάζῃ μὲ διαπαν, νὰ μὴ πολυπραγμονῇ δι' αὐτὰ ποῦ συμβαίνουν, οὔτε ὁ Ἰδιὸς ὁ ἄρρωστος, οὔτε κανεὶς ἀπ' αὐτούς, ποῦ ὑποφέρουν· καὶ ὅταν δλέπῃ τὸν κυβερνήτην νὰ ταυτῶν τὸ σχοινί, καὶ νὰ χαλαρῶνῃ τὰ πανιά, καὶ πάλιν νὰ τὰ ἀπλώνῃ καὶ νὰ θυθίξῃ εἰς τὸ κύμα τὰ πλεῦρά τοῦ πλοίου, νὰ μὴ πολυπραγμονῇ καὶ νὰ μὴ περιεργάζεται Ἐ τὸν καθέναν ἀπὸ αὐτούς τοὺς τεχνίτας, ἀλλὰ νὰ ἡσυχάζῃ καὶ νὰ σωμαίνῃ, ἂν καὶ πολλὰς φορές κἀμινὸν σφάλματα γύρω ἀπὸ τὴν τέχνην των· καὶ ὅμως νὰ ἔχῃ τὴν ἀξίωσιν νὰ περιεργάζεται καὶ νὰ ἐρευνᾷ λεπτομερῶς τὴν ἀπερίγραπτον σοφίαν τοῦ

102. Πισ. 6, 1.

103. «Ἐθεώρουν ἕως ὅτου θρόνος ἀπέθραν... ὁ θρόνος ἀεὶ φάξ πυρός» (Δανιήλ 7, 9).

104. Ψαλμ. 96, 2.

105. Ψαλμ. 144, 13.

Θεοῦ, τὴν ἀπερίγραπτον φιλοφρονητικῆν, καὶ τὴν φροντιδα τοῦ, αὐτὴν τὴν ἀπέραντον; Καὶ ποίαις μεγάλῃς ἐμπνεύσεσι δὲν εἶναι αὐτά;

Καὶ ὅταν μὲν πράκτικαι νὰ βοηθήσουν καὶ νὰ διαθέσων χρήματα δι' ἀδικομένους, δὲν θὰ τὸ ἀπεφάσιζον εὐκόλως· ἐν τούτοις ὅμως ἐξετάζουν μὲ ἐπιμονήν, διὰτὶ ὁ τὰ δε νὰ πεινᾷ, διὰτὶ ὁ ἄλλος νὰ εἶναι πτωχός, διὰτὶ ὁ τρίτος νὰ εἶναι πλούσιος, Πουηρὲ δοῦλε καὶ ἀνόητε, δὲν σκύβεις κάτω, δὲν κατακρίνεις τὸν ἑαυτὸν σου, δὲν χαλινογωγεῖς τὴν γλῶσσαν σου, ¹⁰⁷ Ἄ δὲν συμμαζεύεις τὸ μυαλό σου; Ἀφοῦ σταματήσῃς νὰ ἐξετάξῃς αὐτὰ, ἴθην στρέφεις καλύτερα δὴν αὐτὴν τὴν περιέργειαν εἰς τὴν ζωὴν σου; ¹⁰⁸ Ρίξε μὴ μὰτιὰ εἰς αὐτὰ, ποῦ ἔχεις κάνει, εἰς τὸ πέλγος τῶν ἀμαρτημάτων, καὶ ἐάν εἶσαι περιεργος καὶ σοῦ ἀρέσει νὰ πολυπραγμονῇς, τότε ζήτησε εὐθύνας ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου διὰ τὰ λόγια, διὰ τὰ πράγματα, ὅσα εἶπες κακά, ὅσα ἐκανες ἀσχημα· τώρα ὅμως, ἐνὺ ἀφίνεις τὸν ἑαυτὸν σου ἀνελέγκτον, ἂν καὶ αὐτὴ ἡ ἀδιαφορία ὀδηγῇ εἰς κόλασιν, ἢ δὲ, διὰ τὰ ἀμαρτήματα, πολυπραγμοσύνη φέρει σωτηρίαν, κάθασο· καὶ δικάσεις τὸν Θεόν καὶ προσθέτεις εἰς τὰ ἀμαρτημάτων σου καὶ ἄλλα. Δὲν ἀκούεις τὸν Προφήτην ποῦ λέγει· Ἡ «ράβδος ἀδεκάστου κρίσεως θὰ εἶναι ἡ ράβδος τῆς βασιλείας σου;» Καὶ ἄλλον Προφήτην, ποῦ λέγει πάλιν «Ἡ κρίσις Αὐτοῦ ὡς ἂν φῶς θὰ ἐξέλθῃ». ¹⁰⁹ Ἄν δὲ δὲν γνωρίζῃς ἐπακριβῶς τὰ σχετιζόμενα μὲ τὸν Δεσπότην σου, δι' αὐτὰ δόξασέ Τον, δι' αὐτὰ, πρὸ παντός, προσκύνησέ Τον, διὰ τὴν ἀνέκφραστον μεγαλωσύνην του, διὰ τὴν ἀκατανόητον πρόνοιάν Του, διὰ τὴν σοφὴν φροντιδα του, ποῦ τόσο πακιλομάκρως ἐκδηλώνεται.

Ἡγάπησες τὴν δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησες τὴν παρανομίαν. Ἀφοῦ λοιπὸν προηγουμένως ὁ Προφήτης ἀνέφερε τὰ κατορθώματα, τὰς νίκας, τὰ τρόπαια, τὴν σωτηρίαν τῆς οἰκουμένης, πῶς τὴν ἐγέμισεν ἀπὸ ἀλήθειαν, ἀπὸ προότητος, ἀπὸ δικαιοσύνης, δείχνοντας ὅτι αὐτὰ δὲν γίνοντο παραλόγως, Ἡ ἀμείλει ἐν συνεχείᾳ διὰ τὰ ἀξιώματα Αὐτοῦ ποῦ κατώρθωσεν ὅλα αὐτὰ ὅτι, δηλοῦδι, εἶναι Θεός, ὅτι εἶναι βασιλεὺς, ὅτι ἡ βασιλεία Του δὲν ἔχει τέλος, ὅτι εἶναι δικαστῆς ἀνεπηρέαστος εἰς τὸ δίκαιον, ὅτι ἀγαπᾷ τοὺς δικαίους, ὅτι μισεῖ τοὺς πονηροὺς, Ἐπειδὴ — λέγει — εἶναι

107. Σιωπᾷς, ποῦ μὴ ἐπινοεῖται τὸ γνωστὸν γινωκὸν τῶν ἀρχαίων ἐγγυθι αὐτόν.

108. Ψα. 6, 5.

τέτοιος, δι' αὐτό ἔχει κατορθώσει τέτοια κατορθώματα. Κανείς λοιπὸν —λέγει— ἄς μὴ ἔχη ὀπισθίον. Διότι αὐτός, ποὺ κατορθώσε τόσος, καὶ ἠδύνατο καὶ ἠθέλε νὰ τὰ κατορθώσῃ.

Ἀφοῦ λοιπὸν εἶπε τὰ ὑψηλά τῆς Θεότητος Αὐτοῦ, κατεβάζει πάλιν τὸν λόγον εἰς τὴν σάρκα καὶ λέγει «Διὰ τοῦτο, Κύριέ μου καὶ Θεέ, Σὲ ἔχουσαν ὁ ἐπουράνιος Πατήρ Σου». Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει «Δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν Σὲ ἠλείψαν διὰ νὰ κατορθώσῃς —λέγει— ὅσα ἀνέφερα, νὰ ἐκδιώξῃς τὴν ἀνομίαν, νὰ φυτεύσῃς εἰς τὴν γῆν καὶ τὰς καρδίας δικαιοσύνην, διὰ νὰ κάνῃς ὅσα Ἰ βκανες. Σὺ δὲ νὰ μὴ παραχθῆς, ὅταν ἀκούῃς ὅτι ὅλα αὐτὰ ἀποδίδονται εἰς τὸν Πατέρα. Διότι δὲν τὰ λέγει αὐτὰ, διὰ νὰ ἀποστερήσῃ Αὐτὸν ἀπὸ αὐτὰ τὰ κατορθώματα, ἀλλὰ ἀποβιβάσων ὅσα ἔχει ὁ Υἱὸς εἰς τὸν πατέρα, ὅπως ἀκριβῶς λέγει ὅτι καὶ ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ εἶναι Αὐτοῦ. "Ὅλα τὰ ἰδικά μου εἶναι ἰδικά Σου καὶ ὅλα τὰ ἰδικά Σου εἶναι ἰδικά μου».¹⁰⁸ Δι' αὐτὸ καὶ διὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ ὁ μὲν Παῦλος ὅταν ὁμιλῇ λέγει «ὁ Θεὸς ἀνέγειρεν Αὐτὸν ἐκ νεκρῶν»,¹⁰⁹ ἐνῶ ὁ Ἰωάννης: «Κατακραυμνίσσατε τὸν ναὸν αὐτὸν καὶ ἐγὼ εἰς τρεῖς ἡμέρας θὰ τὸν ἀνοικοδομήσω».¹¹⁰ Τί σημαίνει δὲ «ἐλαίου ἀγαλλιάσεως»; Ἄλλ' ὅμως ὁ Χριστὸς πουθενὰ δὲν ἐχρίσθη μὲ ἔλαιον, παρὰ μόνον μὲ Πνεῦμα ἁγίου. Διὰ τοῦτο προσέθεσε Ἐ «ὡπερὶ ὅνα αὐτῶν ποὺ εἶναι μέτοχοι Σου» εἶναι, δηλαδὴ, ὡς νὰ λέῃ ὅτι κανείς δὲν εἶναι ὅπως αὐτός. Διότι πολλοὶ πρὶν ἀπὸ Αὐτὸν εἶχον χρισθῆ, ἦσαν χριστοί: ἔτσι ὅμως αὐτεῖς ἦσαν: ὅπως ἀκριβῶς ὑπάρχουν πολλοὶ ἄνθρωποι, αὐτὸς ὅμως εἶναι ὁ ξεχωριστός.¹¹¹ Κατ' ἀναλογίαν ὑπάρχουν πολλοὶ υἱοὶ, κατὰ χάριν, αὐτὸς ὅμως εἶναι ὁ Μονογενὴς κατὰ φύσιν. Διότι ὅλα εἰς Αὐτὸν εἶναι ἐξαφαιτικά, ὄχι μόνον ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν Θεότητά Του, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἑνσαρκὸν οικονομίαν: ἔπειδὴ κανείς δὲν ἐχρίσθη μὲ τέτοιο πνεῦμα. Ἄν δὲ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ὀνομάζῃ ἔλαιον, μὴ ἀπορησῇς: ἐφ' ὅσον εἶναι Προφήτης ὁμιλεῖ κάπως συνηθισμένως. ¹⁷⁶ Α Καὶ καλὰ εἶπε «ἐλαίου ἀγαλλιάσεως», διὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι εἶναι χορηγοῦς. «Διότι ὁ καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη».¹¹² Ἄλλος πάλιν ἑρμηνευτὴς εἶπεν καὶ

108. Ἰωάν. 17, 10.
109. Α' Κορινθ. 6, 14.
110. Ἰωάν. 2, 18.
111. Ὡς γνωστὸν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὀνομάζεται καὶ ἕνας τοῦ Θεοῦ, ὅς τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄμα διὰ τὴν συσχέτιον καὶ ἐκχώρησιν. Ἦναι «ὁ ἕνας τοῦ Θεοῦ, ὁ ἄλλος τὰς ἀπαρτίας τοῦ ὁμοῦ» (Ἰωάν. 1, 29).
112. Γαλ. 5, 22.

ἐλαίου λαμπροῦ στολισμοῦ».¹¹³ Εἰς δὲ τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον ἀνοκρίεται ἡ λέξις «σαδών», δηλαδὴ ἔλαιον κομψότητος, δόξης, στολισμοῦ. Ἄν δὲ εἴπῃς καὶ ἔλαιον, ποὺ φέρει χαρὰν καὶ αὐτὸ εἶναι ἀληθινόν. Ὅπως ἀκριβῶς ὅταν ἤκουσες ρομφαίων, δὲν ἐννοεῖς τὴν μάχαιρον, καὶ ὅταν ἤκουσες βέλη καὶ τόξα, δὲν ἐννοεῖς τόξα καὶ βέλη ὡς ἀντικείμενα, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν Αὐτοῦ, ποὺ κατορθώσε αὐτὰ τὰ κατορθώματα, ποὺ ἀνέφερα προηγουμένως: ἔτσι καὶ τώρα ποὺ ἤκουσες ἔλαιον, νὰ μὴ νομίξῃς τὸ συνηθισμένον ἔλαιον, ἀλλὰ νὰ φέρῃς εἰς τὸν νοῦν σου τὴν χάριν, ποὺ γίνεται μὲ τὸ ἔλαιον. Διότι τὸ ἔλαιον εἶναι σύμβολον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος: Ἐ ἐπομένως τὸ ἀναγκοῖον καὶ τὸ πρότερον ἦτο τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἀφοῦ λοιπὸν αὐτὸ τὸ ἔλαιον εἶναι σύμβολον τοιοῦτου πνεύματος, τότε χωρὶς κανένας διαπαγγόν νὰ ὀνομάξῃς Αὐτὸν Χριστὸν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀδραάμ Χριστὸς ἐκαλεῖτο καὶ οἱ Προφῆται, ἂν καὶ δὲν ἐχρίσθησαν ὅλοι μὲ ἔλαιον. Ὅπως ἀκριβῶς φαίνεται ἀπὸ τὴν φράσιν «μὴ ἐγγίξετε αὐτοὺς ποὺ ἔχουν τὸ χρίσμα μου καὶ μὴ σκέπτεσθε πονηρὰ ἐναντίον τῶν προφητῶν μου».¹¹⁴ Πότε δὲ ἐχρίσθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός; Ὅταν κατήλθεν ἐπάνω εἰς Αὐτὸν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὑπὸ μορφῇν περιστεράς. Ἐβὼ δὲ ὀνομάζει μετόχους ὅλους, ὅσοι ἔλαβον Πνεῦμα, σύμφωνα μὲ ὅσα λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης: «Καὶ ἀπὸ τὸν πλοῦτον τοῦ ἡμεῖς ἐλάσσομεν χάριν ἐπάνω εἰς τὴν χάριν»¹¹⁵ περὶ δὲ Αὐτοῦ: Ἐ «Δὲν δίδει ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα μὲ μέτρον».¹¹⁶ Καὶ πάλιν: «Θὰ σκερτίσω ἀπὸ τὸ Πνεῦμά μου εἰς κάθε ἄνθρωπον».¹¹⁷ Ἐκεῖ ὅμως, εἰς τὸν δοπιζόμενον Ἰησοῦν, ὄχι μέτρος ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλ' ὀλάκληρον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἦλθε δι' αὐτὸ καὶ εἶπεν ὁ Εὐαγγελιστὴς: «ὅθεν δίδει ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα μὲ μέτρον».¹¹⁸ Ἀρώματα, ὅπως σμύρνα καὶ στακτή καὶ κισσὸς ἐκπέμπονται ἀπὸ τὰ ἰμάτιά Σου. Κατ' ἄλλον ἑρμηνευτὴν «εἰς τὸν ἰματισμὸν Σου». Κατ' ἄλλον «ὅλα τὰ ἰμάτιά σου».

Μερκοὶ ἰσχυρίζονται, ὅτι μὲ τὸν στίχον αὐτὸν ὁ προφήτης ὕπαισσεταί τὸν τάφον τοῦ Κυρίου: ἄλλοι, πάλιν, ὅτι μὲ τὸν στίχον αὐτὸν προλέγει τὴν διαφοράν τῆς χρίσεως. Διότι, κατὰ τὴν παλαιὰν ἐποχὴν, τὸ ἔλαιον τοῦ χρίματος

113. Σημειωθὸς.
114. Ἰωάν. 10-1, 15.
115. Ἰωάν. 1, 16.
116. Ἰωάν. 3, 34.
117. Ἰωάν. 3, 2.
118. Ἰωάν. 3, 34.

δὲν ὑπετελείτο ἀπὸ τὰ μύρα αὐτά, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλαι. Καὶ διὰ τὴν μάθησιν, ὅτι πρόκειται περὶ ἄλλου τρόπου χρήσεως, ἐφάνησαν Ἰ τὴν διαφορὰν τῆς ἐνεργείας μετὰ τὴν διαφορὰν τῶν ὕλων. Ἡ δὲ φράσις τοῦ στίχου «ἀπὸ τὰ ἰμάτιά Σου», δείχνει, ὅτι καὶ τὰ ἰμάτια αὐτοῦ ἦσαν γεμάτα ἀπὸ τῆν Θεῖαν Χάριν. Δι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἡ αἰμορροῦσα, μόλις ἤγγισε τὸ κράσπεδον τοῦ ἱματίου τοῦ Ἰησοῦ, ἀπεξήρανε ἀμέσως τὴν θρόσσην τοῦ αἵματος.¹¹⁹ Καὶ οὗτος λόγος δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ δεχθῶμεν αὐτὴν ἢ τὴν ἄλλην ἐρμηνείαν· διότι, κατ' ἐμὲ, καὶ τὰ δύο ἰμπαρεὶ νὰ δεχθῆ κανεὶς. Ὅπως ἀκριβῶς (τίποτε δὲν μὲ ἐμποδίζει νὰ ἐπισημασθῶν πάλιν τὰ ἴδια) ἔσαν ἀκοῦς «τόξον» καὶ ρομφαίων» καὶ τὰ παρόμοια, δὲν τὰ ἐννοεῖς αἰσθητῶς, ὡς ὑλικά ἀντικείμενα· ἔτσι καὶ τώρα, ἢ οὔτε «αμυρῶνα», οὔτε «κασσίαν» ποῦ ἤκουσες, θὰ πρέπει νὰ τὰ ἐννοήσῃς αἰσθητῶς, ἀλλὰ νοερῶς. «Ἀπὸ πύργους ἐλεφαντίνους, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ἀεὶ ἐχαροποίησαν πρηνεῖς ἡσυχασταί, θυγατέρες Ἐ βασιλέων, ἀνῆκουσαι εἰς τὴν τιμητικὴν συνοδείαν σου». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει· «Ἀπὸ νοικοῦς ἐλεφαντίνους, ἀπὸ ὅπου Σὲ ἐχαροποίησαν μετὰ τὸ νὰ Σὲ τιμῶν». ¹²⁰ Ἄλλος, πάλιν «εἰς τὰ δοξαζόμενα Σου». Ἄφου ἀνέφερον ὅσα κατῴρθωσαν, λέγει τώρα καὶ διὰ τὴν τιμὴν, ποῦ ἐπηκολούθησεν μετὰ ἀπὸ τὰ κατορθώματα αὐτοῦ· ὅτι δηλαδὴ, πρόκειται νὰ προσκυνῆται εἰς πολυτίμους ναοὺς. Διότι κατὰ τὴν παλαιὰν ἐποχὴν τὸ ὑλικὸν ποῦ ἦτο κυρκῶς πολυτίμων καὶ ἀξιόλογον, ἦτο αὐτὸ ποῦ προσήχετο ἀπὸ ἐλεφαντοστοῦν. Δι' αὐτὸ καὶ ἄλλος προφήτης ἔλεγε· ¹²¹ Ἄ «Ἀλλοίμονον αὐτοῖ, ποῦ κοιμῶνται ἐπάνω εἰς ἐλεφάντινα κρεβάτια». Καὶ φανερώνει πάλιν, ὅτι τὸ κήρυγμα δὲν θὰ συγκινήσῃ μόνον ἀπλοῦς ἀνθρώπους, ἀλλὰ θὰ ὑποτάξῃ καὶ βασιλεῖς καὶ θὰ ἀνεγείρωσιν δι' αὐτὸ πολυτίμους οἴκους. Αὐτὰ τὰ ἐλάπει ἤδη ὁ προφήτης νὰ συμβαίνουσαν πραγματικῶς. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἤβλευεν ὁ προφήτης νὰ δεῖξῃ τὴν δύναμιν τοῦ κηρύγματος, λέγει μετὰ τὸν τρόπον κατέκτησε, πῶς ὑπέταξε γυναῖκας, ἀνδρας, ἀπλοῦς, πλουσίους, αὐτοὺς ποῦ φοροῦν τὰ στέμματα καὶ αὐτάς, ποῦ συνοικοῦν μαζί τους καὶ ὅτι παντοῦ ὄλοι αὐτοὶ ἀνεγείρουσαν ναοὺς εἰς τὸν Θεόν. Μετὰ, ἀφοῦ πλέον ἐφθασε εἰς τὸ θέμα αὐτό, τὸ ἀνοπτύσσει πλεονέστερον καὶ περιγράφει αὐτοὺς, ποῦ λατρεύουσαν αὐτὸν καὶ τὸν ἰκετεύουσαν. Ἐ Πα-

119. Ματθ. 9, 20.

120. Σαμωεζας.

121. Ἀριῶς 6, 4.

ρουσιάζει ἀκόμη μετὰ τοῖον τρόπον οἱ λαοὶ ὑπετάγησαν εἰς αὐτόν, πῶς συνεκίνησεν τὴν καρδίαν των, πῶς ἐπεδλήθη εἰς τοὺς ἐχθρούς, μετὰ τοῖον τρόπον ἡ δεξιὰ τοῦ τὸν κατήλυθεν μετὰ ἐπιτυχίαν, πῶς ἐφύτευσεν ἀνεκρίβωτα ἀλήθειαν, πραότητα καὶ δικαιοσύνη. Καὶ πάλιν χρησιμοποιοῖ τὸν λόγον μετὰ μεταφορικὴν σημασίαν, περιγράφων δηλαδὴ τὴν Ἐκκλησίαν δι' εἰκόνας καὶ παρουσιάων ὅσα μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἔχουσαν εἶπει οἱ Ἀπόστολοι, ὅπου, ὡς γνωστὸν, ἕνας ἐξ αὐτῶν λέγει· «Σὺς ἐμνήστευσα πρὸς ἕνα ἀνδρα, διὰ νὰ παρουσιάσω εἰς τὸν Χριστὸν τὴν ψυχὴν σου ἀγνήν παρθένον» ¹²² ὁ ἄλλος «ἐκεῖνος ποῦ ἔχει τὴν νόμην εἶναι ὁ νυμφίος» ¹²³ ὁ τρίτος «ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν παρομοιάζεται μετὰ βασιλείᾳ, ποῦ ἔκαμε γάμον εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ». ¹²⁴ Ὁ Τὸ ἴδιον καὶ αὐτὸς προφητεύει, μετὰ τὸ νὰ παρουσιάσῃ, εἰς τὸν ψαλμὸν, τὴν νόμην ποῦ εἶναι συγχρόνως καὶ βασίλισσα. Δι' αὐτὸ λέγει· «Ἐστάθη μεγαλοπρεπὴς εἰς τὰ δεξιὰ Σου ἡ βασίλισσα». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «ἐστηλώθη», δηλαδὴ ἐστάθη μετὰ σιγουρίαν, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ περίπτωσις νὰ μετακινήθῃ πρᾶγμα, ποῦ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς λέγει ἄλλου, πῶς «πύλαι τοῦ Ἄδου δὲν θὰ καταβάλλουσαν αὐτήν». ¹²⁵ Εἶδες ἐξαιρετικὴν τιμὴν; Εἶδες ὑπεροχὴν ἀξιωματικῶς; Αὐτὴν ποῦ τὴν πατοῦσαν, ποῦ ἐσύρετο κάτω, εἶδες, εἰς πῶσον ὕψος τὴν ἀνέβασεν, ὥστε νὰ τὴν παρουσιάσῃ δίπλα του; Ἀντελήφθῃς τώρα εἰς τοῖον ἀξίωμα ἀνέθηκε ἡ αἰχμάλωτος, ἡ διωγμένη, ἡ πόρνη, ἡ ἀμαρτωλὴ; Ἐχει σταθῆ μαζί μετὰ τὰς λειτουργικὰς δυνάμεις, τοὺς Ἄγγέλους. Διότι ὁ μὲν Ἰδὸς, ἐπειδὴ εἶναι ὁμότιμος πρὸς τὸν Πατέρα, κάθεται εἰς τὰ δεξιὰ· αὐτὴ δὲ στέκεται ἐμπροσθεν. Ἰ Διότι ἂν καὶ εἶναι βασίλισσα, ἐν τούτοις ὅμως εἶναι φύσεως κτιστὴς. Πῶς λοιπὸν λέγει ὁ Ἅπ. Παῦλος· «Μᾶς ἀνέστησεν καὶ μᾶς ἔβαλε νὰ παρακαθίσωμεν μαζί εἰς τὰ ἐπουράνια διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»; ¹²⁶ Ναι, ἀλλὰ πρόσχε εἰς τὴν ἀκριβείαν των λεγομένων. Δὲν εἶπεν ἀπλῶς· «Μᾶς ἀνέστησεν μαζί καὶ μᾶς ἔβαλε νὰ παρακαθίσωμεν μαζί», ἀλλὰ προσέθεσεν· «ἐν Χριστῷ», δηλαδὴ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ λοιπὸν — λέγει — ἡ κεφαλὴ μας εὐρίσκειται ἄνω, ἡμεῖς δὲ ἐμμεθα ὡμα, ἀφοῦ ἡ κεφαλὴ κάθεται ἐπάνω, μετέχουσαν καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτὴν τὴν τιμὴν, ἂν καὶ στεκώμεθα ἑδῶ εἰς τὴν γῆν. «Στο-

122. Β' Κορινθ. 11, 2.

123. Ἰωάν. 3, 29.

124. Ματθ. 22, 2.

125. Ματθ. 16, 18.

126. Ἐφεσ. 2, 6.

λισμένη και ένδευμένη με φάρμακα ύφασμένον με χρυσά ύφάδια». Άλλος έρμηνευτής «με διάδημα χρυσαύ από Σουφείρα»,¹²⁷⁻²⁹ «Όπως ακριβώς εις την περιπτωσιν του βασιλέως, δέν έννοούμεν υπό την ύλικήν σημασίαν έβλη και τότε, Ε έτσι και εδώ, εις την περιγραφήν τής νύμφης, να μη έννοης ιμάτια ύλικά άλλα, διά μέσου των αισθητών, να σχηματίξης εις τον νοόν σου νοήματα, που πρέπει εις τον Θεόν, θεία. Άκριδιάς δια να μη νομιση κανείς κάτι τέτοιο, ότι πρόκειται, δηλαδή, περί ύλικών ιματίων, προσέθεσον «Όλη ή δόξα τής θυγατρός του βασιλέως πρόσχεται από μέσα, από τό έσωτερικόν της». Και όμως τά ιμάτια είναι κυρίως έξω από όλα τά ένδύματα, και έχουν σκοπόν να προκαλούν την προσοχήν των ελεπόντων αυτά, όταν δεβαίως πρόκειται δια τά ένδύματα του σώματος.¹²⁸ Α Όταν όμως ό λόγος αναφέρεται εις τά πνευματικά, τότε να στρέψης τό βλέμμα τής διανοίας σου μέσα, εις τό έσωτερικόν. Αυτό τό ιμάτιον τό έξόφανε ό βασιλεύς και την ένέδυσε με αυτό, διά του Άγίου Βαπτίσματος. «Έπειδή δόν» —λέγει— «βάπτισηθήκατε εις τό όνομα του Χριστού, έχετε ένδυθή τον Χριστόν». ¹²⁹ Διότι πριν από αυτό ήτο γυμνή και αδιάντροπος, εύρισκομένη εις την άμαρτωλόν διάθεσιν όσαν έβαδίζαν δίπλα της εις τον δρόμον· μόλις όμως έφόρεσεν αυτό τό ιμάτιον, ανυψώθη εις τό ύψος εκείνου και αξιωθήκε να στέκεται εις τά δεξιά. Σιωπά δέ τό χαρακτηρίζει: και πολύχρωμον. Διότι δέν είναι ομοιόμορφον τό ιμάτιον. Έπειδή δέν είναι δυνατόν μόνον με την δύναμιν τής χάριτος να σωθή κανείς αλλά χρειάζεται και ή πίστις και μαζί με την πίστιν και ή άρετή. Β Άλλά τώρα όμως δέν γίνεται λόγος δια τά ιμάτια. Διότι ούτε και τό Άγιον Πνεύμα έχει τόσο ένδιαφέρον, ώστε να περιγράφη χρυσά ιμάτια γυναικός. Διότι έν ό Ηοσίας κατηγορή τας γυναικας, που οτολίζονται και πανταυ έχει καταδικασθή ή απόλαυσις, πως είναι δυνατόν εδώ τό Πνεύμα να έπήνεσε γυναικα στολιζομένην; ¹³⁰ «Άκουσε θυγατέρα και ίδε και στήσε τό αυτί σου και λημονήσε έντελής τον λαόν σου και τό πατρικόν σου σπίτι και τότε ό βασιλεύς θα έπιθυμήση την άμορφίαν σου». Άλλος λέγει, «διά να έπιθυμή-

127. Θεοδοσίαν.

128. Σωφείρα ή Όσειρ, χώρα τής Ανατολής, πιθανός παρά της έκβολής του Ίσδη καταμολ, έν έπου εισήγετο από τον βασιλέα Ισομόντα Χρυσός κ.λ.π.

129. Πάλ. 3, 27.

130. Πε. 3, 16-26.

ση». «Έπειδή αυτός είναι κύριός σου». Άλλος λέγει «Αυτός λοιπόν είναι Κύριός σου. C και θα προσκυνήσων αυτόν». Και προσκύνησε Αυτόν. Και κόρη τής Τύρου με δώρα. Άλλος έρμηνευτής λέγει «Η δέ κόρη είναι δυνατή και θα φέρη δώρα». «Οί πλούσιοι του λαού θα ζητούν με λιτανείας τό πρόσωπον σου».

Βλέπεις πως τίποτε δέν είναι αισθητόν; Πως τίποτε δέν είναι σωματικόν, άλλα όλα είναι νοερά; Διότι πως είναι δυνατόν ή νύμφη να είναι θυγάτηρ Αυτού; Πως δέ ή θυγάτηρ γίνεται νύμφη του ίδιου; Εις τά σωματικά δέν είναι δυνατόν αυτό αλλά άλλο είναι αυτό και άλλο είναι εκείνο. Εις τον Θεόν όμως και τά δύο είναι δυνατά. Διότι Αυτός έγέννησε αυτήν τεκματηκώς δια του Βαπτίσματος, ό Ίδιος και ένωμφεύθη αυτήν. «Άκουσε, κόρη και ίδε». Παρεχώρησεν εις αυτήν δυο D και διδασκαλίαν με τους λόγους και θέσμεν με τά θαύματα και με την πίστιν και άλλα μιν έπραματοποίησεν, άλλα δέ ύπεσέθη. Άκουσε λοιπόν τους λόγους μου, ίδε τά θαύματά μου και τά έργα μου και κράτησε εις τον νοόν σου τας συμβουλάς μου. Και πρόσχε ποιόν παράγγελμα διδεις πρώτο «Νά λησμονήσης τον λαόν σου και τον πατρικόν σου οίκον». Έπειδή την έλαθεν ως νύμφην από τους ειδωλολάτραις, αυτό παραγγέλλει εις αυτήν προηγουμένως, να εξαφανίση εκείνην την συνήθειαν, να ξεχάση, να θυγάλη αυτά από την σκέψιν της, συμβουλεύωχι μόνον να φύγη από αυτά, άλλ' ούτε καν να τά ένθυμήςται. E «και να λησμονήσης τον λαόν σου και τον πατρικόν σου οίκον». Όταν δέ ήλέγη και λαόν και οίκον, έννοει όλα όσα πράττονται έκεί από τους ειδωλολάτραις, και τον βίον, δηλαδή, και τά φιλοσοφικά τους δόγματα. «Και ό βασιλεύς θα έπιθυμήση τό κάλλος σου». Βλέπεις, ότι δέν πρόκειται δια τό σωματικόν κάλλος; Διότι έν θα κάνης αυτά, τότε θα είσαι καλή, τότε ό βασιλεύς θα έπιθυμήση την άμορφίαν σου. Και πράγματι σωματικόν κάλλος αυτά δέν τά κάμνει. Διότι και εις τους άπίστους θέλωμεν σωματικήν άμορφίαν και γυναικας άρρεας, που είναι ειδωλολάτρισσαι. Άλλά δια να μάθης ότι δέν γίνεται λόγος ¹²⁹ A περί σωματικού κάλλους, λέγει, ότι αυτό προσδιορίζεται από την ύπακοήν ή ύπακοή όμως δέν προσδιορίζει τό σωματικόν κάλλος, άλλα τό ψυχικόν. Διότι έν θα κάνης αυτά —λέγει— τότε θα είσαι καλή, πολυλογασημένη εις τον νυμφικόν. Διότι αυτός είναι ό Κύριός σου». Να ό πατήρ και σύζυγος και έξουσιαστής άπεδείχηθι. Διότι άφοδ διέταξε να έγκοιταλέψη τό πατρικόν της, να λησμο-

νήση λαούς, να αποβάλει την αυθάχεια, κλονερώσει έτσι ότι το δικαίωμά του να διατάξει είναι μέγιστον και ότι είναι σημαντικά οι συνέπειαι του λόγου και πρέπει να γίνη αυτό. Διότι ἐφ' ὅσον ὁ ἴδιος εἶναι καὶ πατέρας σου, καὶ νυμφίος καὶ κύριος, **Β** θὰ εἶναι δίκαιον, ἀφοῦ ἐγκαταλείψῃς ὅλα ἐκεῖνα, νὰ ἀφιερωθῇς εἰς Αὐτόν. Καὶ δὲν εἶπε «διότι αὐτὸς εἶναι πατέρας σου» ἀλλὰ «ἐπειδὴ Αὐτὸς εἶναι κύριός σου», διὰ τὴν συγκλονισμὴν με' αὐτὸ περισσότερο· διότι καὶ ὁ κύριος καὶ ἐξουσιαστὴς καὶ πατέρας σου ἠθέλησε νὰ γίνῃ καὶ νυμφίος· ἂν καὶ μόνον αὐτὸ, τὸ νὰ γίνῃ κύριός τῆς, δεῖχνη πολλὴν φροντίδα καὶ φιλανθρωπίαν, νὰ διαλέξῃ θελαδὴ διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὴν δούλην τῶν δαιμόνων, καὶ τὴν κυριευμένην ἀπὸ τὴν πλάνην. Ὅχι μονάχα δὲ δούλη, ἀλλὰ καὶ θυγατέρα καὶ νύμφη Του τὴν κατέστησε. «Νὰ λησμονήσῃς τὸν λαὸν σου, καὶ τὸ πατρικὸν σου σπιτὴν». Διότι δὲν προσέρχασαι εἰς κάποιον ξένον, ἀλλὰ πρὸς τὸν δημιουργὸν σου, **Γ** τὸν περισσότερο οικεῖον ἀπὸ ὅλους ἐκεῖνους, πού ἐνδιαφέρεται καὶ φροντίζει γιὰ σένα. Διότι Αὐτὸς εἶναι καὶ κύριός σου καὶ πατέρας σου καὶ ὅλα Αὐτὸς σοῦ τὰ ἔχει δώσει. «Καὶ θὰ προσκυνήσουσιν Αὐτόν· καὶ ἡ θυγάτηρ Τύρου με' δώρα». Ποῖα εἶναι αὐτὴ ἡ σειρά; Ἡ πλέον ἀρίστη· διότι αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερον εἶδος προτροπῆς. Πρόσελθε, λέγει διότι εἶναι μεγάλη ἡ δύναμις Του· καὶ ὅλοι θὰ ὑπακούσουσιν εἰς Αὐτόν. Καὶ ἀποφεύγων ὁ προφήτης νὰ εἴπῃ τὴν οικουμένην, ἀναφέρει τὴν γειτονικὴν πόλιν (τὴν Τύρον), πού ἦτο τότε κυριευμένη ἀπὸ τὴν ἀσέβειαν, τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Δισκόλου, πού ἦτο ἐξοκουστικὴ διὰ τὴν πολυτέλειάν τῆς, ἀναφερόμενος ἐπὶ συμβολικῶς ἀπὸ τὸ μερικὸν εἰς τὸ σύνολον (ἀπὸ τὴν πόλιν εἰς τὴν οικουμένην). Μοῦ φαίνεται δέ, ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρίσῃ ἐπὶ καὶ **Δ** ὅλην γενικῶς τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν ἀσωτίαν· διότι γνωρίζει ἡ Ἁγία Γραφή νὰ χαρακτηρίσῃ ἀπὸ τὰς πόλεις τὰ ἦθη, ὅπως ὅταν λέγῃ· «Ἀκούσατε λόγον Κυρίου, σὺς οἱ ἄρχοντες τῶν Σαδὼμων· προσέξατε τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ σας, καθὼς τῆς Γομάρρας». ¹³² Καὶ ὅμως διελέγετο πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔκαναν τὰ ἀμαρτωλά ἔργα τῶν Σαδὼμων, δι' αὐτὸ τοὺς ὀνομάζει με' τὰ ὀνόματα τῶν Σαδὼμων. Καὶ διατὶ ἀπορεῖς, ἂν τοὺς ὀνομάξῃ ἐπὶ ἀπὸ πατρίδα, ἀφοῦ καὶ πατέρας ἀναλόγου ἠθικῆς τοὺς δίδει, ὅταν λέγῃ· «ὁ πατέρας σου ἦτο Ἄμωρραῖος, καὶ ἡ μήτηρ

131. Ἡσ. 1, 14.

σου Χετταία», ¹³³ καὶ δὲν σποματᾷ ἕως ἐδῶ τὴν κατηγορίαν, ἀλλὰ καὶ μέχρι τὰ θηρία ἀκόμη ἀναφέρει τὸν λόγον (καὶ συγκρίνει με' αὐτὰ τοὺς κακοὺς). Ἐ ἐπὶ εἰς τὴν Κορινθίαν διαθήκην λέγει· «Φίδια, παιδιὰ ἀπὸ ὀχίης» ¹³⁴ εἰς τὴν Παλαιάν, πάλιν, Διαθήκην λέγει· «καὶ γὰ ἀσπίδων ἐπιβάσουσιν καὶ ἰσθὸν ἀράχνης ἐξουσιάνου». ¹³⁵ Καὶ εἰς ἄλλο μέρος· «Δὲν εἶσθε σὺς ὅπως οἱ Αἰθίοπες δι' ἐμέ;» ¹³⁶ Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐδῶ αὐτοὺς, πού ἔχουν ζῆσει εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν ἀσελγίαν τοὺς ὀνόμασεν Τυρίους. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς θὰ ἐπιβληθῶ —λέγει— καὶ θὰ ἐξουσιάζω· καὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον θὰ τοὺς ἐξουσιάζω, ὥστε καὶ νὰ προσκυνήσουσιν αὐτοί· καὶ ὄχι ἀπλῶς νὰ προσκυνήσουσιν, ¹³⁷ ἀλλὰ νὰ προσφέρουν καὶ δῶρα καὶ ἀπαρχάς, πού εἶναι τὸ μέγιστον εἶδος λατρείας καὶ γνώρισμα ὑπερβολικῆς ὑπακοῆς. «Οἱ πλούσιοι τοῦ λαοῦ θὰ ζητοῦν με' λιτανείας τὸ πρόσωπόν σου». Τί σημαίνει θὰ λιτανεύσουσιν; Θὰ τιμῆσουσιν, θὰ δοξάσουσιν οἱ μεγάλοι, αὐτοὶ πού κατέχουν ὑψηλὰ ἀξιώματα τώρα. Πράγματι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτὸ συμβαίνει· τοὺς ἐναρτέτους τιμοῦν καὶ σέβονται ὅλοι, ἔστω καὶ ἐὰν εἶναι πλούσιοι ἢ κατέχουν ἀξιώματα. Διότι ἡ ἀρετὴ ἔχει μεγαλυτέραν ἀξίαν ἀπὸ ὅλα τὰ πλεονεκτήματα.

Καὶ τὴν Ἐκκλησίαν βλέπετε, ὅτι τμηθαί ἀπὸ ὅλους. Καὶ εἶπε σωστὰ «τὸ πρόσωπόν σου», δηλαδὴ τὴν δόξαν σου, τὸ κάλλος σου, τὴν ἁμορφίαν σου. Μετὰ, ἐπειδὴ ἀναφέρει τὸ πρόσωπον, καὶ φορέματα καὶ ἁμορφία, **Β** διὰ νὰ μὴ θάλλῃ εἰς τὸν νοῦν σου τίποτε αἰσθητὸν ἀπὸ τὰ ὑλικώτερα, προσέθεσεν· «Ὅλη ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ Βασιλέως παρέρχεται ἀπὸ μέσα, ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς». Νὰ εἰσελθῇ εἰς τὸ βαθύτερον νόημα τῶν λέξεων, ἐξέτασε καὶ μάθε καλῶς τὴν ἁμορφίαν τῆς ψυχῆς· δι' ἐκεῖνα σοῦ συζητῶ, ἔστω καὶ ἐὰν χρησιμοποιοῦ τὴν λέξιν ἱμπεριαλισμός, ἢ ἁμορφία, ἢ χρυσάφι, ἢ κρόσσια, ἢ χρυσοῦφανα, ἢ ὀπιοειδή· πότε ἄλλην λέξιν, ὁ λόγος ὅμως ἀναφέρεται εἰς ὑψηλὰ καὶ βαθύτερα νοήματα, πρόκειται περὶ διδασκαλίας ψυχῆς, ὅσα λέγονται ἀφοροῦν τὴν ἀρετὴν, τὴν ἐσωτερικὴν δόξαν. Δι' αὐτὸ ἀκριδῶς ἐπαναφέρει βαρβάρη καὶ πάλιν τὸν λόγον εἰς τὰς αἰματικὰς εἰκόνας, ἀφοῦ δίκωρθασε, με' ὅσα ἐλέ-

132. Ἡεζακ. 16, 4.

133. Ματθ. 23, 33.

134. Ἡσ. 54, 5.

135. Ἠσ. 9, 7.

136. Ἀποκρ. ἐλέγεται πὶ προσφορὰ εἰς τὸν Νεβὺ, ἀπὸ τοὺς Ἰβραῖους, τὸν πρῶτον καρπὸν τῆς συγκομιδῆς.

χθήσαν προηγουμένως, τὸν ἀκροατὴν μὲ τὴν παχυλὴν διάνοιαν. C «Μὲ κροσσώτᾳ χρυσοκέντητᾳ φορέματα ἔχει ἐνδυθῆ καὶ στολισθῆ». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «ἔχει ἐνδυθῆ ποικιλόχρωμα μὲ χρυσῆς ζώνες, ποὺ σφίγγουν (τὴν μέσην)». Καὶ ἐδῶ πάλιν ἀπέδωσε τὴν ἀρετὴν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ χρυσαφιῦ. Ἔτσι λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «Ἄν δὲ κανεὶς κτίσῃ ἐπάνω εἰς αὐτὸ τὸ θεμέλιον χρυσαφι, ἀργυρον, λίθους πολυτίμους, ἢ βύλα, χαρτάρι, καλᾶμιον»,¹³⁷ ἀποδίδων εἰς ἡμᾶς τὰς ἐννοίας τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας, μὲ τὰ ὄνόματα τῶν ὕλικῶν αὐτῶν. Διὰ τὴν μὴ νομισθῆ λοιπὸν, ὅτι αὐτὰ ἀποτελοῦν τὸ ἐπιθυμητόν, δὲν σὲ ἀφήνει νὰ φαντάζεσαι τὰ πράγματα τοῦ ἐξω κόσμου, ἀλλὰ σὺρεὶ πρὸς τὰ μέσα τὴν διάνοιάν σου. Ὅπως ἀκριβῶς τὸ σῶμα φαίνεται ἄρατον, ὅταν ἔχη ἐνδυθῆ μὲ αὐτὰ, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ διαρροφᾶται ὅταν φορῇ τὴν ἐνδυμασίαν τῆς ἀρετῆς. «Θὰ ὀδηγηθοῦν ἀπὸ τὸν βασιλεῖα ἄγνοιᾶ νεάνιδες, ποὺ θὰ τὴν ἀκολουθήσουν ὀπίσω τῆς», D Ἄλλος ἐρμηνευτὴς: «Θὰ ἀκολουθήσουν». Ἄλλος πάλιν: «Θὰ παρουσιασθῶσιν». «Αἱ φίλοι τῆς θὰ ὀδηγηθοῦν εἰς Σέ, ποὺ εἶσαι ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ Νυμφίος. Θὰ βαδίσουν μὲ χαρὰν καὶ εὐχαριστήσιν ἰθὺς φθάσων εἰς τὸν ναὸν τοῦ βασιλέως». Εἶδες τὰ φορέματα μὲ τὰ κρόσσια; Εἶδες τὴν χρυσοφανερὴ στολὴν, τὸ ἄνθος τῆς παρθενίας; Αὐτὸ εἶναι τὸ ἔνδυμα τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ πρόσθε σὲ παρακαλῶ τὴν ἀκριβολογίαν τοῦ Προφήτου. Ἐπειδὴ, δηλαδή, δὲν ἐξήνθησε ὁμῶς ἡ ἀραιότης καὶ τὸ θεῖον ἀγαθὸν τῆς παρθενίας, μόλις ἰδρῦθη ἡ Ἐκκλησία, ἀλλὰ ὕστερα, μετὰ ἀπὸ ὀλίγον χρόνον, δι' αὐτὸ καὶ αὐτὸς τὸ παρουσιάζει μετὰ ἀπὸ αὐτὰ μετὰ τὸ νὰ λησμονῆσῃ αὐτὴ, ἡ νύμφη, τὸν λαὸν τῆς καὶ τὸν πατρικὸν τῆς οἶκον καὶ μετὰ τὸ νὰ φορέσῃ ἐκείνον τὸν στολισμὸν καὶ νὰ λάμψῃ μὲ ὁμορφιά. E Δι' αὐτὸ λέγει: «Ὅπισω ἀπὸ αὐτὴν αἱ φίλοι τῆς θὰ προσαχθῶσιν». Αἱ φίλοι (πληροῖον) ὄχι ἀπλῶς κατὰ τὸν τόπον, ἀλλὰ ὅσοι συμφωνοῦν μαζί τῆς καὶ κατὰ τὸν τρόπον καὶ κατὰ τὰ δόγματα διὰ τὴν βεβαίως τὰς γυναῖκας τῶν αἰρετικῶν, ποὺ ζοῦν μὲ ἀγνότητᾳ καὶ ἀσκησίν, δὲν εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ τὰς ἀναμῶσῃ κανεὶς παρθένους, ἐπειδὴ δὲν εὐρίσκονται κοντὰ εἰς τὴν βασιλίαν.¹³⁸ «Θὰ προχωροῦν μὲ χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν». Πρόσεξε νὰ ἴδῃς ὅτι ἐδῶ ἀποστρά-

137. Α' Κορινθ. 3, 12.

138. Εἰς τὴν περιγραφοῦν περὶ Παρθενίας λόγους τοῦ ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος, συνίθει ὅτι ἡ παρθενία δὲν ἔχει καθ' ἑαυτὴν καμμίαν ἀξίαν, ἐὰν ὁ λαὸς αὐτὴν δὲν ἔχη ὑπόθετον φρόνημα.

πτει τὸ ἀποστολικὸν ρητὸν καὶ δείχεται ὁλοφάνερα καὶ εἰς τὸν προφήτην ἐκείνη ἡ ἀποστολικὴ ἀπόφασις. Ποία, δηλαδή, ἀπόφασις; Ὅτι «ὅσοι ὑπανδρεύονται θὰ ἔχουν ἐλπίην εἰς τὸ σῶμα των»,¹³⁹ Α 181 Ὅπως λοιπὸν ἐκείναι θὰ ἔχουν ἐλπίην, ἔτσι καὶ ὅσοι ἀκολουθήσουν παρθενικὸν βίον θὰ ἔχουν χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν. Διότι ἢ μὲν ἔγγαμος ἀναγκάζεται νὰ μεριμνᾷ καὶ διὰ τέκνου, καὶ διὰ σύζυγον, καὶ διὰ τὸ σπῆτι, καὶ δι' ὑπηρέτας, καὶ διὰ συγγενεῖς, καὶ διὰ συμπετέρους, καὶ διὰ γαμβρούς, καὶ διὰ τὰ ἐγγόνια καὶ διὰ τὰ ἐπακόλουθα τῆς πολυτεκνίας καὶ διὰ τὴν ἀναγκασίαν (ὅτι καὶ δὲν εἶναι τώρα καιρὸς νὰ ἐκθέσωμεν τὴν χιονοθύελλα τοῦ γάμου) ἢ δὲ παρθένος καθηλωμένη εἰς τὸν σταυρὸν, ἐλεύθερη ἀπὸ τὰ παρόντα καὶ ἀνωτέρα ἀπὸ τὰς φροντίδας τοῦ βίου, ἀπὸ τότε ποὺ ἐπῆρε τὴν ἀπόφασιν, ἀφοῦ κατενίκησε κατὰ ἀμφιβολία, καὶ ἔλπει καθημερινὰ πρὸς τὸν οὐρανόν, τραγὰ τὴν χαρὰν τοῦ πνεύματος, πλημμυρίζει ἀπὸ ἀγαλλίασιν. Ὅχι δὲ μόνον τὰ παρόντα, περιγράφει ὁ Προφήτης, ἀλλὰ καὶ τὰ μέλλοντα ὑπαίνισσεται B, ὅπου, καθὼς λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς ἀνομένου νὰ προὔπανθησων τὸν Νυμφίον μὲ χαρούμενες καὶ λαμπροφώτιστες λαμπάδες,¹⁴⁰ Ἐδῶ δὲ Ναὸν βασιλέως ἐννοεῖ τὰ ἀνάκτορα καὶ νυμφῶνα, τὸν νυμφικὸν θάλαμον. Ἐντὶ τὸν προγόνον σου, γεννηθήσων (ἀπὸ τοὺς πνευματικὸς αὐτοὺς γάμους) τὰ παιδιὰ σου». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς: «Θὰ ὑπάρξουν διὰ σὲ οἱ υἱοὶ σου». Ἐπειδὴ προηγουμένως ἀνέφερε λαὸν καὶ πατέρας καὶ εἶπε: «Νὰ λησμονῆσῃς τὸν λαὸν σου καὶ τὴν πατρικὴν σου οἰκίαν», φανερώων τὴν τῶρα, ὅτι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν θὰ ἀπολαύσῃ πολλὴν εὐτυχίαν, προσέθετον αὐτὸ. Διότι ἐγινε μητέρα μυριάδων παιδιῶν ἢ στερῶν: Ὅποτε ἂν καὶ ἀπεσπάσθῃ ἀπὸ τοὺς γονεῖς σου, ὅμως οἱ χαρούμενοι ὁμοῦ τῶν παιδιῶν σου, θὰ εἶναι τόσον δοξαζόμενοι, τόσον περίλαμπροι καὶ ἐξακουστοί, ποὺ θὰ χορτάσουν πνευματικὰ ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην.

C Ἐγὼ δὲ τὴν γνώμην, ὅτι λέγει διὰ τοὺς ἀποστόλους, δι' αὐτοὺς ποὺ θὰ γίνων διδασκαλοὶ εἰς αὐτὴν τὴν Οἰκουμένην. Μετὰ προδιαγράφων τὴν δύναμίν τους, τὸ κύρος τους καὶ τὴν δόξαν τους, λέγει «Θὰ ἀνοδείξῃς αὐτοὺς ἄρχοντας εἰς ὅλην τὴν γῆν». Μήπως ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ ἐρμηνείων αὐτὰ; Ἐγὼ, τούλάχιστον, δὲν τὸ νομίζω, ὅπως ἀκριβῶς

139. Α' Κορινθ. 7, 28.

140. Συναγείζει τὸ νόημα πρὸς τὴν παραβολὴν τῶν δέκα παρθένων. Ματθ. 25, 1 καὶ εἰς 9.

δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπῃ κανεὶς, ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι λαμπρὸς. Καὶ ἀπὸ αὐτὸ λοιπὸν ὁκόμη πῶς φανερὰ εἶναι ὅσα ἔχουν εἰπωθῆ διότι καὶ ὀλόκληρον τὴν Οἰκουμένην διέτρεξαν οἱ ἀπόστολοι, καὶ ἀπὸ ἄλλους τοὺς ἄρχοντας ἀνεδείχθησαν ἄρχοντες μὲ περισσώτερον κύρος, ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς ἀνώτεροι. Διότι πράγματι οἱ βασιλεῖς, μόνον ἐφ' ἑσὸν εἶναι ζώντανοι, ἐξουσιάζουσιν, ὅταν δὲ ἀποθάνουν καταργοῦνται· ἀπ' ἐναντίας αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι ἀφοῦ ἀπέθανον, τότε πρὸ παντός γίνονται κύριοι καὶ ἐξουσιασταί. D Καὶ οἱ μὲν νόμοι τῶν βασιλέων ἰσχύουσιν ἐντός τῶν ὁρίων τῆς ἐπικρατείας τῶν, ἐνῶ τὰ προστάγματα τῶν ἀλλέων ἔχουν ἐπεκταθῆ εἰς ὀλόκληρον τὴν Οἰκουμένην. Ὁ βασιλεὺς τῶν Ῥωμαίων δὲν ἤμπορεῖ νὰ νομοθετήσῃ διὰ τοὺς Πέρσας, οὔτε ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν διὰ τοὺς Ῥωμαίους· ἐνῶ αὐτοὶ ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην ἐνομοθέτουσιν νόμους καὶ διὰ τοὺς Πέρσας καὶ διὰ τοὺς Ῥωμαίους, καὶ διὰ τοὺς Θράκας καὶ διὰ τοὺς Σκύθας καὶ διὰ τοὺς Μαύρους καὶ δι' ὀλόκληρον τὴν Οἰκουμένην καὶ οἱ νόμοι αὐτοὶ ἐπικράτουσιν ὄχι μόνον ἐφ' ἑσὸν ἔζων, ἀλλὰ καὶ ἀφοῦ ἀπέθανον. Ἀναριθμήτους δὲ φορὰς θὰ προτιμοῦσαν αὐτοὶ ποῦ ἐδέχθησαν τὸν νόμον τῶν Ἀποστόλων νὰ σκοτωθοῦν, παρὰ νὰ ἐγκαταλείψουν τοὺς νόμους ἐκείνους.

E «Θὰ ἐνθουμοῦμαι καὶ θὰ διαλαλῶ τὸ ὄνομά Σου εἰς ὅσας τὰς γενεὰς τῶν γενεῶν». Δι' αὐτὸ λαοὶ θὰ σὲ ὑμνήσουν ἀκαταπαύστως. Ἄλλος λέγει· «Θὰ ἀναφέρω τὸ ὄνομά Σου εἰς κάθε γενεάν». Διὰ τοῦτο λαοὶ θὰ Σὲ ὑμνοῦν εἰς τὸ μέλλον ἀσταμάτητον. Ἄλλος, ἐπίσης, λέγει· «Δι' αὐτὸ λαοὶ θὰ Σὲ ὑμνήσουν». Ὀμίλησε διὰ τὴν ἁγασίαν τῆς κυριαρχίας τῶν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ μήκος τῆς γῆς, πρὸς τὸ πλάτος τῆς Οἰκουμένης,¹⁸² A πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἐθνῶν, ποῦ ὑπετάγησαν. Ὀμιλεῖ ὁμοῦ καὶ ἐξ ἄλλης πλευρᾶς διὰ τὴν δύναμιν αὐτῆς, ὅτι δηλοῖ ἢ κυριαρχία τῶν Ἀποστόλων θὰ ἐπεκταθῆ ὄχι μόνον εἰς ὀλόκληρον τὴν Οἰκουμένην, ἀλλὰ θὰ παραμείνῃ καὶ εἰς ἄλλους τοὺς αἰῶνες. Ἄθνατος, δηλαδή, λέγει θὰ εἶναι ἡ ἐνθουμία σου, γραμμένη ἀσθεστα εἰς τὰ διδῶνί μας, γραμμένη εἰς τὰς πολιτείας, γραμμένη εἰς τὰ προστάγματα. Προέβλεψε πῶς ὁ Προφήτης προφητεύει καὶ τῆς ἰδικῆς του προφητείας τὴν ἀσταμάτητον συνέχειαν. Διότι μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «Θὰ ἐνθουμοῦμαι καὶ θὰ διαλαλῶ τὸ ὄνομά Σου εἰς ὅσας τὰς γενεὰς τῶν γενεῶν» αὐτὸ ἀκριβῶς ἐφανερώσῃ. Ἄν καὶ θὰ ἀποθάνω ἐγὼ — λέγει — ἐν τούτοις θὰ σὲ ψάλλω ἀποθνήσκων. B Διότι τὸ μὲν σῶμα θὰ διαλυθῆ· τὰ γράμματα ὁμοῦ μένουσιν καὶ ὁ νόμος διαρκεῖ. «Δι' αὐτὸ λαοὶ θὰ σὲ ὑμνολογοῦν».

Ἀπὸ ἐκεῖ, ποῦ ἤρχισεν, ἐξῶ καὶ ἐτελείωσεν, εἰς τὸν Χριστόν. «Δι' αὐτό». Ποῖον εἶναι τὸ «δι' αὐτό»; Ὅτι κατ' ἄνωγαν τόσο μεγάλα πράγματα, ὅτι τέτοιους ἄρχοντας ἐγκατάστησας, ὅτι ἐξεδίωξες τὴν κακίαν, ὅτι ἐφύτευσας τὴν ἀρετὴν, ὅτι προσέλαβες τὴν ἀνθρώπινην φύσιν μας, ὅτι ἐπραγματοποίησας αὐτὰ ὅλα τὰ ἀνεφάρσαστα ἀγαθὰ· δι' ὅλα αὐτὰ ὀλόκληρος ἡ Οἰκουμένη θὰ Σοῦ προσφέρῃ ὕμνον, ὄχι δι' ὀλίγον μόνον χρόνον, οὔτε εἰς διάστημα δεκά καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἐτῶν, οὔτε ἐνα μέρος τῆς Οἰκουμένης, ἀλλὰ γῆ καὶ θάλασσα, τὸ κατοικημένον μέρος τῆς γῆς καὶ τὸ ἀκατοίκητον, εἰς ἄλλους τοὺς αἰῶνας θὰ ψάλλουσιν, διακηρύσσοντες εὐγνωμοσύνην διὰ τὰ πραγματοποιηθέντα ἀγαθὰ. C Δι' ὅλα λοιπὸν αὐτὰ ὡς εὐχαριστήσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν φιλόανθρωπον Χριστόν, διὰ τοῦ Ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ Ὁποίου ἀνῆκε δόξα εἰς τὸν Πατέρα, μαζί μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕ' ΨΑΛΜΟΝ

Εἰς τὸ τέλος χάριν τῶν υἱῶν Κορέ, χάριν τῶν μυστηριωδῶν. Ἄλλος ἐρμηνευτής, «εἰς τὸν νικητὴν τῶν υἱῶν Κορέ». Ἄλλος θρησκευτικὸν τραγούδι διὰ τὰς νεότητας.

Ἡ «Ὁ Θεὸς μας ἀνεδείχθη δι' ἡμᾶς τὸ καταφύγιον καὶ ἡ δύναμις, βοηθὸς εἰς τὰς ὑπερβολικὰς θλίψεις, ποῦ μᾶς εὔρον». Ἄλλος ἐρμηνευτής. «Ὅταν εὐρισκόμην εἰς θλίψεις. Διὰ τοῦτο δὲν θὰ φοβηθῶμεν καὶ ὅταν ἀκόμη συγκλονίζεται ἡ γῆ καὶ μετακινῶνται τὰ ὄρη διὰ τὰς θυβίθων εἰς τὸ μέσον τῶν θαλασσῶν». Ὁ Προφήτης χρησιμοποιοῖ τὴν συνθησιαμένη φιλοσοφίαν ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ἀποσπᾷ τὸν ἀκροατὴν ἀπὸ τὰς ὑποθέσεις τοῦ κόσμου αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸν ἀνυψώνει εἰς τὴν ἐκ Θεοῦ ἐλπίδα. Μὴ μοῦ ἀναφέρῃς λοιπὸν — λέγει — ὄπλα Ἐ καὶ τείχη καὶ χαντάκια οὔτε χρηματικὴν περιουσίαν, καὶ πολεμικὴν ἐμπειρίαν καὶ πλῆθος ἀπὸ ἀλλοθι, οὔτε τόξα καὶ βέλη καὶ σιδερένιους βώρακες, οὔτε πλῆθη ἀπὸ συμμάχου, οὔτε στρατιωτικὰς φάλαγγας, οὔτε σωματικὴν δύναμιν καὶ πείραν τῶν ἐχθρῶν. Ὅλα αὐτὰ εἶναι πιὸ ἄτοκα καὶ ἀπὸ τὸν ἴσθμ τῆς ἀράχνης καὶ ἀπὸ τὴν σκιάν. Ἀλλὰ ἐὰν θέλῃς νὰ ἴδῃς τὴν ἀκατανίκητον δύναμιν, τὸ ἀδόμηστον καταφύγιον, τὸ ἀσφαλισμένον φρούριον, τὸν πύργον ποῦ δὲν ἤμπορεῖ νὰ γκρεμισθῆ, τότε νὰ κατοφρεύῃς εἰς τὸν Θεόν, νὰ προσελκύῃς εἰς τὸν ἑαυτὸν σου ἐκείνην τὴν δύναμιν. ¹⁸³ Α Καὶ σωστὰ εἶπε ὁ Θεὸς μας ἀνεδείχθη δι' ἡμᾶς τὸ καταφύγιον καὶ ἡ δύναμις, φανερώων ἔτσι, ὅτι ἄλλοτε μὲν νικῶμεν φεύγοντες, ἄλλοτε πάλιν παραμένοντες ἀκλόνητοι εἰς τὴν θέσιν μας καὶ πολεμοῦντες. Διότι καὶ τὰ δύο κανεῖς πρέπει νὰ κάνῃς καὶ νὰ ἀντιστέκεται εἰς τὸν πότον καὶ νὰ ὑποχωρῆ. Τὸ ἴδιον ἔκανε καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἄλλοτε μὲν ὑποχωρῶν, ἄλλοτε, πάλιν, ἐπιτιθέμενος ἐναντίον ἐκείνων, ποῦ ἦσαν ἀντίθετοι πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀληθείας. Τὸ ἴδιον ἔκανε καὶ ὁ Χριστὸς διδάσκοντάς μας τὸ ἴδιον πρέπει νὰ κάνωμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ νὰ γνωρίζωμεν ἐπακριδῶς τὰς προσφερομένας εὐκαιρίας, καὶ νὰ εὐχόμεθα μὲν νὰ μὴ εἰσρχώμεθα

εἰς πειρασμόν, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελίου¹ ὅταν ὁμως ἔλθῃ ἡ ὥρα τοῦ πειρασμοῦ, Ἐ νὰ μὴ δειλιάζωμεν, ἀλλὰ νὰ στέκωμεν γενναῖοι. «Βοηθὸς εἰς τὰς ὑπερβολικὰς θλίψεις, ποῦ μᾶς εὔρον». Αὐτὸ ποῦ ἔλεγε πολλακις, τὸ ἐπαναλαμβάνων καὶ τώρα. Ἰδὲν ἐμποδίζει ὁ Θεὸς νὰ ἔλθουν ἐναντίον μας οἱ θλίψεις ἀλλ' ὅταν ὁμως ἔλθουν, στέκει κοντὰ μας καὶ μᾶς κάνει ὠφελίμους καὶ ἰκανοὺς. Ἡ λέξις «αφόδρα» πρέπει νὰ ἀποδοθῆ εἰς τὸ «βοηθός». Διότι δὲν βοηθεῖ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, ἀλλὰ πέραν ἀπὸ κάθε μέτρον μὲ τὸ νὰ χρηρηγῆ περισσότερον τὴν παρηγορίαν ἐκ τῆς συμμαχίας Του, ἀπὸ τὴν ὁδόνην ἐκ τῶν θλίψεων. Χορηγεί, δηλαδὴ, εἰς ἡμᾶς τὴν ἰσχυράν τὴν συμμαχίαν, ὅχι ὅσην χρειάζεται ἡ φύσις τῶν δυσχερειῶν, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ περισσότεραν. «Διὰ τοῦτο δὲν θὰ φοβηθῶμεν» — λέγει — «καὶ ὅταν ἀκόμη συγκλονίζεται ἡ γῆ». Ἐ βλέπεις πῶς προσφέρει περισσότερον τὴν βοήθειαν καὶ ἀπὸ περισσοίαν ἀσθονίαν; Διότι δὲν εἶπεν, ὅχι μόνον δὲν θὰ καταθληθῶμεν, οὔτε θὰ πείσωμεν, ἀλλὰ δὲν θὰ πάθωμεν οὔτε τὸ πιὸ κοινὸν φυσικὸν πάθος, τὸ νὰ φοβηθῶμεν καὶ νὰ τρομάξωμεν. Ἀπὸ τοῦ δὲ προέρχεται αὐτὴ ἡ ἀφοδία; Ἀπὸ τὴν ἀσθονὸν βοήθειαν; Ἐδῶ δὲ κάτω ἀπὸ τὰς λέξεις «γῆν» καὶ «ὄρη» καὶ «καρδίαν θαλασσῶν» δὲν ἐννοεῖ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, ἀλλὰ μὲ τὸ ὄνομα αὐτῶν ὑπανίστατο τοὺς φοβεροὺς κινδύνους. Καὶ ἂν ἀκόμη ἴδωμεν τὰ πάντα νὰ ἔχουν ἀνοκατεωθῆ — λέγει — καὶ ἂν ἀνυπόφορον σεισμόν, καὶ ἂν ἴδωμεν νὰ συμβαίνουσι ὅσα ποτὲ δὲν ἔχουν γίνεσθαι καὶ ἂν τὴν ἴδιαν τὴν κτίσιν ἴδωμεν — διὰ νὰ εἴπῃ κανεῖς ἔτσι — νὰ κομματιάζεται καὶ τοὺς ὄρους τῆς φύσεως νὰ κινῶνται καὶ ἔλα νὰ ξεριζώνωνται ἀπὸ τὰ θεμέλια καὶ νὰ ἀνακατεύωνται εἰς μίαν μάζαν τὰ πρῶτα στοιχεῖα καὶ νὰ γίνεται τὸσον ἰσχυρὸς σεισμός, παρ' ὅλα ταῦτα ὅχι μόνον δὲν θὰ ἔχωμεν καμψῆ, ἀλλ' οὔτε κἂν θὰ φοβηθῶμεν. Ἡ δὲ αἰτία τῆς ἀποθείας μας αὐτῆς εἶναι ὅτι ὁ Δεσπότης ὄλων αὐτῶν βοηθεῖ, μᾶς ἀπλώνει τὸ χεῖρ του, στέκει κοντὰ μας. Ἄν δὲ ὅταν συμβῶν αὐτὰ, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φοβηθῶμεν, οὔτε ἠθέλωμεν ἐξασθενήσῃ τελείως, πολὺ περισσότερο ὅταν ἐπέρχωνται ἐναντίον μας οἱ ἐχθροὶ καὶ παρατάσσονται διὰ νὰ μᾶς πολεμήσουν. Ἐβούλκων καὶ ἀνεστατώθησαν τὰ ὕδατα αὐτῶν (τῶν θαλασσῶν). Ἐ Ἀνεστατώθησαν τὰ βουνὰ μὲ τὴν τρομεράν δύναμιν Αὐτοῦ (τοῦ Κυρίου). Ἄλλος ἐρμηνευτής λέγει: «Ὅταν βουίξουν καὶ θολῶνουν τὰ ὕδατα (τῶν

1. «...καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν» (Ματθ. 6, 13).

θαλασσῶν) καὶ σκίονται τὰ βουνά μετ' τὴν δύσιν Του.² Ἄφου εἶπε, ὅτι δὲν θὰ φοβηθῶμεν ὅταν θὰ κομματιάζονται ὅλα, ὁμοίει εἰς τὸ ἐξῆς διὰ τὴν δύναμιν Αὐτοῦ, ὅτι εἶναι ἀκαταγώνιστος ἡ ἰσχύς Του. Καὶ πολὺ σωστὰ λέγει, δὲν ἔχουμεν φοβηθῆ¹ καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ποῦ κάνει συνεχῶς, νὰ ἀνακηρύττῃ, ἐηλοιδίῃ, τὴν δύναμιν Του, ἄλλοτε μὲν ἐπὶ τὴν κτίσιν, ἄλλοτε δὲ ἐπὶ τὰ συμβαίνοντα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, τὸ ἴδιο κάνει καὶ ἐδῶ.³ Ἀ Αὐτὸ δὲ ποῦ λέγει ἔχει, περίπου, τὸ ἐξῆς νόημα· τὰ κινεῖ ὅλα, τὰ σαλεύει, τοὺς ἀλλάζει θεοῖν, ὅταν βέλῃ· τόσο πολὺ εἶναι εὐκόλου εἰς Αὐτὸν ὅλα. Μοῦ φαίνεται ὅτι ἐδῶ ὑπανίσταται τὰ πλήθη τῶν ἀνδρείων καὶ τοὺς πρὸ διακεκρυμένους ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς καὶ τὸν ἀναρίθμητον λαὸν τῶν ἀντιθέτων. Διότι εἶναι τόσο ἰσχυρὰ ἡ δύναμις Του, — λέγει — ὥστε ἀρκεῖ εἶναι ἀπλὸ νεῦμα, καὶ νὰ γίνουσι ὅλα αὐτά. Πῶς λοιπὸν ἠμποροῦμεν νὰ φοβούμεθα, ὅταν ἔχουμεν τέτοιον Δεσπότην; Διάφασμα. Ἄλλος ἐρμηνευτὴς «Πάντοτε». «Τοῦ ποταμοῦ τὰ ὀρηκτικὰ ρεύματα». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς «Διαίρασεις». Κατὰ δὲ τὸ Ἑβραϊκὸν κεκείμενον «Φαλαγαῦ». Εὐφραίνουσι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ.⁴ Ὁ Ὑψιστος ἡγίασε τὸ μέρος, Β ποῦ θὰ εἶναι ὁ ἱερός του τόπος. Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «Τὸ ἅγιον, ποῦ θὰ κατασκηνώσῃ ὁ Ὑψιστος». Ἐὶς τὸ μέσον αὐτῆς καὶ δὲν θὰ σαλευθῆ. Θὰ θεηθεῖ αὕτην ὁ Θεὸς πρῶτῃ, πρῶτῃ ἀποτελεσματικῶς. Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «ἠγύρω ἀπὸ τὸν ὄρθρον». Ἄλλος, πάλιν «Τὸ νὰ ρίψῃ εὐμενῶς τὸ δλέμμα Του κατὰ τὴν πρωΐαν». Ἄφου ἀνέφερε διὰ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἰσχύν Αὐτοῦ καὶ ὅτι εἰς Αὐτὸν εἶναι ὅλα εὐκόλου, μεταφέρει τὸν λόγον εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Προνοίας τοῦ Θεοῦ διὰ τοὺς Ἰουδαίους· με ὀλίγας δὲ λέξεις παρουσιάζει τὰ καλά, ποῦ τοὺς ἔχει· δώσει ὁ Θεός. Διότι Αὐτός, ποῦ εἶναι τόσο δυνατός, ὅ τόσο ἰσχυρός καὶ φοβερός, Αὐτός ποῦ ὅλα τὰ ἔχει καὶ τὰ φέρει, ποῦ τὰ σείει ὅλα καὶ τὰ κινεῖ, ποῦ τοὺς ἀλλάζει θεοῖν καὶ τὰ μετακινεῖ, Αὐτός κατεπλούτισε τὴν πόλιν μας με ἀναρίθμητα ἀγαθὰ. C Διότι ὁ ποταμὸς φανερώνει ἐδῶ τὴν ἀφθονίαν, με τὴν ὅποιον χορηγεῖ τὰς οὐρανοῦς δωρεάς, τὸ ἀνεμπόδιστον καὶ αὐτὸ ποῦ πλοῦσια ἔχει σκορπισθῆ ἀπὸ τὸν Θεόν· ὡς ἂν νὰ ἔλεγεν· τὰ ἀγαθὰ χύνονται· ἀφθονα εἰς ἡμῶς, ὡς ἂν νὰ ἀναβλύζουσι ἀδικήτως ἀπὸ πολλὰς πηγῶς. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ ποταμὸς, διακλαδίζομενος σὲ πολλὰ μέρη, ποτίζει τὴν χώραν ποῦ ἀκτεί-

2. Σύμμαχος.

3. Πρόκειται διὰ τὴν Ἱερουσαλήμ.

νεται ἐμπρὸς του, ἔτσι καὶ ἡ Πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἐξ ὅλων τῶν μερῶν εἰσρέει, σκορπιᾷ με ἀφθονίαν, ἀπλώνεται ψευδιστὰ¹ καὶ καταλαμβάνει τὰ πάντα. Δὲν παρέχει δὲ εἰς ἡμᾶς μόνον ἀσφάλειαν, οὔτε καὶ θεηθεῖαν ἰσχυράν, ἀλλὰ καὶ πνευματικὴν χαρὰν. Δι' αὐτὸ λέγει· «Ὁ Ὑψιστος ἡγίασε τὸ μέρος, ποῦ θὰ εἶναι ὁ ἱερός Του τόπος». Καὶ τοῦτο εἶναι μέρος τῆς εὐεργεσίας Του ὅχι καὶ μικρὸν, τὸ νὰ ὀνομάσῃ τὸν τόπον D σκῆνωμα ἰδικόν Του. Καὶ δὲν ἔβαλε χωρὶς λόγον τὴν λέξιν «Ὁ Ὑψιστος». Αὐτὸς λοιπὸν, ποῦ εἶναι τόσο ὕψηλος, ποῦ δὲν περιέχεται εἰς κανένα τόπον, ἢ Ὑπαρξίς ποῦ δὲν δύναται κανεὶς νὰ εἴρῃ λόγους νὰ τὴν ἐκφράσῃ, μᾶς ἔσωσε τὴν μεγάλην ἀξίαν νὰ ὀνομάσῃ τὴν πόλιν μας ἱερόν Του τόπον καὶ ἀπὸ παντοῦ τὴν διαφυλάττει. Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «εἰς τὸ μέσον αὐτῆς», ὅπως λέγει καὶ ἄλλοῦ· «Καὶ νὰ ἐγὼ εἶμαι μαζί σας». Ἄπὸ παντοῦ τὴν περικυκλώνει· δι' αὐτὸ ὅχι μόνον δὲν θὰ πάθῃ κανένα κακόν, ἀλλὰ οὔτε κἀν θὰ σαλευθῆ. Καὶ ἡ αἰτία εἶναι ὅτι ἐξησφάλισε Ἐ συμμαχίον, ποῦ ἐνεργεῖ τάχιστα, ἐπειδὴ εἶναι ἔτοιμη διὰ νὰ δράσῃ καὶ προετοιμασμένη· διότι αὐτὸ σημαίνει ἡ λέξις «πρῶτῃ». Δὲν εἶναι συμμαχία τοῦ μέλλοντος, οὔτε ἀργοπραεῖ, ἀλλὰ πάντοτε νεαρὰ καὶ με ἀκμῆ καὶ ἑτοίμη εἰς τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν «Ἐτοράχθησαν τὰ ἔθνη». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς· «Συνκεντρώθησαν διὰ πόλεμον τὰ ἔθνη». «Ἐκινήθησαν βασίλεια. Ἐξέβαλε βροντερῆ φωνὴν ὁ Ὑψιστος, ἐσείσθη ὀλόκληρος ἡ γῆ». Ἐδῶ φανερώνει τὴν δύναμιν τῆς θεηθείας Του. Διότι δὲν ἦσαν τυχεροὶ οἱ ἐπιδρομαίς.² Ἀ ἀλλὰ βασίλεις, ἔθνη ποῦ ἐπετέθησαν ἀπὸ παντοῦ, ποῦ ἐκύκλωσαν καὶ ἐπαλιόκησαν μίαν πόλιν. Καὶ ὅμως ὅχι μόνον δὲν ἔπαθε κανένα κακόν ἀπὸ αὐτοῦς ἢ πόλις, ἀλλὰ καὶ διεσώθη καὶ ἐνίκησε καὶ ἔσπευεν εἰς φυγὴν τοὺς ἐπιδρομαίς. Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἐκλονίσθησαν βασίλεια, ἐξέβαλε βροντερῆ φωνὴν ὁ Ὑψιστος». Ὡς ἂν νὰ εἴπῃ κανεὶς, ἀμέσως, με πολέμους ἀλαλαγμούς τὰς πόλεις ἐκυρίευσεν. Πράγματι ἡ λέξις εἶναι κόπως δορεῖα καὶ ὀλίγον ἀνθρώπων αὐτὸ ποῦ ἐλέγχθη. Ἐπειδὴ δὲν ἔκα ὁ Θεός με φωνῆν καὶ με θοήν, ἀλλὰ με μιά ματιὰ καὶ με τὸ νὰ τὸ σκεφθῆ μὲνᾶγα. Ἄλλ' ὅμως ἀνυψῶσαν Αὐτὸν ἀπὸ τὰ παχύτερα, ἐσφρίσθη λέξιν με νόημα ὑψηλότερον ἀπὸ τὰς ἄλλας. Ἐπει-

1. Προφανῶς ἐδῶ νὰ ἐνοεῖ τὸ πλῆθος τῶν φωνῶν, διὰ τὸν ὅποιον ἐηλοιδίαι ἢ θεηθεῖς τόσο καὶ τόσο δυνατῶς, ὑπερβαίνοντες χάρις εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ.

2. Ματθ. 24, 30.

δή, δηλαδή, παρουσιάζει Αυτόν συνεχώς να είναι όπλομένος, Β δια να δείξει ότι όλα εκείνα έχουν λεχθή με μεταφορική σημασία, αλληγορικά και με συγκοτάσεις προς τα ανθρώπινα μέτρα (διότι ο Θεός δεν έχει ανάγκη τίποτε από αυτά), προσέθεσε «ἐξέβαλε τὴν θρονιερὴν φωνὴν του και ἐσεύθη δολόκληρος ἡ γῆ» ἀποδεικνύων ἔτσι ὅτι ὄχι μόνον πόλεις καὶ ἔθνη καὶ χώρες, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ στοιχεῖον τοῦ Σύμπαντος, τὴν γῆν, ἔχει τὴν δύναμιν νὰ κινή. Γνωρίζει δὲ νὰ ἐνομάσῃ μετὰ τὴν λέξιν «γῆ» τὰ πλήθη, ὅπως ὅταν λέγῃ «καὶ ἐπεκράτει εἰς δολόκληρον τὴν γῆν μὴα διάλεκτος». Ὁ Κύριος τῶν Δυνάμεων εἶναι μαζί μας. Προστάτης μας εἶναι ὁ Θεός Ἰακώβ. Ὁ Ἑβραῖος ἀντὶ νὸ εἴπη τῶν δυνάμεων», εἶπε «Σαδωῶθ». Πρόσεχε νὰ ἰδῆς πῶς ἀπὸ τὴν γῆν ἀνσιδιδάξει τὸν λόγον ἐπάνω εἰς τὸν οὐρανόν, εἰς τὰ ἄπειρα πλήθη τῶν ἀγγέλων, C εἰς τὰ ἔθνη τῶν ἀρχαγγέλων, εἰς τὰς ἐπουρανίους δυνάμεις. Διατί μοῦ ἀναφέρει στρατόπεδα καὶ δορυφόρους καὶ ἀνθρώπους ποῦ χάνονται; λέγει. Προσπάθησε νὰ καταλάβῃς τὴν δύναμιν Αὐτοῦ ἀπὸ τὴν βασιλείαν εἰς τοὺς οὐρανοὺς· πόσα στρατόπεδα τῶν ἀοράτων Δυνάμεων εἶναι ὑποτεταγμένα εἰς Αὐτόν. Καὶ πολὺ σωστὰ ἀνάμεσα τὰ ἐπουράνια ὄντα δυνάμεις, ὑποδεικνύων, μετὰ τὴν ἐνομασίαν αὐτὴν τὴν δύναμιν (τῶν ἐπουρανίων ὄντων). Τὸ ἴδιον πράγμα τὸ λέγει καὶ εἰς ἄλλο μέρος «Ἰσχυροί, ποῦ πραγματοποιεῖτε τὸ θέλημά Του». Καὶ πραγματὶ κάποτε μάλις ἐβήκε κάποιος Ἄγγελος, ἐφάνησε ἑκατὸν ὄγδοντα πέντε χιλιάδας.⁶ Τί λοιπὸν μήπως εἶναι μὲν δυνατός, δὲν θέλει ὄμως νὰ μᾶς ἀπλώσῃ τὸ εὐεργετικὸν του χέρι; Ἀλλὰ μήτε αὐτὸ νὰ φοβηθῆς, λέγει. Δι' αὐτὸ καὶ προσέθεσε D «Προστάτης μας» καὶ θέλει λοιπὸν καὶ ἔχει τὴν δύναμιν δι' αὐτὸ μὴ φοβᾶσαι.

⁶ Ἄν ὄμως ἡμεῖς εἰμὲθα ἀνάξιοι; Ἀλλὰ ἡ φιλονεικία Του καὶ ἡ πρὸς ἡμᾶς ἀγάπη Του εἶναι πατρικὴ. Δι' αὐτὸ καὶ προσέθεσαν· «Ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ», ὡσὼν νὰ ἔλεγον «Αὐτὴ εἶναι πάντοτε ἡ συνήθειά Του, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπὸ τὸ ὄψος τοῦ οὐρανοῦ». Διάφασμα. Ἄλλος ἐρμηνευτὴς· «Πάντοτε». «Ἐλάτε νὰ ἰδῆτε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ὅσα θαυμασιὰ τρόποιαν ἔστησεν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, καταπαύων πολέμους εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς. Συντρίβει τὰ τόξα καὶ σπά-

6. Γεν. 11, 1.

7. Ψαλμ. 109, 20.

8. «Καὶ ἐγένετο ἕως νοκτὸς καὶ ἐξῆλθεν Ἄγγελος Κυρίου καὶ ἐπάταξεν ἐν τῇ παρεμβολῇ Ἀσσυρίων ἑκατὸν ὄγδοντα πέντε χιλιάδας» (4^ο Βασιλ. 19, 35).

ζει τὰ ὄπλα τῶν ἐχθρῶν (ἄλλος, εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ, λέγει «ἐκομμάτισε») καὶ τὰς μεγάλας ὀπίθας κατακαίει». Ἄλλος, πάλιν, ἐρμηνευτὴς λέγει· E «καὶ τὰ πολεμικὰ ἀμάξια θὰ κατακαύσῃ με φωτιά». Ἄφου εἶπε διὰ τὴν γῆν, διὰ τὴν θάλασσαν, διὰ τὰ ἔθνη, διὰ τὴν πνευματικὴν δωρεάν, ποῦ τοὺς ἔκανε, διὰ τὴν συμμαχίαν, πάλιν ἀναφέρεται εἰς τοὺς θεατὰς καὶ, ἀπὸ πολλὴν εὐχαρίστησιν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν Δεσπότην, τοὺς καλεῖ νὰ θαυμάσουν τὰ πρόπαια, ἀνακηρύσσων τὰς νίκας, ποῦ ἐπρωματωποίησε χάριν αὐτῶν. Καὶ πολὺ σωστὰ εἶπε «τέρατα» (δηλοδὴ θαυμασιὰ γεγονότα) καὶ δὲν εἶπεν ἀπλῶς «νίκαι» καὶ «τρόπικαι». Διότι αὐτὰ ποῦ ἔγιναν, δὲν ἦσαν ἐπακόλουθα τῆς λογικῆς τοῦ ἀνθρώπου, οὔτε καὶ ἡ ἐκδοσις τῆς μάχης ἐκρίνετο ἀπὸ τὰ ὄπλα καὶ τὴν σωματικὴν δύναμιν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ νεῦμα Ἰῶ Α Θεοῦ· τὰ ἴδια τὰ πράγματα ἔβλεπον πῶς Αὐτὸς ὁ ἴδιος ἦτο ὁ Στρατηγός.

Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ ἀνίσχυροὶ νκοῦσαν τοὺς δυνατοὺς, οἱ ὀλίγοι τοὺς πολλοὺς, οἱ κατακτημένοι τοὺς νικητὰς, καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα παρ' ἐλπίδων συνέβαιναν, δίκαια τὰ ἐνομάζει «τέρατα», ἀφου κατὰ παρὰδοξον τρόπον συνέβαιναν καὶ ἔχει ἀπλωθῆ ἡ φήμη τους εἰς ὅλην τὴν γῆν.

Δὲν θὰ ἐσφαλῆ δὲ κανεὶς, ἐὰν ἐξελάβῃσεν τοῦτο, ἀληγορικῶς καὶ μετέφερε τὸ νόημά του καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς παρουσίης ζωῆς. Διότι ὁ Θεὸς κατέπαυσε τὸν φοβερὸν πόλεμον τῶν δαιμόνων B καὶ ἤπλωσε τὴν εἰρήνην Του εἰς δολόκληρον τὸν κόσμον καὶ ἠρηστέυσε καθ' δολόκληριαν τὸν αἰσθητὸν τους πόλεμον. Αὐτὸ δὲ φανερώων προφητικῶς ὁ Ἡσαΐας ἔλεγεν· Θὰ συντρίψουν τὰς πολεμικὰς των μαχαίρας, διὰ νὰ κατασκευάσουν ἄροτρα καὶ τὰς λόγχας των θὰ μετατρέψουν εἰς βοσνάνια καὶ δὲν θὰ πάρῃ ἔθνος μαχαίρι ἐναντίον ἄλλου ἔθνους, οὔτε θὰ μάθουν πλέον νὰ πολεμοῦν.⁹ Διότι πρὶν νὰ παρουσιασθῇ ὁ Χριστὸς εἰς τὸν κόσμον ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐξεπαιδεύοντο εἰς τὰ ὄπλα καὶ δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ἀκατάρτιστος εἰς τὸ πολεμικὸν αὐτὸ ἔργον· καὶ αἱ πόλεις ἐμάχοντο μεταξύ των καὶ παντοῦ ἐπεκράτει φιλοπόλεμον κλίμα. Τώρα ὄμως τὸ περισσότερο μέρος τῆς οἰκουμένης εἰρημεύει, καὶ ὅλοι, χωρὶς φόβου, ἀσχολοῦνται εἰς τὰς τέχνας, καλλιεργοῦν τὴν γῆν, καὶ ταξιδεύουν εἰς τὴν θάλασσαν· C ὀλίγος δὲ μόνον στρατὸς ὑπάρχει ποῦ ἔχει ταχθῆ διὰ τὴν προστασίαν ἄλλων τῶν ἄλλων. Καὶ αὐτὸς ὄμως δὲν θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ὑπάρχη, ἐὰν ἐκάναμε αὐτὰ ποῦ

9. Ἠσ. 2, 4.

ἐπρεπε καὶ δὲν ἐπεριμένεκα τὴν ὑπενθύμισιν τῶν καθηκόντων μας ἀπὸ τὰς θλίψεις. «Φωτιά» δὲ ἐδῶ ἀποκαλεῖ τὴν ὄργην Αὐτοῦ, τοῦ Θεοῦ ἀναφέρει δέ, πράγματι, γεγονός, ποῦ ἔχει συμβῆ, διότι οἱ Ἰσραηλίται κατέκουσαν τὰ ὄπλα καὶ τὰ ὄπλα τῶν ἀντιπάλων τους, ἀφοῦ τοὺς ἐνίκησαν κατὰ κράτος, ὅπως μᾶς λέγει καὶ ὁ Ἰεζεκιήλ.¹⁰ ἄλλα καὶ ὅπως γνωρίζουν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν ὅσοι ἀγαποῦν νὰ μελετοῦν. «Ἀφήσατε κάθε περιστάσιον καὶ μάθετε πῶς ἐγώ εἰμαι ὁ Θεός. Θὰ δοξασθῶ εἰς τὰ ἔθνη, θὰ δοξασθῶ εἰς τὴν γῆν». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Θεραπευθῆτε καὶ μάθετε». Ἄλλος, πάλιν «Ἀφήσατε, διὰ νὰ μάθετε». Εἰς δὲ τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον λέγει: «Οὐαρφου, οὐαδου». D Ἔχω τὴν γνώμην πῶς ἐδῶ ἀπευθύνεται πρὸς τὰ ἔθνη, δηλαδὴ τοὺς εἰδωλολάτρους, διὰ νὰ τοὺς τονίσῃ τοῦτο: «Ἐμάθατε πῶς εἶναι ἰσχυρός καὶ ὅτι ἡ δύναμις Του ἔχει ἀπλωθῆ εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην πρέπει καὶ σεῖς λοιπὸν νὰ ἐγκαταλείψετε τὰς εἰδωλολατρικὰς συνηθείας καὶ νὰ ἐξυγιάνετε τὴν ψυχὴν σας». Καὶ τὸ «ἐμάσατε» δὲ τὸ ἴδιον πράγμα φανερῶναι νὰ ἀφήσετε τὴν πλάνην, νὰ ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ τὴν προηγουμένην ἀμαρτωλὴ ζωὴ σας, νὰ ἀναπνεύσετε ἀπὸ τὴν ἀποπνεκτικὴν ὀμίχλη τῶν πονηρῶν πραγμάτων, ποῦ σὰς κατέχουν διὰ νὰ κατορθώσετε νὰ γνωρίσετε ἐπακριβῶς τὸν Θεὸν τῶν ὄλων ὀδηγούμενοι πρὸς τοῦτο ἀσφαλῶς ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τῶν θαύματων καὶ ἔχοντες ἀφοσιωμένην τὴν ψυχὴν σας. Διότι δὲν ἀρκοῦν μονάχα τὰ θαύματα, ἐὰν καὶ ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι εὐγνώμων. E Ἐπειδὴ καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους θαύματα ἐγένοντο καὶ τίποτε πέρα πάνω δὲν κατορθώθη διὰ τὴν σωτηρίαν των. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ δὲν φθάνουν μόνον αἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου διὰ νὰ βλέπωμεν, ἐὰν δὲν εἶναι καὶ τὸ μάτι καθαρὸ καὶ γερὸ ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐδῶ οὔτε μονάχα τὰ θαύματα εἶναι ἀρκετὰ. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἀφοῦ ὀμίλησε δι' ἐκεῖνα, συμβουλεύει αὐτοὺς ποῦ πρόκειται νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ αὐτά, νὰ ἀνοσάνουν ἀπὸ τὰ κακὰ ποῦ τοὺς κατέχουν διὰ νὰ μάθουν τὸν Θεόν, ποῦ εἶναι: ἐπάνω ἀπὸ ὅλα. «Ἀφήσατε κάθε περιστάσιον καὶ μάθετε, ¹⁸⁷ A πῶς ἐγώ εἰμαι ὁ Θεός, ὅχι τὰ εἰδωλα, οὔτε τὰ ξόανα». «Ἀφήσατε κάθε περιστάσιον» λοιπὸν καὶ θὰ σὰς παράσχω πολλὰς ἀποδείξεις. Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «θὰ

10. «Ἦκεν δὲ μὴ λάθωσαν ἔλλα ἐκ τοῦ πεδίου οὐδὲ μὴ κάψωσιν ἐκ τῶν θροῶν, ἀλλ' ἢ τὰ ὄπλα κατακόψουσιν περὶ καὶ προσηύθησαν τοὺς προσηύθησαν αὐτοῦ καὶ ἀκούσαντες τοῦ ἀκούσαντες αὐτοῦ, λέγει Κύριος» (Ἰεζ. 38, 10).

δοξασθῶ εἰς τὰ ἔθνη, θὰ δοξασθῶ εἰς ὀλόκληρον τὴν γῆν. Δηλαδὴ μὲ τὰ ἔργα θὰ φανερωθῶ σὲ σὰς μεγάλος καὶ ὑψηλός. Διότι ἔχει μὲν ἐκείνη ἡ θεϊκὴ φύσις, ἡ καθαρὰ καὶ ἀνέκφραστος τὸ ἴδικόν της ὕψος, ἐπειδὴ ὅμως σεῖς δὲν ἠμπορεῖτε νὰ τὸ διακρίνετε ἀμέσως, θὰ σὰς τὸ παρουσιάσω καὶ μὲ τὰ ἔργα. Ὅχι δὲ μόνον με ὅσα συνέδησαν εἰς τὴν Παλαιστίνην, οὔτε μόνον εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀλλὰ καὶ σὲ σὰς, τὰ ἔθνη. Ἔτσι λοιπὸν δοξάζεται, ἐξουσιάζων αὐτὰ καὶ ὑπερέχων: θαυματουργεῖ εἰς Βαβυλῶνα, B θαυματουργεῖ εἰς Αἴγυπτον, θαυματουργεῖ εἰς τὴν Ἑρμηον, θαυματουργεῖ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Οἰκουμένης, ὥστε αὐτὰ ἀπὸ παντοῦ νὰ διδάσκωνται τὴν γνώσιν Αὐτοῦ, τοῦ Θεοῦ. «Ὁ Κύριος τῶν ἐπουρανίων Δυνάμεων εἶναι μαζί μας, μᾶς προσοπτεῖ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ». Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Θεός, ποῦ εἶναι παντοῦ μεγαλοπρεπής, παντοῦ ὑψηλός, Αὐτὸς πάντοτε μαζί μας γύρισκεται.

Μὴ φοβήσθε λοιπὸν καθόλου, οὔτε νὰ ταρασσεθῆ, ἀφοῦ ἔχετε ἀκατανίκητον Δεσπότην εἰς τὸν Ὅποιον ἀνήκει ὅλη ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ μαζί εἰς τὸν ἄνερχον πατέρα, καὶ τὸ ζωοποιῶν Αὐτοῦ Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ε' ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΤ' (46) ΨΑΛΜΟΝ

Εἰς τὸ τέλος, χάριν τῶν υἱῶν Κορέ. Ἄλλος δέ, λέγει εἰς τὸν νικοποιῶν τῶν υἱῶν Κορέ.

«Ὅλα τὰ ἔθνη χειροκρατήσατε». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς «μὲ τὸ χέρι». «Κραυγάζσατε εἰς τὸν Θεὸν μὲ χαρούμενην ἐπὶ ἐνθουσιασμοῦ φωνῆν». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «Ἀναγγείλατε μὲ φωνῆν καθαρὰν εὐλογίαν». «Διότι ὁ Κύριος εἶναι Θεός Ὑψιστος, ποῦ διεγείρει φόβον, βασιλεὺς μεγαλοπρεπῆς εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐπάνω εἰς τὴν γῆν».

D Τὴν ἴδιαν ὑπόθεσιν ἔχει καὶ αὐτὸς ὁ ψαλμὸς ἀναφέρει νίκας καὶ τὰ τρόπαια ποῦ ἔχουν συμβῆ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν καὶ καλεῖ ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην εἰς δαξολογίαν δι' ὅσα ἔγιναν. Ἴσως ὅμως εἰς μερικὸς φανῆ ὅτι τὸ πρόσιμον αὐτὸ εἶναι ἀνάξιον τῆς συμβουλῆς τοῦ ἀγ. Πνεύματος καὶ ἡ τοιοῦτου εἴδους προτροπὴ διὰ κρότους, πατάγους καὶ πολεμικὰς κραυγὰς. Διότι ἴσως, θὰ ἔλεγε κανεὶς, αὐτὰ

δὲν τριφιάζου ἐπὶ αὐτοὺς ποὺ προσέρχονται ἐπὶ τὸ σμινὸν αὐτὸ σχολαίον, ἀλλὰ ἐπὶ αὐτοὺς ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ θέατρον καὶ τὰ συμπόσια, τὸ νὰ κτυποῦν, δηλαδὴ, κρόταλα καὶ νὰ χειροκροτοῦν· ἐνῷ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ διαπαιδαγωγοῦνται ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀρμόζει ἡσυχία καὶ κοσμιότης.

Ἐ Τί λοιπὸν θέλουσιν νὰ μᾶς φανερώσουν τὰ λόγια αὐτὰ καὶ τί σημαίνει «ἀλαλαγμός» καὶ τί «κρότος»; Διότι καὶ αὐτὸ συνηθίζουσι νὰ τὸ κάνουν ὅσοι εἶναι παρατεταγμένοι ἐπὶ πόλεμον καὶ μάχην, νὰ ἐκβάλλουν, λέγω, πολυμικὰς κραυγὰς καὶ νὰ προκαλοῦν ἰσχυροὺς κρότους, διὰ νὰ προμάξουν τοὺς ἐχθρούς. Ὁ δὲ ψαλμὸς καὶ διὰ τὰ δύο προτρέπει, καὶ νὰ κάνωμεν κρότον καὶ νὰ ἀλαλάζωμεν. Τί σημαίνει λοιπὸν τὸ ἠεγόμενον; Τίποτε ἄλλο δὲν φανεροῦναι, παρά πνευματικὴν εὐχαρίστησιν καὶ συμβολισμὸν νίκης.¹¹ Ἄ Ἐπειδὴ καὶ ἐπὶ ἄλλο μέρος τῆς ἀγ. Γραφῆς παρουσιάζει ὁ προφήτης τοὺς ποταμοὺς νὰ κροτοῦν. «Οἱ ποταμοὶ» —λέγει— «ὄλοι μαζὶ ὡς χειροκροτήσουσιν». ¹² Ὁ δὲ Ἡσαΐας καὶ τὰ δένδρα παρουσιάζει νὰ κάνουν αὐτὸ ὁ ἴδιος δὲ πάλιν παρουσιάζει καὶ τὰ ὄρη νὰ χοροπηδοῦν καὶ τὰ θουὰ,¹³ ὄχι διὰ νὰ σκεφθῶμεν κάτι τέτοιο, ὅτι τὰ ὄρη χοροπηδοῦν καὶ τὰ θουὰ, ἢ ὅτι οἱ ποταμοὶ χειροκροτοῦν ἢ ἔχουσιν χεῖρα (διότι αὐτὸ πᾶσι εἶναι ἄκρα ἀνοησία), ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν τὴν ὑπεροχὴν, τὸ δεξιέλισμα, τῆς πνευματικῆς εὐχαριστίας. Ἐτσι καὶ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους ἠμποροῦμεν νὰ ἴδωμεν.

Καὶ διατί δὲν εἶπε χαρῆτε καὶ τηθήσατε, ἀλλὰ «κροτήσατε» καὶ «ἀλαλάξατε»; Διὰ νὰ μᾶς δεῖξῃ τὴν ἐξω ἀπὸ κάθε μέτρον πνευματικὴν ἠδονὴν. Β Διότι ὅπως ἀκριθῶς ὁ Χριστὸς, ὅταν λέγῃ «οὐ δὲ ὅταν ἠστουῆς ἄλεψε τὸ κεφάλι σου καὶ νίψε τὸ πρόσωπόν σου»,¹⁴ δὲν προτρέπει νὰ κατασκευασθῇ ὀλαφῆ (διότι κανεὶς μᾶς δὲν κάνει κάτι τέτοιο), ἀλλὰ νὰ δεῖξωμεν τὴν πνευματικὴν εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλίασιν, καὶ τὴν χαρὰν τῆς διανοίας (προτρέπει, δηλαδὴ, νὰ ἠστουῆ ὁ χριστιανὸς χαροῦμενος καὶ ὄχι σκυθρωπός) ἔτσι καὶ ἐδῶ δὲν ἐπήραμε τέτοια διαταγή, νὰ κτυποῦμε τὰ χεῖρα, ἀλλὰ νὰ αἰδοθανώμεθα πνευματικὴν ἠδονὴν καὶ νὰ εὐφροινώμεθα, ὅταν ψάλλωμεν. Πολὺ σωστά

11. Παροι. 87, 8.

12. «Ἦν γὰρ ὄρη καὶ οἱ ποταμοὶ ἐβαλλόνται προσεχόμενοι ἄλλος ἐν χροῦ καὶ πάντες τὰ ῥῆμα τοῦ ὄρου ἀκροατοὶ τοῦ κλάδου» (Ψα. 66, 12).

13. Ματθ. 6, 17.

θὰ ἔκανε κανεὶς, ἐάν ἤθελεν ἐρμηνεύσει τὸν ψαλμὸν ἀλληγορικῶς, ὑψοῦμενος ὑπεράνω τῆς ἀφηγήσεως. Διότι ἂν καὶ ἀρχίξῃ ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ, μὲ τὰ ὅποια καὶ προλογίζει, C ἐν τούτοις ὅμως ὀδηγεῖ ἀσφαλῶς τὸν ἀκροατὴν πρὸς τὰ νοητὰ. Αὐτὸ δὲ ποῦ ἔλεγα προηγουμένως αὐτὸ θὰ ἐπαναλάβω καὶ τώρα· ἄλλα μὲν ἐκ τῶν ἀναφεραμένων ἐπὶ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, πρέπει νὰ τὰ ἐνοήσωμεν, ὅπως ἔχουσιν λεχθῆ, ἀλλὰ δὲ πάλιν διαφορετικὰ πρὸς τὴν γραμματικὴν σημασίαν τῶν ἱερῶν κειμένων, ὅπως, παραδείγματός χάριν, συμβαίνει; μὲ ἐκεῖνο τὸ χωρίον «Λύκοι καὶ πρόβατα μαζὶ θὰ θασκίσουσιν».¹⁴ Δὲν θὰ πρέπει θεολογικῶς νὰ ἐνοήσωμεν λύκους καὶ πρόβατα, ὅτε ἄγχοι καὶ βόδι καὶ ταῦρον, ἀλλὰ μὲ τὴν εἰκόνα τῶν ἀλόγων ζώων χαρακτηρίζομεν τὰ ἦθη τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλα, πάλιν, χωρὶς θὰ πρέπει νὰ τὰ ἐνοήσωμεν διὰ διπλῆς ἐρμηνείας; καὶ τὰ αἰσθητὰ, δηλαδὴ, δεχόμενοι, κατὰ τὴν γραμματικὴν τῶν σημασίαν, ἀλλὰ καὶ, διὰ τῶν αἰσθητῶν, ἀναγόμενοι; ἐπὶ τὰ νοητὰ. Ὅπως ἀκριθῶς βλέπομεν ἐπὶ τὸ ἀνέβασμα, διὰ τὴν θυσίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ; γνωρίζομεν, δηλαδὴ, καλῶς, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαὰκ, πράγματι προσεφέρθη δι' ὀλοκαύτως ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἀλλὰ συγχρόνως ἀποσιώπων, ἀπὸ τὴν ἀφήγησιν τοῦ υἱοῦ, καὶ κάτι ἄλλο, ποῦ εἶναι D κρυμμένον ἐπὶ τὸ νόημα, τὴν στοιρικὴν θυσίαν. Καὶ μὲ τὴν ἀφήγησιν πάλιν τοῦ προβάτου ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἀποδίδομεν, ἀλληγορικῶς, τὴν εἰκόνα τοῦ πάθους.¹⁵ Αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ κάνωμεν. Διότι δὲν γίνεται λόγος μόνου διὰ τοὺς Ἀραβίους καὶ τοὺς γείτονας· ἀλλὰ καλεῖ ὅλα τὰ ἔθνη. «Διότι ὁ Κύριος, ὁ Ὑψίστος, εἶναι φανερός μέγας βασιλεὺς ἐπὶ ὀλόκληρον τὴν γῆν». Διεγείρει λοιπὸν, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀκόμη, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀκροατοῦ, μὲ τὸ νὰ τὸν προκαλῆ νὰ προσέξῃ ἕνα τόσον ἀμέτρητον πλῆθος χριστιανῶν ὑποσχέσασιν, νὰ συμμετάσχῃ ἐπὶ τὴν πανήγυριν τῆς οἰκουμένης, καὶ ἐπὶ κάποιαν θεϊκὴν καὶ πνευματικὴν ἑορτήν, E καὶ ἐπὶ τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν, ποῦ τὴν μετέφερον ὁ Θεὸς ἐπὶ τὴν γῆν ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς. Δι' αὐτὸ λοιπὸν λέγει «χειροκροτήσατε», δηλαδὴ νὰ χαρῆτε, νὰ χαροῦσθε. Διότι καὶ ὁ λόγος τοῦ Ἐβραγγελλίου αὐτὸ συμβουλεύει, ὅταν λέγῃ «Σκριτήσατε»¹⁶ θεολογικῶς δὲν ἐννοεῖ νὰ τινάσ-

14. Ψα. 11, 6.

15. Ἡρόκλειτος περὶ τοῦ παλαινοῦ ἀμνοῦ τῶν Ἰβραίων, ποῦ περιγράφεται ἐπὶ τὸ 12ον Κεφάλαιον τῆς Ἱερέδου.

16. Λουκᾶ 6, 28.

ται ὡσάν τρελλός και νά πηδᾷ (διότι αὐτό εἶναι ἀπολιτιστον), ἀλλά φανερώνει τὴν ὑπερβολικὴν χαράν. Ἐπειδὴ και αὐτό, πού ἔγινε, φέρει πολλὴν εὐχαριστήριον. Διότι ἡ εὐαγγελικὴ διδασκαλία διέτρεξεν ὅσα μέρη τῆς γῆς ἔλπει ὁ ἥλιος και ἐσώθη δολοκλήρος ἡ οἰκουμένη και αὐτοί, πού προηγουμένως κατέλιχον ἀπὸ τὴν πλάνην, ἐπέδειξαν φιλοσοφίαν ἀνωτέραν ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴν λατρείον. «Ὅλα τὰ ἔθνη χειροκροτήσατε». 189 Α Μὲ ἐκεῖνα τὰ μαρὰ, πρὶν ἀπὸ αὐτό, χέρια —λέγει— τὰ ἁμαρτωλά, πού καθημερινῶς ἐμολούνοιο με τὸ αἵμα τῶν ἀκαθάρτων βυσιῶν, με τὰ χέρια ἐκεῖνα, πού ἐσφάζατε παιδιὰ και ἀπετολήσατε τὰ αἰσχρά, και πού ἐνεργήσατε ἐναντίον και αὐτῆς τῆς φύσεως, με αὐτὰ τὰ χέρια χειροκροτήσατε τώρα. «Ἀλαλάσατε πρὸς τὸν Θεὸν με χαρούμενη φωνήν». Με τὴν γλώσσα ἐκείνην, πού ἐγενήκατε τὰς ἀκαθαρσίας, με τὴν ὁποῖαν ἐθγάλατε ἀπὸ τὸ στόμα σας τὰ δόξασημα λόγια, με αὐτὴν τώρα ἀλαλάξατε τὸ ἔσσημ τῆς νίκης. Διότι και εἰς τὰ στρατεύματα ὑπάρχει συνήθεια, ὅταν καμψῆ τὸ ἐχθρῖκὸν στρατεύμα, νά μὴ χρησιμοποιοῦν πλέον μάχην ἐκ παρατάξεως, Β ἀλλά με μιά κρουγῆ, με μιά φωνή και με ἀλαλαγμὸν νά κατατρομάζουσι τὰς ἤδη ἐξαντληθείσας ψυχὰς τῶν ἀντιπάλων— πρᾶγμα, πού εἶναι ἀπόδειξις λαμπρᾶς νίκης και μεγίστου κατορθώματος, ὅταν δηλοδὴ ὁ πόλεμος κρίνεται ἔχι ἀπὸ τὴν συμπλοκὴν τῶν ἀντιπάλων, ἀλλ' ὅταν ἀρκῆ διὰ τὴν νίκην ἡ κρουγῆ ἀντὶ τῶν δπλων και τῶν χειρῶν. 190

Τὸ ἔργον λοιπὸν τοῦ Χριστοῦ ἔχει δλοκληρωθῆ ὡς τὸ ἀκέραιον διότι Αὐτὸς ἐσταμάτησε τὸν φοβερόν τοῦτον πόλεμον, ἀφοῦ ἔδωσε τὸν ἰσχυρόν και τοῦ ἀφήρασε τὰ σκευῆ. Ἐπειδὴ ἄμως εἶναι φιλάνθρωπος, δι' αὐτὸ αὐτοῦς, πού καθόλου δὲν ἐκαπίσαν, τοὺς κάνει νά ὠφελοῦνται ἀπὸ τὴν νίκην και τὰ τρόπαια και τοὺς προετοιμάζει νά ἐκφέρουσι τὴν ἐπνίκιον φωνήν, ὅπως ἀκριδῶς νά ἦσαν οἱ ἴδιοι, πού εἶχον ἐπιτύχει τὰ κατορθώματα και ἐνίκησαν. Δι' αὐτὸ και ὄλοι C κρουγᾶζομεν ἔχι κάποια ἀσημάντων φωνῆν, ἀλλά και πάρα πολλὸ πανηγυρικὴν «Ποῦ εὐρίσκειται πόλεον, θάνατε, τὸ δηλητηριασμένο κοντρί σου; Ποῦ εἶναι, Ἄθνη, ἡ νίκη σου;» 191 Καὶ πάλιν: «Ὁ Θεὸς ἀνέθη με ἀλαλαγμὸν». Αὐτὸ λοιπὸν ἀναφέρεται εἰς τὸν ψαλμὸν τοῦτου. Καὶ εἰς ἄλλο πάλιν μέρος λέγει: «Ἀνέθηκες ἄψηλά, συνόλαδες αἰ-

17. Ἄξιζει νά προσεχθῆ ἡ εὐαγγελικὴ και ἡ λατρίκη τοῦ ἱεροῦ Χριστοῦ. Ἐξομολογεῖ ἡ μάστις τοῦ πηλίου νά περιρριπτεται μόνον εἰς κρουγᾶς, ὅτι νά ἀποφθάνεται ἡ ἀκαθάρτα συμπλοκή.
18. Α' Κορινθ. 13, 59.

χμαλώτους, ἐπῆρες ἀπὸ ἀνθρώπους φόρον ὑπὲρβάν». 192 Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, κάποτε, συνέθεσαν ἐπνίκιον ἔσσημ, ὅταν κατεποντίζοντο τὰ στρατεύματα τῶν Αἰγυπτίων και ἔλεγον: «Ἄς φάλωμεν εἰς τὸν Κύριον, διότι θριαμβευτικὰ ἔχει δοξασθῆ». 193 Ἀλλ' ἡ ἰδικὴ μας ἐπνίκιος φωνὴ εἶναι κατὰ πολὺ ἀνωτέρα, ἐπειδὴ οἱ θαῖμονες και ἔχι οἱ Αἰγύπτιοι κατεποντίσθησαν ἐπειδὴ ἔχι ὁ Φαραὼ, ἀλλ' ὁ Διάβολος ἐνίκηθη ἐπειδὴ δὲν ἀνηρπάγησαν τὰ ὄπια τὰ αἰσθητά, ἀλλ' ἀκντράπη ἐντελῶς ἡ κακία. D ἔχι εἰς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν, ἀλλ' εἰς τὸ λουτρόν τῆς παλιγγενεσίας 194 ἐπειδὴ δὲν ἐξερχόμεθα εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλά πλέομεν διὰ νά ἀγκυροβολήσωμεν πρὸς τὸν οὐρανόν ἐπειδὴ δὲν τρώγωμεν τὸ μάνσι, ἀλλά τρέφομεθα με τὸ Δεσποτικὸν Σῶμα 195 ἐπειδὴ δὲν πίνομεν τὸ νερό, (πού ἐξεπήγασε ἀπὸ τὴν πέτραν), ἀλλά τὸ αἷμα, (πού ἐξεχύθη) ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ Δεσπότη. Δι' αὐτὸ λοιπὸν μάς προτρέπει «χειροκροτήσατε», διότι ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τὴν λατρείον τῶν λίθων και τῶν ξύλων, ἐξεπεράσατε τοὺς οὐρανοὺς, ἀλλά και τοὺς οὐρανοὺς τῶν οὐρανῶν και ἐστάθητε ὄρθιοι ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦτου τοῦ βασιλικοῦ θρόνου. «Ἀλαλάξατε» — λοιπὸν — «πρὸς τὸν Θεὸν με χαρούμενη φωνῆν» προσφέρετε, δηλοδὴ, εἰς Ἐκείνον τὴν εὐχαριστήριον, ἀποδώσατε εἰς Ἐκείνον τὴν νίκην, εἰς Ἐκείνον τὸ τρόπαιον. E Δὲν εἶναι ἀνθρώπινος ὁ πόλεμος, οὔτε ἡ μάχη αἰσθητή, οὔτε και ὁ ἀγὼν διεξάγεται δι' ὑπόθεσιν τοῦ παραντος βίου ἀλλά διὰ τοὺς οὐρανοὺς και ὅσα εὐρίσκονται εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Αὐτὸς διεξήγαγεν ὡς στρατηγὸς τὸν πόλεμον και παρεχώρησεν εἰς ἡμᾶς τοὺς καρποὺς τῆς νίκης. «Διότι ὁ Κύριος, ὁ Ὑψίστος εἶναι φοβερός, βασιλεὺς μεγαλοπρεπῆς εἰς δόξα κληρον τὴν γῆν». Πού εἶναι τώρα αὐτοί, πού κρημνίζουσι τὴν δόξαν τοῦ Μονογενοῦς; 196 Νά πῶς ὁ Υἱὸς ὀνομάζεται εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν «βασιλεὺς μέγας», χαρακτηρισμός, πού ἔχει λεχθῆ διὰ τὸν Πατέρα. Διότι λέγει: «Νά μὴ ὀρκισθῆς εἰς τὸν οὐρανόν, διότι εἶναι θρόνος Αὐτοῦ οὔτε εἰς τὰ Ἱερουσόλυμα, διότι εἶναι πόλις τοῦ Βασιλέως». 197 Καὶ εἰς

19. Πᾶσι. 67, 19.

19α. Ἐξομ. 15, 1.

19β. Τὸ ἔσσημ Βαπτισμα.

19γ. Ἡ μετέληξις τῶν Ἁγρᾶνων Μυστηρίων.

19δ. Ἐντελὸς ὁ τερὸς Χριστοῦτος ὀνομάζεται τοῖς ἀρεταῖς ἀναμίταις, πού ἠρωδοῦσι τὴν θεότητα τοῦ Ἱεροῦ.

19ε. Ματθ. 5, 31-35.

ἄλλον, πάλιν, μέρος τῆς Ἁγ. Γραφῆς λέγει: «Θεὸς ἰσχυρός, ποῦ ἐξουσιάζει».²¹ 190 Ἄ πράγμα, ποῦ σημαίνει βασιλεύς.

Ὄταν λοιπὸν ἀκούσης, ὅτι ὁ Δεσπότης σου πρᾶσθ-
λώθη εἰς τὸ φύλον, ὅτι ἐκρεμάσθη εἰς τὸν σταυρὸν, ὅτι ἐ-
τάφη, ὅτι κατέβηκε εἰς τὰ βαθύτερα μέρη τῆς γῆς, μὴ στε-
νοχωρήθῃς, μὴ λυπηθῆς· ἐκτί εἶναι ὕψιστος, καὶ μάλιστα
ὕψιστος κατὰ φύσιν. Τὸ δὲ κατὰ φύσιν ὕψηλόν δὲν εἶναι
δυνατὸν ποτὲ νὰ ἐκπέσῃ ἀπὸ τὸ ὕψος, οὔτε ἠμπορεῖ ποτὲ
νὰ γίνῃ ταπεινόν· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν (θεληματικὴν) ταπει-
νωσὶν τοῦ διαμένει τὸ ὕψος καὶ δείχεται ὀλοφάνερα. Ἄφου
καὶ ὅταν ἀπέθανε, τότε κυρίως ἐφανέρωσε τὴν δυνάμιν του
κατὰ τοῦ θανάτου. «Τὸ φῶς λάμπει μέσα εἰς τὸ σκοτάδι,
καὶ τὸ σκοτάδι δὲν ἠμπόρσεν νὰ τὸ ἐκμηδανίσῃ»²² ἔτσι λοι-
πὸν καὶ τὸ ὕψος του φανερώθηκε εἰς τὴν ταπεινότητά του.
Β Βλέπε λοιπὸν Αὐτὸν νὰ εἶναι εἰς τὸν Ἄδην καὶ νὰ σπῆ
ἅλα τὰ ὕψηλά. Διότι τότε ὁ ἥλιος ἀπέστρεψε τὰς ἀκτῖνας
του, τότε ἐσχίζοντο οἱ πέτραι, τότε τὸ καταπέτασμα τοῦ
Νοῦ ἐσχίζετο εἰς δύο, τότε ἡ γῆ ἐσειετο ἀπὸ σεισμῶν, ὁ
Ἰούδας ἀπηγχονίζετο, ὁ Πιλάτος καὶ ἡ γυναῖκα του κατε-
λαμβάνοντο ἀπὸ φόβου καὶ αὐτὰς, ποῦ ἐδίκαζε, ἀπελογεί-
το.²³ Ὄταν λοιπὸν ἀκούσης, ὅτι τὸν ἔδεσαν καὶ τὸν ἐμα-
στίγωσαν, νὰ μὴ τορασθῆς· ἀλλὰ πρόσεξε πῶς καὶ μέσα
εἰς τὰ δεσμά Αὐτοῦ δείχεται τὴν δυνάμιν του. Εἶπε: «Ποῖον
ἤττειτε;» καὶ ἀμέσως δλοὺς τοὺς ἔρριψε κατὰ γῆς.²⁴ Εἶδες
πῶς εἶναι φοβερός, ἀφῶ μόνον μετὰ τὴν φωνὴν καὶ μετὰ ἓνα
νεῦμα τὸσον δύσκολα πράγματα κάνει; **Γ** Ὄταν λοιπὸν
ἴδῃς Αὐτὸν νεκρὸν, φέρε εἰς τὸν νοῦν σου τὸν λίθον τοῦ
τάφου νὰ σηκῶνται, τοὺς Ἄγγέλους, ποῦ παραμένον φο-
διασμένοι εἰς τὸν τάφον, τὸν Ἄδην νὰ καταργηται, τὸν θά-
νατον νὰ λειώνῃ, τοὺς δεσμώτας νὰ ἀπελευθερώσῃ καὶ τό-
τε θὰ ἴδῃς τὸ φοβερὸν Αὐτοῦ. Ἄν δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς
ἀτιμίας ἐπέδειξε τὸσον φοδερὰ πράγματα εἰς τὸν οὐρανόν,
εἰς τὴν γῆν, εἰς τὸν Ἄδην, πόσα δὲν θὰ ἐπίδειξῃ εἰς τὸν
καιρὸν τῆς μελλούσης παρουσίας Του; Ἄκουσε τοὺς δαι-
μονας, ποῦ ἀφρίζουν, ποῦ σπάζουν τὰ δεσμά, ποῦ κάνουν
τὸν δρόμον ἀδιάβατον, τί λέγουν εἰς τὸν καιρὸν τῆς τα-
πεινώσεως: «Τί ἔχρισαν κοινὸν μεταξύ μας, γιὰ τοῦ Θεοῦ;

21. Πτε. 6, 9 (κατὰ νόημα).
22. Ἰωάν. 1, 5.
23. Μαρτ. 27, 3, 19, 51.
24. Ἰωάν. 19, 5-6.

Ἥλιος ἐδῶ νὰ μᾶς βασανίσῃς πρὶν ἔλθῃ ὁ καθωρισμένος
καιρὸς».²⁵ Ἄν λοιπὸν ἔλεγαν αὐτὰ τότε, ὅταν θὰ ἔλθῃ πᾶ-
λιν, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν θὰ σαλευῶνται, **Δ** καὶ ὁ
ἥλιος θὰ σκοτεινιάσῃ, καὶ ἡ σελήνη δὲν θὰ δώσῃ τὸ φῶς
τῆς,²⁶ τότε τί θὰ εἰποῦν; Δι' αὐτὸ λέγει ὁ ψαλμωδός: «Ὑ-
ψιστος, φοβερός». Ἄλλ' ὅμως τί ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ καιεῖς
ἀξιον, διὰ νὰ περιγράψῃ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὅταν ἀπο-
στέλλῃ τοὺς Ἄγγέλους εἰς ἅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης,
ὅταν ἅλα σείωνται, ὅταν ἡ γῆ σαλεύῃ, ἐπιστρέφουσι τοὺς
νεκρούς, ποῦ ἐκράτει, ὅταν τὰ ἀναριθμητὰ σώματα ἐγεί-
ρῶνται ἀπὸ τοὺς τάφους, ὅταν ὁ οὐρανὸς συμμαζεύεται.
ὅταν ἓνα καταπέτασμα, ποῦ τυλίγεται· ὅταν θὰ τοποθετη-
θῇ τὸ φοβερὸν δῆμα, ὅταν οἱ πῦρινοι ποταμοὶ θὰ κυλοῦν,²⁷
ὅταν θὰ ἀνοίγωνται διδλία, ὅταν θὰ φέρωνται εἰς τὸ μέ-
σον θλων, ὅσα ὁ καθένας ἔχει διαπράξει εἰς τὸ σκότος· **Ε**
ὅταν θὰ φανερωθῶν αἱ ἀνυπόφοροι τιμωρίαι καὶ ἐκεῖνα τὰ
βασανιστήρια τῆς καλᾶσεως, ὅταν θὰ ἐνεργοῦν οἱ φοβερὰι
δυνάμεις, ποῦ θὰ ἀπειλοῦν, ὅταν θὰ ξεγυμνώωνται ἀπὸ
τὴν θῆκην των τὰ σπαθιά, ὅταν θὰ ὀδηγῶνται οἱ καλασμέ-
νοι πρὸς τὴν γέενναν· ὅταν ἅλα τὰ ἀξιώματα θὰ καταργου-
νται, καὶ βασιλέων, καὶ στρατηγῶν, καὶ ὑπάτων καὶ ὑπάρ-
χων· ὅταν θὰ παρευρισκῶνται τὸσον πλῆθος Ἄγγέλων, τά-
γματα μαρτύρων, προφητῶν, ἀποστόλων, ἱερέων, μοναχῶν,
ὅταν θὰ ἐπιδίδωνται ἐκεῖνα τὰ ἀνείπωτα ἔπαθλα, τὰ θρα-
βεῖα, ὅταν θὰ προσφέρωνται οἱ στέφανοι, ὅταν θὰ ἐκτεθεῶν
τὰ ἀγαθὰ, ποῦ ξεπερνοῦν τὸν νοῦν;

¹⁹¹ **Α** Ποῖος λόγος θὰ παρουσιάσῃ αὐτό; Διότι ἂν ὁ
προφήτης ἐκουράστηκε περιτρέχων τὴν κτίσιν καὶ ἀνεπή-
δησε (ἀπὸ ἐνθουσιασμῶν) λέγων· «Πόσον μεγάλη καὶ ἐν-
δοξα εἶναι τὰ ἔργα Σου, Κύριε»²⁸ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος
ἓνα μόνον εἶδος τῆς Θεῆς Προνοίας ἐξετάσων μετὰ προ-
σοχῆς ἐκραύγασεν· «Ὁ ἀπέραντον βάθος πλοῦτου»²⁹ ποῖ-
ος θὰ ἠμπορούσε μετὰ λόγου νὰ περιγράψῃ τὴν ἡμέραν ἐ-
κείνην; Ἐπειδὴ προεῖδε ἅλα αὐτὰ ὁ προφήτης ἔλεγε· «Δι-
ὅτι ὁ Κύριος, ὁ Ὑψιστος, εἶναι φοβερός, μέγας βασιλεὺς
εἰς ὀλόκληρον τὴν γῆν», φανερώων ἔτσι τὴν σωτηρίαν ὁ-
λοκλήρου τῆς οἰκουμένης. Ἦτο βεβαίως καὶ πρὶν ἀπὸ αὐ-
τὸ βασιλεὺς μέγας· ἀλλὰ τὸν ἀγνωοῦσαν. Διότι «ὁ κόσμος

25. Μαρτ. 8, 20.
26. Μαρτ. 24, 29.
27. Δευτ. 7, 9-10.
28. Ἰωάν. 91, 6.
29. Ρωμ. 11, 33.

δι' Αὐτοῦ δημιουργήθη καὶ ὁ κόσμος δὲν τὸν ἀνεγνώρισεν.³⁰ Τώρα δὲ ἄνω καὶ αὐτὸ τὸ κατώρθωσε, ὥστε Β καὶ σύμφωνα μὲ τὴν μετ' Αὐτοῦ γνωριμίαν μᾶς νὰ γίνῃ μέγας βασιλεὺς. Διότι πῶς νὰ μὴ εἶναι μέγας. Αὐτὸς, πού πτωχοῦς ἄλιεῖς, ἀγραμμάτους, ἰδιώτας, ἕνδεκα κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ἀσημάτους, πρόσφυγας, χωρὶς ὠρισμένην πόλιν, πῶ ἀφώνους καὶ ἀπὸ τοῦς ἰχθεῖς, μὲ ἓνα μονάχα χιτῶνα, ἀνυποδήτους, γυμνοῦς, ἀπὸ τοῦς ἀπώστειλεν εἰς δόκλειον τὴν οἰκουμένην, κατέκτησε (δι' αὐτῶν) τοῦς πάντας μὲ ἓνα ἀπλοῦν πρόσταγμα; Τοῦτο πράγματι σημαίνει νὰ εἶναι μέγας βασιλεὺς. Αὐτὸς πού ἐκαθάρισε τὴν οἰκουμένην ἀπὸ τὴν πλάνην, καὶ ἐπανέφερε τὴν ἀλήθειαν μέσα σὲ μιὰ σύντομη στιγμή καὶ καθήργησε τὴν τυραννίαν τοῦ Διαβόλου. Αὐτὸς πού ἦτο μέγας βασιλεὺς καὶ πρὶν νὰ ἀποκτήσῃ ὑπηκόους, ἄχι διότι ἐπύριζε τὴν δύναμιν τῆς ἐξουσίας Του εἰς δούλους, οὔτε εἰς τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα καὶ τὰ ἰμάτια, ἀλλὰ διότι εἶχε τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα εἰς τὴν ἰδίαν Αὐτοῦ φύσιν. C Διότι «ἐγὼ» —λέγει— «δι' αὐτὸ ἔχω γίνεαι».³¹ Τοῦτο πράγματι σημαίνει νὰ εἶναι μέγας βασιλεὺς. Αὐτὸς πού δὲν ἔχει δεχθῆ ἀπ' ἑξῆ τὴν τιμὴν, Αὐτὸς πού δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ κανένα διὰ νὰ εἶναι βασιλεὺς, Αὐτὸς πού κάνει ὅσα θέλει. Λέγει, δηλαδὴ: «Ἄφου πορευθῆτε, διδάξατε ὅλα τὰ ἔθνη»³² καὶ ὁ λόγος ἀμέσως γίνεται ἔργον. «Θέλω, καθαρίσασθε, «Εἰς σὲ λέγω, τὸ δαιμόνιον τὸ κωφόν, ἔθγα ἀπὸ αὐτόν», «Σιῶπα, πᾶψε». «Πηγαίνετε εἰς τὸ πῦρ πού ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ τὸν Διάβολον», «Ἐλθετε, κληρονομήσατε τὴν Βασιλείαν, πού ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ Σᾶς, πρὶν ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου».³³ Βλέπετε πᾶντοῦ τὴν ἐξουσίαν; Βλέπετε πᾶντοῦ τὴν δύναμιν; D Τόσον πολὺ, κατέκτησεν αὐτοῦς, πού τὸν ὑπήκουσαν, ὥστε νὰ τοῦς πείσῃ νὰ προτιμοῦν νὰ διακινδυνεύουν τὴν ζωὴν των, παρὰ νὰ παραβοῦν τὸ πρόσταγμα. Ὁ μὲν ἐπίγειος βασιλεὺς ἔχει τὰς τιμὰς ἀπὸ τοῦς ἰδίους τοῦς ὑπηκόους του. Αὐτὸς ὁμοίως προσφέρει εἰς τοῦς ὑπηκόους τὴν τιμὴν. Δι' αὐτὸ θεδαίως καὶ ὁ ἐπίγειος κατ' ἄνω μόνον εἶναι βασιλεὺς, ἐνῷ Ἐκεῖνος (δηλαδὴ ὁ Χριστὸς) εἰς

30. Ἰωάν. 1, 10.

31. Κατὰ τὴν ἐπισημείωσιν τοῦ κειμένου «γεννηθῆκα», μὲ ἓνα (ν) τὰ ἀποστολικὰ ἔθνη χωρὶς Ἰσραὴλ. Ἰωάν. 18, 37 ἔχει: «γεννηθῆκαί με ὁ θεὸς (ν), πού σημαίνει ἐγεννηθῆκα».

32α. Ματθ. 28, 19.

32β. Ματθ. 8, 9. Μαρκ. 9, 25. 4, 39. Ματθ. 25, 41. 26, 84.

τὴν πραγματικότητα. Βασιλεὺς μεγάλος, πού ἔκανε οὐρανὸν δόκλειον τὴν οἰκουμένην, καὶ τοῦς βαρβάρους κατέστησεν ἱκανοὺς νὰ φιλοσοφοῦν, καὶ τοῦς προέτρεψε νὰ μιμοῦνται τοῦς Ἄγγελους. «Καθιπέταξε λαοὺς εἰς ἡμᾶς καὶ ἔθνη ὑπὸ τοῦς πόδας μας». Ὡ τὸ θάυμαστος! Αὐτοῦ, πού τὸν ἐσταύρωσαν, τοῦς ἐπέσειε νὰ προσκυνοῦν αὐτοῦς, πού ὕβριζαν, αὐτοῦς, E πού ἐβλασημοῦσαν, αὐτοῦς πού ἦσαν προσηλωμένοι εἰς τὴν λατρείαν τῶν λίθων, αὐτοῦς ὄλους ἐδίδαξεν καὶ τὰς ψυχὰς των ἀκόμη καὶ θυσιάζουσαν κατὰ διαταγὴν Του. Διότι δὲν ἦτο τὸ κατώρθωμα τῶν Ἀποστόλων, ἀλλ' Ἐκεῖνου, πού προητοίμαζε εἰς αὐτοῦς τὸν δρόμον καὶ ἐκίνε τὴν ψυχὴν των. Διότι πῶς ἦτο δυνατόν ὁ ἄλιεὺς ἢ ὁ σκηνοποιὸς νὰ μεταβάλλουν τὴν οἰκουμένην, ἀν οἱ λόγοι Ἐκεῖνου δὲν ἐγκράμιζαν ὅλα αὐτὰ τὰ ἔμπόδια; Ἄφου γόητας, καὶ τυράννους, καὶ ρήτορας καὶ ¹⁹² Ἀ φιλοσόφους καὶ ὄλους, πού ἀντεστῆκαντο τοῦς ἐσκόρπισαν ὡς σκόνην καὶ τοῦς διέλυαν ὡς καπνὸν, ἐξηπλωκαν ἔτσι τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, ἄχι μὲ δπλα, ἢ μὲ χρηματικὴν περιουσίαν, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦντες μονάχα λόγους ἀπλοῦς μᾶλλον ἄνω εἰς ἃ ἦσαν λόγοι ἀπλοῖ, ἀλλὰ δυνατώτεροι ἀπὸ κάθε ἔργον. Μὲ ποῖον λοιπὸν τρόπον; Ἐπεκαλοῦντο τὸ ὄνομα τοῦ Σταυρωθέντος καὶ ὁ θάνατος ἐδραπέτευε καὶ δαίμονες ἐτρέποντο εἰς φυγὴν, ἀσθένειαι ἔθεραπεύοντο, θάλασσαι σάματος διαρθάνοντο, κακία ἐδιώκετο, κίνδυνοι ἐξηφανίζοντο καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως μετεβάλλοντο. Ὅταν λοιπὸν μᾶς λέγουν, διατι δὲν ἐδοξήθη τὸν ἑαυτὸν του ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρόν; νὰ ἀπαντῶμεν πῶς αὐτὸ, πού συνέβη ἦτο πῶς ἐξισοθῆσαν. B Διότι δὲν ἦτο τὸ ἴδιον νὰ καταβῆ ἀπὸ τὸν σταυρόν καὶ, μετὰ τὴν σταύρωσίν Του, νὰ ἀναστήσῃ τὸς οὐς νεκροῦς οἱ Ἀπόστολοι ἐπικαλούμενοι τὸ ὄνομα Του. Ὅτι δὲ καὶ τότε θεληματικὰ παραμένει εἰς τὸν Σταυρόν, τὸ ἐφάνερων ἀπὸ τὰ ἐπικαλούθησαντα γεγονότα. Διότι Αὐτὸς, πού ἐξεδίωξε τὸν θάνατον ἀπὸ ἅλλους, ὅταν εἶχε πλέον ἐπέλθῃ εἰς αὐτοῦς, πολὺ περισσότερον θὰ ἠδύνατο νὰ τὸν ἀποκρούσῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του, πρὶν νὰ ἐπέλθῃ καὶ Ἐκεῖνος, πού ἐδίδεν εἰς ἅλλους ζωὴν, πολὺ περισσότερον θὰ ἠμποροῦσε νὰ τὴν προσφέρῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν του πρᾶγμα πού ἔκανε μετὰ ἀπὸ τρεῖς ἡμέρας ἀναστήθεις ἄκ νεκρῶν ἀπὸ ὑπεροχὴν δυνάμεως. Καὶ αὐτὸ τὸ ἐφάνερων μὲ τὰ ἐπικαλούθησαντα γεγονότα. C Διότι ὅταν τὸ ὄνομα Του φαινοῦται νὰ ἔχη τόσο μεγάλην δύναμιν ἐπάνω εἰς ἕνα σῶμα, ὥστε ἐπικαλούμενον νὰ φυγαδεύῃ τὸν θάνατον, κακίς δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ ἀμφισβᾷται ὅτι καὶ εἰς τὸ ἴδιον

του ἐπαρουσίασε πολλήν τὴν δύναμιν καὶ ὑπέταξε τὸν θάνατον. «Υπέταξε λαοὺς εἰς ἡμᾶς καὶ ἔθνη κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας μας». Πρόσεξε τὴν σοφίαν τοῦ προφήτου, πὺς ἔλα τὰ λέγει μὲ ἀκριθείαν. Αὐτὸ, δηλαδὴ, πού μετὰ ταῦτα ἔλεγον οἱ Ἀπόστολοι: «Τί μᾶς προσέχετε, ὡσάν ἡμεῖς μὲ τὴν ἴδιαν δύναμιν ἢ ἐσάδειαν νὰ ἐκώμαμε αὐτὸν νὰ περιπατήῃ;»³³ αὐτὸ τὸ ἀναφέρει ἀπὸ τότε ὁ προφήτης, ἀπὸ τὴν ἀρχήν. Τὸ δὲ «ὑπὸ τοὺς πόδας» φανερώνει αὐτὸ, πού ἔχει ὑποταχθῆ, μᾶλλον δὲ τὸ μέγεθος τῆς ὑποταγῆς. D Καὶ εἰς θέλησιν νὰ μάθῃς τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν θαυμῶν τῆς ὑποταγῆς, ἀκουσε. Λέγει (εἰς τὰς Πράξεις): «Ὅσοι ἦσαν ἰδιοκτῆται χωρικῶν ἢ σπιτιῶν, ἅπαντα τὰ ἐπωλοῦσαν ἔφερον τὸ ἐντίμιμον τῆς ἀξίας καὶ τὸ ἔθεταν μὲ εὐλάβειαν εἰς τὰ πόδια τῶν Ἀποστόλων.»³⁴ Ἄλλοι πάλιν μαζί μὲ τὰ χρήματα καὶ τὴν ζωὴν των προσέφεραν. Διότι «αὐτοὶ» —λέγει— «ἔδωκαν τὸ κεφάλι των, διὰ νὰ μὲ σώσουν ἀπὸ θανάσιμον κίνδυνον.»³⁵ Καὶ δι' ἄλλους πόλιν γράφων ἔλεγεν «Ἄν ἦτο δυνατόν καὶ τὰ μάτια σας θὰ ἐβγάριζε νὰ μοῦ δώσετε.»³⁶ Καὶ εἰς τοὺς Κορινθίους ἔγραψεν ὁ ἀπ. Παῦλος εἰς τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολήν του: «Νὰ δηλαδὴ αὐτὸ τοῦτο, τὸ νὰ λυπηθῆτε κατὰ Θεόν, πόσον ἀνέπτυξε τὴν δραστηριότητά σας: E ἄλλα καὶ ποῖαν ἀπολογίαν σᾶς ἐπένευσεν, ἀλλὰ καὶ πόσιν ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ καὶ φόβον, ἀλλὰ καὶ σφοδρὸν ἐπιθυμίαν νὰ μὲ ἴδῃτε, ἀλλὰ καὶ ἱερὸν ζῆλον, ἀλλὰ καὶ διάθεσιν τιμωρίας τοῦ ἐνόχου.»³⁷ Τόσον πολὺ ἔπρεμον καὶ ἐφοβοῦντο τοὺς Ἀποστόλους. Καὶ ὁ Λουκᾶς γράφει πάλιν εἰς τὰς πράξεις: «Καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους κανεὶς δὲν τολμοῦσε νὰ τοὺς πλησιάσῃ, ἀλλ' ὁ λαὸς τοὺς ἐτιμωροῦσε καὶ τοὺς ἐδόξασεν.»³⁸ Καὶ πάλιν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «Τί θέλετε νὰ ἔλθω εἰς σας μὲ τιμωρητικὴν ράβδον, ἢ μὲ ἀγάπην καὶ πνεῦμα προσήπιτος;»³⁹

¹⁹³ A Εἶδες αὐθεντίαν καὶ ἔξουσίαν; Ὅλα δὲ αὐτὰ τὰ ἔκανε ἐκεῖνος ὁ λόγος, πού τοὺς εἶπε, ὅταν τοὺς ἐπέλεξε εἰς τὸ κήρυγμα, ὅτι «ἐγὼ εἶμαι μαζί σας»⁴⁰ Αὐτὸς ἐγκρέμιζε τὰ ἑμπόδια πορευόμενος ἔμπρὸς ἀπὸ αὐτοῦ: Αὐτὸς τὰ ἐτακτοποιεῖσε ἔλα καλὰ καὶ τὰ δύσκολα τὰ ἔκανε εὐ-

33. Πράξ. 3, 12.

34. Πράξ. 4, 34.

35. Ρωμ. 16, 4.

36. Γαλ. 4, 15.

37. 1^η Κορινθ. 7, 11.

38. Πράξ. 5, 12.

39. Α' Κορινθ. 4, 21.

40. Ματθ. 26, 20.

κολα. Ἄν καὶ παντοῦ ὑπῆρχαν πόλεμοι, παυτοῦ γκρεμοὶ καὶ οὐκέλευι καὶ δὲν εὐρίσκειτο μέρος οὔτε τὸ πόδι νὰ ἀκουμπήσῃ, οὔτε νὰ σταθῇ ἔλα τὰ λιμένα ἦσαν φραγμένα, κάθε σπῆτι εἶχε ἀποκλεισθῆ δι' αὐτοῦς, ἔλων τὰ αὐτὰ εἶχαν ἀφραγισθῆ. Ἄλλ' ὅμως ἀκριδῶς τότε καὶ εἰσέρχοντο καὶ ἀμύλουσαν καὶ ἔλα τὰ ὀχυρώματα τῶν ἐχθρῶν ἐγκρέμιζον, τόσον ἀποφοριστικά, ὥστε καὶ τὴν ζωὴν των νὰ δίδουν B καὶ ἀναριβήτους κινδύνους νὰ ὑπομένουν πρὸς χάριν τοῦ κηρύγματός των. «Ἐξέλεξε δι' ἡμᾶς τὴν κληρονομίαν Του, τὸ ὄμορφον καύχημα τοῦ Ἰακώβ, πού τὸ ἠγάπησεν πολὺ.» Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «Τὸ δοξασμένον καύχημα». Πρόσεξε τὴν ἀκριθείαν τῆς προφητείας. Προηγουμένως ἔλεγεν «Υπέταξεν εἰς ἡμᾶς λαοὺς καὶ ἔθνη. Καὶ πράγματι πρῶτα οἱ Ἰουδαῖοι προσήλθον (εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ ἀπετέλεσαν τὴν Ἐκκλησίαν) ἀρχικῶς μὲν τρεῖς χιλιάδες, κατόπιν πέντε χιλιάδες καὶ κατόπιν ἠκολούθησαν τὰ ἔθνη.»⁴¹ Καὶ ὁ ἴδιος, πάλιν, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἔλεγεν «Ἐχω καὶ ἄλλα πρόβατα, καὶ ἐκεῖνα πρέπει νὰ τὰ ὀδηγῶ καὶ θὰ γίνῃ μοι πολὺμη, ἕνας ποιμένας.»⁴² Μετὰ διὰ νὰ μὴ ἀπορῆ κανεὶς, ὅταν δὰ ἀκούσῃ τὸ «ἔξέλεξε δι' ἡμᾶς τὴν κληρονομίαν του» καὶ βασανίζεται ἀπὸ τὰς σκέψεις καὶ λέγει: C Μὰ πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατόν τώρα νὰ μὴ πιστεύουν οἱ Ἰουδαῖοι; Ἐλύσε τὴν ἀπορίαν μὲ τὴν ἐπεξηγήσιν, πού προσέθεσε. Διότι πρὸ παντὸς ἐκεῖνους (ἐκ τῶν Ἰουδαίων) ἐξέλεξε, πού ἦσαν τὸ μεριδίον του καὶ κανένα δὲν ἄφησε ἀπὸ ἐκεῖνους, πού τοῦ ἀνῆκον. Ἄν δὲ ἦβελος ἐπίζητησῇ καὶ τὸν σκοπὸν (τῆς ἐνεργείας) ἀκουσε τὰ ἐπόμενα: διότι προσθέτει: «τὸ ὄμορφον καύχημα τοῦ Ἰακώβ, πού τὸ ἠγάπησε πολὺ.» Ἐβῶ δηλαδὴ ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι ἔνωσε τοὺς πιστοὺς, ὅπως ἀκριδῶς εἰδεῖς καὶ ὁ Παῦλος ὅταν ἔλεγεν «Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἔχει διαφευθῆ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, διότι πραγματικὸν Ἰσραηλῆται δὲν εἶναι ἔλα ὅσοι καπύγονται σαρκικῶς ἀπὸ τὸν Ἰσραήλ... ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Ἰσαάκ θὰ ὀνομαστοῦν οἱ ἀληθινοὶ ἀπόγονοί σου: πράγμα πού σημαίνει, ὅτι τέκνα Θεοῦ δὲν εἶναι ὅσοι γεννῶνται κατὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους: ἀλλὰ γνήσια τέκνα Του θεωροῦνται ὅσοι γεννῶνται σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχασιν τοῦ Θεοῦ.»⁴³

D Ὅμορφο καύχημα δὲ τοῦ λαοῦ πολὺ φυσικὸν εἶναι

41. Πράξ. 2, 41 καὶ 4, 4.

42. Ἰωάν. 10, 16.

43. Ρωμ. 8, 6-8.

νά λέγονται οι πιστοί. Διότι τί υπάρχει ωραιότερον από εκείνους, που επίστευσαν; Ονομάζει δὲ κληρονομίαν ἰδικήν του τὸ (Ἰσραηλιτικόν) ἔθνος, ὅχι διότι παρῆμέλθησεν ποτὲ τὰ ἄλλα, ἀλλὰ ἔτσι φανερώνει τὴν ἔντασιν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλίας, που αἰσθάνεται πρὸς αὐτούς, καθὼς καὶ τὴν περισσήν φροντίδα. Καὶ διὰ τὴν μάθησιν τὴν ἀκριβολογίαν τοῦ προφήτου, προσέχει νὰ ἰδῆς πῶς μεταχειρίζεται τὴν λέξιν, που χρησιμοποιοῦν οἱ πολλοὶ διὰ τὰ πράγματα, που ἀγαροῦνται. Διότι πολλοί, πολλὰς φορές, ὅταν ἀγοροῦν διάφορα πράγματα, ἁμορφα ὀνομάζουσιν μόνον ἐκεῖνα, που ξεχωρίζουν ἀπὸ τὰ ἄλλα. Διὰ τὴν δειξὴν λοιπὸν πῶς δὲν θὰ σωθοῦν ὅλοι εἶπε: «τὸ ἁμορφο καύχημα τοῦ Ἰσκαῶβ». Ἐ Αὐτὰ καὶ τὰ Εὐαγγέλια τὰ φανερώνουν μὲ ἀναριθμήτους παραβολάς. «Ἀνέβη ὁ Θεὸς εἰς τὸν οὐρανὸν μὲ ἀλαλαγμὸν». Δὲν εἶπεν «ἀνεδιόσθη», ἀλλ' «ἀνέβη» διὰ τὴν δειξὴν ἔτσι, ὅτι ἀνέβη ὅχι χειραγωγούμενος ἀπὸ κάποιοι ἄλλοι, ἀλλ' ὁ ἴδιος ἀνερχόμενος αὐτὸν τὸν δρόμον. Διότι ὁ μὲν Ἥλιος, ἂν καὶ δὲν ἦλθεν ἐκεῖ που ἐβῆσεν ὁ Χριστός, ὠδηγήθη ἕως ἐκεῖ ἀπὸ ἄλλην δύναμιν. Διότι δὲν εἶναι ἰκανότης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ νὰ ἡμπορῇ νὰ θωβίξῃ παραδόξον δρόμον.⁴⁴ Ἐνθὺ ὁ Μονογενὴς ἀνέβη μὲ ἰδικήν του δύναμιν καὶ ἐξουσίαν. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἔτσι: ¹⁹⁴ Α ἔλεγε: «Καὶ ἦσαν καρφωμένα τὰ μάτια των ἐπάνω Του, καθὼς Αὐτὸς ἐπορεύετο εἰς τὸν οὐρανόν». ⁴⁵ Δὲν εἶπεν ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, ἐλαμβάνετο (ἀπὸ ἄλλων) ὕψηλά, οὔτε ἐβαστάζετο (ἀπὸ ἄλλων): ἐπειδὴ αὐτὸ που συνέβαινε ἦτο θεληματικὴ πορεία Αὐτοῦ, μὲ τὴν δύναμιν Του. Ἐν δὲ πρὸ τοῦ πάθους τοῦ Σταυροῦ ἐβάδιζεν ἐπάνω εἰς τὰ ὄβρα.⁴⁶ ὅταν ἀκόμη ἐφόρει σῶμα ἰσάρου καὶ ὑποκειμένον εἰς τὰ ἀδιάδλητα πάθη,⁴⁷ τί τὸ θαυμασιὸν ἂν ἔσχιζε τὸν ἀέρα, ἀφοῦ πλέον, μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, κατέστη ἀφάρτου (τὸ σῶμα αὐτό); Εἰς ποῖον δὲ τύπον ἀνέβη μὲ ἀλαλαγμὸν; Ποῖος δὲ ἐξέβαλεν πολεμικὴν κραυγὴν, ὅταν ἀνέβη; Καὶ ὅμως ἡ ἀνοδος τοῦ Ἰησοῦ ἔγινε σιγὰ καὶ χωρὶς θόρυβου καὶ παρευρίσκατο, κατ' αὐτήν, μόνον οἱ ἔνδοκτοι μοιθῆται. Βλέπεις πῶς δὲν πρέπει νὰ ἐνωώμεν τὰς λέξεις κατὰ ἕνα μόνον τρόπον, ἀπλοϊκὰ, ἀλλὰ νὰ μανθά-

44. Δ' Βασίλ. 2, 11.

45. Πράξ. 1, 10.

46. Ματθ. 14, 26.

47. (Ἀδιάδλητα) πάθη, διὰ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἔσαν: ἡ πείνα, ἡ δίψα, ἡ κόπωση, τὸ κρύος· ὅσα θεληθῆ συνθένται μὲ τὴν συντήρησιν τοῦ σώματος, χωρὶς νὰ εἶναι ἡμέτεροι.

νωμεν ἐποκριδῶς τὴν θαυτέραν των σημασίαν; Αὐτὸ δηλαδὴ, που ἔλεγε εἰς τὸ προοίμιον τοῦ ψαλμοῦ, Β ὅτι κατὰ ἄλλο σημαίνει ἡ λέξις «ἀλαλαγμὸς», τὴν νικίαν, τὸ τρώπαιον· αὐτὸ λοιπὸν που ἐδῶ φανερώνει ἡ φράσις «μὲ ἀλαλαγμὸν» εἶναι τοῦτο, ὅτι ἀνέβη νικηφόρος, ἀφοῦ κατέβαλε τὸν θάνατον, ἐγκρέμισεν τὴν ἁμαρτίαν, κατετρόπωσε τοὺς δαιμόνας, ἐξεδίωξε τὴν πλάνην, ἀφοῦ ὅλα τὰ μετέβαλε πρὸς τὸ καλύτερον, ἀφοῦ ἀνεδίκασε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μας εἰς τὴν ἀρχαίαν πατριδα, μᾶλλον δὲ εἰς ἀσυγκρίτως καλύτερα. Διότι κανεὶς δὲν ἀντεστάθη πρὸς Αὐτὸν καθὼς ἐβῆκε ὕψηλά, οὔτε ἡ τυραννικὴ τῆς ἁμαρτίας, οὔτε ἡ δύναμις τοῦ θανάτου, οὔτε τῆς κατάρας ἢ ἰσχύος, οὔτε τῆς φθορᾶς, οὔτε τῆς κοκίας ἢ ἔντασις, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ ὅλα αὐτὰ· ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ, C ἀφοῦ τὰ ἐξέσχισε ὡσάν ἰσθμὸν ἀράχνης, καὶ τὰς φάλαγγας τῶν δαιμόνων καὶ τὰ νεῦρα τοῦ Διαβόλου καὶ ὅλα αὐτὰ ἀφοῦ τὰ διεύλυσε, ἀνέβηκε εἰς τὸν οὐρανὸν ἀφοῦ κατώρθωσε ὅσα ἤθελε.

Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος διηγούμενος τὸ κατόρθωμα Αὐτοῦ ἔλεγεν: «Ἀφοῦ ἀπεγύμνωσε τὰς πονηρὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας τοῦ Διαβόλου, τὰς διεπίμπυσε φανερά που ἔστυρε ἰντροπισματικῶς τοὺς δαιμόνας ὅπως εἰς τὴν θριαμβευτικὴν του πορείαν». ⁴⁸ Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος λέγει: «Καὶ ἀφοῦ ἐξηφάνισεν ὀλοσχερῶς τὸ χρωστικὸν ἐγγραφοῦ τῆς ἐναχῆς μας, δηλαδὴ τὸν γραπτὸν Νόμον, μὲ τὰς διατάξεις, που ἦτο ἐναντίον μας, αὐτὸ τὸ ἐσῆκασεν ἀπὸ τὸ μέσον καὶ τὸ ἐκάρφωσεν ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν». ⁴⁹ «Κύριος μὲ φωνὴν σάλπιγγος». Πάλιν τὸ ἴδιον φανερώνει, δηλαδὴ μὲ λαμπρὰν νικίαν. Ἐδῶ κατὰ ἄλλο πρέπει νὰ ἐνωώμεν, ὅτι τὸ ὀλοσχερὸν, τὸ διεβίον, τὸ καταπληκτικόν. Ἐν τούτοις ὅμως ἔγινε τὸσον περιδότητον, ὅπως ὁ ἦχος σάλπιγγος, μᾶλλον δὲ καὶ πῖθ ἐξακουστόν. Διότι ἐκεῖνο που ἔγινε τότε κρυφά, κανεὶς μετὰ ἀπὸ τοῦς κατοικοῦντας τὴν οἰκουμένην δὲν τὸ ἠγνόησεν, ἀλλὰ τὸσον πολὺ τὸ ἐξεσκέπασεν ἡ φύσις τῶν πραγμάτων, ὡσάν νὰ ἀντηχοῦσε σάλπιγξ, ἀλλὰ καὶ πῖθ δυνατὰ ἀκόμη. Ἐπειδὴ οὔτε καὶ ἂν ἀκόμη ἀντηχοῦσε σάλπιγξ τὸσον δυνατὰ, θὰ ἠμποροῦσε νὰ συγκολέσῃ ὅλους εἰς ἐκεῖνον τὸ θέαμα, ὅπως, μετὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ, ἐφάνερωσε τὴν ἀνάβασιν ἢ φωνὴ τῶν

48. Κολοσ. 2, 15.

49. Κολοσ. 2, 14.

πραγμάτων με τό να καταστήσει τό θαύμα (τῆς εἰς οὐρανοῦς ἀνοστάσεως τοῦ Σωτήρος) πασίγνωστον πῶς δυνατά ἀπό κάθε θρονιῆ. Διότι οὔτε θρονιῆ ἤμποροῦσε νά συγκαλέσῃ τήν οἰκουμένην, ὥσον ἀποτελεσματικά, ὅσον Εἰ τά ἴδια τά πράγματα καί τούς ἀνθρώπους ἐκείνους, ἀλλά καί αὐτούς πού θά ἦσαν μετά ἀπό αὐτά. Ἐπειδή ἡ μὲν θρονιῆ εἰς τούς παρόντας μόνον γίνεται ἀφανέρωτη· τό φανερόμα δμως ἀπό τά πράγματα παρουσιάζει αὐτό πού ἔχει γίνεῖ εἰς ὅλας τὰς γενεάς πῶς λαμπρά καί ἀπό σάλπιγγος, πῶς φανερά καί ἀπό θρονιῆ.

Δέν θά ἐφορῶλε δέ καινὴς ἂν ἀνόμαζε σάλπιγγας τά στόματα τῶν Ἀποστόλων, ὅχι ἀπλῶς χρολκοκατεσκευασμένας, ἀλλά πῶς πολυτίμους καί ἀπὸ τό χρυσάφι, πῶς πολυτελεῖς καί ἀπὸ τούς ἐκλεκτοῦς λίθους. Διὰ τί λοιπὸν δέν εἶπε «σάλπιγγος», ἀλλά «μέ φωνῆν σάλπιγγος»; Φανερώων τήν συμφωνίαν τῶν ψυχῶν τῶν Ἀποστόλων, ὅπως ἀκριθῶς, λέγει καί ὁ Παῦλος.⁵⁰ Α «Ἔτε λοιπὸν ἐγώ, εἶτε ἐκεῖνοι κοίτ᾽ τῶν ἴδιον τρόπον κηρύσσασμεν».⁵¹ Καί πάλιν, (ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος Λουκάς) «Ὅλο τό πλῆθος ἐκείνων, πού ἐπίστευσον εἶχε μιά καρδιά καί μιά ψυχὴ».⁵² Ἐσάλπιζον δέ ὅχι διὰ νά καλέσων τούς ἀνθρώπους εἰς πόλεμον, ἀλλά διὰ νά διακηρύξων χαρούμενα τήν δόξαν τῆς νίκης. Ὅπως ἀκριθῶς οἱ στρατοὶ ὅταν εἰσέρχωνται εἰς τήν μάχην, μαζί με τὰς σημαίας⁵³ προχωροῦν ἐμπρός οἱ σάλπιγγες, διὰ νά ξεσηκώσων τούς παρεριστοιχομένους, ὅχι μόνον αὐτά με δσα βλέπουν, ἀλλά καί με δσα ἀκούουν, ἔτσι ἐγίνε καί τότε (με τό κήρυγμα)· ὅταν οἱ Ἀπόστολοι εἰσέρχοντο εἰς ἐκάστην πόλιν, ἀντιχρῶσον οἱ σάλπιγγες καί ὅλοι ἐτρεχον νά τούς ἀκούσων. «Ψάλατε εἰς τόν Θεόν μας, ψάλατε· ψάλατε ἐγκωμιστικά εἰς τόν βασιλέα μας, ψάλατε. Β Διότι εἶναι βασιλεὺς ὅλου τοῦ κόσμου ὁ Θεός μας, ψάλατε με σύνεσιν. Ὁ Θεός μας ἐβασίλευσεν καί ἐξακολουθεῖ νά βασιλεύῃ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη».

Ἀφοῦ λοιπὸν διηγῆται τό μέγεθος τοῦ κατορθώματος, καλεῖ τήν οἰκουμένην νά δοξολογήσῃ ἐγκωμιστικά τόν Θεόν με πολλήν προθυμίαν· δι' αὐτό καί χρησιμοποιεῖ διπλοαισιμόν τῶν ἐγκωμιστικῶν φράσεων· καί δέν καλεῖ

50. Α' Κορινθ. 16, 11.

51. Πράξ. 4, 32.

52. Ἀνοῖ σημασίον, ὅς, ὁμοίον, εἶχον διάφορα ἀντικείμενα ἀδηγηθέν, πρὸς τὰ ὅποια ἀπεβίβασον οἱ στρατιῶται. Πρώτη σημασία (με τὴν σημασίαν, περίπου, σημασίαν) ἔχο τό λῆμμα τοῦ Ν. Κοινωνιστίου.

ἀπλῶς τούς ἀνθρώπους νά ψάλλων, ἀλλά με πολλήν προθυμίαν. Τί σημαίνει «ψάλατε με σύνεσιν»; Νά μάθετε καλά, λέγει, αὐτά πού ἔγνωσ, νά θάλατε εἰς τόν νοῦν σας καί νά κατανοήσατε τό μέγεθος τῶν κατορθωμάτων. Ἐχω δέ τήν γνώμην, ὅτι καί κάτι ἄλλο ἀκόμη ὑπαινίσσεται διὰ τῆς λέξεως «με σύνεσιν»· δηλαδή νά ἐγκωμισάσων ψάλλοντες τόν Θεόν ὅχι μόνον με φωνήν, ἀλλά καί με ἔργα· ὅχι μόνον με τήν γλῶσσαν, ἀλλά καί με τόν ἐνάρετον δύν. C Διότι ἐβασίλευσε καί κυριαρχεῖ, λέγει, ὁ Θεός εἰς τὰ ἔθνη. Ἄλλος ἐρμηνευτής λέγει· «Ἐπάνω εἰς τὰ ἔθνη». Καί διὰ ποίαν βασιλείαν λέγει ἐδῶ; Ὅχι ἐκείνην πού συνεστήθη κατά τήν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, ἀλλά αὐτήν πού προήλθεν ἀπό τήν συμφιλίωσιν τοῦ Θεοῦ με τόν ἄνθρωπον. Διότι καί πρῶν ἀπὸ αὐτό (τήν ἑνωτικὴν οἰκονομίαν) ἐβασίλευσε ἐπάνω ὅλων, ἐπειδή ἦτο ὁ δημιουργός καί Ποιητής· τώρα δέ ὁμως καί θεληματικά τόν ἀκολουθοῦν (ὅσοι ἐπίστευσον) καί ἐγνωμονοῦν αὐτόν· αὐτό δέ πού ἀξίζει μείστων ἐγκωμίων καί πολλοῦ θαυμασμοῦ, εἶναι ὅτι Ἐκεῖνος, πού πρῶν ὑβρίζετο ἀπὸ τούς Ἰουδαίους, προητοίμασε μίαν τοιαύτην μεταβολήν, ὥστε νά ὑμῆται εἰς δόξα κληρον τήν οἰκουμένην· καί αὐταί, πού ποτέ δέν εἶχον διαβάσει τούς προφήτας, οὔτε εἶχον ἀνατραφή με τόν Μωσαϊκὸν νόμον, ὁ ἀπ' ἐναντίας δέ ἐξούσαν ὡσαν θηρία, ὅλοι μαζί ἄλλαξαν τρόπον ζωῆς καί ἀφοῦ ἀπέρριψον ὅλας ἐκείνας τὰς πλῆκας, ὑπετάγησαν (εἰς τόν Χριστόν) ὅχι δύο καί τρία καί τέσσερα ἔθνη καί ἔθνη, ἀλλ' ὅσοι κατοικοῦν εἰς δόξα κληρον τήν Οἰκουμένην. «Ὁ Θεός κάθηται ἐπάνω εἰς τόν ἅγιον θρόνον Του». Τί σημαίνει· «Κάθηται ἐπάνω εἰς θρόνον»; Σημαίνει ὅτι βασιλεύει, ἐξουσιάζει. Καί σωστά εἶπαν ὁ ψαλμωδός «Ἄγιου». Διότι δέν βασιλεύει ἀπλῶς καί μόνον, ἀλλά με ἀγιότητα βασ.λεύει. Τί σημαίνει δέ ὅτι με ἀγιότητα βασ.λεύει; Καθάρᾳ, χωρίς ἁμαρτίαν.

Διότι οἱ μὲν ἄνθρωποι ὅταν καταλομβάνων τήν ἀρχὴν αὐτήν χρησιμοποιοῦν τήν δύναμιν τῆς πρὸς ἀδικίαν. Εἰ ἔκεινη δμως ἡ ἀρχὴ παραμένει ἀνεπαφός ἀπὸ κάθε τι τέτοιο, δηλαδή καθαρὰ καί ἅγια.

Ἐπειδή οὔτε ἀπάτη, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ πορνομοια αὐτά καταστρέφει καί παραπλανᾷ ἐκεῖνο τό δικαιοτήριον ἀλλ' εἶναι τέλειον, ἀνεγγίχτον ἀπὸ ψεύδος, ἀστράπτει πέρα ἀπὸ κάθε καθαρῆτητα καί λάμπει ἀπὸ ἀνέπτυχον δόξων. Ἀρχοντες τῶν λαῶν ἐμοιζώθησαν με τὴν σθηθίαν τοῦ Θεοῦ, τοῦ Ἀβραάμ, διότι τοῦ Θεοῦ οἱ δοῦλοι οἱ κραταῖοι τῆς γῆς ἐξμωζώθησαν ἐνδόξως πέρα πολύ».

Ἐδῶ φανερώσει τὸ ἀποκορύφωμα τῆς δυνάμεως τοῦ Εὐαγγελίου, ⁵³ ἅτι, δηλαδή, δὲν ἐφθασε μόνον μέχρι τοὺς ἀπλοϊκοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ μέχρις αὐτῶν, ποὺ φοροῦν τὸ διάδημα καὶ κάθονται ἐπάνω εἰς βασιλικὸν θρόνον. Ἐπειτα δεῖχνει Αὐτὸν ὅτι εἶναι ὁ ἕνας καὶ ἴδιος Θεὸς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης καὶ λέγει: «μετ' ὅν Θεόν Ἄδραμ», ἀντὶ τοῦ «Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς καὶ τῶν προπατόρων, ποὺ ἔχει δώσει εἰς ἀκείνους καὶ τὸν νόμον». Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἱερεμίας ἔλεγεν: «Θὰ συνάψω μαζί σας νέαν διαθήκην, ὄχι κατὰ τὴν διαθήκην, ποὺ συνήφα με τοὺς πατέρας σας, κατὰ τὴν ἡμέραν, ποὺ μετ' ἐμοὶ τὰς ἐξηγαγόν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον», ⁵⁴ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἕνας καὶ ὁ Αὐτὸς εἶναι Νομοθέτης τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. **Β** Καὶ ὁ Βαρούχ πάλιν ἔλεγεν: «Αὐτὸς ὁ Θεὸς μας, δὲν θὰ ὑπολογισθῇ ἄλλος πλησίον Του. Ἀπεκάλυψεν κάθε δρόμον γνώσεως καὶ ἔδωκεν αὐτῇ εἰς τὸν Ἰακώβ τὰ παιδὶ Του, καὶ Ἰσραὴλ τὸν ἀγαπημένον του μετὰ δὲ ἀπὸ αὐτὰ ἐφανερώθη ὁ ἴδιος ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ συνανέστραψεν μετὰ τοὺς ἀνθρώπους», ⁵⁵ δεῖχνον ἔτσι, πῶς Αὐτὸς, ποὺ ἔχει δώσει τὸν Νόμον, εἶναι ὁ ἴδιος ποὺ ἔλαθε σάρκα καὶ πῶς Αὐτὸς, ποὺ ἔλαθε σάρκα εἶναι ὁ ἴδιος ποὺ ἔδωκε τὸν Νόμον. Αὐτὸ ἐννοεῖ καὶ ὁ προφήτης, ὅταν λέγῃ: «Ἐμμεσούθησαν μετ' ἡμῶν ἡμεῖς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἄδραμ». Εἰς δὲ τὸ ἐδραϊκὸν κείμενον γράφει, ἀντὶ τοῦ μετ' ὅν Θεόν, «Ἐμ' Ἐλωὶ Ἄδραμ». Καὶ πῶς ἔχει γίνει αὐτό; Ἐπειδὴ τοῦ Θεοῦ οἱ δυνατοὶ τῆς γῆς ἐξυψώθησαν ἐνδόξως πάρα πολὺν.

Γ Ποιοὶ δὲ εἶναι αὐτοὶ οἱ δυνατοὶ τοῦ Θεοῦ; Ποιοὶ ἄλλοι ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ ἄλλους τοὺς πιστοὺς; Ἐπειδὴ, δηλαδή, λέγει ἔλαψεν ἡ δύναμις των, ἐξουσίασαν ἐπάνω εἰς ἄλλους. Καὶ πολλὰ σωματὰ τοὺς ἀνέμασε δυνατούς. Διότι πῶς νὰ μὴ εἶναι δυνατοὶ, αὐτοὶ ποὺ παρετάχθησαν ἐναντίον ὀλοκλήρου τῆς Οἰκουμένης, ἐναντίον τῶν δαιμόνων, ἐναντίον τοῦ Διαβόλου, ἐναντίον λαῶν, ἐναντίον πόλεων, ἐναντίον ἐθνῶν, ἐναντίον τυράννων; Ἀντιμετώπισαν τυράννους, τιμωρίας, βασιανιστήρια, τηγάνια (δαπάνων), κελμίδια, ἤθη καὶ συνήθειας, τὴν τυραννίαν τῆς φύσεως, ⁵⁶ καὶ ἀφοῦ ἄλλα τὰ ἐγκρέμισαν, καὶ ἐφάσαν ὑψηλότερα ἀπὸ δόλους, χωρὶς νὰ γίνουσι ὑποχείριτοι κανενός; **Δ** Πῶς νὰ μὴ

53. Ἱερ. 28, 31-32.

54. Βαρούχ 3, 36-38.

55. Ἐννοεῖ ἰσχυροὺς καὶ λακτάς.

εἶναι δυνατοὶ, ἀφοῦ καὶ μετὰ θάνατον παρουσιάζουν τόσον μεγάλην δύναμιν; Πῶς νὰ μὴ εἶναι δυνατοὶ αὐτοὶ, ποὺ τὰ λόγια των ἀνεβείχθησαν πρὸ ἀνεθκτικὰ καὶ ἀπὸ τὸ διαμάντι καὶ ὀλοκλήρου ὁ χρόνος δὲν τὰ ἐλύγισε, ἀλλὰ καὶ καθημερινῶς αὐξάνουν μετὰ τὸ νὰ διατρέχῃ διὰ παντός τρόπον καὶ εἰς ἄλλα τὰ μέρη τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα;

Δι' ἄλλα αὐτὰ λοιπὸν ἂν εὐχαριστήσωμεν τὸν φιλόφρονον Θεόν διότι εἰς Αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ Ἐξουσία, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.